

1922/27
RUDOLF SUȚU

Joc

IAȘII DE ODINIOARĂ

VOLUMUL II

- CAPIT. I: Viața mondenă a Iașilor. —
Becăria de altădată.
CAPIT. II: Case vechi și negustori dis-
păruți.
CAPIT. III: Viața culturală, artistică și
muzicală a Iașilor.
CAPIT. IV: Figuri și tipuri ieșene.
CAPIT. V: Cum petreceau ieșenii.

CU 240 ILUSTRAȚII

DESEMNE DE I. BĂLĂU

EDITIA I-a

IAȘI / VIAȚA ROMÎNEASCĂ / 1928

Inv. A. 19.596

RUDOLF SUȚU

IAȘII

DE ODINIOARĂ

VOLUMUL II

CAPIT. I: Viața mondenă a Iașilor. —

Boerimea de altădată.

CAPIT. II: Case vechi și negustori dis-
păruți.

CAPIT. III: Viața culturală, artistică și
muzicală a Iașilor.

CAPIT. IV: Figuri și tipuri ieșene.

CAPIT. V: Cum petreceau ieșenii.

CU 240 ILUSTRAȚII

DESEMNE DE I. BĂLĂU

IAȘI / VIAȚA ROMÎNEASCĂ / 1928

CONTRACȚ 1953

Biblioteca Universitară
Colecția
Inven. 66341
63666

Re 114/02

1958

IASII
DE ODINOARA
VOLUMUL II

B.C.U. Bucuresti

C63666

A fost cândva...

Iașul a fost cândva un oraș de elită, plin de viață și de muncă,—căci mai tot ce s'a zidit atunci, avem astăzi, strălucită mărturie și oglindă a trecutului.

Trăiam mai bine cu toții.

În fostul Podul Verde de odinioară—astăzi strada Carol—cât era ziuica de mare, forfotea lumea, veselă și pașnică.

În luna florilor, în Mai, câmpul dela Copou era călcat de sute de trăsuri. Sburau caii pe dealul Copoului, de unde se vedeau priveliști răpitoare. Era un amestec de trăsuri elegante cu călăreți militari și civili, cu doamne și domnișoare așa zise „amazoane“, cari lunecau misterios în amurg, poposind apoi pe tăpșanul din grădina aleelor.

S'a dus și poezia acestor clipe. După 30—40 de ani trecuți de atunci, n'a mai rămas decât doar amintirea acelor vremuri.

Cu ochii topiți în negurile celor mai îndepărtate aduceri aminte, pare că îți trec dinainte, prin văile frumoase ale Iașului, țărării călăreți venind spre oraș în zi de Duminică, însuflețiți cu toții de aceleași simțiminte, de frăție, de prietenie, cu suflet curat și deschis. Ei purtau veștminte de moldoveni, așa cum în copilăria noastră ne deprinsesem să-i vedem îmbrăcați

Erau oțeliți numai de nevoile lor,

Pe clinurile dealurilor ce împrejmuiesc orașul, mijeau printre livezile bogate, case vesele țărănești, unde în timpul verei chiar și cei dela orașe le locuiau în voe bună și în odihnă.

Și în afară și înăuntrul orașului, era o mână de oameni ce se iubeau între ei,—ieșenii buni și blânzi...

Și la casa lui bezedea Grigore Sturdza, ca și la casa lui moșu Stan, aceleași simțiminte erau, acelaș gând îi stăpânea: dragostea de casa și de neamul lor.

Unde mai sunt astăzi toți aceștia? Unde mai sunt, căci nu se mai aud bucuriașii din dealurile Iașului și nu se mai simte aerul sănătos și românesc de prin casele boeresti din inima orașului nostru? S'au năruit clădirile mărețe de odinioară, au dispărut și s'au stâns ieșenii aceia cari au dat întreaga splendoare orașului. Unde sunt monumentele vechi ale Iașului, care trebuiau păzite și lăsate așa cum Dumnezeu le-a rânduit să fie? Ori s'au dărămat, ori au fost transformate, pentru ca să nu jignească... civilizația zilelor de astăzi...

Urmașii vechilor ieșeni, ai acelor dela orașe ca și urmașii răzeșilor dela noi, s'au topit și s'au depărtat de moșiile lor. O altă lume le-a luat loc astăzi...

Din mormintele cimitirului nostru, acei ce dorm somnul de veci de atâta amar de vreme, par'că trimet celor ce au rămas după ei, o șoptă tainică ca să viețuiască astăzi mai mult în amintirea trecutului, când în Iașul nostru dăinuia armonia și liniștea patriarhală, atât de binefăcătoare tuturor.

Rudolf Suțu.

CAPITOLUL I

Viața mondenă a Iașului

— Boerimea de altă dată —

Coana Marghiolița Beldiman.—Didița Mavrocordat : saloanele ei și generalul Mavrocordat.—La belle Hélène : Elena M. Suțu.—Alexandru Mavrocordat (Muțunachi).—O nuntă mare la Iași ; Elena Sturdza și Olga Vogoride. — Dimitrie Mavrocordat și saloanele din strada Seulescu.— O evlavioasă și o bibliofilă : Elencu Manu.—Săftița Palady, Eufrosina Rosetti și Agripina Sturdza.— Cele trei frumuseți din dealul Copoului : Maria, Elena și Lucia Grecianu.—Dimitrie Rosetti.— Leon, George și Lupu Bogdan.— Regina Natalia a Serbiei și surorile ei Maria și Caterina Cheșcu.— Generalul Catargi.— Sofia Catargi.— Coana Marghiolița Rosetti Rosnovanu.— Dumitrachi Miclescu, fostul ministru moldovan.—Bombonel Aslan.—Călătoriile din trecut ale boerilor.—Din farsele lui Costică Bogonos.—Cel mai intim prieten al lui Gheorghe Panu : Minuță (C. M. D.) Miclescu.—A fost când-va....—Cum a făcut coana Anuța Lătescu-Balș închisoare.—Emil Mavrocordat.— Cele trei surori frumoase : Lucia, Maria și Natalia Mavroeny.—Dimitrie Bogonos.—Emanuel Vogoride.—Eugenia Conduratu.—Aglaiia Moruzzi.—Princesa Cocuța.—Conachi Vogoride.—Natalia Suțu, fiica Didiței Mavrocordat.—Adela Gr. Cogălniceanu.—Dimitrie și Generalul Petru Grecianu.—Ghica Kefal.—Colonelul Vărnăv.—Leon Ghica.—Generalul Savel Mano.—Jean Mano.—Alex. Sturdza Nabucu.—Colonelul Const. Aslan.—Nicu Cazimir.—L. Steege.—George Aslan.—Matei Cantacuzino.

Coana Marghiolița Beldiman

(1877) *

O bătrânică impunătoare, care după ce a petrecut o parte din viață la via sa dela Socola, a venit îndărăt la oraș, locuind casa din strada Gându, ceva mai la vale de cinema Elisabeta, casă care a fost a unui preot Ionescu, zis capelă. I se zicea astfel, pentru că preoteasa lui a fost cea dintâi dintre preotesele din Iași, care a pus pe cap... capela. Și când se vorbea de părintele Ionescu-capelă, se știa că este vorba de soțul preotesei cu... capela în cap.

Ținea coana Marghiolița casă mare la Iași, cu cămărășiță, cu feciori mulți, cu mese din belșug. Era foarte evlavioasă. Numai tămâi și lumânări în jurul ei, cărți de rugăciuni de tot soiul, un paraclis întreg lângă o femeie bătrână, care cetea psaltirea cu glas tare și cu frica de Dumnezeu.

Și cum era ea de evlavioasă și ținea numai în rugăciuni, tot așa vroia să încerce și cu Alecuțu, feciorul ei cel mai mare și cu Vasilică, cel mai mic. Ii punea pe amândoi la rugăciuni, iar Sâmbătă trântea o oală mare cu sarmale, chema săracii și îi hrănea, zicându-le că cel d. Sus are grijă de ei.

Și când a însurat pe Vasilică, bătrâna într'o seară, înaintea nunței băiatului, a deschis dulapurile și de acolo a început să scoată lucrșoarele ei scumpe. A avut 20 coți de dantelă, cu 10 galbeni cotul, dela mama ei. A dat lui Vasilică ca dar de nuntă, câți-va coți de dantelă, i-a dat lingurițe de aur, argintării fel de fel, jumătate oacă de peteală de argint și alte multe icoane frumoase. Și câte amintiri nu i-a răscolit ei, vederea petelei.

Se vedea și dânsa mireasă. In fața ei, daruri scumpe dela

*) Anii de la fiecare titlu arată vremea cam pe când a trăit.

neamuri și dela prieteni: dela unul o brățară cu trei spicuri de grâu, briliant, smaragd și rubin; dela altul o broșă de smaragd mare; apoi peteala ceia strălucitoare, pe care a strâns-o cu atâta evlavie și ceva mai târziu a îmbrăcat o icoană de argint cu dânsa.

Și acum toate aceste odoare scumpe le-a trecut băeților ei. Și s'au scurs ani și s'a trezit coana Marghiolița într'o bună dimineață cu doi nepoței, ai feciorului ei mai mare Alecuțu. Și după ce i-a desmierdat,—desmierdare de bunicuță—a început bătrâna

Coana Marghiolița Beldiman

să deșarte tot ce se mai găsea în rafturile dulapurilor și scrinelor și a dat nepoțelor ceainice scumpe, păhăruțe și sfeșnice de ții lua ochii, argintării de tot felul. Ba, și-a adus aminte și de sipetele, două la număr, pe care le punea la trăsuri, când pleca la țară, sanduce cum le numea ea. Și pe aceste două sanduce le-a dat. Și după ce și-a deșertat aproape și și-a golit tot ce mai avea scump și ea dela părinții ei, aducându-și aminte de sanduce la care ținea atâta, spunea câteodată coana Marghiolița: cine știe pe unde au mai ajuns și sanducele mele.

Când a rămas singurică în toată casa ei, nu i-au rămas de cât rugăciunile, singura ei ocupație. Se ducea des la biserică, se așeza în strană și asculta cu smerenie tot ce spunea preotul. Iar când trebuia să se cetească leturghia, coana Marghiolița se dădea jos din strană, apleca mai bine urechea și asculta cu evlavie și nu pleca până nu se sfârșia totul în biserică.

În una din zile, se trezește la dânsa cu o mătușă a ei, o Brancoveneasă, care era călugăriță la M-reă Varatec. Aici la Varatec, ca și la Agapia, multe moldovence s'au refugiat pentru a-și trăi zilele de pe urmă, în odihnă și în rugăciuni.

Tot așa a făcut și bătrâna Brancoveneasa. Și când și-a văzut nepoata, a îndemnat-o să vie și ea la M-re. Și cât a stat în gazdă la coana Marghiolița, numai daruri i-a făcut.

Intr'o dimineață, când încă bătrâna călugăriță de neam mare nu se dete jos din pat, își chemă nepoata și cu glasul tremurând, i-a spus: — Marghioliță dragă, vâra mâna sub pernă, ai să găsești 1000 de galbeni, dar să'i strângi bine, ca să nu te afle Alecuțu. Și coana Marghiolița emoționată, a scos de sub pernă, un fișic de galbeni, i-a luat și i-a pus în scrinul ei bătrân, amintire dela mama ei. Dar Alecuțu era tânăr și trebuia să trăiască și a venit de și-a mângâiat la început pe maică sa, apoi i-a spus că-i plac galbenii și atunci coana Marghiolița i'a dat. Dar îi era mamă. Și a dat, a dat mereu tot ce a avut, până la urmă a trebuit să trăiască cu 100 galbeni pe care îi primea în fiecare lună dela rudele ei bogate din București.

Și ajuta și acum pe acei pe cari, în timpurile ei bune, i-a ajutat boerește. Iancu Bucicov care era de casă, își avea tacâmul lui în fiecare zi la masa coanei Marghiolița. Și când nu venea la ora mesei, bătrâna, în mila ei, îi strângea mâncarea printre sobă și când venea Bucicov, găsea masa gata pentru dânsul.

În salonul ei, mai păstra un portret mare din părete. Era chipul ei din tinereță, numai în mătăsuri și briliante. Și când i se amintea de ce a fost odată, coana Marghiolița, lăcrimând, lua de pe măsuta ei cutiuța cu tabac, trăgea dintr'însul și privindu-se apoi în portretul din părete, își spunea mai mult sieși: — Fost-ai leleo când ai fost.

Didița Mavrocordat

— O întâlnire dintre Lizst și Barbu Lăutarul —

(1870—1886)

Una din cele mai primitive case din Iași mai de demult, a fost cea a Didiței Mavrocordat. Era fiica hatmanului Iordache Boldur Lățescu, din prima căsătorie cu Eufrosina Rosetti. Didița s'a căsătorit cu generalul Neculai Mavrocordat, fratele mai mare al lui Alexandru Mavrocordat, fost mareșal al Palatului, sub Regele Carol.

Din această căsătorie, a avut un singur copil, pe Natalia Sutu, decedată de curând.

În casele Didiței Mavrocordat, venea toată lumea, căci toată lumea era primită aici cu aceeași bună voință și aceeași politețe. Această femeie superioară, cultă și cu o educație aleasă, nu putea să facă nici o deosebire între nimeni: cu toții îi erau egali, indiferent de rang, clasă socială și alte bazaconii de acestea.

Când soțul ei, generalul Mavrocordat era încă în activitate, locuia în strada Cuza Vodă, foastă Golia, în casele de atunci Lepadatu. Aici au avut loc cele mai frumoase petreceri, la cari luau parte și și dădea întâlniri tot Iașul. Împreună cu Didița, locuia și mama ei Eufrosina Rosetti, care avea o mare slăbiciune pentru unica sa fiică, așa încât niciodată nu s'a despărțit de dânsa. Mai târziu, generalul Mavrocordat s'a mutat în strada Săulescu, în casele ce le-a cumpărat dela defunctul Spiru Paul, pe care le-a făcut după gustul său și peste puțin timp a avut ocaziunea să dea o strălucită serbare aici, în onoarea Domnitorului Carol, care venise atunci pentru prima oară la Iași.

Domnitorul a fost primit firește cu toată cinstea cuvenită de boerimea din Iași. A fost o petrecere ca din povești. Casa primi-

toare și veselă a Didiței, ospitalitatea familiei acesteia, a dat prilej Domnitorului să spue că în așa casă și cu așa oameni, nimăruia nu'i poate fi urât niciodată.

Bine dispus, Domnitorul a dansat primul dans, cu fiica generalului și a Didiței Mavrocordat, în casa cărora se afla, cu Natalia, căsătorită mai târziu cu Neculai Suțu, iar Domnița Elisabeta cu generalul Mavrocordat. Erau zeci de perechi, unele mai elegante decât altele, cari atunci în casa Didiței Mavrocordat, ală-

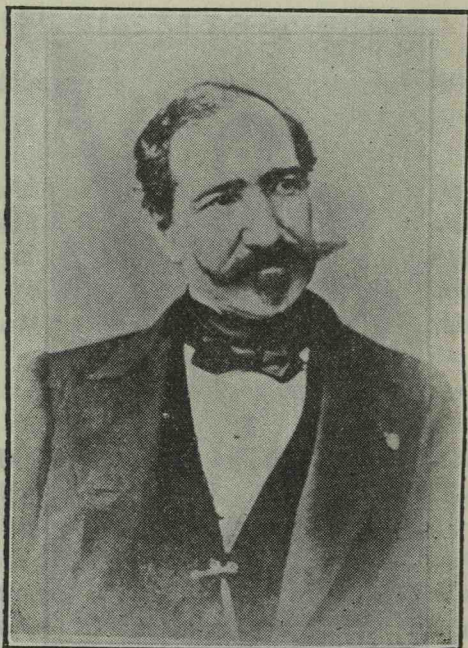
Didița Mavrocordat

turi de acei cari au fost marii noștri Suverani, au dansat până la ziua albă.

Și de câte ori Domnitorul, apoi Regele Carol mai venea la Iași, cât au trăit și Didița și soțul ei, nu uita niciodată să viziteze casa lor, cum n'a uitat Regele Carol să facă câte o vizită și Săftiței Palady, Mariei Rosnovanu, Mariei Catargi, înființătoarea azilului de bătrâne, Agripinei Sturdza și altora. Și de câteori venea la Didița Mavrocordat, Regele își amintea întotdeauna cu drag de primul bal ce se dăduse odinioară la Iași în casele ei, în onoarea sa.

La masa Didiței Mavrocordat, nu era zi ca să nu fie între 20-30 persoane. În casele Didiței a fost mai de mult și un spital austriac, în timpul ocupațiunii austriece.

Sările, după masă, se făcea aici muzică bună, concertând diferiți artiști ce veneau la Iași, pentru a da concerte și cari în primul rând căutau să capete câte o recomandatie către Didița, în casa căreia artiștii aflaseră că își dau întâlnire ieșenii cei mai bo-

Generalul Mavrocordat

gați și cei mai culți. Aveau puțința astfel să și desfacă într'o clipă biletele pentru concertele ce le anunțau. Au concertat în casa Didiței: Liszt, Wieniavski, pianistul Rosenthal, flautistul Terceak și mulți alții. Câți artiști celebri n'au trecut prin casa din strada Săulescu?

Niciodată dela petrecerile ce aveau loc în casele Didiței Mavrocordat, nu au lipsit lăutarii noștri vestiți, cari cântau romanțele de modă și cari cât era noaptea de mare, numai în doine și în cântecetele noastre naționale o țineau.

În una din sări, cu ocaziunea venirii lui Liszt în casa Diditei, marele compozitor muzical auzind de lăutarii noștri ieșeni că fără a cunoaște notele, cântau minunat numai după ureche, își exprimă dorința să'i audă cântând. Deodată își făcu apariția Barbu Lăutarul, îmbrăcat în tradiționalul său antereu, cu căciula brumarie în cap, iar în picioare cu opinci frumoase. Și doar ne-a rămas mai de demult descrierea lui Vasile Alexandri despre Barbu: „Barbu, un bătrân dulce zâmbitor, cu o figură palidă de o duioșie nelămurită, cu barba lui mare albă, cum e argintul și lungă până'n piept și ce ochi frumoși și luminoși avea bătrânul acesta, când își revărsa privirea lor asupra tuturor, par'că le umplea de un fior nedefinit aducător de melancolie și de amintiri duioase, adormite în amurgul anilor“.

Barbu și cu banda lui de lăutari, cum intra în saloanele boerilor, puneau cu toții mâna la piept și se'nclinau până la pământ, după obiceiul țării. Stăpânul casei îi cinstea și apoi le făcea semn. Barbu își lua arcușul și salonul tremura fermecat în cântecele lui.

Ei cântau din naiu, vioară și cobză. Așa și-au făcut intrarea în seara cea fermecată, în casele Diditei; pe când în mijlocul vechilor boeri ieșeni se afla marele Liszt.

Și atunci Liszt s'a adresat prin un talmaciu lui Barbu și l'a întrebat dacă ar putea cânta și dânsul după ureche, bucată pe care ar auzi'o cântată de altul.

Se așezară la piano, în mijlocul unei tăceri de biserică. Barbu dus cu pleoapele plecate și cu vioara în mână, asculta neclintit fără să clipească din ochi măcar. Invitații par'că încremeniseră, vrăjiți de plânsetul cântecului.—Ce zici Barbule de bucațica aceasta? —E mândră de tot. Zău dacă nu vă este cu supărare, hai să încerc și eu asta, știi, oleacă... și când sfârși de cântat Barbu, Liszt veni drept la bătrân, îl îmbrățișă cu foc înduioșat până la lacrimi, apoi ridicând după vechiul obicei paharul plin cu șampanie, apoi cu galbeni, îl întinse lui Barbu, zicându-i:

— Bea Barbule, bea, căci Dumnezeu te-a făcut artist și tu ești... mai mare decât mine!

Saloanele Diditei Mavrocordat erau deschise și puse la dispoziție și pentru concertele de binefacere, iar tineretul din Iași, găsea aici locul unde să petreacă, fără nici un soi de etichetă și fără nici o ceremonie.

A rămas însă legat numele Diditei Mavrocordat de faptele

ei de milostenie, de sufletul ei bun față de mulțimea nevoiașă, de grija ce a purtat-o întotdeauna pentru cei bolnavi. Umbla și ducea cu dânsa haine, merinde, ajutoare bănești, la cei nevoieși și la cei suferinzi.

În timpul verii pleca la moșia sa Ștefănești din jud. Botoșani. Aici se adunau locuitorii celor trei sate ce alcătuiau această moșie și o întâmpinau cu iubire și un devotament fără pereche. Vizită femeile bolnave și lehuze, le împărțea ajutoare și medicamente, cu mâna ei, din casă în casă, iar făcăilor de pe moșia sa cari se împărecheau cu fetele din sate, le dădea ca dar vite, pământ, unelte agricole. Locuitorii de aici, fără expropriere, erau toți cuprinși și mulțumiți, având cea mai mare dragoste pentru proprietara moșiei.

Cam pe aceste timpuri, vestitul Codău teroriza județul Botoșani. El era originar din Ștefănești și de aceia mai cu samă locuitorii din această parte trăiau mereu sub teroarea isprăvilor lui Codău. În cele din urmă Codău fu prins și trimis judecătorului de instrucție care îi puse prima întrebare: — cum se face Codău, că d-ta care ai cutrierat întregul județ, numai la Ștefănești n'ai fost? — Domnule judecător, răspunse Codău, cum credeți că ași fi putut face așa ceva. Eu sunt din Ștefănești, am un moș fecior boeresc pe moșie, proprietara este o văduvă, cucoana Didița, cea bună și milostivă, care ajută pe cei bolnavi și nevoiași; mulți s'au îndreptat de pe urma ei, mulți s'au înfruptat din bunătățile ce le-a împrăștiat pretutindeni și eu să fac asemenea ticăloșie? Și dacă ași fi aflat că unul din ai mei ar fi îndrăznit să facă vre-o pozna la Ștefănești, l-aș fi împușcat cu mâinile mele.

În fiecare toamnă, Didița după strânsul recoitei, aduna bătrânii satelor la curte și se sfătuiau cu toții prietenește despre muncile agricole și după ce sfatul lua sfârșit, erau ospătați, iar mai apoi veneau și tinerii din sate și se încingeau hore monstre și după joc venea și masa mare înănsă cu buătățuri și cu vin din belșug, la cari se așezau sătenii, iar în mijlocul lor cuconu și conia în capul mesei și petreceau laolaltă așa, boer și țăran, în cea mai deplină dragoste până 'n zorii zilei. Servitorii coanei Didița erau dintre acei cari se aflau de 30—40 de ani în serviciul ei.

Retrăgându-se din armată, generalul Mavrocordat, soțul Didiței a luat în antrepriză poștele. În una din sări, se juca la teatru, care pe atunci era par'că în strada Golia, Coana Chirița. Di-

dița și-a luat fetița, în vrâstă pe atunci de 7 ani și s'a dus la teatru. La un moment dat și-a făcut apariția pe scenă Coana Chirița într'o cupea. Cupeaua se'nglodă și atunci Coana Chirița — rol jucat de Matei Millo — furioasă că cupeaua nu putea să meargă, scoțând capul pe geamul trăsorii, exclamă: — mă rog, cine ține poștele aici? Din loja Didiței, se auzi deodată un glas de copil, strigând spre scenă: — Papă.

Lumea din teatru a făcut un haz nespus, aplaudând intervenția neașteptată a fetiței, iar „Coana Chirița“ se'nfundă în cupeaua de pe scenă, într'un răs care ținu multă vreme.

Didița Mavroordat a murit în vrâstă de 66 de ani, în urma unei operații de i s'a făcut la Viena. A fost înmormântată, așa după cum a dorit întotdeauna, la Iași. La înmormântarea ei, pe lângă lumea cu care a viețuit dânsa cât a trăit, au urmat-o până la cimitir, sute de săraci cari i-au cunoscut bunătatea, mila și sufletul ei bun și ales.

A trăit Neculai Ciomărtan, fostul primar din Ștefănești, pe lângă casa Didiței și a cunoscut-o în deaproape cine a fost acest suflet mare. Ii vin în minte bătrânului cum la venirea Didiței din Iași la Ștefănești, moșia sa, ea singură despacheta lăzi întregi cu ștofe de haine, le înșira pe canapele și birouri, punând pe ele numele fiecărui și când începeau să sosească la curte țarancele și negustoresele de pe moșie, ea le împărțea câte o bucată de ștofă pentru ele, haine și ghete pentru copiii lor, iar la fete le dădea cercei buni și cordele frumoase, toate de o valoare însemnată.

În fiecare an, la 1 Mai de Arminden, îmbrăca Didița un brad din parcul curții din Ștefănești, cu ștofe, ghete, cordele, pălării și multe alte daruri frumoase. Prin feciorii boerești, era apoi vestit tot satul și tot târgul, care venea și se aduna în grădina curții. Aici erau primiți de taraful de lăutari al vestitei muzici Lățescu din Hudești. Butoae cu vin și rachiu, care cu pâne și sute de miei fripți umpleau mesele mari lungi pătrate, având împrejur lăiți, iar în jurul meselor se așezau țărani cu femeile lor, fetele și flăcăii. În capul mesei ședeau generalul Mavroordat cu soția sa Didița, apoi invitații din Iași: Eufrosina Rosetti, Natalia fiica stăpânilor moșiei, Iancu Ventura, Alecu Ventura, Todiriță Boldur Lățescu, Iorgu Lățescu fost agă la Iași, Gheorghe Lățescu, Alecu Mavro-

cordat, Liteanu, Conduratu, Ag'iaia Moruzi, N. Rosnovanu, Eugenița Aslan Conduratu (sora Didiței), Elena Cortazzi mai târziu Elena M. Suțu, Emil și Edgard Mavrocordat și alții. Muzica cânta hora unirii. Se'ncingea hora, deschisă de către generalul Mavrocordat, Didița, Eufrosina Rosetti și toți invitații din Iași cari jucau împreună cu sătenii, ceasuri întregi, după care femeile și fetele ca și bătrânii și flăcăii erau vestiți că fiecare este liber să ia câte un obiect de pe brad și în câteva clipe bradul se despoia. În timpul mesei se ridicau toasturi în sănătatea Domnitorului, iar boerii în sănătatea țăranilor. Generalul Mavrocordat le spunea țăranilor cum să'și lucreze pământul, iar Didița dădea sfaturi femeilor despre industria cașnică, îndemnându-le să poarte haine făcute din mâinile lor și nu zdrențele străinilor.

Până mult încoace nu erau școli prea multe, decât doar la Iași și în reședințele de județ. Didița a donat o casă cu 8 camere mari în centrul târgului Ștefănești, înființând o școală pentru băieți și fete, angajând profesori pe preotul Millo și pe Savin. Aici au învățat băieții și fetele de pe moșia Didiței, până s'a votat de guvernul de atunci ca să se înființeze școli și prin centrele plășilor.

Satele erau lipsite și de ajutorul medical. Didița și-a deschis casa ei din Ștefănești, transformând-o în săli de consultație, împărțind cu mâna ei medicamente la cei ce aveau nevoie. Se aprovizionau cu aceste medicamente prin dr. Russ senior dela Iași, care era medicul casei Didiței.

Didița a crescut și două copile: pe Ecaterina, a Mariei Rojniță, nepoata egumenului Mănăstirii Coșula, Mânzar, tatăl bătrânului Gh. Mârzescu (tatăl neuitatului Georgel Mârzescu). Pe Ecaterina a măritat-o după Dimitrie Sacară, judecător în Ștefănești, dându-i tot ce avea nevoie și înzestrând-o cu casă, mobile scumpe etc., în urma căreia a rămas o fiică Ortansa Sacară oficianță la ofic. central Iași.

A crescut și pe copila Ana, dându-i case în Ștefănești și măritând-o cu Neculai Ciomârtan, înzestrând-o cu bani, vite, mobile, cărări pline cu alimente pentru un timp de doi ani.

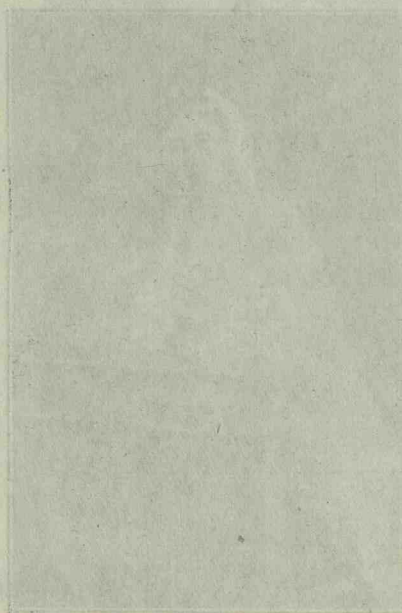
Dar, la Ștefănești, într'o vară a fost și Domnitorul Carol, care a fost găzduit timp de 2 zile în casa Didiței. Împreună cu generalul Mavrocordat, Domnitorul a pornit-o călare la Stânca unde este casa mamei lui Ștefan cel Mare și unde este o peșteră. Le-

genda spune că aici sunt paturi săpate în piatră și unde nu se poate pătrunde, din cauza adâncimii și a întunerecului.

Domnitorul a venit la Ștefănești din Botoșani cu trăsurile, unde în pădurea din dealul Guranda a fost întâmpinat de generalul Mavrocordat, de generalul Hațman și condus cu onoruri la Ștefănești de corpul grănicerilor, cu un efectiv pe atunci de 960 oameni, zis al opincarilor.

Și astăzi când își reamintesc locuitorii cei bătrâni din Ștefănești, din satele Bădiți și Stâncă de numele Diditei, îi pot vedea lacrimile, căci ei nu pot uita că pământul a fost al lor, liber de cultură, iar târgoveții au fost ajutați cu locuri de dughene.

„La belle Hélène“

(1906)

Era supranumită astfel, din cauza frumuseții sale clasice. Avea o inteligență vie și o cultură deosebită, mai cu seamă pentru timpurile mai vechi din Iași, când fetele nu făceau studiile superi-

Elena Suțu în tinereță

oare ca astăzi. Vorbea la perfecție franceza, nemțeasca și poloneza. A călătorit mult și din cele văzute prin țările străine, a reținut ce era mai interesant de reținut.

Căsătorită în două rânduri, în prima căsătorie cu un mare proprietar de pe vremuri Cortazzi, de care s'a despărțit curând, spre a se căsători cu fostul procuror general și consilier al curții de apel din Iași, Mihai Suțu, care se'ntorsese atunci din Paris, unde își luase în mod strălucit licența în drept.

Moșiile ambelor familii fiind vecine, tinerii s'au cunoscut, s'au plăcut și s'au luat.

Bunica lui Mihai Suțu, bătrâna Elencu Manu, donatoarea de

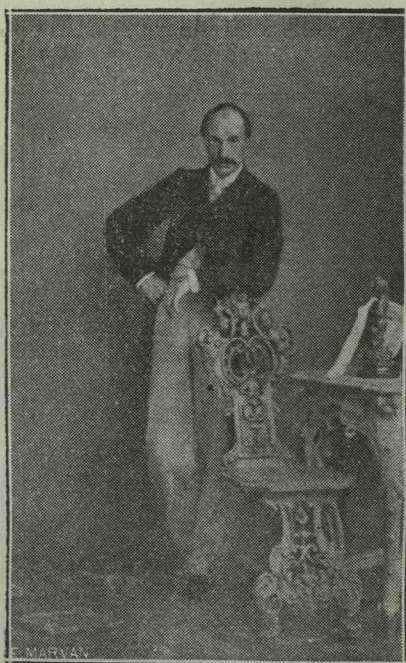
Elena Suțu

la Sf. Spiridon, care ținea foarte mult la nepotul ei Mihai, văzând frumuseța și inteligența scilicet a nepoatei sale prin alianță, prinse repede dragoste de dânsa și până la moarte a îndrăgit-o.

Ce duios era când în casa din str. Carp, astăzi închiriată institutului de chimie, vechea proprietate a Elenei Manu, apoi a familiei Suțu, se'ntruneau patru generații: Elencu Manu, fiica ei Catinca Suțu, cei patru feciori ai Catincăi și feciorii acestora. Elencu

Manu, bătrână de peste 90 ani, chema la dânsa strănepoții, îi desmierda și le împărțea bomboane.

De ziua ei, de sf. Elena, se aduna la ea întreaga familie, destul de numeroasă și o serbătorea. Era o zi mare atunci, era ziua bunicei, care avea peste 90 de ani. Flori și daruri, copiii îmbrăcați în haine de sărbătoare în jurul ei, în acea zi.

P. P. Carp tânăr.

O îmbrățișau și o mângăiau cu toții. Și după ce trecea ziua această mare de familie, coana Elencu nu'și uita datoriile ei de femei mondenă. Se urca în cupeaua ei poreclită clarance și întorcea vizita la cei cari au hiritisit'o de ziua numelui ei.

Așa era pe atunci. Și, în banătatea ei, din când în când dădea cupeaua nepoților ei de fiică, ca să se plimbe. Și atunci se așezau băeții în cupea, cei mai mari la fund, cei mai tineri în față. Și când treceau pe la casa Carp, îl luau și pe Petru Carp, vecin de casă cu ei și în legături intime de prietenie, care îi însoțea în plimbările lor în cupeaua coanei Elencu.

În timpul iernii, Mihai și Elena Suțu locuiau în casele lor din str. Procopie, supranumite vechiul arsenal, căci înainte de Unire, fusese în aceste case arsenalul Moldovei. Vara o petreceau la frumoasa lor moșie Orofteana din județul Dorohoi.

În societatea ieșană de pe vremuri, La belle Hélène a jucat un rol deosebit. Era apreciată și admirată, atât pentru frumusețea ei, cât și pentru spiritul ei fin și mușcător. Dansă cu o eleganță rară și excela în comediile de salon. Se înrudea cu vechile familii

Elena și M. Suțu

moldovenești Stroici și Lăteșcu. La moșia Lăteștilor din jud. Dorohoi, Hudești, multe petreceri frumoase au avut loc, cu mese îmbelșugate la cari luau parte la olaltă boeri și țărani. Era numai chef și veselie și din toată boerimea ceia cuminte și românească de atunci, astăzi n'a mai rămas nimic. S'a topit totul, de par'că nici n'a mai fost.

La toate petrecerile și balurile mari dela Iași, apariția femeii

63666

distinse „La belle Hélène“ producea întotdeauna numai admirație, atât din cauza eleganței tualetelor ei, cât și prin frumuseța ei. Toată lumea o iubea, dându-i chiar, cu ocaziunea unui bal ce a avut loc în casele coanei Marghiolița Rosnovanu, denumirea de „la belle Hélène“, care i-a rămas până la moarte.

Avea o deosebită afecțiune pentru soțul ei Mihai Suțu, care, când pleca să prezideze Curțile cu juri din alte orașe, era întovărit și de soția sa, care nu vroia să-l lase singur.

Ducându-se într'una din zile la moșia Călinești din jud. Botoșani, Jean Miclescu, proprietarul moșiei, rudă de aproape cu cei doi soți, când i-a văzut venind, pe Mihai și Elena Suțu, le-a ieșit înainte, cu vorbele: „voici les deux turturos“. Jean Miclescu, a fost secretar general la ministerul justiției, autor al mai multor piese de teatru, printre cari *Mama*, literat distins, publicist, scoțind pe vremuri ziarul antidinastic „Protestarea“.

„La belle Hélène“ avea și o inimă de aur. Se înduioșa de toate suferințele. Pe când soțul ei suplinea o catedră la facultatea de drept din Iași, de câteori vre'un student era trântit la examen sau „amânat“ cum se spune într'un limbaj mai dulce, studentul repede se'ndrepta spre casa lui Mihai Suțu, pe când știa că acesta era la Palatul Administrativ, ca membru al Curții de apel și căuta să înduioșeze pe soția profesorului său, ca să fie trecut la examen, sau, cel puțin să i se aprobe un nou examen.

Nici animalele nu o lăsau indiferentă. Avea în casele ei, o armată de mâți și câni, printre care una favorită Bella. Ingrijea de ei, dându-le la ceas fix mâncare, în fiecare zi, dimineața și seara.

La moartea ei, după un foarte scurt timp după moartea soțului ei, Bella, cănele ei credincios, a fost găsită cu'cată lângă catafalcul stăpânei sale și cu greu a putut fi îndepărtată, iar, în ziua înmormântării, Bella a fost închisă departe de casă. A spart însă ușa și a plecat drept spre catafalc, rădicându-se în două labe, privind jalnic spre acea care o îngrijise atât de mult, deși era căne.

...Iar în ziua aceia posomorâtă, când se'ndrepta cortetul spre cimitir, pe când urca dealul de lângă biserica Sf. Dumitru Misai, o trăsură cu doi cai venind în vale spre oraș, se opri în dreptul convoiului, iar o doamnă coboră din trăsură — era Maria Hinna — întrebând a cui este înmormântarea. I se răspunse că a Elenei Suțu.

O singură exclamație a fost: — „A, la belle Hélène“... și o podidi plânsul, iar corțeul grăbi spre locașul de veci.

Maria Hinna

Alexandru Mavrocordat (Muțunachi)

(1910)

Ca alintătură, i s'a alăturat la numele de Alexandru și cel de Muțunachi.

Originar din Focșani, s'a stabilit definitiv la Iași, cu ocazia cea a căsătoriei sale cu d-ra Lucia Cantacuzino Pașcanu. Dar chiar înainte de căsătorie, petrecea ierni întregi la Iași, locuind la vărul său Dumitrachi Mavrocordat, în frumoasa sa locuință din strada Säulescu, actuala proprietate a d-lui F. Fișer și unde pe timpuri s'a oferit marei tragediene Sarah Bernhardt un splendid supeu de către Dumitrache Mavrocordato, cu prilejul primei veniri la Iași a marei artiste. Așz era pe atunci. La acest supeu, au participat cei mai de samă ieșeni, printre cari și Alexandru Mavrocordat, care prin felul său de a fi, a fermecat întreaga asistență.

Ca fizic, era un om înalt, spătos, bine făcut. Purta o barbă mică. Era îmbrăcat totdeauna într'o redengotă lungă ce-i ajungea până la genunchi.

Om de o cultură foarte vastă, poseda la perfecție limbile franceză, germană, greacă modernă și antică, precum și multe alte cunoștinți literare și din domeniul științelor pozitive.

Și-a făcut studiile în Germania. Era un pianist de mare valoare și un pasionat jucător de șah, joc în care excela și pe care îl juca de preferință cu prietenul său intim Al. Gr. Suțu, tatăl meu și cu d-rul Rosenthal, cari partizi durau ore întregi, fără a scoate vre'unul un cuvânt și fără a îngădui altora să le vorbească sau măcar să se apropie, de masa lor de șah.

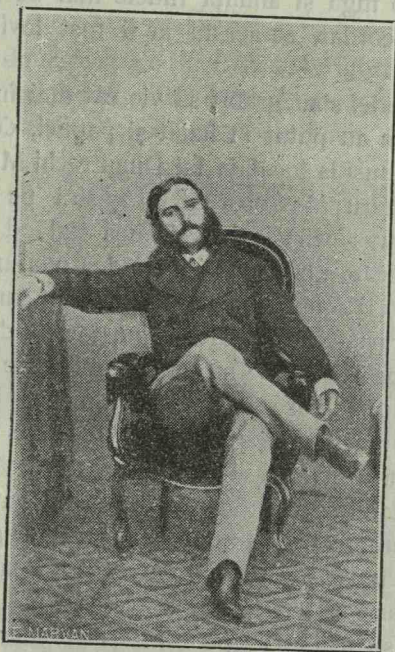
A concertat adeseori în scopuri de binefacere, fie singur, fie împreună cu fostul vice-consul austro-ungar din Iași de pe atunci Filsch, care era și el un pianist de samă. Biblioteca sa era una din cele mai de samă nu numai din Iași, dar chiar și din țară și ocupa o odaie spațioasă din castelul său dela Miroslava, unde se află

actualmente orfelinatul copiilor celor căzuți în război, întemeiat de fiica sa, d-na Olga M. Sturdza.

Din căsătoria sa cu d-ra Lucia Cantacuzino-Paşcanu, a avut 3 copii: D-na Olga Sturdza, d-na Paul Moruzi și un fiu, mort când împlinise abia vârsta de 21 ani și căruia îi cumpăraseră foașta reședință domnească a lui Mihalache Sturdza, renumita grădină Socola, foașta apoi Rivalet.

De câte ori nu se'ncegeau discuții între Alexandru Mavro-

Alexandru Mavrocordat

cordat și Alexandru Gr. Suțu, din literatura grecească, asupra tragicilor greci Eschile, Sofocle, Euripide, sau asupra chipului cum s'a alcătuit tragedia în diferite secole.

Stăteau ceasuri întregi acești doi oameni de carte și de multe ori noaptea târziu se despărțeau de lângă bogata bibliotecă a tatălui meu din casele din strada Carp. Aici, se decise să se traducă cartea IV din Herodot, traducere datorită tatălui meu și în care lucrare s'a căutat să se păstreze fidelitatea textului clasic, traducându-se precăt s'a putut ad-litteram, spre a se urma pas cu

pas stilul autorului și geniul propriu al limbei helenice. S'a ținut tatăl meu, în traducere, de limba veche română, neatinsă de amestecuri, căci, stilul istoriei lui Herodot amintește stilul Sf. Scripturi și a poveștilor cu care a fost legănată copilăria traducătorului.

Alexandru Mavrocordat era și un om foarte glumeț. În una din zile, — de 1 April — ziua glumelor și farselor, fiul mai mic al vărului său Dumitrachi Mavrocordat, căruia i se zicea Coca Alecu, veni într'o fugă și anunță rudele mai de aproape ale lui Alexandru Mavrocordat, că acesta ar fi fost lovit de un atac de apoplexie.

Cu toți firește, s'au grăbit să vie cât mai în grabă să-l vadă, doamnele cum au putut în haț și papuci, comnii pe jumătate îmbrăcați. Ajunși la locuința lui Dumitrachi Mavrocordat unde ședea Alexandru Mavrocordat, îl găsiră pe acesta culcat în pat, cu oghealul tras până la gât, deabea suflând. La toate întrebările ce i se puneau, „bolnavul“ nu dădea nici un răspuns și gemea înădușit. Toți îl compătimeau și se mierau cum de un om atât de sănătos și sdravăn, care încă în ajun făcuse deliciile societății în care se afla, prin spiritele și cunoștințele sale multiple, să se piardă așa curând. Fiecare șoptea câte un leac. Unul să i se ia sânge, căci era prea sângeros; altul să i se pue lipitori. Pe când care de care se întrecea să'i vie în ajutor, deodată se auzi un râs puternic și Alexandru Mavrocordat sări din pat drept în mijlocul odăei gata îmbrăcat, cu tradiționala lui redengotă neagră lungă și bătând pe umăr pe cel mai apropiat de patul său de suferințe, strigă: — așa că v'o făcusem...

Intristarea se schimbă repede în veselie, dar toți îl rugară ca altă dată să găsească glume și farse mai vesele.

Mai târziu, după ce s'a însurat, când venea Regele Carol la Iași, Alexandru Mavrocordat era printre cei dintâi cari'l întâmpina la gară, dimpreună cu toată familia sa, într'un frumos și cunoscut landou de casă.

Iși pleda singur procesele ce le avea, deși nu era licențiat în drept.

Alexandru Mavrocordat a rămas o foarte frumoasă figură a Iașilor noștri.

O nuntă mare la Iași

— Elena Sturdza și Olga Vogoride —

(1874)

Sunt cele două fiice ale lui Bezede Grigorie Sturdza, din prima căsătorie. Amândouă erau foarte frumoase, înalte, bine făcute, iubind mult sporturile, în deosebi călăria. Copilăria și-au pe-

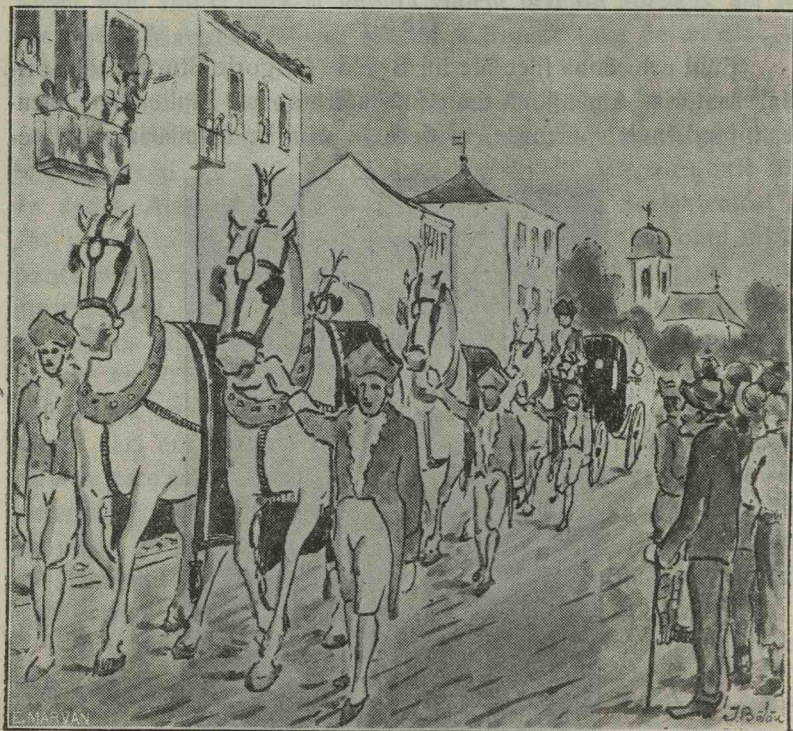
Olga Sturdza

trecut'o în casa părintească din strada Lozonschi, actuala aripă dreaptă a Seminarului Veniamin, unde odinioară fusese reședința bunicului lor, Mihai Vodă Sturdza.

Cea mai mare fiică Elena, s'a măritat la o vârstă foarte fragedă, cu Sturdza Buhotin, cu care ocaziune a fost o nuntă cum rar s'a văzut la Iași și la care a luat parte lume multă și din București.

Bezede Grigorie, înainte de a fi fost bunul român, a fost un iubitor al Iașilor, cum rar se întâmpla pe atunci.

Era cu adevăr gentilomul mare prin suflet și crier din vechea Moldovă. A fost principe nu numai prin dreptul nașterii și al sân-

Nunta fiicei lui Bezede Sturdza

gelui, ci mai mult prin dreptul inteligenței naturale, prin însușirea unei culturi superioare, prin farmecul unei inimi mari și bune, sincer compătitoare cu semenii săi, largă, cavalierească, pururea egal de nobilă pentru tot ce este om și lucru. A fost un om uman, împărtășind nevoișilor din toate treptele sociale, mai tot venitul imenselor sale bogății. Mulți mai sunt astăzi atât de filantropi, cum a fost ieșanul Bezede Grigorie?

Și acel care a fost cândva la Constantinopol Miohliș-Pașa, când și'a măritat pe una din fiicele sale, a căutat să dea un aspect strălucit acestei ceremonii.

Nuntă mare a avut loc atunci în casele Negruzzi din str. Carol, la locuința bunicei miresei (mama ei fiind moartă), Săftița Pallady, soția dintâi a lui Vodă Mihalache Sturdza.

Pentru a merge mireasa la biserică, iar de aci la starea civilă, care pe atunci se afla în aripa stângă a Palatului Administrativ, Bezede Grigorie comandase o caretă specială cu poleituri de aur, în chipul trăsurilor de mare gală întrebuițate de capii încoronați.

Pentru a se urca în această trăsură, era o scară care se desfăcea în trei, ajungând până la pământ, toată îmbrăcată în atlas roș, ca și interiorul caretei.

În exterior, careta avea 4 felinare, lucrate în mod artistic, de o casă din Paris, iar perna de pe capra trăsurii era toată cu-

Elena Sturdza

sută în fire de aur și cu stema familiei Sturdza. La acest echipaj, erau înhamate șase cai de o frumusețe rară, conduși de un vezeteu, în livreaua familiei Sturdza și de doi jockeyi.

Convoiul era precedat de un comis, de asemeni călare, pe un cal alb.

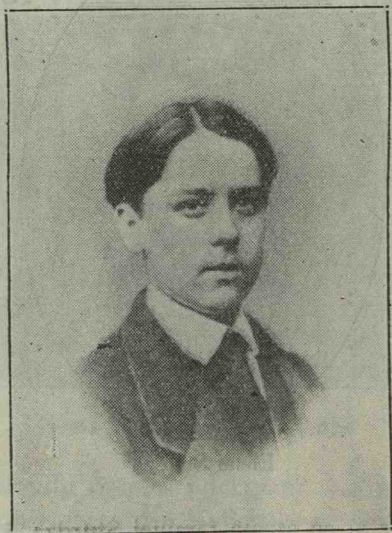
După ceremonia civilă și religioasă, a avut loc o masă bogată, la care a luat parte toată boerimea de atunci din Iași.

Această căsătorie începută cu atâta strălucire, din nefericire a ținut foarte puțin, tânăra soție încetând din viață.

Cea de a doua fiică a lui Bezede Grigorie, Olga, s'a măritat destul de tânără și dânsa, cu una din personalitățile cele mai de samă ale țării, bine cunoscut și în străinătate, d. Emanuel Vogoride, fratele d-nei Lucia D. Grecianu. Vogoride pe timpuri a candidat la tronul Bulgariei.

Olga Vogoride era o fire extrem de veselă, plăcându-i la nebunie dansul și călăria. Pentru sportul călăriei, avea un cult. De mică copilărie călărea caii cei mai năvălași, cari sub mână ei, repede se domoleau.

La moșia sa dela Țigănești călărea de dimineață până'n seară și uimea lumea prin rezistența ei. Adeseori soțul îi punea întrebarea dacă nu se simte obosită și primea răspunsul soției: — dacă calul pe care-l încalec ar mai avea putere, aș face încă odată ocolul moșiei.

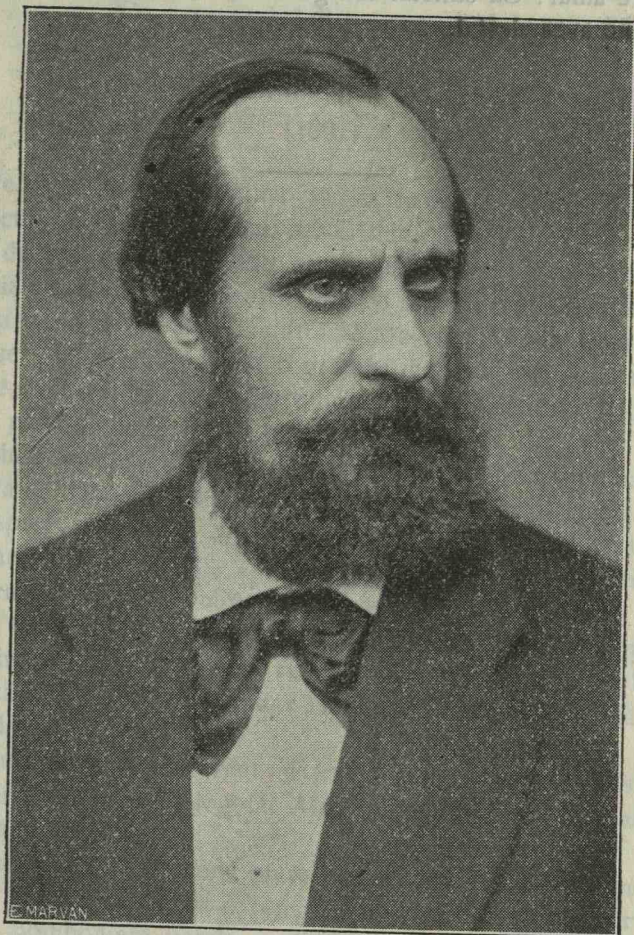

Dimitrie Sturdza

Această pasiune însă i-a fost fatală, căci voind să sară un obstacol cu un cal prea slab, care nu a putut face săritura cerută, a fost răsturnată fracturându-și două coaste. Transportată la Iași la

bunică-sa Săftița Pallady, alături de casele d-lui dr. N. Racovitză, după câteva luni de grea suferință, a încetat din viață și dânsa, plânsă de toată lumea din Iași.

Inmormântarea a avut loc în cavoul familiei Sturdza dela mănăstirea Frumoasa, unde se odihneau deja mama ei, sora ei și

Bezede Gr. Sturdza

un frate Dimitrie, mort și acesta în urma unei răceli căpătate la o vânătoare.

Cine atunci nu a fost mișcat de nenorocirile nedrepte ce le-a îndurat bezede Grigorie prin moartea, în primăvara vieții, a aces-

tor trei copii ai săi, răpiți unul după altul, când fiecare împlinea de abea vârsta de 20 ani? Și cine nu știa că această inimă darnică a lui bezede, în pragul bătrânețelor, a putut abea dispune de bogăția materială ce i se cuvenea și că mai mult din jumătatea vieții sale, a fost silit să se reșemneze la privațiuni care-l făceau să sufere amar? Cu sufletul său generos, voia să dea la toată lumea și nu avea destul.

Dimitrie Mavrocordat și salonul din str. Săulescu (1897)

Pe lângă Alexandru Mavrocordat, fostul mareșal al Palatului care locuia în casele sale din str. Gându, alături de Cinema Elisabeta de astăzi și fratele său hatmanul Neculai Mavrocordat care locuia în str. Săulescu, tot în aceeași stradă, puțin mai la vale, ședea și vărul lor primar, Dimitrachi Mavrocordat, în frumoasele sale case, restaurate și având o grădină din cele mai mari și bine îngrijite din Iași, aflătoare peste drum de foastele case Miclescu, în care până dăunăzi se află prefectura județului.

Dimitrachi Mavrocordat a fost căsătorit cu Eufrosina născută Spiru Paul. Din această căsătorie s'au născut patru copii: două fete, Aspasia, căsătorită cu N. Crupenschi și Eufrosina, căsătorită cu inginerul Iancu Catargi și doi băieți, Dimitrie căsătorit cu Elisa Negruzzi, care și-a petrecut toată viața în Iași și numai către sfârșitul vieții sale s'a mutat la București și Alexandru, supranumit de intimitii săi Coca Alecu care, după căsătoria sa cu o bucu-reșteancă, Zoe Ghica, s'a mutat la București, unde în urmă a și încetat din viață.

Dimitrachi Mavrocordat și fratele său Alexandru, fost ministru, erau fiii marelui logofăt Alexandru Mavrocordat și ai Caterinei, născută Balș.

Conu Dimitrachi era mare amator de lucruri frumoase. Casa sa din str. Săulescu o reparase și o transformase într'o adevărată bombonieră, iar în spațioasa sa grădină cultiva diferite plante exotice, alămăi, portocale și trandafiri de cele mai frumoase spețe. Toate aceste, iarna, erau păstrate într'o seră anume amenajată, având și un grădinar special care îngrijea de ele. În grădină se mai aflau și căpșuni gustoase și alți diferiți pomi fructiferi.

Două chioșcuri frumoase, unul de fier cu perdele de dril, iar altul mai mare, de lemn, cu geamuri colorate și care servea vara de sufragerie, se mai găseau în grădină, care se întindea până la răpă Privighițoaei dinspre strada Lozonschi.

Când Sarah Bernhardt a jucat pentru prima oară la Iași, conu Dimitrachi după cum îl numeau prietenii săi, de și văduv de mai mulți ani, a oferit artistei sărbătorită de tot Iașul intelectual, un splendid supeu în eleganta sa sufragerie din imobilul din str. Săulescu.

Intreaga cameră era împodobită numai cu plante exotice și

Dimitrie Mavrocordat
purtând uniformă de polcovnic

cu flori frumoase, toate din sera sa, iar la acest supeu a luat parte tot ce Iașul avea mai de samă atunci, ca cultură și inteligență, încât Sarah Bernhardt care fusese condusă la braț de către stăpânul casei până la sufragerie, a exclamat la un moment dat: „on se croirait vraiment à Paris, dans un des cercles des plus létrés et cultivés“. Și era adevărat, căci verva, spiritul și diversele cunoștinți cari s'au desfășurat atunci, nu se puteau întâlni decât în cercurile cele mai cultivate din străinătate.

Deși la o vârstă destul de înaintată, Dimitrachi Mavrocordat era vesel și foarte monden. Ii plăcea mult lumea și mai ales ti-

neretul cu care glumea întotdeauna voios. În cerc intim, lua câte o domnișoară pentru a face un tur de vals, zicând: iată cum se juca în timpul meu. Și juca bine, fiind sprinten și elegant.

Era și foarte bisericos. Mergea regulat la biserică, în zilele mari de sărbători, fie la Sf. Spiridon, fie la biserica parohială Talpalari, unde se așeza la strana mare cântând sfintele rugăciuni, după tipic, ca cel mai încercat cântăreț bisericesc.

Nu dădea greș nici odată și se arăta foarte nemulțumit în contra celor cari nu ascultau cu evlavie și cu o ținută cuviincioasă sfânta slujbă bisericească. Ziuă se ducea regulat la Jockey-Club unde de preferință juca o partidă de Wist sau préférence, cu câțiva intimi, ca d-rul Colonel Otremba, colonel Petrovanu, Nunuță Rosnovanu, nepotul său defunctul Neculai Suțu și alții.

Vara, pleca întotdeauna la o stațiune balneară sau climaterică din străinătate pentru a face o cură. De preferință în Germania, unde probabil fusese trimes la învățătură, căci cunoștea această limbă la perfecție, ca și limba franceză. Din străinătate și-a adus un ariston, pe care 'l instalase într'un antret din casele sale și de câte ori avea musafiri, conu Dimitrachi scotea cheia, deschidea dulapul muzicii și întorcând mecanismul, făcea pe vizitatori să guste cele mai frumoase bucăți muzicale de pe atunci.

Plecând odată în străinătate conform obiceiului său, niște nepoți ai săi deschiseră dulapul și și procurară plăcerea unei audițiuni muzicale. Însă, spre nenorocul lor, o strună mare care punea întregul mecanism în mișcare s'a rupt și concertul... luă sfârșit. Inapoiindu-se conu Dimitrachi și voind să cânte din muzică, a văzut pozna ce i s'a făcut, neștiind însă cine este vinovatul, mai cu seamă că cheia dela dulap era în buzunarul său.

Peste câteva zile, însă, cu uimire a văzut că... muzica funcționa admirabil, iar struna din nou așezată la locul ei. Mai în urmă a aflat că dracii săi de nepoți i-au umblat cu altă cheie, stricându-i muzica și comandând apoi repede din străinătate struna ca s'o așeze la locul ei, comandă însă care întârziase să sosească.

Conu Dimitrachi Mavrocordat a murit la o vârstă destul de înaintată, regretat de lumea ieșană. El a fost tipul vechiului boer moldovan, bun, vesel, cinstit și evlavios.

O evlavioasă și bibliofilă-ieșană

(1875)

Coana Elencu, după cum o numeau ieșenii, a fost una dintre cele mai interesante figuri de pe vremuri.

În tinereța ei Elencu Manu a fost o frumuseță de femeie, cu un păr bogat negru și cu ochi scânteietori. În saloanele Iașului, era întotdeauna, în toată splendoarea tinereții și a frumuseții.

Elencu Manu, tânără

A fost fiica marelui logofăt din Moldova Scarlat Manu și a Ecaterinei, născută Suțu. Logofătul Scarlat s'a stabilit în Iași în anul 1798 cu familia sa, sub domnia lui Alexandru Calimah. A avut 16 copii, dintre care și pe Elencu Manu, care a fost măritată de trei ori, întâi cu Vasile Conachi, a doua oară cu postelnicul Mihai Mavroeny și a treia oară cu Grigorie Suțu.

Din căsătoria cu Mihai Mavroeny, a avut o singură fiică, Ecaterina. Coana Elencu a dispus de o mare avere. Avea nenumă-

rate moșii, în județul Suceava, în județele Tecuci, Covurlui și Tutova.

Foarte energică și cultă. Putea discuta cu ori cine chestiuni de literatură, artă, ba și de politică. Foarte gospodină și chibzuită, coana Elencu își administra singură întinsele sale moșii, ținând singură socotelile, în care se pricepea de minune.

În Iași, locuia în casele sale din str. Carp, unde actualmente

Elencu Manu, bătrână

se află institutul de chimie. Împreună cu ea, locuia și fiica sa Ecaterina, de care nu s'a despărțit până a închis ochii. Nepoții ei, fiii Ecaterinei, au fost crescuți de dânsa, ea i-a trimis la școală dintâi în țară, apoi în străinătate.

La Iași, i-a dat la vechiul pension de pe atunci Jordan, unde au învățat alături de acel ce a fost marele Petru Carp. Cursul secundar și studiile celelalte le-au făcut cu toții la Paris. Coana Elencu și-a luat strănepoții, pe Alexandru, Mihai și Neculai și i'a dus ea singură la Paris, unde cel dintâi a urmat literile, iar cei doi din urmă dreptul. Pe cel mai mic strănepot, Grigorie, coana Elencu l-a trimis la Grignon, unde a urmat o școală de agricultură, acolo unde a învățat și A. D. Holban, fostul mare om politic ieșan.

După ce bătrâna s'a reîntors la Iași, avea grijă ca să trimeată regulat strănepoților ei la Paris, câte o pensiune lunară pentru întreținerea și distracțiile lor. Și ținea socoteală de tot ce le trimetea. Insemna sumele în galbeni și scria cu mâna ei ziua în care trimetea banii, sumele și corespondența întreagă ce urma. Păstrez dela această străbunică a mea, toate aceste amintiri scumpe.

Anii se scuseră repede și coana Elencu călcă pe pragul bătrâneței. Nemaî putând umbla, își făcuse într'o odăe din casele sale, un fel de promenoir de jur împrejurul odăei, unde în fie-care

Catinca Suțu

zi făcea câteva tururi. Se putea plimba fără ca să cadă, susținându-se deoparte și de alta.

În schimb strănepoții cum veneau s'o vadă, dădeau năvală mai întâi la acest promenoir, jucându-se aici ceșuri întregi, spre marea bucurie a coanei Elencu, care de pe un jălț din mijlocul odăii, își sorbea din ochi strănepoții.

Foarte evlavioasă, avea un preot de casă, pe părintele Andri Bănescu, care în fiecare Sâmbătă făcea o aghiasmă, la care trebuia să ia parte numai decât întreaga familie. Preotul Bănescu era duhovnic mai la toate casele mari din Iași. Nu se făcea nici un botez, nici o cununie, nici o înmormântare, fără părintele Bănescu.

Mii și mii de galbeni a dat coana Elencu, în evlavia ei și în

nemărginita credință către cel de Sus, pentru faceri de biserici. Ea întocmea planul bisericii, ea se ducea să vadă cum se construște, ea se interesa dacă s'a pus var deajuns și dacă temelia de piatră are grosimea palmilor domnești, așa cum a dorit dânsa. Și după ce era pe aproape de sfârșit construirea bisericii, singură ea dădea explicații cum să fie catapiteasma, cum să fie sfinții și icoanele împărătești, sfeșnicile și strănile cântăreților. Și avea grija mare ca sfânta masă din altar să se pue din o lespede de piatră, după legile bisericești.

Coana Elencu ținea și la tot ce e românesc. Odată, botezând pe una din strănepoatele ei, a ținut ca să i se dea numele de Maria, pe când părinții copilului doreau să i se dea alt nume, străin. Părintele Andri, duhovnicul coanei Elencu, ca să împace și pe părinți și pe coana Elencu, când a început serviciul botezului, ajungând la pronunțarea numelui copilului, a rostit încet de tot numele străin, apoi cu glas tare acel de Maria, ales de coana Elencu, astfel că și părinții și coana bătrână au fost mulțumiți.

Fiind foarte cultă, avea și o bibliotecă bogată și frumoasă. Erau cărți interesante, ca de pildă Geografia lui Hrisant Notara, care veneau din culegerea mavrocordătească, apoi lucrări apusene, mai ales franceze de știință și literatură. La o vreme de bejenie, Elencu Manu fugind din Iași, a dat cărțile aceste—depuse în două lăzi mari—bisericii Bărboi, spre păstrare. Multă vreme au stat aceste cărți în podul bisericii, până când le-a rădicat Academia Română.

Chiar la o vrâstă destul de înaintată, coana Elencu se ducea regulat la slujbele bisericești dela Sf. Spiridon. Ea a și fost înmormântată în grădina bisericii, alături de principesa Obrenovici și în urmă desgropată, pentru a fi reînhumată la cimitirul Eternitatea.

Sfântului Spiridon i-a hărăzit o însemnată avere, compusă din moșii. Bună la suflet și miloasă, a lăsat cu limbă de moarte, ca Epitropia, în schimb, să dea din venitul moșiilor la oameni scăpătați și vrednici de ajutor și nu mulți la număr, pentru ca ajutorul să fie mai mare; de asemeni din alte venituri a lăsat ca să se întreție crivaturi pentru bolnavi. Iar, dacă voința ei nu va fi întocmai, averea ce a lăsat-o va trece în ocârmuirea unei epitropii, compusă din rudele ei remase în viață.

Și când a fost pe patul de moarte, în anul 1875, a chemat pe nepoții și strănepoții ei, și i-a binecuvântat pe rând.

Și atunci au aflat cu toții că bătrâna își pregătise pentru moarte: ca să fie înmormântată în grădina bisericii Sf. Spiridon, lăsând cinci sute de galbeni pentru aceasta Epitropiei, care va chibzui să se împartă mai mult pe la săraci; să i se pue o șlofă pe corpul ei cât va sta moartă în biserică, din ștofele ce le are biserica; din suma ce a lăsat-o de una mie două sute galbeni să i se facă pomeniri, iar timp de un an de zile să se facă în fiecare zi câte o colivă mică și să i se pomenească la Sf. Proscodie numele ei, nefăcându-se sminteală de o zi măcar; să se dea servitorilor din casă o sută galbeni; să se facă trei fântâni la o moșie a ei din jud. Tutova și straele ei câte se vor găsi la săvârșirea ei din viață, să se împărțească toate la săraci, afară de o bucce de șal bun alb, pe care a lăsat-o fiicei ei Ecaterina.

Așa femeie a fost coana Elencu Manu din Iași.

Viața din casele boerești de odinioară

Săftița Pallady, Eufrosina Rosetti și Agripina Sturdza

(1882—1885—1889)

Sunt duiioase aducerile aminte asupra vieții pe cari o duceau ieșenii de altă dată. Cu drag mi le evocă astăzi una din vechile personalități ieșene. In casa părintească, de mic copil doar de mi'a mai rămas și mie în minte că la Iași trăia Săftița Pallady, prima soție a lui Mihai Vodă Sturdza, care a avut doi feciori, pe Bezede Dimitrie, tatăl principelui Mihai Sturdza și pe Bezede Grigorie. Divorțând, Săftița s'a căsătorit cu un Pallady care însă a murit curând.

Erau trei surori, cari au trăit tot timpul la Iași: Săftița Pallady, cea mai mare, Eufrosina Rosetti și Agripina Sturdza, toate trei fiice ale boerului Rosetti, care ședea în casele unde actualmente este muzeul istoric.

Săftița Pallady era de o inteligență scilpitoare, de o bunătate rară, impunătoare și miloasă în acelaș timp. Era foarte cultă. În tinerețea ei, a călătorit în întreaga Europă, în tovărășia surorii sale Eufrosina Rosetti. In Italia a stat mai multă vreme, cu care ocazie s'a coborât în Vezuviu.

Ea și'a crescut pe cele două nepoate ale sale, Olga și Elena Sturdza, fiicele lui bezede Grigorie, care de timpuriu și'au perdut pe mama lor.

Era bătrână și totuși îi plăcea să primească în casa ei lume multă. In lungile nopți de iarnă locuința ei din str. Carol era deschisă foarte des ieșenilor, iar în timpul verii, la moșia sa dela Cilibiu, astăzi proprietatea principelui Mihai Sturdza, venea lume din Iași, care nu pleca decât după ce petrecea aici câteva zile, în cea mai curată și bună dispoziție.

Și de aceia la moartea Săftiței Pallady, convoiul funebru a fost condus până la moșia Cilibiu de toată lumea ieșană, care a

regretat într'insa pe una din podoabele societății ieșene. Multă vreme după moartea ei, s'a vorbit de calitățile sufletești ale acestei femei și de casa ei atât de primitoare.

Sora mijlocie a Săftiței Pallady, Eufrosina, s'a căsătorit cu hatmanul Iordachi Lățescu, din care căsătorie a avut o fiică Esmeralda, căsătorită cu hatmanul Neculai Mavrocordat.

Ca și sora ei Săftița, a primit o instrucțiune și o educațiune aleasă. Era și inteligentă și în curent în totdeauna cu tot ce se petrecea în străinătate. Teancuri de ziare străine erau zilnic pe ma-

Săftița Pallady

sa ei de lucru. A fost o femeie călătorită. La Geneva a stat mai bine de doi ani și reîntoarsă la Iași, își petrecea ierenele în oraș, iar vara la moșia Cilibiu, la sora sa Săftița. Se iubeau mult între ele și se vedeau zilnic și, deși era numai o deosebire de câțiva ani de vârstă, cea mai mică, Eufrosina, nu ieșea niciodată din cuvântul „țitacăi“ sale, cum îi spunea surorii sale Săftița.

După moartea „țitacăi“, Eufrosina Rosetti și'a cumpărat o casă la M-rea Agapia, pe care a transformat'o într'o vilă frumoasă, unde și petrecea zilele de vară, primind și aici musafiri, pe cari îi ospăta cu dragoste și îi distra prin conversații plăcute și a-trăgătoare.

La vârsta de mai bine de 80 de ani, a părăsit și ea lumea aceasta, în care a trăit făcând numai bine și ajutând cât a putut și dânsa, pe cei nevoieși

La vrâsta înaintată, nu a părăsit obiceiul să se îmbrace, așa cum obișnuiau pe atunci să umble cucoanele bătrâne moldovence. Și nici nu și-a schimbat portul părului său. Purta bucle, cari dădeau figurei sale o înfățișare și mai blândă.

Agripina, cea mai mică soră, s'a căsătorit la vrâsta de... 13 ani, tânără de tot, copilă chiar, cu Costăchel Sturdza, din care unire a avut pe: Sturdza Șcheianu cel mai mare, tatăl d-nei Elena Sturdza, foasta soție a lui Albert Ghica. Sturdza Șcheianu era un

Eufrosina Rosetti

om foarte cult și un distins numismat. Cele patru surori ale sale erau: Marichela, măritată cu Ioan Lățescu fiul hatmanului Iordachi Lățescu; Esmeralda, măritată cu Iancu Ventura fost prefect de județ la Iași, supranumit de ieșeni „conu Iancu barbison“; Anuța, măritată cu d. Iacob Negruzzi și Olga, măritată cu Ion Duca, fost președinte la înalta curte de casație, care a murit subit chiar în ședință.

Și Agripina ca și surorile ei, a fost de o mare bunătate și primitoare de lume. Și dânsa a murit în vârstă la Iași în casele sale din strada foastă Sf. Neculai, astăzi Vasile Conta.

Aceste trei surori, fiicele boerului Rosetti au fost o podoa-bă a societății ieșene de pe vremuri, nu numai prin educațiunea primită, ci și prin cultura căpătată și bunătatea sufletului lor.

Cele trei frumuseți

— Maria, Elena și Lucia Grecianu —

(1885)

În casele unde se află actualmente Muzeul de antichități din strada Carol, locuia odinioară bătrâna d-nă Steege, cu fiicele ei: Elena, măritată cu Grigorie Macri, avocatul bine cunoscut de pe vremuri, fruntaș al baroului ieșan, și Maria, măritată cu un Grecianu, foastă doamnă de onoare a Reginei Elisabeta, precum și cu cele trei fiice Maria, Elena și Lucia Grecianu, trustrele răpitoare de frumoase, culte și formând floarea societății ieșene de pe vremuri.

Cea mai mare, Maria, era blondă ca spicul grâului și cine o vedea parcă'i apărea înaintea Gretchen din Faust. I se zicea în intimitate și Gretchen.

Între mamă și fiică, când ședeau de vorbă, Maria ca 'n vis parecă asculta mângâerile mamei sale, ca și Gretchen din Faust:

Când pe lume ai venit
Copiliță dragă,
Îți cântam neconținut
Ziulica 'ntreagă.

Numai horbote 'ți erau
Și scufii și fașe
Ochii dulci îți înfloreau
Fața ta gingașe.

Te vedeam frumoasă 'n vi
Te vedeam mireasă,
Și credeam norocul scris
Tot în drum să'ți iasă.

Ea s'a căsătorit cu căpitanul Alex. Lambrino, ofițer de artilerie, devenit apoi generalul Lambrino, comandantul corpului IV de armată.

A doua fiică Elena, era brunetă și înaltă, asemănându-se cu o statuie din antichitatea greacă, tot atât de frumoasă și de cul-

D-na General Lambrino

ată ca și sora ei Maria, făcând deliciale saloanelor ieșene. S'a căsătorit cu Eugen Mavrodi, un fiu al Iașilor, fost și ministru al țării, la Bruxelles, înainte de războiu, apoi directorul loteriei statului.

Ambele surori, Maria și Elena erau dansatoare neîntrecute, pasionate și nu era bal la Iași, în care una sau alta să nu fi fost proclamate regina petrecerei. Vara, la moșia lor Pârăul Glodului din jud. Suceava, veneau numeroși musafiri. Aici jucau jocurile obișnuite pe atunci: crochet, distracții câmpenești, cari făcea șederea la Pârăul Glodului foarte plăcută.

Cea mai mică Lucia, deși nu mergea încă în lume, căci era tânără de tot, era foc de frumoasă. Era un amestec al frumuseții

surorilor ei mai mari, brună ca și Elena, mai mică însă la statură și mult mai vioae. Prin firea ei sglobie, prin inteligența ei vie și prin hazurile ce le producea, era numai o drăgălășenie de fată. Intr'însa era numai talent, pentru muzică, pentru pictură, pentru

D-na Elena Mavrodi

poezie. Când saloanele casei se umpleau de musafiri, aceștia îi admirau modul magistral cum executa bucățile cele mai grele de muzică, pastelele și versurile drăgălășe ce le compunea.

În una din zile fiind rugată de bunica ei, bătrâna d-nă Steege, să'i facă o mică poezie, nepoțica a explicat bunicuței că poeziile nu se pot face la poruncă, ci numai după inspirații. Dar bunica o rugă mereu și atunci un glumeț din invitații casei scrise pe o fășie de hârtie, ca și cum ar fi fost făcute de nepoțică:

Bunicuță dragă,
 S'a 'ntrecut de șagă,
 Mi-e dor de mata
 Cățelușei i'a fată.

Se puse pe râs și făcu haz bunica de această glumă.

Lucia s'a măritat mai târziu cu un bogat conte italian, Zoppola, care văzând'o în străinătate, s'a înamorat nebun de dânsa și

Contesa Zoppola

a venit în țară, la Iași anume spre a'i cere mâna. Și a luat'o și a plecat cu dânsa în Italia, în țara visurilor, unde trăesc și astăzi.

Dimitrie Rosetti

(1895)

Familia Rosetti s'a stabilit în Moldova, încă din anul 1650. Dimitrie Rosetti a făcut parte din această veche familie boerească. Era frate cu Todiriță Rosetti (poreclit pe nedrept Todiriță Minciună) fost ministru președinte și de nenumărate ori ministru în cabinetele mari pe care le-a avut țara noastră, prezidate de P. P. Carp, de Lascar Catargi și T. Maiorescu. Frate și cu Domnița Elena Cuza, încetată din viață în anul 1909 și frate cu colonelul Constantin Rosetti, încetat din viață de mai bine de 40 de ani. Cu toții erau fiii marelui postelnic Iordache Rosetti și ai Caterinei Sturdza.

Dimitrie Rosetti, ca și fratele său Todiriță, a fost un statornic membru al vechiului partid conservator. Era dintre acei cari puneau crezul lor politic, mai presus de orice. A fost multă vreme și prefect al județului Iași, unde prin blândeța și bunătatea sufletului său, a știut să și atragă simpatia tuturor și mai cu seamă a păturilor dela țară, pentru care era un adevărat părinte. Părăsind politica, i s'a încredințat postul de prim-președinte al Curții de Apel din Iași, având ca președinte de secție, pe un alt distins magistrat de pe vremuri, neuitatul consilier Vrânceanu. Ca prim-președinte, Dimitrie Rosetti a lăsat cele mai frumoase amintiri în magistratură, atât prin cunoștințele sale juridice, cât și prin blândeța cu care conducea desbaterile.

Consilieri în timpul său erau: Vrânceanu, președinte de secție; Mihai Suțu, procuror general; Ion Burada, Grigoriu (fiul fostului preot dela biserica Talpalari); Neculai Volenti, Alex. Hinna, Eugen Donici, Maței Cantacuzino, Dimitrie Sofian, Neculai Leonescu, Roiu și Dimitrie Porfiriu — decedați cu toții — și d-nii: Gheorghe Dimachi și Petru Sadoveanu, singurii astăzi în viață.

Dimitrie Rosetti cunoștea la perfecție limbile franceză și germană. Cu ocaziunea judecării unui proces penal relativ la un furt

calificat, — căci pe acea vreme furturile calificate se judecau în prima instanță de tribunal și cu apel la curte, Dimitrie Rosetti având în fața sa un inculpat minor, neamț, care nu cunoștea de loc limba română, se servi pentru a-i lua interogatorul, de un talmaci ales din sală, legea nepermițându-i să conducă desbaterile în altă limbă, decât cea oficială, chiar dacă ar fi cunoscut-o bine, cum era și cazul.

Talmaciul, fie că nu cunoștea bine româneasca, fie că nu știa

Dimitrie Rosetti în grup. În planul întâi; dela dreapta la stânga, foștii consilieri ai curții de apel și parchetul general: Mih. Grigoriu, Mihai Suțu, Dimitrie Rosetti, Ion Burada, Gh. Dimachi. În planul al doilea: Nec. Volenti, Alex. Hinna, Eugen Donici, Matei Cantacuzino, Ion Vrânceanu, Dim. Sofian, Nec. Leonescu, Petru Sadoveanu, Gh. Roiu și Dim. Porfiriu.

cum trebuie nici germana, nu s'a putut înțelege bine nici cu primul președinte, nici cu inculpatul, astfel că instrucția rămânea pe loc. La un moment dat, Rosetti inervat de o pierdere de timp atât de îndelungată pentru un fapt de mică însemnătate, isbucni și strigă inculpatului, într'o germană perfectă:—du lumb, warum hast du gestholen? (șolticule, de ce ai furat). Inculpatul care până atunci negase totul, surprins de această apostrofare neașteptată, răspunse, în hohotul de râs al sălei: — bitte mir es zu verzeien, ich werde es nicht mehr thun (rog a mi'o ierta, nu voi mai face-o).

Dimitrie Rosetti locuia în vechea casă boerească și părinteas-

că din strada Tăutu, cumpărată de curând pentru școala comercială „T. Maiorescu“.

Casa a fost proprietatea lui Dimitrie Rosetti, devenită pe vremuri istorică prin faptul că Vodă Cuza, cumnatul lui Rosetti, după Unire și strămutarea scaunului domniei la București, de câte

Vodă Cuza

ori venea la Iași, trăgea la cumnatul său. De câte ori nu apărea Vodă Cuza în balconul caselor lui Rosetti, iar ieșenii cei vechi cari treceau prin strada Tăutu se'nchinau adânc când apărea Vodă aici? Și T. Maiorescu, prieten intim cu Rosetti, în deosebi cu Todorică Rosetti, trăgea și el în gazdă la Dimitrie Rosetti, când venea la Iași. Maiorescu avea trainice și vechi legături de prietenie cu Dimitrie Rosetti, încă de pe când funcționa ca profesor la Universitatea ieșană.

Au trecut ani dela moartea lui Dimitrie Roșetti și s'a stâns și soția sa, nefericită și rămasă fără bunul ei soț, dar s'a stâns din viață nu în casa veche boerească din strada Tăutu, în luxul și viața ce a fost odinioară aici. A închis ochii bătrâna, într'o casă modestă din vechiul și ospitalierul nostru oraș de altă dată, plânsă de lumea aceia care a cunoscut atât de bine și casa și pe acei ce o locuiau, din vechea locuință boerească din strada Tăutu.

Un amator de cai și un arbiter elegantiarum

(1890)

Trei frunțași ai Iașului de altă dată, din cari fratele mijlociu a încetat din viață nu de multă vreme.

Cu toții sunt fiii vornicului Emanuel Bogdan și ai Anei, născută Ghica. Cel mai mare, Leon, a fost căsătorit pentru prima oară cu Natalia Mavroeny, una din frumusețile Iașului de pe vremuri și care odihnește acum în cimitirul Eternitatea, alături de surorile ei Lucia Mavroeny și Maria Dahon.

Leon Bogdan era tipul omului bine crescut prin excelență. Foarte afabil cu toată lumea, niciodată n'a rostit un cuvânt mai tare cuiva. Avea o mare pasiune pentru cai și echipagiile sale erau date ca model. Totul era numai eleganță. Trăsurile lui, totdeauna în cea mai bună stare, lustruite, cu alămurile și nichelurile strălucitoare; vezeteul într'o livrea frumoasă și îmbrăcat cu mult gust; hamurile dela hamurarii cei mai de seamă din Viena; totul era deopotrivă de strălucitor. Se vedea omul de bun gust și de sport. D'apoi caii? Cine nu'și amintește de doi cai negri, înalți, cu coamele și cozile lungi pe cari adeseori Leon Bogdan îi mâna cu măestrie la Copou, înhamați la un frumos docar, sau la un brec înalt, boit în negru și cu caroseria roșie, care 'i servea la dresarea cailor? Leon Bogdan era și un călăreț eminent, călărind cu eleganță cai frumoși și de rasă, în aleia călăreților dela Copou.

Era și un devotat membru al Jockey-Clubului nostru, făcându-și partida zilnic cu intimia săi. A fost dintre puținii boeri moldoveni cari nu numai că nu și-a pierdut averea, dar a știut s'o păstreze și s'o mărească, astfel că la moartea sa, prematură, a lăsat fiicelor și soției sale de a doua, Lucia Bogdan, fiica marelui Mihail Cogălniceanu, mai multe moșii și o frumoasă casă în Piața N.. La Iași a locuit în str. Lascar Catargi, în frumoasa casă,

actuala proprietate Lewin. Pe vremuri, în casa aceasta trăgea totdeauna în gazdă Lascar Catargi, de câte ori venea la Iași.

Leon Bogdan

Silit de prietenii săi politici și în contra voinței sale; a ocupat și funcțiuni publice fiind prefect de poliție la Iași sub ultimul guvern al lui Lascar Catargi. După ieșirea lui Leon Bogdan din prefectoriat, subalternii săi spuneau că așa prefect, bun și distins n'au avut și nici n'or mai avea.

Mai în urmă, dorind a fi mai aproape de frumoasele sale moșii din jud. Neamț, a vândut casa din Iași și și-a cumpărat o frumoasă vilă la Piatra N., unde s'a instalat cu familia sa, iar după rugămintțile localnicilor și mai cu samă ale lui P. P. Carp, pentru care avea un cult, a primit prefectura județului Neamț pe timpul când Carp a fost prim-ministru. Leon Bogdan a murit încă tânăr, la moșia sa Dobreni, regretat de o lume întreagă.

Fratele său George, era și el foarte bine cunoscut la Iași, unde a jucat un rol însemnat în înalta societate de pe vremuri. Se

distingea prin marea sa eleganță, care era copiată de toți tinerii ieșeni. Era un fel de arbiter elegantiarum, căci toți îl consultau în privința modei și felului de a purta cutare sau cutare îmbrăcăminte. Garderoba sa era toată furnizată de cei mai buni croitori din

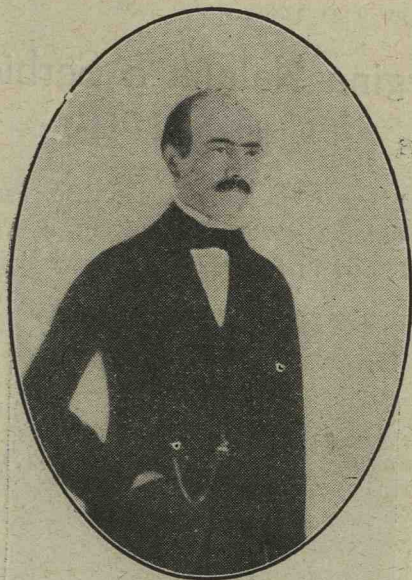
Mihai Cogălniceanu, tatăl d-nei Lucia Bogdan

Paris. A fost căsătorit cu una din cele mai frumoase femei din acele vremuri, cu fiica marelui poet *Vasile Alexandri*. Dar George Bogdan nu era numai omul petrecerilor. Fiind cult și muncitor, a ocupat mult timp sub toate guvernele, funcțiunea de inspector administrativ, iar în urmă înființându-se consiliul administrativ superior, ca un omagiu pentru destoinicia și competența ce o dobândise în materie administrativă, a fost numit președintele acestei înalte instituțiuni.

George Bogdan a fost unul dintre întemeietorii Jockey-Clubului din Iași, pe care ca și fratele său, îl vizita zilnic. Acum doi ani când se ventilase ideea de a se sărbători jubileul de 50 de ani dela înființarea Jockey-clubului ieșan, s'a constatat că numai doi

mai rămăseseră în viață dintre membrii fondatori: George Bogdan și Neculai Suțu, amândoi astăzi însă odihniți și ei întru Domnul.

Al treilea frate, Lupu Bogdan, a trăit și el multă vreme la

Vasile Alexandri, tânăr

Iași, cu frumoasa sa soție Maria, născută Docan. Mai în urmă, s'a retras la frumosul său castel dela moșia Gădiniți din jud. Roman, unde atât el cât și soția sa primeau tot ce Romanul și împrejurimile aveau mai de samă și unde toată lumea se bucura de cea mai largă ospitalitate. Petrecerile dela Gădiniți au rămas proverbiale și astăzi se vorbește încă nu numai în Roman, dar și la Iași, de către vechii prieteni ai lui Lupu Bogdan, de ospitalitatea adevărat boerească și moldovenească cu cari ori și cine era primit, în castelul său, situat în cea mai frumoasă poziție din codrul secular de pe acest întins domeniu.

Regina Natalia a Serbiei și familia ei la Iași

Pavel Keșcu, colonel în Rusia, căsătorit cu Pulcheria Sturdza, fiica coanei Marghiolița Rosetti Rosnovanu, a avut trei fiice, de o frumusețe rară, cari în tinereța lor au stat și la Iași: pe Na-

Colonelul Keșcu

talia, căsătorită cu Milan regele Serbiei; pe Maria, căsătorită cu Grigorie Ghica și pe Caterina, căsătorită cu Eugen Ghica. Ele se trag, după tată, din Lucăvețchi Keșcu din țara cazacilor în Moldova.

Când colonelul Keșcu s'a căsătorit cu fiica coanei Marghio-
lița, fiind foarte bogat și iubind mult luxul, și-a făcut o nuntă cu
mare fast, care a avut loc la țară și deși acest eveniment s'a pe-
trecut în toiul verei, totuși mireasa a fost condusă dela conacul
moșiei la biserică, într'o sanie în formă de scoică, trasă de șase
cerbi cu coarnele aurite, iar sania aluneca pe o pătură groasă de
aproape un metru, de zahar pisat, zahar care după nuntă a făcut
deliciul numeroșilor săteni adunați la nuntă.

Natalia Keșcu

Natalia, fiica cea mai mare a colonelului Keșcu, a părăsit cea
dintâi Iașul, spre a se duce, în urma căsătoriei sale cu Milan, re-
gele Serbiei, în noua sa patrie. Milan era și el român, prin mama
sa născută Catargi.

Natalia s'a mai reîntors în Iași, pentru ultima dată, în 1887,
aducând și pe fiul ei Sașa.

Când acest nepot al coanei Pulcheria Sturdza a plecat cu
mama ei regina Natalia, îndărăt în Serbia, în gara Iași i-au petre-

cut aproape toți ieșenii. Micul Sașa trimetea din vagon bezele publicului care'l aclama.

Marieta cu ocaziunea căsătoriei sale cu defunctul Grigorie Ghica, fostul ambasador român la Paris, a primit dela viitorul ei soț un frumos dar de nuntă consistând din o broșă de aur, repre-

Natalia cu fiul ei

zentând un trunchi de stejar, în jurul căruia se'ncolotăcea o eдерă artistic lucrată, cu inscripția dedesupt, în frumoase litere cur-sive: *je moeurs ou je m'attache*,—o aluzie delicată la atașamentul său pentru frumoasa sa logodnică. Rămânând văduvă, d-na Marieta Sturdza s'a mutat la moșia sa Măscăteni din județul Botoșani, unde și-a construit un frumos palat pe muchia unui deal, având în spate o pădure seculară care 'i servește drept parc.

Sătenii de pe moșia Măscăteni întotdeauna și'au adus aminte cu drag de acea care a fost stăpâna lor de altădată Marieta Sturdza, care se purta cu dânșii mai mult ca un părinte.

La palatul ei, de dimineață și până'n seară, veneau țărani și țărance cu copiii lor și toate dorințele le erau satisfăcute imediat de către buina lor protectoare.

Nici nu se putea ca sora bunei și blândeii Regine Natalia, frumoasa de odinioară Marieta Keșcu, să nu fie cu suflet bun, mi-loasă și darnică față de cei mulți și nevoeși.

Marieta Keșcu

Katerina Keșcu

Ecaterina Jeana Ghica Comănești, cea mai mică dintre su-
rori, supranumită în intimitate Bébé, era foarte drăgălașă și de
o veselie exuberantă. După căsătoria sa cu Eugen Ghica, a pără-
sit Iașul pentru a pleca în străinătate. Era foarte alintată și iubită
de bunică-sa coana Marghiolița Rosnovanu.

Surorile Marieta și Bébé Keșcu, aveau apartamentul lor deo-
sebit în palatul Rosnovanu și țineau cu luna pe unul din cei mai
eleganți birjari din Iași, pe Vasca, care umbla și cu Regele Carol,
de câte ori venea la Iași.

Generalul Catargi
(1880)

Un moș al Regelui Milan al Serbiei și
fostul său aghiotant.

Sofia Catargi
(1880)

Mătușa surorilor Keșcu. A locuit multă
vreme la Iași.

Coana Marghiolița Rosetti Rosnovanu

(1880)

E fiica lui Neculai Ghica Comănești. S'a căsătorit de trei ori. Întăia oară, la Constantinopol, cu Neculai, fiul lui Ioniță Sturdza, Domnul Moldovei.

Din această căsătorie a avut pe: Pulcheria Sturdza, căsătorită cu Pavel Keșcu, colonel în Rusia; pe Caterina Sturdza, mări-

Maria Rosetti Rosnovanu

tată cu Costachi Moruzzi dela Dănuțeni; pe Zoe Sturdza, care a fost măritată cu Ion Cantacuzino și a murit la 101 ani la Iași.

A doua oară, coana Marghiolița s'a căsătorit cu Costache

Sturdza fost ministru. Din această căsătorie a avut pe Elisa, căsătorită cu Sakelaride, fostul consul general al Greciei la Iași.

A treia oară, coana Marghiolița, s'a căsătorit cu Neculai Rosnovanu, având din această căsătorie pe Marichel colonel Ștefan Rosetti, pe contesa de Bowille și pe Neculai Rosnovanu.

Toată viața a trăit'o în mare belșug coana Marghiolița și pe lângă dânsa societatea ieșană a petrecut multe clipe frumoase.

Înainte să moară, și-a exprimat dorința ca să fie înmormântată în vechea Mitropolie. Din locuința ei, din vechiul palat Rosnovanu, privea mereu spre vechea biserică a Mitropoliei, care era peste drum și acolo i-a plăcut bătrânei să se odihnească în pace pentru vecie.

Familia i-a făcut un frumos cavou și după multă vreme rămășițele pământești ale aceleia care a fost coana Marghiolița, au fost transportate la Rosnov-Neamț, în cavoul familiei Rosnovanu.

În timpul verii, coanei Marghiolița îi plăcea mult să meargă la grădina Copou, să respire aer curat. Această plimbare o făcea într'o măreață caleașcă, (huit resort), pe opt răsoare la care erau înhamăți frumoși cai rusești, ai fiului ei Nunuță Rosnovanu, sau era condusă de Vasca birjarul nepoatei sale Keșcu. Această trăsură a fost cumpărată după moartea ei, de Primăria com. Iași pentru uzul familiei regale.

Coana Marghiolița a iubit mult și a crescut pe nepotul ei de fiu, pe George Rosnovanu.

Vara, la moșia Stânca, primea numeroase rude și musafiri, cu ospitalitatea adevărat moldovenească, privind din jălțul ei, partidele de crochet ce se jucau de cei tineri, în frumosul parc de aici.

Dimitrachi Miclescu

(1880)

Fiul marelui logofăt Scarlat Miclescu și al Mariei Beldiman, moldovanul Dimitrachi Miclescu, era prin excelență un om care a îndrăgit foarte mult Iașul. Frate cu fostul mitropolit Calinic, care mai bine de 40 de ani a fost mitropolit primat al țării, era nepotul marelui vornic Constantin Miclescu și al cucoanei Zoe Vârnav Liteanu.

În casa părintească auzeam mereu dela mama mea, care era fiica marelui vornic Alexandru Miclescu, frate cu tatăl lui Dimitrachi, că acesta este un moș al meu, care a ajutat foarte mult pe țărani și că îi plăcea adesea să se îmbrace în haina țărănească, cu care se fălea de câte ori o purta.

Familia Miclescu și astăzi mai are o fotografie ținută la locul de cinste în casă, reprezentând pe Dimitrachi Miclescu, îmbrăcat în haina țărănească, în grup cu țăranii și explicându-le legea rurală după 8 Septembrie 1864. Din popor, au eșit pe atunci niște versuri închinatăe fostului ministru moldovan Dimitrachi Miclescu.

Ele sunt mărturia cea mai frumoasă despre omenia și dragostea pe care o purta el țăranilor:

Toporaș arm'ascuțită
În speranța-mi amorțită,
Păn' la ziua deșteptării,
Din copaci și trunchiuri moarte
Voi tăia cu tine cioate.
Dar în ora învierii,
Românașul încrunțat
El prin tine-i răsbunat.

Conu Dimitrachi cum i se spunea pe timpul său, era în toată personalitatea sa, un tip al vremurilor mai de demult. Era o inteligență rară și a jucat un rol în toate mișcările mari politice și culturale dela noi.

În 1857 a făcut parte din Divanul ad-hoc. De multe ori apărea pe străzi, îmbrăcat în haine țărănești, iar drept baston purta un topor.

Dimitrachi Miclescu în port țărănesc

La vârstă înaintată, ajunsese uscat și cocoșat, par'că semăna cu un fel de semn de întrebare, atâta i se încovoiasse șira spinării. Dar Dimitrachi Miclescu era foarte... fricos. În familia Miclescu a rămas de pomină o pățanie nostimă a lui.

De fel, conu Dimitrachi era botoșănean, însă plăcându-i mult Iașul și având rude multe, s'a mutat aici, mai cu samă că avea și multe afaceri de avocatură în capitala Moldovei și avea și pe fratele său, mitropolitul Calinic, la care ținea foarte mult. A și găzduit multă vreme la vechiul palat metropolitan, unde-și avea

o odaie, încunjurată și locuită de alte persoane, căci Dimitrachi Miclescu era tare, tare fricos.

În una din zile, pe când ședea în cerdacul palatului, vede că sosește din provincie, Andriș Șeptelici. Fericit că va putea sta și dormi încă cu cineva în aceeași odaie și încă cu o rudă a sa, și-a luat nepotul și l-a dus deadreptul în odaie arătându-i și patul unde va dormi, chiar alături de patul său.

Ministrul Dimitrachi Miclescu

Se simțea și se vedea fericirea pe obrajii bătrânului: că nu va mai dormi singur noaptea.

Într'o seară, Andriș Șeptelici zăbovind în oraș, n'a mai fost așteptat de către conu Dimitrachi, care, obosit, s'a culcat.

Pe la miezul nopții iată că se arată și Șeptelici. Văzând că unchiul său doarme, ca să nu-l deștepte, se desbracă încet, încet și se sui în pat.

Dar Miclescu nu dormea. El se gândea la procesul ce-l avea a doua zi și se mai gândea că ar fi bine să consulte și niște acte

ce le avea pe scrin. Se sculă încetișor, ca să nu trezească pe nepot, pe care-l credea deja adormit, aprinse o lumânare și cu cămașa lui lungă de noapte, cu o bonetă țuguiată în cap și ținând sfeșnicul într'o mână și cu actele în cealaltă mână, înainta cu pași înceți împrejurul mesei din mijlocul odăii.

Nepotul Andriș care nu adormise își zise în gând:—Haiti, iată că unchiul Dimitrachi e lunatec! Și atunci, speriat se dete și el jos din pat și cu ochii holbați se luă și el după bătrânul cu boneta țuguiată de pe cap. Dar mișcările nepotului, l'au făcut pe conu Dimitrachi să se întoarcă, să vadă și să creadă că nepotul Andriș e el... lunatec. Și atunci să se învârtască amândoi împrejurul mesei, ferindu-se unul de altul și crezând fiecare despre celalt că e lunatec. Și, împiedecându-se de cămașa sa lungă, Dimitrachi Miclescu cade și în căderea lui se stânge și lumânarea. Amândoi speriați peste măsură, încep să strige și au strigat așa încât au trezit toată lumea din palat, care a alergat să vadă ce s'a întâmplat.

Și când s'a văzut că nici unul, nici altul n'a fost... lunatec, a început să facă un haz nespus bătrânul.

Religios peste măsură, Dimitrachi Miclescu nici odată nu se scula și nu se culca, fără să scoată o icoană legată în argint a Sfintei Precurate Maria, pe care o răzâma de obicei de spatele unui scaun și în genunchi, dinaintea chipului sfânt își făcea rugăciunea de dimineață și cea de seară.

După rugăciune, făcea trei cruci și săruta icoana. Odată sărutând-o, își înțepă nasul în razele nimbului dela cap și conu Dimitrachi fiind o fire foarte nervoasă, a tras deodată... o înjurătură surugiască și... scuipe icoana. Văzând însă ce mare păcat a făcut, a căzut din nou în genunchi, se rugă cu lacrimi în ochi pentru iertare, sărută din nou icoana, dar... iar se înțepă și iar înjură...

Bombonel Aslan

(1900)

Cine nu'și aduce aminte de veselul și simpaticul Bombonel Aslan?

Era fiul coanei Eugenița Conduratu din prima sa căsătorie cu Costică Aslan și nepotul Didiței Mavrocordat. Primii ani ai copilăriei și i-a petrecut la Iași, în casa mamei sale și la mătușa sa Didița, având ca profesor pe d. Louis, un francez căsătorit cu o vieneză și care a avut pe timpuri unul din cele mai renumite pensioane din Iași. Cam prin 1875, d. Louis părăsind Iașul, pentru a se stabili la Viena, i s'a încredințat pe tânărul Bombonel, pe care l'a dus în capitala Austriei, unde venind în urmă și mătușa sa Didița Mavrocordat, care pleca la băi în străinătate, l'a luat cu ea și l'a instalat la renumitul liceu din Paris St. Barbe. Aici a stat vre'o patru ani, de unde a trebuit să fie scos din cauza fetei sale neastâmpărate. Reîntors în țară, a intrat ca voluntar în escadronul de jandarmi călări din Iași, de sub comanda căpitanului Cramlău, în care escadron, moșul său Iorgu Lățescu, fostul prefect de poliție, era pe atunci locotenent.

Ajuns brigadir și sergent, Bombonel Aslan a dat examen de sublocotenent, fiind înaintat, după ce a reușit cu succes, la acest grad în regim. 7 Calarași din Iași. Iubind mai presus libertatea și artele, căci Aslan era o fire de artist și neputându-se deprinde cu viața militară, își dădu peste puțin timp demisiunea din armată și se dedică cu totul muzicei, care era pasiunea sa.

Deși nu făcuse studii speciale muzicale, totuși era un executant plin de vervă și un compozitor de merit. A compus mai multe bucăți muzicale pe motive naționale, poeziile fiind făcute de prietenul său intim d. A. C. Cuza, între cari, una din cele mai frumoase, este o romanță intitulată: „Blânda primăvară“:

Blânda primăvară
Astăzi a sosit,
Pe cărări umbrite
Cu sinul înflorit...

La seratele și petrecerile intime, Bombonel era neprețuit. Se punea deodată la piano și improviza cântece de dans, cu o ușurință uimitoare, trecând dela vals la polcă, dela polcă la cadril și așa mai departe. Când era bine dispus, saltă și pianul cu picioarele, ca să dea mai mult brio, muzicei sale. Adeseori se acompania și din gură, cântând improvizații după inspirația momentului.

Bombonel Aslan

Plin de viață, Bombonel era invitat pretutindeni, la toate petrecerile, unde prin glumele sale, prin spiritul și voioșia sa, provoca numai veselie.

Sub primariatul lui Vasile Pogor, pe când trupa teatrului național juca în sala Sidoli, s'a încredințat lui Aslan conducerea orchestrei teatrului, cu care ocazie între altele cânta un galop îndră-

cit, cu acompaniament de clopoței, care făcea furori, mai cu samă la galerie, de unde se auzea strigându-se, de cum apărea Bombonel la pupitru: — Bombonică, Bombonaș, clopoței, Bombonel!

A mai fost Bombonel și profesor de l. engleză la liceul din Brăila, limbă pe care și-o asimilase cu o ușurință uimitoare. Pe lângă această limbă, mai vorbea la perfecție limbile franceză și germană.

Venind într-o seară la o oră târzie pe strada Lăpușneanu, spre casă și cântând în gura mare, sergentul l'a rugat să nu cânte așa tare, ca să nu trezească lumea din somn. Bombonel, bătându-se cu palmele peste șolduri și sărind în sus, strigă și mai tare sergentului, rugându-l, dacă nu-i place, să-l ducă la comisie. Sergentul însă râzând, i-a răspuns: — Nu, coane Bombonel, pe d-voastră nu vă duc la comisie, dar vă rog să nu mă expuneți la observații din partea șefilor mei.

Altă dată, fiind cu mai mulți prieteni în vestitul local de petreceri de pe vremuri Moise Singher din str. Unirei și iscându-se o sfadă între doi prieteni, unul apucă deodată pe celălalt și-l trânti la pământ. Acesta începu să țipe. Bombonel intervenind, se adresă celui ce a bătut: — Ce crezi că eu sunt ca cela pe care l'ai bătut. Dacă mi-ai fi făcut mie aceasta, ai fi văzut ce ași fi făcut.—Și ce ai fi făcut, îl întrebă bătăușul?

Ași fi căzut și ași fi... tăcut din gură, zise Bombonel, în hotele de răs ale celor de față, chiar și ale aceluși învins, care împacăndu-se cu celălalt, petrecerea începu mai dihai ca înainte.

Fiind la Constanța, acum vre'o zece ani în urmă și aflându-se la Cazinou, în tovărășia unui colonel, acesta îl întrebă:

— Bombonel, ce faci tu că ai trecere pe lângă toate cucoanele?

Și chiar în acel moment, intrară tocmai în sala Cazinoului un domn și o doamnă. Bombonel zărindu-i, se grăbi să răspundă colonelului:

— Iată ce fac... și repezindu-se spre ușă, se duse direct la doamna și... o sărută pe amândoi obrazii.

Colonelul rămase tablou. Și când Bombonel se reîntoarce lângă colonel, i-a spus:

— Ei, ți-a plăcut ce am făcut. Și știi, pentru ce am făcut aceasta? Pentru că doamna e... nepoata mea. De fapt persoanele

ce întraseră, erau rude de aproape cu Bombonel, lucrul de care colonelul însă nu avea cunoștință.

Pe când își făcea voluntariatul aici, se întorcea în una din zile dela bae acasă într'o trăsură. Prin str. Lozonschi se întâlnește cu generalul Racovitză, care pe atunci era comandantul pieței. Din cauza unei bătăturei, Bombonel se descălță în trăsură.

Cum îl văzu generalul Racovitză, opri trăsura și dete ordin lui Bombonel Aslan să coboare. Pe atunci gradele inferioare nu aveau voie să umble cu trăsura. Aslan însă nu știa ce să facă. Cum era să se dea jos încălțat numai cu o gheată? Dar la cuvintele aspre ale generalului, n'avea în cotro și coborî aproape șchiopătând din trăsură. Și până ce Bombonel nu explică că din cauza bătăturei a trebuit să se descalțe și să ia trăsura, lucrurile nu se liniștiră. Cu chiu cu vaț a scăpat de închisoare.

Altă dată fiind concentrat și neavând haine militare, s'a prezentat la cazarmă numai în chipiu și sabie, și fiindcă nu putea fi întrebuițat la altceva mai bun cu un asemenea costum, a făcut gardă la penitenciar în haine civile, cu chipiul militar și cu pușca pe umeri, plimbându-se așa dela un capăt la cellalt al ogrăzii.

În timpul războiului mondial, Bombonel Aslan s'a reîntors din Brăila, la Iași. Odată cu mutarea sa în orașul său natal, și-a adus o droaie de câni și pisici, cu care a călătorit, de dragul lor, într'un vagon de bagaje. Bombonel, fire bună și blândă, iubea mult animalele.

A murit nu mult după aceasta de gălbinare, fiind înmormântat la cimitirul Eternitatea.

Și a murit sarac de tot, căci fiind în tot cursul vieții sale foarte milos și bun, din puținul ce-l avea, întotdeauna îl împărțea cu cei nevoeși. Și de aceia a fost condus până la cimitir de nenumărați „calici“, cum se spunea mai de demult la Iași, săracilor.

Călătoriile din trecut ale boerilor

(1882)

Marția conu Nunuță Rosnovanu nici odată nu pleca la drum, căci Marția era Marția cea rea, când nu trebuia nici să te muți, nici să pleci undeva, nici să începi un lucru oarecare.

Fiul coanei Marghiolița Rosnovanu deși avea mare plăcere să călătorească, își alegea zilele când trebuia să părăsească Iașul. Și când era hotărât de plecare, chema pe camardinierul său Andri Turiceanu, care'i pregătea geamandanele, îi lua tot ce'i tre-

Nunuță Rosnovanu.

bue boerului de drum, porneau la gară și odată în tren, dormeau duși până ajungeau la locul de destinație.

Călătoria la București, Nunuță Rosnovanu o făcea în totdeauna în tovărășia lui Turiceanu.

În una din zile, după ce a ajuns în capitala țării, Nunuță Rosnovanu peste măsură de distrat, chemă pe Turiceanu și'l întreabă:

„Turicene, nu'ți amintești pentru ce am venit eu aici?”

Turiceanu șiret, dar și om chefliu, se gândi imediat că e rost de pricopseală dacă nu va spune ceia ce știa și anume de ce a venit stăpânul său la București. Deci el s'a declarat gata să se întoarcă imediat la Iași, de unde îi va putea aduce răspunsul în grabă pentru care motiv a plecat.

A primit bani de drum pentru Iași și pe deasupra și pentru celelalte cheltueli de călătorie și a rămas vorba că Turiceanu a plecat din nou la Iași. Dar realitatea era alta. Cunoscând toate localurile de petreceri din București, Turiceanu se'nfundă în unul din aceste cuiburi, unde stătu chefuind cum putu mai bine, după care a treia zi „se reîntoarce”. Povesti stăpânului său cum a plecat, cum a ajuns la Iași, cum a aflat motivul plecării cuconului la București și cum s'a reîntors, desigur în acel moment gândindu-se cât de bine a chefuit în tot acest timp.

Turiceanu isbutind să'și facă o mică stare, și'a cumpărat o casă în strada fostă Primărie, astăzi Gh. Mârzescu, luând mai târziu în arendă și hotelul Rusia din str. Unirei.

„Fiecare muncă merită o plată”

Fostul proprietar al moșiei Pașcani, Alcaz, mare bogătaş de pe vremuri, atât de cunoscut în societatea ieșană, trecea drept omul cel mai sgârcit.

De câte ori călătoria, nu'și lua bilet decât în clasa a treia.

În una din zile, plecând la București pentru niște afaceri personale ce le avea la un minister, ajungând în capitală, la gară un domn care s'a coborât dintr'un vagon de clasa întâia, negăsind nici un tregher și zărindu-l pe Alcaz care tocmai coborâse cu câteva momente înainte, strigă la dânsul să-i ia geamandanul și să-l ducă la o trăsură. Alcaz foarte liniștit, i-a luat geamandanul și i l'a dus la trăsură, primindu-și plata cuvenită pentru acest serviciu.

A doua zi Alcaz ducându-se la ministerul unde avea treabă, care îi fu mirarea când recunoscu în funcționarul de aici cu care

trebuia să vorbească, tocmai pe domnul care-i plătitise la gară cu o zi înainte, ca să-i ducă geamandanul la trăsură.

Urmară scuze. Alcaz însă cu aceiași liniște cu care făcuse pe tregherul în gară, strângând mâna funcționarului dela minister, îi adaugă; — „fiecare muncă, merită o plată“.

Din farsele lui Costică Bogonos

(1887)

În sările de iarnă ale Iaşului de altă dată, cântăreţii de noapte străbăteau prin zăpada mare a uliţei Păcurarilor şi strigau pe la casele oamenilor:

Păpuşi, păpuşi de la Huşi
Cu capul cât un căuş.
Păpuşele franţuzeşti
Tot să stai să le priveşti.

Erau primiţi oricând de ieşeni, în lungile nopţi liniştite.

În aceleaşi clipe însă, în teatrul dela Copou, distrus de flăcări în 1888, se dădeau baluri strălucite.

Trustele rânduri de loji erau tixite pe atunci. Şi ieşenii petreceau laolaltă cu toţii: boerii Rosnovanu, Paşcanu, Vogoride, Sturdza, Mavroeni, Ghica, etc., dimpreună cu negustorimea ce era în floare.

Era pe atunci când Barbu Lăutarul pentru

„Floristică floare albastră
Ce-ai crescut în calea noastră“,

primea punni de galbeni cu zimţi şi pahare cu lire sau napoleoni.

Pentru balurile ce se dădeau la teatrul dela Copou, lumea îşi comanda dela Paris tot ce era mai bun.

Balurile costumate şi cele mascate erau focarul nenumăratelor aventuri plăcute şi farse de tot felul.

Ele atrăgeau întreaga societate ieşană. Cele trei rânduri de loji sclipeau de gâturi goale împodobite cu diamanţe. Jocul era în

toi. Se formau câte 60—70 perechi care se învârteau în sala de dans până la ziua albă care venea cu brobodul ei de tristeță să învăluie inimile ce-și spusese multe lucruri dulci în clipe de fericire, trecute repede.

Măștile din baluri provocau curiozitatea generală.

Printre costumele aceste atât de împeștritate, aici unul costumat în „postilion 18-me siècle“, cu un biciu în mână, împărțind scrisori pe adresa cuconițelor din sală; dincolo altul costumat în magician care prezicea deznodământul aventurilor galante, sau

Costică Bogonos

apariția călugărului care abia se târâia de bătrânețe și care procura doamnelor mijlocul de a afla ce se va întâmpla cu dorințele lor, — printre toate aceste costume, a apărut deodată în sală, în una din sările aceste de bal, o nostimă „dudue“, costumată în subretă, purtând o frumoasă perucă cu zuluți blonzi, având pe față o mască roză, cu dantele și împodobită de bijuterii bogate.

Apariția ei atrase atențiunea tuturor. Era întovărășită de

un tânăr prieten intim, din lumea aristocrată de pe atunci a Iașului, astăzi un cunoscut și iubit avocat din orașul nostru.

Amândoi mascați, intrați în sala de dans, iluminată de un policandru mare cu lumânări de ceară și de candelabre ținute pe niște stâlpi groși uniformi și urâți ce despărțeau lojile de sus pâ-

Jaki Bogdan

nă jos, au venit față în față cu frumosul locotenent din jandarmi călări de pe atunci, Jaki Bogdan, a cărui mamă era proprietara caselor din strada Lăpușneanu, unde actualmente este băcănia Smirnov. Un alt frate al lui Jaki, căpitanul Bogdan, a murit în războiul dela 1877.

„Duduia“ l'a subjugat. Masă, șampanie, lăutari cari cântărea romanțele de modă de pe atunci, totul fu pus la dispoziția frumoasei „dudui“, care a impresionat atâta pe locotenentul de jandarmi. O masă bogată cu icre, curcan, brânzeturi scumpe, cu vinurile Feslauer de atunci, (masă care a costat numai 60 de lei), a atras și pe tovarășul „ei“. E veșnicul „miros al fripturii“, atunci

ca și acum, cu deosebire numai că atunci nu se făcea și nu se cunoștea politica ce se face astăzi.

Căpitanul Bogdan

Petrecerea a ținut până târziu noaptea, până când câteva cuvinte spuse în șoaptă de „duduia“ tovarășului ei, îl făcură pe acesta din urmă să alerge în grabă la garderoba teatrului, de unde și-a luat paltonul său și al „duduie“, ieșind pe o ușă dosnică, care dădea spre locuința regisorului teatrului din acel timp, „Papă Delmary“.

Peste puțină vreme, apăru afară, ținându-și în mod stângaci rochia și „duduia“. În dreptul caselor foaste Șeptelici din str. Carol (astăzi seminarul de slavistică), s'au urcat într'o trăsură, îndreptându-se spre restaurantul „Tivoli“ din strada Banu, unde era și grădina-teatru de vară cu acelaș nume și al cărui patron era cunoscutul hotelier Buch.

O altă masă mare se'ncinse și aici, dar de astă dată fără locotenentul Bogdan. Masa fu achitată de „duduia“ din cei 40 lei dăruii ei de către locotenentul Bogdan, care a așteptat-o zădărnice ore întregi până dimineață, să se întoarcă la teatru, după cum fusese vorba.

Au trecut câteva zile dela această aventură, când într'o bună zi s'au întâlnit la cofetăria Tuffli locotenentul Bogdan cu tovară-

șul „duduiei“ și care și acum ținea morțiș să i se spue numele „duduei“ cu care a petrecut la bal și cu care s'a păcălit.

Rugămințile i-au fost zadarnice. Deodată însă își făcu intrarea în cofetărie, Costică Bogonos pe care ieșenii cei vechi l'au cunoscut cu toții. Amestecându-se imediat și dânsul în vorbă și văzând că locotenentul Bogdan arde de dorința să știe cine a fost „duduia“ dela bal, Bogonos s'a grăbit să'l satisfacă. — „Eu... am fost „duduia“ — și s'a pornit pe un răs nebun dimpreună cu tovarășul cu care venise la bal în acea seară. Nu tot astfel era și cu locotenentul Bogdan, care furios apucase un scaun să lovească pe cei ce, credea el, își băteau joc în acel moment de dânsul. Când însă Bogonos i-a amintit cele mai mici convorbiri ce le-au avut împreună la bal, locotenentul Bogdan a trebuit până în cele din urmă să vadă că așa a fost și să ceară îndărăt măcar cei 40 lei pe cari i-a dat.

Farsa aceasta jucată de Costică Bogonos, care a cotrobăit în sara balului întreaga garderobă bogată a mamei sale spre a'și face costumul acela de „subretă“, a provocat zile întregi hohote de răs în întreg Iașul.

Când a pornit de acasă din strada Muzelor, din casele astăzi ale d-lui Șt. Negruzzi, îmbrăcat în costumul acela, așa după cum l'a dus capul ca să și-l combine, atât de bine își dăduse chip de femeie, încât nimeni nu a putut crede că e el, Costică Bogonos.

Amândoi acești ieșeni astăzi nu mai sunt.

Cel mai intim prietin al lui Gh. Panu

(1900)

Cari dintre avocații mai vechi ai Iașului, n'a cunoscut pe Mi-
nuță Miclescu, pe C. M. D. Miclescu cum îi era numele întreg,
iar dintre absolvenții Liceului Național de acum 26—28 de ani,
cine nu'și mai aduce aminte de dânsul, care la orele lui de Eco-
nomie Politică din clasa a șaptea ținea clasă cu elevii într'o at-
mosferă mai mult ca prietenească. După ce suna clopotul de in-
trare, mai treceau 5—10 minute și când se deschidea ușa clasei,
noi nici nu știam dacă a intrat profesorul Miclescu, atât era de
mititel și atât de modest în toată făptura lui, încât se pierdea prin-
tre colegii cari își făceau intrarea odată cu dânsul. Cu catalogul
aproape cât dânsul în lungime, se punea la catedră și după ce'și
așeza bine pe nas ochelarii, gata să cadă în orice clipă, încerca să
strige catalogul. Incerca, căci nimic, nici un nume nu se auzea,
atât de încet făcea apelul și atât de mare era sgomotul în clasă.

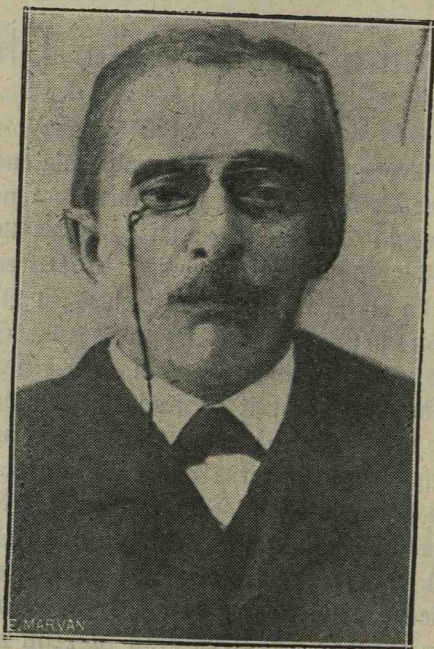
Și după ce aproape toți elevii erau prezenți în catalog, deși
jumătate lipseau, Miclescu scotea la lecție câte 3—4, le punea di-
ferite întrebări, la cari mai mult dânsul răspundea, după care ve-
nea partea cea mai interesantă a orei lui, punerea notei. De vroia
să'ți pue el 7, ajungeai să ai nota 9 și de știai de 4, Miclescu
îți punea 6 și dacă'l rugai să'ți dea nota 8, așa se întâmplă.

A fost profesor și la gimnaziul Ștefan cel Mare, ca suplini-
tor al lui Ioan Nădejde, pe când acest gimnaziu era peste drum
de biserica Sf. Teodor, având de director pe vechiul profesor ie-
șan Paicu. Miclescu a fost și judecător supleant la tribunal și avo-
cat al statului.

Dar, partea din viață petrecută de dânsul mai trăită, a fost
acea alături de Gheorghe Panu, de care era nedespărțit, de câte
ori fostul director al „Săptămânei“ venea la Iași.

Pe Panu îl atrăgeau grădinile frumoase din jurul Iașului, ae-

rul curat de aici, panorama orașului de pe dealurile Iașilor și de aceia multe clipe plăcute le-au petrecut împreună Gheorghe Panu, Minuță Miclescu, dr. Lebell, profesorul Vârgolici, Gorovei, Petru Grigoriu Budușcă, Canari și alții, fie la via Grigorovici, la Zaharia, la Valea Adâncă sau la Moșnișanu în Țicău.

Minuță Miclescu

Alături de Panu, Minuță Miclescu a fost mai bine de 35 de ani. Prietenia lor era atât de mare, încât, atunci când venea Panu la Iași, dela gară era primit de Miclescu, condus acasă la acesta, cu care de altminteri ședea în aceeași odă.

Și când, în una din zile, Panu a sosit la Iași, după ce s'a re-întors dela Paris, prietenii săi ieșeni, în frunte cu Minuță Miclescu, i-au ieșit întru întâmpinare la gară, de unde l'au urcat într'o trăsură, au deshamat caii și așa l'au purtat până 'n centrul orașului.

Era fiul lui Dimitrachi Miclescu, fost ministru și al Catincăi, născută Buțureanu, sora arhimandritului Ieronim Buțureanu, care

a tradus Biblia, om învățat și bun la suflet. Arhimandritul s'a ocupat mult de creșterea lui Minuță Miclescu, ca și mitropolitul Calinic Miclescu, fratele tatălui său. Pentru înrăținerea lui Minuță, arhimandritul Ieronim cheltuia câte un galbăn pe zi. A avut o educație și o instrucție aleasă.

Arhimandritul Ieronim Buțureanu

Bacalaureatul și licența în drept le-a trecut primul în clasă, alături de Vasile Conta, de Suciu și alții.

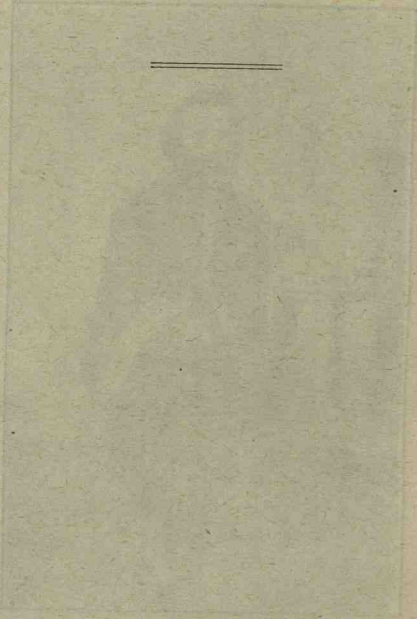
Toți intelectualii Iașului, pe vremuri, se ntruneau zilnic și luau masa împreună la restaurantul Baroti din strada Lăpușneanu, unde astăzi este florăria „Gloria“. Găseai aici pe: Eminescu, Alex. Philippide, Vârgolici, Petru Grigoriu Budușcă, C. M. D. Miclescu și alții.

Ca și tatăl său, Dimitrachi Miclescu, Minuță, seara când se culca, îagenunchia și se nchina timp îndelungat.

În ruga lui pomenea pe toți strămoșii săi, pe marele logofăt Scarlat Miclescu, pe Mitropolitul Sofronie, pe marele vornic Con-

stantin Miclescu, ba și pe paharnicul Grigorie Miclescu fiul lui Ionașcu. Nu uita să se 'nchine și pentru moșul său Calinic, fostul mitropolit primat.

În viața lui, Minuță Miclescu a avut atâtea ocazii să fie bogat, însă cinstea nu l'a lăsat: a murit sărac, foarte sărac chiar.

Cum a făcut Coana Anuța Lătescu-Balș închisoare

(1875)

A doua soție a hatmanului Iordachi Lătescu era născută Balș, fiica hatmanului Teodor Balș și a Mariei Bogdan.

Anuța Balș

Era o femeie foarte energică și dispunea de o avere mare, în moșii. Intre altele, era proprietara frumosului domeniu Piatra N., în care era cuprins și orașul, actuala capitală a județului

Neamț. Când se afla la țară, unde și petrecea mai mult timp, eșea calare în fiecare zi la câmp, îmbrăcată bărbătește și supraveghea în persoană muncile agricole, mai bine și cu mai multă pricepere decât poate cel mai bun administrator.

Deși în casa sa trăia destul de larg și îi plăcea sindrofiile și partidele de cărți, totuși în ceiace privea gospodăria întinselor sale proprietăți, cerceta socotelile până la ban. Era de un caracter foarte iute și cu greu admitea cea mai mică contrazicere. Vai însă de acela care ar fi căutat s'o nedreptățească sau s'o nemulțumească într'un chip oare-care. Așa, bună oară, având la tribunalul din Piatra un proces important, pe care l'a pierdut, și bănuind că acest proces ar fi avut această soluțiune din pricina unor influențări puternice, coana Anuța Lătescu veni într'o zi călare la tribunal, reîntorcându-se de pe câmp și descălecând, se duse drept la președinte și îl întrebă cum s'a putut să se dea o astfel de hotărâre. La răspunsul acestuia că așa s'a convenit, coana Anuța înfuriindu-se, l'a apostrofat vehement și l'a amenințat cu... cravașa. Faptul constituind un ultraj gray, ea fu arestată imediat și adusă la Iași, unde a fost internată la penitenciarul din Păcurari, căci procesul urma să fie judecat la Iași, unde fusese transferat.

Dar ce închisoare a mai făcut coana Anuța?

Numai că era lipsită de libertate, încolo își avea tot confortul la închisoare: o odaie mobilată cu lucruri aduse de acasă de la dânsa, servitoarea ei de acasă, un țigan bucatar și voia de a primi musafiri cât de mulți și ori când. Iar seara, la coana Anuța din închisoare, era și obișnuita partidă de cărți, la care luau parte tot ce Iașul avea pe atunci mai ales și chiar și directorul închisorii. Printre musafirii nelipsiți, erau Cocriță Cazimir și Cimara, doi talentați și tineri avocați de pe vremuri ai Iașului, cari au și apărat-o în urmă, în procesul de ultraj, din care a scăpat cu bine.

Iarna, și-o petrecea în frumoasa ei casă din strada Carol, actualul Cerc Militar, unde se dădeau multe petreceri frumoase și unde se aduna întreaga societate din Iași și mai cu samă militari, căci bătrânul Lătescu își făcuse studiile la Academia Militară de lângă Viena, numită Terezianum și adora pe militari.

În aceiași casă a avut loc căsătoria unei fiice a coanei Anuța, Eugenia, cu Costică Aslan, tatăl lui Bombonel Aslan. La această nuntă, au cântat două muzici militare, una numită Stabmusik și care era muzica militară oficială pe atunci la Iași, iar a

doua, o muzică militară particulară foarte bine instruită și proprietatea hatmanului Lătescu, pe care o ținea vara la moșia sa Hu-dești, unde concerta spre cea mai mare plăcere a numeroșilor mu-safiri, cari vizitau pe Lătescu.

Anuța Balș în închisoare

Coana Anuța, deși se mânia ușor, totuși se ntorcea repede și faptele caritabile făcute de ea, atât în oraș cât și pe marele sa-le proprietăți, sunt numeroase.

A murit la o vârstă destul de înaintată, în casele fiului ei, Iorgu Lătescu, fostul prefect de poliție al Iașului din strada cu a-celaș nume.

Ii plăcea întotdeauna, pe când dădea baluri strălucite în ca-sele ei din str. Carol, să arate tuturola tablourile părinților și stră-bunilor ei și să povestească origina familiei ei. Incepea cu tatăl ei hatmanul Teodor Balș, trecea apoi la bunicul ei, marele logofăt Constantin, fiul marelui logofăt Lupu Balș, apoi la tatăl acestuia marele vornic Ionașcu, până ajungea la marele logofăt al Mol-dovei Teodor Balș. Pe toți îi avea în mărime naturală, în fotogra-

fii frumos încadrate și atârinate de pereții lucioși ai luxosului ei salon. Iar într-o frumoasă pictură, adusă din Italia, la locul de cinste al casei, era reprezentat Neapolul, locul de origină al familiei Balsa, coborâtoare din comiții de Baux din Provența, din secolul XI, mai târziu domnitoare în Muntenegru.

Toate aceste amintiri scumpe de familie le-a păstrat și le-a îngrijit întotdeauna cu cea mai mare sfințenie, până la sfârșitul vieții sale.

Emil Mavrocordato

(1882)

Emil Mavrocordato era fiul lui Alexandru Mavrocordato, fostul proprietar al caselor și locului unde astăzi este cinematograful Elisabeta din strada Gându.

Emil Mavrocordato

Ca toți fiii de boeri de pe atunci, a fost trimis la Paris, unde și'a luat bacalaureatul și doctoratul în drept.

Reîntors la Iași, la casa părintească, după ce și'a făcut stațiunea în armată, la jandarmii călări, a și fost numit supleant la tri-

bunalul Iași, iar ceva mai târziu a fost înaintat judecător de ședință la acelaș tribunal. În deosebire poate de mulți alți colegi ai săi din magistratură, Emil Mavrocordato s'a distins prin punctualitatea sa în serviciu.

Alex. Mavrocordato

Dar, în una din zile primește un plic oficial. Îl deschide și vede că este înlocuit din postul de judecător. Se suie în aceeași zi în tren iar a doua zi sosit la București, direct dela gară s'a dus în căutarea ministrului de justiție de atunci, Voinov.

Nu l'a găsit lesne, dar nu s'a lăsat până n'a dat de ministru. În sfârșit îl prinde la minister și cere de îndată audiență. N'a fost primit însă. Nu s'a descurajat.

A așteptat ore întregi până ce ministrul a plecat dela ministerul său și aținându-i calea l'a întrebat imediat din ce cauză a fost înlocuit. Firește că ministrul nu a putut să-i dea răspunsul dorit, nici de ce l'a înlocuit, nici satisfacția pe care se părea că i-o cere Emil Mavrocordato. Și atunci ministrul... a fost lovit de Emil Mavrocordato, care odată cu lovitura, i-a spus: — „dacă ai crezut așa de cuviință, și eu cred de cuviință să fac ce-am făcut“.

Pentru acest fapt, calificat de ultraj, Mavrocordato a fost dat judecății și condamnat la câteva luni închisoare. Nu mult după aceasta însă Regele Carol l'a grațiat de restul pedepsei ce avea să mai facă.

Din momentul înlocuirii sale, Emil Mavrocordato s'a aruncat în vâltoarea politică și s'a ales în parlament și la guvern și în opoziție.

A candidat alături de marele Mihai Cogălniceanu, pe lista o-

Familia Mavrocordato

poziției-unite, împotriva guvernului de 12 ani al lui Ion Brătianu.

Dintre foștii prieteni intimi ieșeni ai lui Emil Mavrocordato, se mai găsește astăzi la Iași d. avocat S. Goldenthal.

Alte femei frumoase ale Iașului

(1880)

Vechii ieșeni își amintesc desigur de cele trei surori: Lucia, Maria și Natalia Mavroeny, cari pe vremuri, prin frumuseța lor au fermecat saloanele Iașului de altă dată.

Cea mai mare, Lucia, a fost măritată cu un Ventura, frațele mai mic al lui Iancu Ventura, fost prefect de județ la Iași.

Lucia Mavroeny

Ventura înamorat nebun de frumoasa femeie, i-a cântat ei acele versuri, cari apoi au fost cântate mereu în clipele de iubire de către visători..

Doi ochi am iubit în a mea viață
Luceau ca stelele între nori...

Din această căsătorie, a avut doi copii, pe Lucia, soția iubitului nostru ieșan, d. Neculai Canan^{***} și pe Paul, fost căpitan de cavalerie.

Lucia Mavroeny era mică de statură, oacheșă și foarte urăgălaşă și de o veselie deosebită. La toate petrecerile din societatea ieșană, făcea furori. Tip de andalusă și dacă nu s'ar fi născut în Moldova noastră, lumea ar fi crezut că e spaniolă. A doua soră, Maria, tot brunetă ca și sora ei mai mare, însă mult mai înaltă și impunătoare, era și ea foarte frumoasă și foarte elegantă.

Maria Dahon

A fost căsătorită cu generalul Catargi, moșul regelui Milan al Serbiei și fost mulți ani aghiotantul său. Sora generalului Catargi a fost mama regelui Milan și era româncă.

Ca ieșeni, ne aducem aminte de desgroparea foastei principese Maria Obrenovici, din grădina bisericii Sf. Spiridon.

Rămășițele ei pământești au fost depuse atunci într'un cavou, la cimitirul Eternitatea. Când a fost dezgropată, a fost găsită intactă, așa cum fusese îngropată, de se părea că doarme. Și haina bogată cu care fusese îmbrăcată și căptușala de mătăasă a sirciului de metal, toate au fost—după o trecere de aproape 40 de ani—găsite complete. A dat atunci năvală norod mult să vadă pe

principesa moartă, care și-a păstrat toată frumuseța ei. Murind la Viena, a fost îmbălsămată și adusă apoi în țară, la Iași, și fiind princesă, i s'a făcut îmbălsămarea ca pentru o princesă...

Maria despărțindu-se de generalul Catargi, care era mult mai în vârstă decât dânsa, se căsătorii după puțin timp, cu unul din cavalerii cei mai seducători din Iași, atât prin inteligența, cât și prin cultura și eleganța sa, Alexandru Ghica Brigadir, fost mai apoi ministrul nostru plenipotențiar la Sofia și frate cu Emil și Grigorie Ghica, decedați.

Din această căsătorie s'au născut 4 copii: Jeana, măritată cu d. Teodor Paladi și Ion, Petru și Leon.

Natalia Mavroeny

Maria și Alexandru Ghica erau o păreche, foarte bine potrivii. Frumoși amândoi, distinși, bogați și foarte eleganți, țineau casă deschisă în locuința lor din str. 40 de Sfinți, unde astăzi este spitalul de copii „Caritatea“. Multe petreceri frumoase au avut loc aici, la cari își dădea întâlnire întreaga societate elegantă de pe vremuri a Iașului. Foarte primitori, mesele, seratele și balurile

se țineau lanț, încât, casa Ghiculeștilor, cum li se zicea, era din cele mai căutate.

Mai târziu, Maria s'a căsătorit cu un francez Dahon.

A treia soră, cea mai mică, Natalia, a fost căsătorită cu Dimitrie Suțu, tatăl d-lui colonel Dimitrie Suțu, apoi despărțindu-se, s'a căsătorit cu Leon Bogdan, din care căsătorie a avut o fetiță Georgeta, moartă la o vârstă fragedă. Și Natalia, ca și surorile ei, a fost foarte frumoasă, înaltă și brună ca și Maria.

Un frate al lor, Petru Mavroeny, a fost multă vreme consulul României la Odessa.

Tatăl lor a fost cel mai de samă ministru de finanțe al țării, pe vremuri, alături de un Costachi Epureanu, Lascar Catargi și alții.

Și, deși se spunea despre fostul ministru Mavroeny că ar fi fost foarte bogat, atât de bogat încât ar fi avut și un palat de... cristal la Atena, adevărul e că a murit sărac, cel mai sărac ministru de finanțe pe care l'a avut România.

Cele trei surori au făcut parte din distinsa societate ieșană și prin inteligența, frumuseța și cultura lor, au fost o podoabă a Iașului de altă dată.

Nu de mult, se puteau vedea pe străzile Iașului aceste trei doamne, mai întotdeauna împreună și deși în vârstă, se mai iveau pe figurile lor frumuseța și atracția de altă dată.

Dimitrie Bogonos

(1890)

Dimitrie Bogonos, atât de cunoscut ieșenilor, era fiul mai mare al colonelului Bogonos, mai având un frate Costică Bogonos decedat și o soră, pe d-na Elvira Boissy du Bois, care a fost măritată în prima căsătorie cu maiorul Bibiri.

Dim. Bogonos, într'un grup de prieteni, în dreapta, în picioare

Primele studii și le-a făcut ca intern la un vechiu pensionat din Iași, de unde făcându-i-se dor de casă, fugi într'o bună zi împreună cu fratele său mai mic Costică. Colonelul Bogonos ca să-și pedepsească băeții, i-a îmbrăcat pe amândoi în sumane luându-le paltoanele cele bune cu guler de astrahan, și aducându-i așa îm-

brăcați îndărăt la școală. Trecu, după termnarea studiilor de aici, la liceul nou, care mai târziu contopindu-se cu institutul academic, formă Institutele-Unite din str. Muzelor. Aici și-a terminat studiile liceale Dimitrie Bogonos, fiind coleg de școală cu generalul Manolescu Mladian și cu George Dunka, cumnatul neuitatului Geor-gel Mârzescu; în secția de bacalaureat Bogonos a fost coleg cu Petru Grecianu, care mai târziu ajunsese general și care fusese adus de către familie din Paris, spre a trece bacalaureatul în țară.

Imediat după aceasta, a intrat voluntar în regimentul 4 artilerie, care-și avea pe atunci garnizoana la Iași, având ca șef comandant de baterie pe căpitanul Tiedmain, bine cunoscut pe timpuri ieșenilor.

Deși voluntar cu termen redus, totuși Bogonos a făcut un an armată, în loc de șase luni după cum făceau pe atunci bacalaureații, aceasta din cauza deselor pedepse ce le primise în timpul serviciului, și nu fiindcă ar fi fost mai puțin disciplinat ca altul, dar pentru că era mai... ghinionist cum se spune. Așa, bună oră, într'o zi plimbându-se prin grădina Copou și având un chipiu frumos „particular“ cum făcu primii pași, zări din depărtare pe aghiotantul pieței.

O lua imediat la fugă spre fundul grădinii, iar aghiotantul văzând un soldat fugind, se luă după dânsul, până ce Bogonos împiedecându-se de o cioată, căzu jos și fu prins de urmăritorul său care recunoscându-l începu a râde spunându-i: — A, Bogonos, trebuie să fii îmbrăcat cu ceva „particular“, că ai luat-o așa razna cum m'ai zărit... și observându-l mai bine, îi văzu chipiul cel nou nouț, care fu pe dată spintecat cu un cuțitaș, iar Bogonos trimes la închisoare.

Altă dată pe când petrecea mai bine la gradina Tivoli din str. Banu unde se instalase un tir, Bogonos fu zărit de un ofițer care, cum îl văzu, îl apostrofa cu cuvintele: — Brigadir, ce cauți d-ta aici? Nu știi că nu e voie pentru gradele inferioare în acest local? — Să trăiți, răspunse Bogonos, petrec și eu, după cum vedeți. — Dute și vezi de petrece la garda pieții, poate că te vei amuza mai bine acolo, încheie locotenentul.

Și multe alte de asemenea a pățit Bogonos în timpul stagiului său militar.

Mai târziu, Bogonos se aruncă la politică și deși foarte tâ-

năr, grație inteligenței sale, fu ales ajutor de primar al orașului nostru, sub primariatul marelui Vasile Pogor, având ca colegi pe Dimitrie Grecianu, colonel Mavrodi și pe d. Jean Ghica.

Ca ajutor de primar s'a distins prin priceperea și cinstea sa.

După sciziunea dintre junimiști și vechii conservatori, Dimitrie Bogonos a urmat pe Petru Carp, dar n'a mai făcut politică militantă și nici n'a mai ocupat funcțiuni publice, dedându-se agriculturii la moșia sa Vladomira de lângă Bălteni din jud. Iași.

Era Bogonos unul dintre cei mai simpatici ieșeni. Era așa cum era ieșanul cel vechi: lipsit cu desăvârșire de orice fudulie, prietenos, bun cu ori și cine; dar nici nu știa să se poclonească nici să lingusească pe nimeni.

Avea o mare pasiune pentru... câni. Cine nu'și amintește de Dimitrie Bogonos, plimbându-se în frumosul său automobil roș, cu un câne de o frumuseță rară, ținut în lanț, care făcea o gălăgie mare în mașină? Cine nu și'l mai amintește stând la berăria Azuga, încunjurat de toți câinii pribegi din Piața Unirea, cărora le cumpăra și împărțea chifle? Intr'o spirituală revistă locală, jucată pe scena Teatrului Național, Dimitrie Bogonos a fost arătat încunjurat de câțiva câni, pe care dânsul îi alinta cu dragoste.

În tinereța sa, fiind foarte glumeț și original, s'a dus într'o zi în una din străzile din partea de sus a Iașului, unde locuia pe atunci o drăguță domnișoară simpatizată de Bogonos și găsind pe acolo un flașnetar îi dădu câțiva lei ca să'i împrumute flașnetă. Apoi, intrând în ograda caselor cu pricina, începu să cânte din flașnetă, scoțându'și respectuos pălăria din cap, în timp ce o droaie de cotârle mici din ogradă începură să latre cu furie în jurul său. Sgomotul acesta făcu pe acei ai casei să ieasă să vadă ce s'a întâmplat.

Dădură cu toții, în frunte cu domnișoara, care ieșise în balconul casei, de straniul... flașnetar care ajunsese acuma până sub balcon. Fiind recunoscut, isbucniră toți într'un hohot de răs și în care timp... i se aruncară și câțiva gologani pentru cântecul său.

Altă dată, fiind în vizită într'o familie unde venise aceeași domnișoară cu părintele ei și văzând la un moment dat că se pregătesc de plecare, Bogonos ieși înainte și se așeză la scară, cu șapca unui grom în cap și când se apropiară domnișoara cu tatăl ei ca să se urce în cupea, pretinsul grom deschise respectuos por-

țița cupeului, ajutându-i să se urce. Tatăl nu observă nimic; domnișoara însă pricepu farsa și în hohote de râs se urcă în trăsură, întrebându-l dacă dorește un... bacșiș.

În altă zi, angajă una dintre cele mai frumoase trăsuri cu doi cai și porni spre o stradă laterală a orașului, acolo unde'l atrăgeau doi ochi frumoși...

Ajuns în capătul străzii, opri trăsura, desbracă pe birjar, se îmbracă el cu frumoasa manta de catifea, cu brâul roș și cu șapca scapețului, dându-i în schimb pardesiul, gambeta și bastonul său și punând pe Carpo, cel mai elegant scapeț din Iași pe atunci, în trăsură, se urcă pe capră ca birjar și dete bici cailor, făcând în goana nebună a celor doi harmasari, nu mai puțin de zece plimbări înaintea casei care-l atrăgea. Ajunseseră caii numai spumă, de atâta alergătură. Din casă se vedea întreaga această comedie, iar de după o perdea râdeau cei dinăuntru și de pozna această originală, a celuiia ce a fost glumețul ieșan Dimitrie Bogonos.

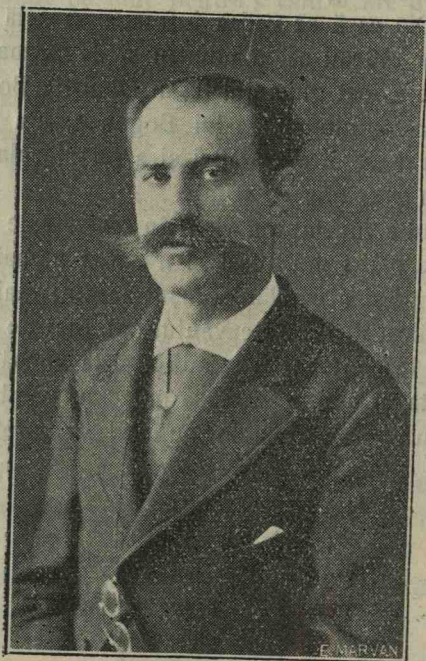
Cu toate aceste glume ale lui Bogonos, n'a împedecat ca după ce s'a însurat cu fiica Nataliei și a lui Neculai Suțu, să fie un soț ideal și un gospodar de frunte.

În 1918 când a încetat din viață în casele sale din Impas 40 Sfinți, ieșenii l'au plâns mult căci el n'a fost numai ieșanul care de mic copil a trăit și a copilărit orașul acesta; mai era și omul care nu și-ar fi călcat niciodată cuvântul dat. Mai de demult așa erau aproape toți ieșenii: curați la suflet și la vorbă. Nu spuneau una și făceau alta și pentru aceia când l'au condus cu toții la ultimul locaș l'au dus acolo cu tot sufletul lor curat și nu de paradă.

Emanuel Vogoride

(1870)

Pe când locuia în Iași, o delegație de fruntași oameni politici bulgari au venit în orașul nostru, ca să-l roage să primească candidatura la tronul Bulgariei. S'a sfătuit atunci cu soția sa Olga,

Emanuel Vogoridi

măscută Sturdza și cu familia sa și a comunicat delegațiunii bulgare ca dintăi să vadă ce spune... Petersburgul. Emanuel Vogoridi a plecat imediat la Petersburg, unde a fost sfătuit ca să nu-și pue candidatura, pentru că Impărăteasa ținea ca nepotul ei, prințul Bat-

tenberg să ajungă rege al Bulgariei. Reîntors la Iași, Emanuel Vogoridi a mai stat o vreme, după care a plecat la Paris, unde s'a însurat mai târziu cu o franceză și unde trăește și astăzi.

Tatăl lui Emanuel, a fost prințul Neculai Vogoridi, însurat cu Principesa de Ruspoli. Prințul Neculai Vogoridi din prima căsătorie a avut pe Emanuel Vogoridi, pe Maria, măritată cu contele de Roma și pe d-na Lucia D. Grecianu; iar din a doua căsătorie, pe marele Ruspoli, pe Eugen Ruspoli mort într'o expediție din Africa și pe Caterina Ruspoli, măritată cu un ambasador italian, contele d'Ivonne, a cărui fiică s'a măritat cu Vladimir Mavrocordat.

Lui i se datorește în mare parte, organizarea secțiunii românești dela expoziția din Paris, ce a avut loc în anul 1889. A luat inițiativa organizării unui măreț bal, în cele două frumoase saloane ale prefecturii de județ, din vechiul palat administrativ din Iași. Serbarea a avut un succes foarte frumos. Două muzici militare au cântat în permanență, diferite surprize erau pregătite pentru numeroșii musafiri. Un bufet admirabil organizat și frumos servit de d-na Launay, a fost la dispoziția publicului. Defunctul artist Belador, pe atunci încă elev al Conservatorului de muzică, a recitat diferite bucăți. S'a petrecut minunat și s'a realizat un câștig bun, care a contribuit puternic la deplina reușită a micei noastre secțiuni dela expoziția din Paris.

Eugenia Conduratu

(1878)

Una dintre cele mai interesante figuri ale Iaşului de altă dată, a fost Eugenia Conduratu, fiica din a doua căsătorie a hatmanului Iordachi Boldur Lăţescu, cu Ana Balş.

A fost una din frumuseţile Iaşului de odinioară şi a făcut furori în saloanele surorii sale mai mari, Didia Mavrocordat. În prima ei căsătorie, a fost măritată cu Costică Aslan, având doi copii: Eugen, cunoscut în Iaşi sub numele de Bombonel şi Leon, cunoscut şi el sub numele de Bibi, actual căpitan pensionar la Mihaileni.

A fost măritată a doua oară cu căpitanul Alexandru Conduratu, originar din Bucureşti, dar care dela căsătoria sa, n'a mai părăsit Iaşul.

În timpul campaniei Independenţei, Eugenia Conduratu a fost una din primele doamne din Iaşi, care s'a ocupat de răniţi, organizând şi conducând pe cheltuiala ei, o ambulanţă care, dela primele încăerări cu armata turcească, a trecut Dunărea la T. Măgurele şi s'a instalat la Nicopoli, unde a funcţionat în tot timpul războiului, fiind adeseori în mare primejdie ambulanţa de a fi distrusă şi personalul ei nimicît.

Pe când soţul ei Alexandru Conduratu se luptă vitejeşte pe front, ea îngrijea cu devotament şi cu inimă românească pe răniţi şi nici o muncă, ori cât de grea şi de displăcută, nu o lăsa pe sama altora. După terminarea campaniei, pentru eroismul şi devotamentul arătat răniţilor, a fost decorată cu diferite decoraţii, între cari şi „Trecerea Dunării“, care i'a fost dată proprio moto de Regele nostru Carol.

Terminându-se războiul, Eugenia Conduratu şi'a reluat locul în societatea ieşană, unde era mult iubită şi apreciată pentru inteligenţa şi inima ei bună şi simţitoare. Era de o milă extraor-

dinară și compătimea pe toți cei suferinzi. De animale de asemenea se interesa mult. Avea câni și mâți, animale pe cari îi adora. Caii de asemeni îi plăcea mult și nu îngăduia vezeteului sau unui birjar, când mergea cu trăsura, să bată caii. Intervenea numai decât când vedea vre'un cotiugar supra încărcat și bieții cai loviți, ca să urnească din loc. În una din zile, mergând pe stradă și văzând un sătean ce ducea un vițel la Abator, ce mergea plângător pe stradă, s'a oprit și întrebând pe om unde duce vițelul,

Eugenia Conduratu

acesta i'a răspuns că'l duce la... tăetoare. Imediat Eugenia Conduratu a cumpărat vițelul, trimetându-l în... pensiune la o prietenă la țară, plătind lunar pentru întreținerea vițelului, iar mai târziu dându-l ca zestre fetei unui țăran, la măritișul ei.

Avea o memorie extraordinară. Știa să povestească cu mult farmec lucruri frumoase din timpurile vechi, trăite și văzute de ea.

Cetea foarte mult, chiar la o vârstă înaintată și mai cu samă cărți franceze și germane, limbi pe care le poseda la perfecție. Mai vorbea poloneza, italieneasca și rusasca.

Ii plăcea mult să'și facă partida, jucând diferite jocuri. Avea un spirit fin și mușcător și era gata întotdeauna să dea răspunsul cuvenit, în orice ocazie. Așa, bunăoară, pe când era la o vârstă destul de înaintată, mergând pe stradă, a fost îmbrâncită de un trecător, care nu a găsit cu cale, măcar să ceară scuze. Eugenia Conduratu dădu un ușor ținpet, când a fost îmbrâncită. Atunci trecătorul i'a spus: dar tare mai ești delicată, iar Eugenia Conduratu repede i'a răspuns: dar d-ta nu ești de loc...

Cine dintre vechii ieșeni, chiar și dintre cei de astăzi, nu'și amintesc de o doamnă bătrână, umblând cu pași mărunți, pe străzile Iașului, având pe piept decorații din timpul Răsboiului Independenței!

Aceasta era Eugenia Conduratu, care chiar în timpul marelui război se'nscrisese ca soră de caritate, la spitalul dela Liceul Național, unde se ducea în fiecare zi printre răniți. Un fapt demn de relevat este următoarea împrejurare: într'o zi mergând pe stradă, a fost dată jos de pe trotuar de un domn. Pe când Eugenia Conduratu îl muștra pentru aceasta, iar el îi răspundea nepolitic, trecu un soldat care din propria'i inițiativă, interveni, îndepărtând pe cel care o dăduse jos, zicându-i: — nu vezi că doamna are decorații, că a fost la război și d-ta în loc s'o saluți, o îmbrâncesti? Și după plecarea celui vinovat, soldatul îi făcu salutul militar, zicându'i: să trăiți... și'și căută de drum.

Iar acum în urmă, în 1918 la Iași, pe când Eugenia Conduratu urca strada Carol, fu întâlnită de doi ofițeri ruși, cari văzându-i printre decorațiile ce le purta dânsa și o decorație rusască din 1877, s'au apropiat, au salutat'o respectos și recomandându-se, s'au oferit s'o conducă cu trăsura acasă la dânsa.

Ea a murit nu de mult, în București, în 1924, în etate de 91 de ani, având însă până'n ultima zi aceeași inteligență și memorie ca și în tinerețe.

Aglaiia Moruzzi

(1880)

Născută Plagino și soră cu Caținca Ghica Comănești. Soțul ei a fost Panaiot Moruzzi, fiul prințului Constantin Moruzzi, mare dragoman. Mama cneazului Dimitrie Moruzzi, fost prefect de poliție la București și a lui Constantin Moruzzi, fost secretar al legației rusești din Stockolm, însurat cu Caterina Balș, sora d-nei Natalia Vlădoianu.

Aglaiia Moruzzi

Aglaiia Moruzzi, a fost întemeietoarea spitalului de copii „Caritatea“, pe care l'a și condus, cu multă pricepere și dragoste, mulți ani, ba aproape până la sfârșitul vieții sale. Spitalul a progresat mult sub conducerea ei destoinică, fiind ajutată de d-rul L. Russ, în această frumoasă misiune.

Ce n'a făcut Aglaia Moruzzi pentru propășirea acestui spital? Organiza în fiecare vară frumoase serbări în grădina Copou, unde toate prietenele sale își aveau atribuțiunile lor; unele vânzând flori în elegante chioșcuri alcătuite numai din floricele, altele conduceau un bar elegant, tombole de obiecte etc., iar copiii erau însărcinați cu vânzarea de flori și țigări, pe care lumea de altă dată a Iașului, le cumpăra, plătindu-le în aur.

Deși dintr'o familie veche boerească, era foarte modestă Aglaia Moruzzi, în toate manifestările vieții, precum și în îmbrăcămintea ei. A locuit multă vreme în strada Neculai Gane, foastă Butu, unde avea o casă drăguță, situată peste drum de palatul Sturdfa și alături de casa Zirra, actuala proprietate Vincler.

Grădina, care era îngrijită atât de bine, era plină de flori și de verdeață. Des de dimineață, Aglaia Moruzzi se ducea în grădiniță, îngrijind ea singură de flori. Fire bună, s'a ocupat mult de opere caritabile. Era însă foarte intransigentă pentru ori și ce chestiune de bună cuviință și mai cu samă evita ori și ce contact cu persoane de o cinste ori cât de puțin dubioasă. A lăsat amintiri frumoase în societatea ieșană și a murit la o vârstă înaintată.

Princesa Cocuța Conachi Vogoridi

(1880)

Mama d-nei Lucia D. Grecianu. E fiica lui Pêtrache Negri, soția și a Smarandei Donici. A fost măritată cu caimacanul Neculai

Princesa Cocuța Conachi Vogoridi

Vogoridi și e sora lui Costachi Negri marele om politic de pe vremuri, soră cu Zulnia Sturdza și cu monaha Evghenia Negri, foașta stareță dela Varatec.

Natalia Suțu

(1880)

Natalia Suțu a fost una dintre cele mai distinse d-ne din societatea ieșană de pe vremuri. Casa mamei sale, Didița Mavrocordat, din str. Săulescu, astăzi proprietatea d-lui avocat Grigorie Suțu, era una dintre cele mai luxoase și totodată și primitoare din

Natalia Suțu

Iași. În strada Săulescu se dădeau cele mai frumoase serate și cele mai copioase mese. Din „Iașii de odinioară“ partea I-a, a subsemnatului, reproduc câteva amnitiri despre această distinsă femeie.

„Pe atunci, unii din cei mai căutați ieșeni erau pictorul Verusi și muzicianul George Skeletty, ambii făcând parte din societatea distinsă a Iașilor. Cum ori ce clipă era ocazie de chef și veselie, ceși puse în gând în una din zile glumețul George Skeletty, să facă o farsă lui Verusi. Aflându-se într'o seară în casa Didiței Mavrocordat, auzi că este nevoie de un mindirigiu care să repare mindirile din casă.

George Skeletty se oferi ca a doua zi la ora 1 la prinz să trimeată dânsul un mindirigiu bun, pe care-l cunoștea, ceia ce gazda primi și îi mulțumi.

A doua zi dimineață Skeletty, întâlnindu-se cu Verusi, îi spuse că la ora 1 este așteptat la palatul Mavrocordătesc, unde d-na Natalia Suțu îi va arăta mai multe tablouri, în care nu se poate pricepe decât un pictor ca Verusi. La ora 1 Verusi urca scările casei din str. Săulescu, unde tocmai se lua dejunul. Făcându-se cunoscut prezența unui domn, cu toții ai casei își ziseră că desigur trebuie să fie „mindirigiul“ trimis de George Skeletty și, cum era obiceiul pe atunci, stăpâna casei trimise închipuitului mindirigiu, cafea și un păhăruț de vin, cu rugămintea să mai aștepte până se va termina masa. După câteva clipe, apare d-na Natalia Suțu și văzându-l în antret, conduse pe „mindirigiul Verusi“ prin toate camerele, prin birourile și saloanele, unde atârnavu pe pereți atâtea portrete scumpe, până ajunsese în ultima cameră, unde pe o masă s'ăteau întinse mai multe mindire „de reparat“.

„Iată acestea sunt de reparat“, se adresă lui Verusi, stăpâna casei.

— „Dar d-nă... eu nu sunt mindirigiu, sunt... pictorul Verusi. Trebuie să fie o greșală“. Și se văzu imediat farsa lui George Skeletty. Verusi însă făgăduise revanșa lui Skeletty.

Nu trecură decât vre-o 4—5 zile și George Skeletty primi într'o bună dimineață o telegramă ca din partea secretarului general dela Interne, prin care i se făcea cunoscut că a fost decorat cu „Steaua României“. Bucuria nu-i fu mică. Telegrama fu arătată tuturor prietenilor, Skeletty era radios, cinsti pe fiecare, ba, avu loc și o masă, unde se bău pentru noul decorat. Dar, nu ținu mult bucuria, căci generalul Racovitză, care pe atunci se afla la Iași și căruia Skeletty îi arătase telegrama cu „Steaua României“, îi spuse că telegrama în chestiune e... confecționată la Iași de prietenii și că nu intră în obiceiul secretarilor generali ca să facă cunoscut

fiecărei persoane că e decorată. Skeletty se gândise imediat la Verusi. Și întâlnindu-l, l'a dojenit că i-a jucat festa. Dar Verusi nu se dădu bătut: — „Cum, tu m'ai făcut mindirigiu, așa te-am făcut și eu decorat. Eu în schimb însă n'am cheltuit nimic din pungă, pe când tu ai ușurat buzunarele, cinstind și chefuind pentru o decorație pe care n'o ai“.

Natalia Suțu, mai tânără

Cu ocaziunea vizitărei Iașului de către Domnitorul Carol cam prin 1869, generalul Mavrocordat, tatăl Nataliei Suțu a organizat o strălucită recepție în cinstea Domnitorului. Recepția a avut loc în foastele case Lepadatu din str. Cuza Vodă, astăzi ocupate de către d. general dr. Sava Goiu. Domnitorul Carol a deschis balul, jucând primul dans cu Natalia Suțu, pe atunci d-ra Mavrocordat.

Pasionată călăreață, ea organiza faimoasele cavalcade din orașul nostru, pe cei mai frumoși cai, pe aleia călăreților dela Copou, în tovărășia ieșenilor de atunci, frații Mavrocordato etc.

Tot dânsa era aceia care a luat inițiativa „teatrului de societate“, reprezentații cari aveau loc în teatrul dela Copou. Per-

Neculai Suțu

soane din societatea ieșană de pe atunci jucau piese franțuzești și românești. Interpreții erau: Natalia Suțu, principesa Aglaia Ghica Aleau, Maria Hinna, Ghica Brigadir, Jean Ghica, Iacob Negruzzi, Emil, Edgard și Leon Mavrocordato, Bossie etc.

Adela Cogălniceanu

(1890)

Era fiica bătrânului boer Cantacuzino Pașcanu, fostul proprietar al caselor unde se află actualmente Primăria.

Foarte frumoasă în tinereța ei, deșteaptă; — de o deșteptăciune sclipitoare și de o cultură vastă, se deosebea prin toate aceste însușiri de multe alte femei... Vorbea minunat franceza și germana. De tânără, a fost căsătorită cu Nunuță Rosnovanu, din care căsătorie a avut un fiu, pe d. Gh. Rosnovanu, care trăește de câțva timp în străinătate. Căsnicia aceasta însă n'a durat multă vreme și în bună înțelegere, soții s'au despărțit, rămânând însă în termenii cei mai buni, după desfacerea căsătoriei, întâlnindu-se adeseori în casele amice pe care și unul și altul le vizita. După vre'o câțiva ani, s'a recăsătorit cu Grigorie Cogălniceanu, fostul șef al partidului conservator ieșan.

În timpul iernii, Adela Cogălniceanu pleca în străinătate. Ii plăceau călătoriile prin țări străine, după cum îi plăcea și cochetăria. Din străinătate, când se întorcea în țară, aducea cu dânsa mătășurile și ștofele cele mai fine.

Iar când nu trecea hotarul țării, rămânea în zilele grele de iarnă în frumoasa sa casă din str. Coroi, unde acum se află Regionala Regiei Monopolului Statului.

Vara o petrecea la frumosul ei domeniu Știubeeni.

Cu toată cultura ei însă, Adela Cogălniceanu era o femeie foarte originală. Credea în farmece, în descântece și altele de soiul acestora. În casa sa, mai cu samă după moartea soțului ei Grigorie Cogălniceanu, avea mai multe femei țigance, sub influența cărora era cu totul. Nimeni nu putea pătrunde la ea, fără voia acestor țigance. Ocupa singură întregul palat din str. Coroi, mobilat cu multă eleganță.

Avea o mare pasiune pentru bijuterii, posedând juvaericele-

din cele mai prețioase. Seara, când se culca, după ce închidea toate ușile și aprindea lumina în apartamentul ei, se împodobește cu diferite bijuterii și se privea mulțumită și fericită în numeroasele oglinzi din camera ei de culcare. Mai avea o pasiune: să vadă pe câte o canapeluță câte o păpușă, îmbrăcată luxos. Din când în când lua păpușele și le desmierda. Poate că îi erau singurele ei

Adela Cogălniceanu în tinereță

prietene, adevărate cum credea dânsa, de la care nu se putea nici odată aștepta la vre'un rău.

Cu ocaziunea unui proces ce'l-avea, avocatul adversarului ei, vrând a-i lua un interogator, a început să-i pue diferite întrebări meșteșugite, la care însă Adela Cogălniceanu a răspuns cu atâta claritate și precizie, ocolind toate finețele avocatului, încât acest interogator s'a întors cu totul împotriva adversarului, făcând-o să câștige procesul.

După ședință, toți cei de față, avocați, părțile etc., i-au exprimat admirația lor pentru modul cum a știut să răspundă la întrebările ce i s'au pus.

Deși avea foarte puține procese, îi plăcea să aibă un avocat angajat cu anul, pe care 'l plătea lunar, fie că avea, ori nu avea procese de pledat. Singurul cusur era că avocatul trebuia să fie ori când la dispozițiunea clienței sale. Trimetea adeseori să cheme avocatul și noaptea. Și avocatul firește venea, iar Adela Cogălniceanu îl ținea de vorbă mai multă vreme despre lucruri indiferente, după care... consultația lua sfârșit, scuzându-se că l'a deranjat la o oră așa târzie.

Adela Cogălniceanu

Cu toate curiozitățile ei, Adela Cogălniceanu a fost o femeie de o inimă bună, dovedind aceasta la moartea soțului ei, care testându-i întreaga sa avere, ea totuși din propria sa inițiativă a ajutat persoanele nevoeșe din familia acestuia.

Pasiunea pentru bijuterii i-a fost fatală, căci după cum își mai amintesc ieșenii, într'o bună zi Adela Cogălniceanu a fost găsită asasinată.

Dimitrie și Petru Grecianu

(1900)

În strada Muzelor, alături de casele regretatului profesor universitar Dimitrie Alexandrescu, locuia familia d-rului Alex. Grecianu, căsătorit cu Ruxanda Manu, din care căsătorie a avut trei fii, cu toții decedați și anume: Alexandru, Dimitrie și Petru și șase fiice.

Cei trei frați și-au făcut primele studii în vechiul pensionat ieșan Weitzcker. Studiile liceale, Dimitrie și Petru Grecianu și le-au făcut la Paris, iar Alexandru și-a trecut tot aici și licența în drept. Deși foarte tânăr, Dimitrie Grecianu servea la Paris de mentor și corespondent fratelui său mai mic Petru care a stat în capitala Franței până la bacalaureat, pe care l'a trecut în țară, făcând secția de bacalaureat dela Institutele-Unite, vechia școală ieșană.

Petru Grecianu, după trecerea bacalaureatului ar fi dorit să urmeze dreptul, însă fratele său Dimitrie fiind deja absolvent al facultății juridice din Paris și îmboldit de un moș al lor, defunctul general Grecianu fost mareșal al Palatului sub Regele Carol, fu destinat de familie carierei armelor. În acest scop, a preparat în mod serios examenul de admitere în școala deofițeri din București, pe care trebuia să'l treacă în toamnă. Petru Grecianu nu voi să se opue dorinței familiei, dar neavând atracție pentru această carieră, făcu tot ce putu pentru a nu fi admis și reîntorcându-se dela concursul de admitere, spunea tuturor cu veselie că desigur că a fost respins. Totuși, după câteva zile, veni vestea din partea moșului său din București că a fost admis la școală. Desolarea îi fu mare, dar neavând încotro, intra în școală pe care o absolvi după 2 ani cu succes, fiind promovat sublocotenent în reg. 7 calarași din Iași, pe atunci sub comanda defunctului colonel San-

du Crupenschi și de atunci înaintă din grad în grad până ajunse general.

A fost un distins ofițer de cavalerie, brevetat de stat major, fiind multă vreme și aghiotantul Regelui Ferdinand, pe atunci principe moștenitor. A luat parte la campania din 1913, cu gradul de lt.-colonel și în războiul mondial cu gradul de general comandând o divizie de cavalerie.

Generalul P. Grecianu

În școala militară a fost coleg cu generalul Sinescu, directorul cavaleriei din ministerul de război și un distins concetățean al nostru. Petru Grecianu era o fire veselă. Îi plăcea totdeauna să glumească și să necăjească pe prietenii săi, însă, fără răutate, ci numai spre a da curs firei sale expansive. Era foarte iubit de camarazii săi, de șefii și de inferiorii săi, pentru calitățile sale de militar și de om de onoare.

În Ianuarie 1919, răcind, a încetat nu mult după aceea din viață, regretat de toți ieșenii.

Fratele său mai mare, Dimitrie Grecianu, cetățeanul mult iubit al iașului, care a fost o fală a acestui oraș, a îmbrățișat după trecerea licenței în drept, cariera de magistrat, ocupând cu multă demnitate funcțiunile de judecător supleant și judecător de șe-

dință la Tribunalul Iași, unde s'a distins prin independența și prin cunoștințele sale juridice.

Totuși fluctuațiunile politice făcură ca acest tânăr să se vadă într'o bună zi înlocuit, fără nici un motiv. Sosind la tribunal ca de obicei, ca să-și facă serviciul, găsi pe altul în locul său, iar pentru dânsul o adresă din partea ministerului de justiție, prin care i se făcea cunoscut înlocuirea sa.

Dimitrie Grecianu

Adânc mâhnit de această nedreptate, se arată oareși cum descurajat, descurajare care însă nu ținu mult, căci Nunuță Rosnovanu care-l cunoștea și-l aprecia mult, îi oferi în mod spontan postul de avocat al familiei Rosnovanu, retribuit mai bine ca salariul de magistrat. Eșind din magistratură, Dimitrie Grecianu, s'a înscris în partidul conservator, al cărui mare șef era pe atunci

Lascar Catargiu. Și aici, prin caracterul său leal, prin cinstea și priceperea sa, a știut repede să-și creieze un loc de frunte.

Fu ales la început ajutor de primar sub primariatul lui Vasile Pogor. Apoi, candidând la deputăție, fu ales în mai multe legisla-turi, ca reprezentant al colegiului I de Cameră din Iași.

După moartea lui Grigorie Cogălniceanu și retragerea lui Matei Cantacuzino, din partidul conservator, Dimitrie Grecianu fu proclamat în unanimitate ca șef al partidului conservator din Iași, demnitate pe care o ocupă până la moarte. A fost avocat al Epi-tropiei casei Sf. Spiridon, prefect de județ, primar al orașului nos-tru și de mai multe ori ministru, deținând portofoliul justiției, al lucrărilor publice și apoi iarăși al justiției.

Ca om, Dimitrie Grecianu a fost tipul adevăratului cavalier. Bland, îndatoritor, — o inimă de aur. N'a făcut rău la nimeni. Ca-sa îi era deschisă ori când. Intra la dânsul cine vroia, fără nici o etichetă, fără ceremonii. În politică, cuvântul îi era cuvânt. N'a tras niciodată pe nimeni pe sfoară, cum se spune, după cum în regulă cam generală o făceau atâția alții.

L'am putut cunoaște cine a fost, în ani și ani de zile pe care-i-am petrecut lângă dânsul. Generalul Berthelot a spus odată despre Dimitrie Grecianu, că: este moldovanul cel mai mare pe care l'a cunoscut vreodată. Dar a fost și ieșanul care putea oricând aduna în jurul său caractere. În vremuri grele, el a fost de mult ajutor tuturor. A trăit pentru binele mulțimii. Pentru dânsul n'a trăit.

Și de aceia, când fatalitatea a făcut ca tocmai acest om să cadă victima atentatului dela Senat, s'a rupt și din viața mea ceva, atât a fost de scumpă legătura noastră.

În clipele tragice, pe când i se apropia sfârșitul la sanatoriu, întreat cum se află, a răspuns parodiind un cuvânt al regelui Spaniei când cu atentatul din Madrid împotriva sa: — Que voulez-vous, mon cher, ce sont les risques de métier.

Cu dânsul s'au dus în mormânt speranțele atâtor oameni, cari astăzi îi simt cumplit lipsa.

Ghica Kefal

(1880)

Fostul proprietar al vechei case din strada Carp, unde a fost odinioară institutul de d-șoare Humpel.

Ghica Kefal

Ghica Kefal a fost o figură frumoasă a Iașului mai de demult și a fost unul din vechii epitropi ai așezămintelor spitalelor Sf. Spiridon.

Colonelul Vărnăv (1870)

A fost colonel de cavalerie, mare iubitor de cai. Avea unul din cele mai frumoase echipaje din Iași, care făcea admirația tuturor când ieșea sările la Copou, după cum se obișnuia pe vremuri.

Fusese în tinereța sa și un călăreț eminent. Se pricepea foar-

Colonelul Vărnăv

te bine în tot ce privea chestiunile hipice și era întotdeauna consultat de cei ce doreau să cumpere cai. Colonelul Vărnăv a fost tatăl căpitanului Mimi Vărnăv, mort și el la Botoșani, după război, și care după reîntoarcerea sa din Berlin unde își făcuse studiile, a locuit un timp în Iași, unde era sublocotenent în reg. 7 a-larași. Toată lumea îl simpatiza pentru veselia și amabilitatea sa.

Leon Ghica

(1870)

Cunoscut în cercurile ieșene, sub denumirea de Leonida Ghica. A fost căsătorit cu Catița născută Balș, din care căsătorie, a avut trei copii: pe Leon (d. Leon Ghica Dumbrăveni), pe Teodor (actualmente locuind în București, fost în diplomatie) și o fiică Natalia.

Leon Ghica

Leonida Ghica a trăit mulți ani cu familia sa, la Geneva, unde fiii săi și-au făcut studiile secundare și superioare, iar fiica sa Natalia, într'o instituție pentru fetele nobile din Charlottenburg.

În Iași locuia în casele foaste Walter din str. Lăpușneanu.

Generalul Savel Manu (1870)

Fost ministru de război în 1864, este originar din Iași și a locuit multă vreme în casele sale din str. Buzdugan, actuala proprietate a d-lui C. Meißner.

Generalul Savel Manu

Dintre rudele sale mai apropiate cari au trăit în Iași, a fost și sora sa, d-na Natalia Manu, fost căsătorită cu un Palady și cunoscută mai mult în Iași, sub numele de Misica Palady.

Misica Palady a avut 4 copii: d-na Lucia Chilimoglu, Maria, fost măritată cu primul procuror de pe timpuri Canari și doi fii, Alexandru și George, ambii locuind la Bârlad.

Generalul Savel Manu a murit în timpul războiului nostru la București, iar cu trei ani, în urmă, rămășițele sale pământești

Natalia Manu

au fost aduse și înmormântate în Iașul lui drag.

Jean Manu

(1890)

Un fost distins jurisconsult al Iaşului. A ocupat mult timp funcţiunea de procuror general, în care a ştiut să-şi atragă simpatia şi stima tuturora. Părăsind magistratura, a profesat avocătura, având o numeroasă clientelă, datorită cunoştinţelor sale juridice şi extremei sale probităţi. A locuit în str. Vasile Conta, foaştă Sf. Neculai, în casele Diamant, în care astăzi este instalată regionala căilor ferate şi cari au fost proprietatea sa.

Jean Manu

Iancu Manu a fost tatăl lui Savel Manu, un alt simpatice magistrat şi avocat ieşan, care a îndeplinit funcţiunea de prim procuror şi de prim ajutor de primar sub primariatul d-lui Gh. Lascăr, funcţiune din care a demisionat pentru a primi după insistenţele centrului, funcţiunea de prefect al jud. Iaşi.

Alex. Sturdza Nabucu

(1880)

Fost colonel în armata română, era un bărbat înalt și frumos, foarte inteligent și cult. A fost primul soț al d-nei Smaranda Cimara, din care căsătorie a avut doi copii : pe d. Mișa Sturdza,

Alex. Sturdza Nabucu

mare proprietar din jud. Bacău unde locuește și o fiică Maria, căsătorită cu baronul Steiger, trăind în străinătate.

Colonelul Const. Aslan

(1880)

Foarte bine cunoscut în cercurile ieșene pentru veselia și antrenul său în orice ocazii. A fost primul soț al d-nei Eugenia Conduratu, tatăl cunoscuților ieșeni Bombonel și Bibi Aslan și

Nicu C. Aslan

frate cu cunoscutul avocat Nicu Ceaure Aslan, supranumit „gură de aur“, în Iașul mai de demult.

Colonelul Const. Aslan, a avut un frate, care a încetat din

Colonelul C. Aslan

viață în aceeași zi cu soția sa și au fost conduși amândoi la locul de veci în acelaș car funebru.

Colonelul Constantin Aslan a avut un fiu, care a făcut din

Nicu Cazimir

(1890)

Se trăgea dintr'o veche familie boerească din Moldova și era mare proprietar în jud. Iași, unde avea moșii întinse și o frumoasă locuință în str. Carol, foastele case ale d-rului Lalu.

Era un om care în tot timpul vieții sale s'a ocupat numai de gospodărie și de administrația avutului său. A avut două fiice:

Nicu Cazimir

Elena și Eugenia care, după moartea părinților lor, s'au stabilit la Paris, unde Eugenia se ocupă cu pictura pentru care avea un mare talent. Ambele surori erau foarte amatoare pentru sportul bicicletei, ceiace pe timpuri era rar și... original.

Nicu Cazimir, în ultimii ani ai vieții sale, fiind atins de paralizia picioarelor, era purtat de un servitor bătrân și vechi, într'un cărucior cu care era condus spre Copou și Jockey-Club, unde și făcea obișnuita partidă.

L. Steege

(1870)

Distins diplomat. A reprezentat multă vreme țara la Viena, unde era bine cunoscut și apreciat în cercurile diplomatice. Este tatăl d-nei Maria Grecianu, foastă doamnă de onoare a Reginei.

L. Steege

Elisabeta și bunicul d-nelor: Maria General Lambrino, Elena Mavrodi și Lucia Zoppola. La Iași, locuia în casele sale din str. Carol, ocupate actualmente de muzeul de antichități.

Un amănunt impresionant: Fostul colonel Const. Aslan, fiind invitat la masă la d-na Steege, soția lui L. Steege — cam prin anul 1880 — după ce a petrecut și seara în această casă, a plecat spre domiciliul său, dar nu apucă a face decât câțiva pași, iar în dreptul porții fiind lovit de o hemoptizie, căzu jos și muri pe loc.

George Aslan

(1870)

Supranumit de intimitii săi Pitou, din cauza asemănării sale, pe când era tânăr, cu eroul din vestita operetă a lui Offenbach „M-me Angot“. A fost un om vesel și foarte apreciat în societatea ieșană. A avut două fiice: pe Elisa, foastă doamnă de onoare a Reginei Maria, măritată cu generalul Petru Grecianu și o altă fiică, Zulnia, foastă măritată cu Grant.

George Aslan

George Aslan, a murit în timpul războiului la Mănăstirea Agapia, unde se retrăsese.

Matei Cantacuzino

(1925)

Teșanul, visătorul dela Copou, fericitul între florile din gră-

Matei Cantacuzino

dina caselor sale vechi părințești, care ne-a părăsit într'o liniștită
dimineață de vară a anului 1925.

CAPITOLUL II

Case vechi și negustori dispăruți

De-alungul străzilor Ștefan cel Mare, Golia și Lăpușneanu.—Teatrul Tivoli-Buch.—Negustorimea de altă dată a Iașului: casa de bancă Neuschotz.—Tanasachi: grădina și restaurantul.—Costea plăcintarul din piața Sf. Spiridon.—Notchi de la Liceul Național.—Moș Mihali plăcintarul din Sfta Vinere.—Rozina italianca de la Institutele de d-re Humpel și Warlam.—De-alungul străzii foarte Română.—«Trei chifle zece bani..... ai lui Andrelici.—Pisaltul din Tatarăși vânzător de lapte și Ițic Carasu.—Strada Carol de pe vremuri.—La moș Berl.—De-alungul străzii Păcurari.—Librarul Petrini.—Soții Launay și cabaretul românesc de la Paris.—George și Tuffli cei doi mari cofetari ieșeni.—Halvița tuzească.....

De-alungul străzilor Ștefan cel Mare, Golia și Lăpușneanu

(1870—1890)

Pe atunci pe când începuse să se poarte strae mai strâmte, iar ciubotele roșii și galbene să lase locul încălțămintelor de vax. Totuși ne rămăsese însă la Iași hardughiiile vechi, cu pereți crăpați, cu ferestrele mici, cu scările întunecoase, cu grădinile sălbatic, cu luxul totuși alături de sărăcie chioară.

Dela Palatul Administrativ spre centru: case vechi și oameni vechi. Unde e casa de economie din „poarta Palatului“, era tutungeria Inge, — Inge omul de casă al lui Mihai Vodă Sturdza. I se dase la bătrânețe tutungeria, ca să-și ție zilele cât o mai avea de trăit. Țin minte ieșenii mai vechi cum Inge tăia tutunul cu mașina și îl vindea cu gramul.

Dughenele dela Trei Sfetitele (Trei-Erarhi) erau cele mai vestite din târgul nostru. Băcăniile lui Costachi Bacalu Stamatopol, (tatăl colonelului Stamatopol și al ziaristului Gh. Stamatopol, amândoi decedați); a lui Iancu Bacalu Constantin, care stătea toată ziua în pragul băcăniei, cu ciubucul în gură; a lui Stanciu, — toate erau băcăniile de lux.

La poarta bisericii catolice, era cofetăria Melcon.

Până să intri în cofetărie, dădeai de un gang, în care erau înșirate dealungul pereților, diferite portrete reprezentând „Moartea lui Maximilian“, Moartea vânătorului“ și altele de acestea, pe care le cumpărau țărani și barbierii pentru a-și înfrumuseța prăvăliile.

Cofetarul Melcon era renumit prin covrigii săi de zahar. Covrigii aceștia au făcut multe pozne odată la un mare bal, care s'a dat la Teatrul Național dela Copou. Se'mbrăcase unul la bal mascat, cum se îmbracă lumea la astfel de petreceri, așa ca să nu mi știe nimeni cine se ascunde sub mască și sub haina de neom. Și

își atârnase de haină, nenumărați covrigi de zahar dela Melcon, din cari, chiar dela începerea balului începuseră să ciupească unul, altul... Li mâncaseră aproape toți covrigii dansatorii și cavalerii cucoanelor. Nu trecură decât câteva clipe și toți cei care se'nfruptaseră din covrigii aceștia, unul câte unul părăsiră sala de bal.

Biserica Catolică

Ce se întâmplase? Cel care venise cu covrigii de zahar, pusese un purgativ înăuntru și... purgativul începuse să-și facă efectul. Balul continuă mai departe, cu mai puțini cavaleri.

*

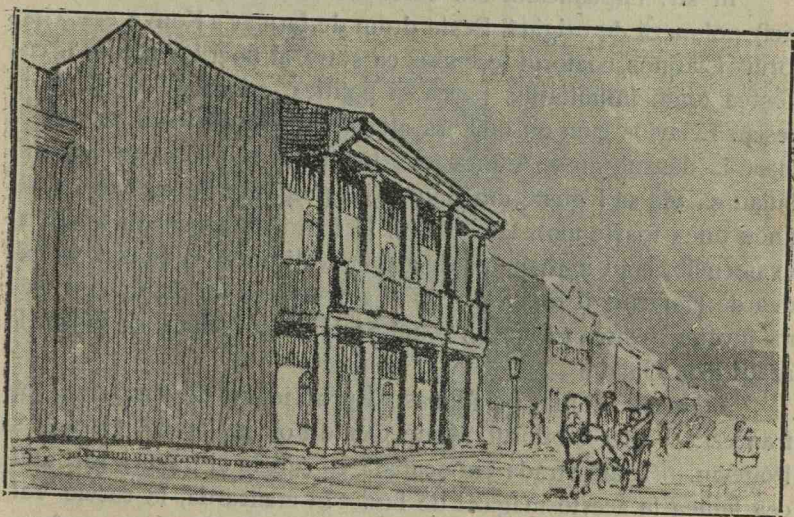
Și mai încolo, după cofetarul Melcon, veneau vestitele bolți

cu stâlpi din fața Mitropoliei vechi, unde își avea magazia de manufactură, cea mai căutată pe acele vremuri, d-na Weinștein, o femeie voinică, grasă, care când mergea, se cutremura parcă și pământul sub dânsa. I se spunea „Weinștein cea groasă“. În vecinătatea ei, o altă comerciantă vindea strune. Mai nimeni, niciodată, nu-i știa numele, însă i se spunea: „la cea cu șase degete“. A avea șase degete la mâni și șase la picioare.

O sumă de bancheri sfârșiau capătul străzii Ștefan cel Mare, dinspre partea stângă: Leiba Cana, Vexler, Waldberg și alții.

În partea dreaptă a străzii era brașovenia lui Neculai Ioan, tovarăș cu negustorii din Brașov. Vindea negustorul aici cergi, lăzi de Brașov, cobze etc.

În dreapta mai erau: farmacia Lochman, una dintre cele mai vechi din Iași, apoi casele Bașotă, astăzi Banca Națională, care

O casă veche din str. Ștefan cel Mare,
peste drum de Mitropolie.

avea în față o altă cofetărie mare, numită „Cofetăria România“. Unde e „Banca Iașilor“, era marele manufacturist Lupu Carniol și mai departe în colțul străzilor Gh. Mârzescu și Ștefan cel Mare era librăria Cristofor. Tot pe acolo, față'n față cu Mitropolia, erau blănării renumite. Veneau apoi magazinele Polingher, Filip și Hudig, cari aduceau marfă dela Paris, ciuboșele pentru doamne,

încălțăminte care se vindeau cu 2 galbeni părechea; bomboane în cutii elegante etc. Urmau: băcănia Drăgănescu; un loc viran unde se instala foarte des marele circ Huteman; bolta dela rugină cu magazii de manufactură; Babeta Hahn, mode; băcănia Ibi. Pe locul Administrației Financiare era băcănia Boguș.

În strada Golia (astăzi Cuza Vodă): casele Neuschotz, fotograficul Nestor Heck; Haig hamuraru; pălărierul Hochman; Mendel Prinț croitorul; dugheana bătrânului Braunștein, iar în colț la Traian (unde astăzi sunt casele Motăș), erau vestitele bolți și stâlpii cei cari de abea așteptau să cadă, cu mai vestitul crâșmar Gherșin Horn. Nicăeri nu am putut găsi o fotografie a acestor bolți din Piața Unirea. Cunoscute încă parcă au mai rămas în mintea noastră, dughelele Pașcanului, hotelul Glantz, care apoi a trecut la hotel Binder.

În str. Lăpușneanu era cofetăria M-me Alexandru (Sietcovi), poloneză de origină. Peste drum de farmacia Konya era „coaforul” Clătinos, coaforul ieșenilor cu stare, al boerilor cărora le cunoștea toate intimitățile. Făcea și politică, adora pe Ghiță Mârzescu. Evlavios cum nu mai era altul. În zilele de Paști, era masă mare la dânsul, masă întinsă care ținea trei zile. Clienții săi, trebuiau să vie să'i guste din bunătățile pregătite de cucoană. Clătinos ținea foarte mult la studenți. Cei cari rămâneau în urmă cu examenele, erau aproape cu de-asila poftiți acasă la dânsul, le dădea de mâncare, îi rădea pe cap și așa îi ținea închiși în casă, până învățau pentru examene. A murit și dânsul sărac, ca infirm la azilul dela Galata.

În casele Valter, se adunaseră proprietarii de magazine, toți francezi: Walter croitorul, M-me Génie Fournel-modă, Darmet și Poitevin. Toată strada era ocupată cu cupele și trăsuri, cari aducea lumea la aceste magazine de lux. În mansardă, la casele Valter, ședea studentul de pe atunci N. Leon (dr. N. Leon profesor universitar).

Aici e Iașul vechi. Erau palate și bordee alături, unele de altele. Era lux și sărăcie, lux cu bani cinstiți însă și sărăcie curată.

Iar toată negustorimea înșirată de-alungul celor mai de samă străzi din târgul nostru, nu lua sufletul bieților ieșeni.

Teatrul Tivoli-Buch

Ospitalitatea unui hotelier din vremuri bune

(1890)

Ținând la început un mic restaurant de noapte în parterul caselor unde e acum clubul liberal, așa a început, modest de tot, Adolf Buch.

Adolf Buch

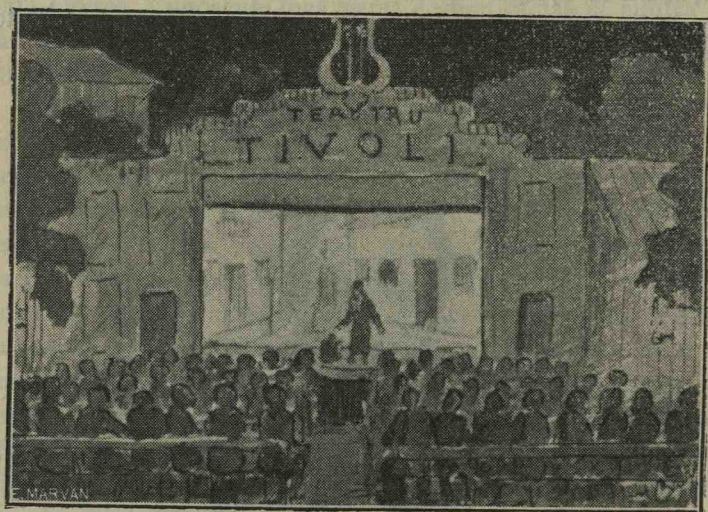
La dânsul se adunau persoane din societatea ieșană cari vroiau să petreacă în chip discret. Dela Buch se comandau supeurile fine, pentru acei cari se culcau după miezul nopții. D'n acest local, Buch s'a mutat în str. Banu, în vestitul de plăcută aducere aminte pentru noi ieșenii local Tivoli.

Aici pe vremuri s'au înființat primele „cabinete separate“,

aici aveau loc petrecerile și supeurile costisitoare ale persoanelor din societatea ieșană. Aici se puneau la cale farsele și glumele, ce a doua zi aveau să se petreacă la Tufiți, unde, o mică societate își dădea întâlnire regulat dela orele 4 după amiază în jos.

Grădina Tivoli, în timpul verii, cuprindea, pe cei mai de samă artiști ai operei italiene, care veneau în fiecare an la Iași, ai diferitelor trupe locale și străine.

Aproape să înceapă reprezentațiile, controlorul Morit, de care ne aducem și noi aminte, aprindea lumânările și lămpile, lumină sărăcăcioasă într'un simplu teatru de vară, însă cu a cărei poezie par'că și astăzi ne-am împăca.

Vechiul teatru Tivoli

Grădina era prevăzută cu un adăpost frumos, care servea în timp de ploae pentru reprezentații.

Când nu juca nici o trupă, atunci cânta muzica militară și un taraf de lăutari, sub conducerea vestitului Iancu Filip.

În fundul grădinii era așezată scena, unde adesea ori dădeau reprezentații și trupe de varieteti, cu cântăreți, clovni, acrobați etc. Partea stângă a grădinii, în casele ocupate în ultimul timp de defunctul Ploeanu, fostul proprietar al acestui imobil, era rezervată pentru chefuri mai mari și mai discrete, fiind locul

mai retras. Petreceau aici ieșenii câteva clipe plăcute. Tinerii cari frecventau acest local, dădeau năvală, atrași și de ochii fermecători ai frumoasei casierite Francisca.

De aici, Buch căruia îi mergea bine afacerile, s'a mutat în localul situat în dosul clădirii unde se află astăzi mai multe magazine din str. Lăpușneanu, printre care, Derby. În noul local și în grădina din față cunoscută de pe timpul când era aici cofetăria M-me Alexandru, i-a mers tot bine.

S'a săturat și a pornit-b și de aici, căci Buch nu mai vroia să ție localuri de noapte. A luat hotelul Rusia din str. Unire pe care dintr'un modest hotel, l'a ridicat la unul din cele mai căutate.

Buch își avea clienții săi, cari de-a ruptul capului nu ar fi tras la alt hotel, decât la al lui. Intre cei mai constanți, era Gheorghe Panu care 'și avea odaia sa rezervată, de câte ori venea la Iași. Cum sosea aici un călător, Buch îi ieșea înainte, întâmpinându-l cu vorbele: — ce mai faci cucoane... apoi, îl poftea să-și aleagă ori care odaie, întrebându-l ce dorește să mănânce și adăugând că a primit diferite bunătățuri de ale mâncării și băuturi delicioase. Și la răspunsul celui nou venit că s'ar mulțumi cu o masă simplă, Buch se grăbea să-i acopere vorbele: — las că fac eu cinste. Și atât era de ajuns pentru ca cheful să se 'ncingă, și călătorul care la început dorea numai o masă simplă, să se aleagă cu una foarte îmbelșugată. Și patronul care era o fire glumeață, trăind din veselie în veselie, era și darnic și un om care nu se uita numai să stoarcă cât mai mult pe cel ce-i cădea în palmă. Dimpotrivă, ca să rămâe mulțumiți toți acei cari trăgeau la hotelul său, era în stare, cum nu mai vezi astăzi, să cheltuiască din pungă cât ar fi trebuit de mult.

Dar hotelul Rusia devenise prea mic pentru toți cei cari trăgeau la Buch și atunci acesta a trecut hotelul lui Andri Turiceanu, fost camardinier al lui Nunuță Rosnovanu, iar dânsul s'a mutat în casele din nou construite, ale lui I. Motăș, deschizând aici un frumos hotel, sub denumirea de hotel Europa.

Cine nu-și amintește de Buch care ședea sub bolta dela intrare, cu lanțul său de aur care se vedea dela o mare depărtare și cu brelocurile de trifoi, cu țigareta sa de chilimbar și cu voluminoasa sa tabachere din care oferea țigări la toți prietenii cari treceau în fața hotelului său?

Din familia sa n'a mai rămas nimeni. Cu moartea lui, a dis-

părut și cel de pe urmă inimos hotelier din târgul nostru, din cei cari considera pe călătorii cari trăgeau la hotelul său, ca pe niște prieteni, pe cari vroia să-i servească într'atâta ca la plecarea lor, să aibă impresiunea că și-au petrecut zilele nu într'un hotel, ci ca acasă la dânșii.

Negustorimea de odinioară a Iașului

(1890)

Vechii negustori ai Iașilor, nu trebuiesc uitați. Incepând de la statuia lui Ștefan cel Mare, dela Palatul Administrativ, negustorii vechi din Iași ocupau în majoritate toate clădirile mari din oraș.

Unde astăzi este statuia lui Gheorghe Asachi, pe locul acesta era un rând de dugheni la stradă, magazii cari se chemau „la hanul turcesc“, din cauză că în dosul lor, pe vremuri era un han unde trăgeau Turcii când veneau la Iași. Aici a fost și marele magazin de galanterie al lui Schvam, care începuse cu o dugheniță mică, apoi s'a întins și în alte dugheni de alături.

Lumea din oraș se aproviziona dela Schvam. Când era întrebat de clientela lui, de ce nu ocupă un local mai mare, Schvam răspundea: — „Aici am făcut avere, aici mi-a mers bine. Dacă mă voi muta în altă parte, mi-e frică că lucrurile să nu se schimbe în rău“.

Când însă s'au dărămat casele în care Schvam își avea magazinele, pentru a se construi școala Trei-Erarhi, negustorul a trebuit să se mute, luând o frumoasă prăvălie în casele cari au fost apoi transformate pentru Banca Iașilor. Aici, în adevăr i-a mers rău lui Schvam, până ce, în cele din urmă această firmă veche a dispărut cu totul.

Față'n față cu casele lui Albert Daniel, era o băcănie vestită „La Greci“, de unde se aproviziona aproape toată lumea din Iași.

În ograda bisericii catolice era magazinul de porțelanuri și sticlărie Lișca.

Când am intrat în război, Lișca, fiind supus austriac, a fost internat și după ce i s'a dat drumul, se plângea tuturora că nu trebuia să fie internat, căci nu are altă patrie decât România.

În casele alături de Banca Iașilor, astăzi proprietatea primei

case de economie dela Palat, era vechea firmă de manufactură en gros, Lupu Carniol. Era singura firmă care pe acele vremuri vindea cu preț fix și nimeni nu protesta. Nu se încărca la preț nici un client și nici nu se vindea marfă proastă pe un preț mare.

Cofetării de samă pe strada Ștefan cel Mare, au fost acele ale lui Drosulis, apoi frații Alexiadis și ale lui Pandelescu, acest din urmă în casele actualmente proprietatea Marcovici.

Drosulis s'a instalat împreună cu un tovarăș al său Caracocic la Iași, prin 1886. Erau doi cofetari greci, cărora le mergea bine afacerile, îmbogățindu-se repede. Întâmplându-se spargerea de la bancherul Daniel, ai cărei autori au rămas nedescoperiți, lumea acuza pe șoptite pe Caracocic, care se și hotărî atunci să părăsească Iașul, vânzând tovarășului său Drosulis partea sa din afacere. Mai târziu a dispărut într'o bună zi și Drosulis, plecând cu trăsura până la Ungheni, iar de acolo cu trenul la Odessa. El a lăsat pe piața Iașului datorii în sumă de 60.000 lei.

Cofetarul Pandelescu era de loc din Macedonia. Venit la Iași, și-a instalat cofetăria în foastele case din str. Ștefan cel Mare ale fostului grefier dela curtea de apel Ștefănescu. Nici odată nu pierdea ocazia să spuie tuturor care-i intra în cofetărie, așa cum vorbea stricat românește: — „Ața că eu țin un barbat țivilizat?“ La Pandelescu se găseau cele mai bune pahlavale și cataifuri.

Tot în str. Ștefan cel Mare, unde astăzi este magazinul Berman, era băcănia Drăgănescu. Frații Drăgănescu aveau unul din cele mai bune magazine de coloniale și delicatose, cum se spune. Erau foarte bine văzuți în târgul nostru, atât în lumea comercială, cât și în societatea ieșană.

Frații Pollingher aveau magazine de galanterie în str. Ștefan cel Mare și în Piața Unirea, acest din urmă denumit „La Ville de Bucarest“; bătrânul Kahana, cam în același loc unde e și astăzi, își avea magazinul de manufactură.

Unde astăzi este hotel Continental a fost vestitul magazin al lui Iby, venit din Elveția. Era magazinul ales al Iașului. Mai târziu s'a mutat în foastele case Lepadatu din str. Lăpușneanu, unde odinioară fusese cofetăria lui „M-me Alexandru“. După Iby, magazinul a fost preluat de elvețianul Stocker și în cele din urmă de către un alt elvețian Suse.

În vechile case Pașcanu, colțul str. Alexandri cu foasta stradă

Golia, erau magaz'nele Pruncu, cu obiecte de toaletă, parfumerie, bombonerie etc.

lby într'un grup de vechi negustori

- 1) Szakmary, 2) Buchman, 3) Kieser senior, 4) lby senior, 5) lby junior,
6) R. Tuffli sen.—In picioare băeții cari servesc: Gheorghiu și Sava.

Pruncu era tovarăș și cu vechii negustori ieșeni Ciolac și Babic.

Tot în strada Ștefan cel Mare era și magazinul de mode al d-nei Babette, mama d-lui Hahn, secretarul general dela Primărie. Magazinul era în casele proprii, la locul unde astăzi sunt casele Kieser.

Un vechi magazin era și acel de bijuterii al lui Iosefsohn, unde astăzi este magazinul Mayer. Venea apoi localul negustorului rus Popov, unde se desfăceau cele mai bune ceaiuri și cei mai buni galoși rusești. Lumei care intra în magazinul Popov i se recomanda astfel: — „Sunt Popov, nepotul lui Stambulov“, (omul politic bulgar de pe vremuri). Popov a sfârșit prin a fi în serviciul fotografului Nestor Heck, care își avea atelierile de fotografie, la început, în dughenile cu un rând în prelungirea caselor Neuschotz. După arderea caselor acestea, fotograful Heck s'a mutat în strada Lăpușneanu, în casele d-nei Elena Pastia.

Casa de bancă Neuschotz, a fost unde astăzi e Administrația Financiară. Bioururile se aflau în etajul de jos, iar sus ședea baronul de Neuschotz. În fiecare Sâmbătă, baronul împărțea la săraci, pâine și bani. Se așeza în balconul caselor sale, care era pe atunci deasupra unei bolte, sub care treceau trăsurile și de aici el singur făcea pomana la săraci.

Baronul Neuschotz

Soția baronului, d-na Neuschotz, era o distinsă femeie, în relații cu lumea bună din Iași, din acele vremuri. Era foarte cultă. Amândoi soții, au creiat orfelinatul și templul care le poartă numele. În timpul verii, ei își petreceau timpul la vila lor din dealul Copoului, foasta Cogălniceanu, actuala proprietate a d-lui Mihai Sadoveanu.

În etajul de jos al caselor Neuschotz se afla și vechea anticuarie Kuperman.

Fostul librar Daniil a ținut librăria sa, dintâi în str. Ștefan cel Mare, în foastele case Iurist, apoi în casele Finkelstein din str. Alexandri, astăzi farmacia d-lui Răteanu.

În casele Pașcanu, sub boltă, frații Șaraga au avut o anti-
quărie și un mare depozit de timbre vechi, de tot soiul.

În casele Mavrocordato, unde a fost hotelul Europa, era ves-
titul magazin „Bazar Parisien“ condus la început de către cei trei.

Baroneasa Neuschotz

negustori Babic, Ciolac și Pruncu, apoi singur de I. Babic. Era u-
na din cele mai elegante prăvălii. Când cineva intra în magazin,
era imediat întâmpinat de Babic, sau de unul din funcționarii săi
principali, frații Șvartz care ofereau vizitatorilor bomboane din cu-
tii mari de bomboane din străinătate. După ce cumpărai ori și ce
obiect cât de neînsemnat, ți-l trimetea acasă cu o trăsură proprie-
tatea magazinului, trasă de doi cai de lux și având la spate un
grom care-ți aducea obiectul, frumos împachetat.

Acest magazin a făcut furori pe timpuri și ar fi continuat a
exista încă multă vreme, dacă pasiunea cărților nu l'ar fi adus pe
Babic la faliment, după cari firma a fost preluată de frații Schvartz,
în locul unde se află actualmente magazinul Jockey-Club (casele
Motăș), apoi în casele Braunștein din strada Ștefan cel Mare.

În actuala piața Unirii, pe locul unde odinioară a fost grădina Trayan, era un șir de case mici cu un rând, proprietatea lui Scarlat Pastia, fostul marele primar al Iașilor. Un frumos magazin de galanterie era aici, care a aparținut lui Mitler, iar după plecarea din Iași a acestuia, lui Konfeld.

În cellalt colț dinspre strada Lăpușneanu, era frizeria lui Pavlicovschi, tatăl și fiul. Pavlicovschi, era frizerul cu anul al bătrânului boier Rosnovanu, având îndatorirea să fie în fiecare zi la orele 6 dimineața la clientul său. Alături de Pavlicovschi era cărnațarul cunoscut de toți ieșenii, Fotachi, mutat apoi după dărămarea acestor case, în prăvălia dela hotelul România, ocupat astăzi de fotografii Weiss. Farmacistul Hax, tatăl d-lui avocat L. Hax, a ținut farmacie în colțul străzii Săulescu, pe care a luat-o în arendă dela văduva Schleicher. S'a stabilit la Iași, după arderea târgului Ștefănești, unde arsesse farmacia sa.

În casele foaste Lepadatu din str. Lăpușneanu, era cofetăria elegantă de pe vremuri a lui M-me Alexandru, vizitată împreună cu vechea cofetărie George, de toată societatea ieșană de altă dată. M-me Alexandru conducea ea singură cofetăria. Soțul ei ocupa un loc la tejghea și când era întrebat să dea vre'o informație, răspundea invariabil: — „Madama știe, Madama să vie“. M-me Alexandru era proprietara casei și a grădinei, în fața cărora se află astăzi vechile case ale lui Simon Gros.

În grădina Alexandru, era așezată și o scenă, unde în timpul verii se produceau artiști comici, cântăreți, boscarei, etc., iar unde astăzi e construcția Teitler, era o estradă unde cânta muzica militară, sub direcțiunea maestrului Cirillo.

Mai la deal, în casele Creditului Urban, unde este actualmente librăria „Învățătorul Român“, era papetăria bătrânului librar Maugsch, unde se găseau și toate noutățile muzicale de pe vremuri. Care dintre școlarii de atunci n'au cumpărat dela Maugsch hârtii împodobite cu flori, cu sfinți, ghirlânzi de verdeață pentru a se duce și a ceti felicitările ce se obișnuia a se adresa părinților și profesorilor, de zilele lor onomastice și de sărbătorile Crăciunului și Paștelui? Și ce nu mai găseai la Maugsch? Creioane de placă învălitate în hârtie aurie, și de diferite culori; cutiuțe cu boele, artistic și frumos aranjate,—toate acestea le găseau școlarii de altă dată din Iași la bătrânul Papa Maugsch, care dela cei săraci, nu lua nici un ban.

Alături de Maugsch era marele magazin de bijuterii al d-lui Guillaume Natansohn, magazin care ocupă toate prăvăliile din rândul de jos dela Creditul Urban. Natansohn, obișnuia să se ducă diminețile, având în mână o gentuță de piele în care punea toate noutățile primite și diferite pietre prețioase destinate a fi montate, pe la toți clienții săi mai de samă. Le arăta ce a mai primit din străinătate și atențiunea aceasta, plăcea publicului ieșan. Mai târziu magazinul s'a mutat în casele Drossu, unde a fost odinioară magazinul Hirsch.

În casele Drossu, unde astăzi este Banca Uniunea, a fost mai întâi cofetarul italian Pasini, renumit pentru înghețata sa napolitană și bombele sale glacé. Era o înghețată în formă de bombe, după care... se topeau ieșenii. Pasini, un om scurt și gros, era foarte vorbăreț și vesel. Cum intrai în cofetăria lui, te lua aproape cu de-asila și te purta prin toate odăile, arătându-ți torturile, cozonacii etc., adăugând: „ca, c'est de mon invention“. Mai târziu și-a mutat cofetăria în localul unde astăzi este poșta mică, amenajând în dos (înspre căminul liceului național) o grăcină frumoasă cu teatru de vară. În față unde astăzi este chioșcul de tutun, era o terasă frumoasă, unde vara își dădea întâlnire tot Iașul.

Tot în casele Drossu, în locul cofetarului Pasini, s'a mutat vechea firmă Hayg și fiul, care își aveau prăvălia de hamurărie și pielărie, în localul poștei, pe care-l schimbară cu Pasini. După Hayg, în casele Drossu, s'a instalat croitoria și magazinul de articole de lux Wilhelm Gruchol, magazin în care se găsea tot ce era necesar pentru îmbrăcăminte. Gruchol, atât de bine cunoscut odinioară în Iași, a murit sărac.

În una din prăvăliile dela Creditul Urban, a mai fost pe vremuri un alt cofetar italian, Giovanni, căruia însă nu i-a mers bine.

Mai la deal, se afla o altă cofetărie fondată în 1870 de către elvețienii George și Tuffli, firmă care există și astăzi, deși atât Georges cât și Tuffli au încetat de mult din viață. Mai în urmă Tuffli desfăcându-se de tovarășul său, a deschis cofetăria jos la Jockey-Club, rămânând George singur.

În partea stângă a străzii Lăpușneanu, alături de biserica Banu, în casele foarte Tiktin (ale savantului profesor Tiktin care trăește și astăzi la Berlin, unde e profesor de universitate), se afla marele magazin Hirsch și Finke, cu tot ce privește muzica și papetăria, transformat apoi în magazin de mobile de artă. Hirsch și

Finke s'au despărțit și ei la un moment dat, rămânând Hirsch singur în localul de lângă biserica Banu, iar Finke mutându-se în casele Drossu de lângă poștă, apoi în casele Lepadatu.

Alături de cofetăria George, era marele și frumosul magazin al pălărierului francez Delpeche, care avea și o sucursală la Odesa. Cu ocaziunea proclamării Regatului nostru, Delpeche și-a pus o firmă în prăvălia sa, unde a scris: „Chaque citoyen du royaume nouveau, va porter l'un de mes chapeaux“ și publicul râzând și făcând haz, intra în magazie și cumpăra pălării.

În aceeași casă, după boltă, unde astăzi este magazinul La Voaleta, era croitoria franceză a lui Marin, care însă nefăcând afaceri bune, a închis magazinul, localul fiind ocupat de Hayg fiul, care se despărțise de tatăl său. Alături a fost frizeria și parfumeria Robert, apoi Darmet. În față, în casele Irimescu, unde astăzi este cooperativa „Frăția Moldovei-Unite“, era un restaurant, iar în rândul de sus hotelul de France, ambele ținute de d-na Hilaire. Alături era magazinul de curelărie și hamurărie a d-lui Galinjovschi, care trăește și astăzi. Veche firmă mai e și a opticianului Fischer.

În casele și ograda d-lui avocat Axinte, era vestita cărătășerie Kapucinski. Toate locuințele cari se află acum în această ogradă, erau remize, pline toate cu diferite echipagii de lux.

În actualele case Konya, în o prăvălioară mică era florarul Grabovieschi. Mai veneau apoi depositul de vinuri al lui moș Berl; parfumeriile franceze ale lui Paul și Const. Petit, amândoi foarte iubiți de ieșeni și frizeria lui Neculai Clătinos, un fervent adorator al lui Vodă Cuza.

În casele Walter, în prăvăliile de jos erau magaziile Darmet și Poitevin, ambele de aceeași categorie, având mai cu samă jucării pentru copii și bombonărie. La etaj era în o parte croitoria Walter, iar în alta magazinul de modă al lui M-me Jenny, astfel încât întreaga clădire, afară de camerele din etajul al doilea, era ocupată numai de comercianți francezi.

Unde astăzi e băcănia Smirnov, era băcănia Ermacov, foarte căutată de ieșeni. Colțul străzii Lăpușneanu spre Păcurari, unde acum e cofetăria macedoneană, era ocupat de magazinul Gayda, lampistărie și alămarie. În sfârșit, unde e magazinul Nagler, era farmacia Petelenz. Rudolf de Petelenz, cum se intitula dânsul, era scurt, gros și foarte original. La o vârstă destul de înaintată, s'a

pus să studieze medicina și cedând farmacia d-lui Rõtbard, a practicat medicina la Iași și apoi la București.

Pe locul unde e aleia care duce spre Râpa Galbenă, între cooperativa corpului didactic și farmacia Căpățînă, se afla un vechi negustor de coloniale Neagu, care împreună cu Stoianovici din Târgul de Sus (astăzi str. I. C. Brătianu), erau decanii comerțului ieșan de pe vremuri.

Alți vechi comercianți din Iași au fost caretașul Scherer, care și avea atelierul unde se află astăzi brutarul Klein; cismarul Briese, cel mai vechi din Iași; Hitter, Caracaș și Harasimovici, cismari vechi și dâșii; Venzel Potischel care ținea în str. Unire stolerie de lux și mai apoi făcându-se antreprenor de pompe funebre; Ferdinand Cornelsohn care trăește și astăzi, cu vechiul său atelier de caratașerie; brutarii Fleașcă, Marcopol, Haralamb Ceaculea din Sfânta Vinere, acest din urmă ațucând moda pânei Garibaldi, o formă de pâne rotundă cu un capac deasupra; Petrușca Papana, Ițic Ber, Gh. Caragea, toți în Sfânta Vinere; C. Bizuca în Tg. Cucului; Bacaoanu, Albert Moscovici; apoi la Podul de piatră Alter Moscovici, Neculai Vuross, Szakmary în piața Sf. Spiridon; și Moș Mihali din Sf. Vinere. Vechi negustori și meseriași mai erau stolerul Paul din ograda Băncii Naționale și crâșma lui Anghel, apoi Stihî din str. Anast. Panu.

Tanasachi

(1906)

Ca și Bolta Rece, vestita Bolta Rece, localul Tanasachi din foasta grădină Chateau-aux-fleurs, și-a avut faima lui. Înainte și aici se țineau întruniri de samă, în acele odăițe mititele, unde se puneau la cale planuri și combinații, unde se făureaua atâtea iluzii.

Și câte idei entuziaste, în lungul nopților de iarnă și în înstelatul senin al primăverii, nu s'au născut și nu s'au cimentat aici? O clipă de uitare și de bună voe, de liniște și de poezie era și la Tanasachi.

Aici s'au întâlnit atâția oameni și au legat prietenii și tot aici atâția ieșeni, dispăruți astăzi pentru totdeauna, au visat și au gândit lucruri frumoase. Bătrânul Tanasachi era prietenul tuturor și cine'l vedea, pe loc îl îndrăgea.

În localul unde era instalată mai înainte tipografia Iliescu și redacția ziarului „Opinia“ s'a așezat bătrânul Tanasachi, cu restaurantul și grădina sa de vară, o grădină sălbătăcită, unde petrecerile țineau lanț. Și aici amintirile curg...

Se făceau pregătirile de inaugurarea localului. Tinerii ieșeni de pe atunci, cunoscuți de întreaga societate ieșană, cari și astăzi își amintesc cu atâta dragoste de scenele vesele dela inaugurare, și-au pus în gând să joace o farsă unui Neamț care trebuia să sosească din Cernăuți, chiar în seara inaugurării localului. Ne-fiind aici lumină și camerile, seara, fiind în plin întunec, s'a așezat în două farfurii vată muiată în spirt, producând, la sosirea Neamțului, o lumină înflorătoare. Tinerii ieșeni, cu fețele albe de masă peste ei, cu șervetele albe în formă de turbane peste cap, stăteau în jurul mesei unde ardeau cele două lumini ca pentru mort. Iar orchestra lui Ghiță Borteanu, — bătrânul lăutar pe care patronii berăriei Luther, succesorii lui Tanasachi, Apostolidi și Caramalău nu l'au uitat nici astăzi, în amintirea trecutului, — orchestra

a intonat un cântec de înmormântare. Neamțul și-a făcut intrarea în camera... funebră, unde nici o mișcare, nici un gest n'a fost făcut de către... stafiile din jurul mesei.

Cu greu s'a putut desmetici și până ce n'a văzut lumină curată, până ce stafiile nu și-au dat la o parte fețele albe de masă și șervetele, până atunci Neamțul nu și-a revenit în fire. Știa bătrânul Tanasachi să le potrivească bine toate și o masă mare și bogată a reunit apoi pe toți șugubeții, în prima sară a inaugurării localului său.

Tanasachi

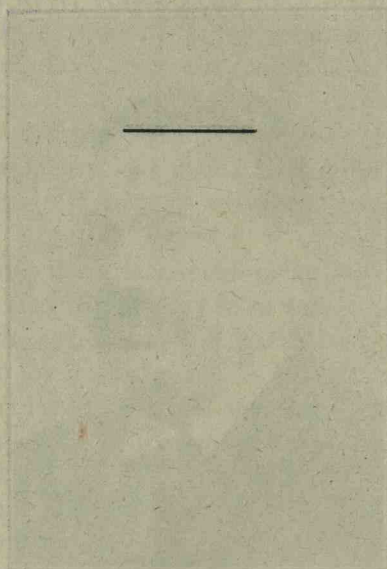
Dar tinerii ieșeni nu s'au astâmpărat. A doua sară s'au apucat de alte pozne. Nici nu înserase de-al binelea și se trezește Tanasachi cu niște pachete mari, din cari ieșeau la iveală nenumărați colaci, batiste de tot felul, lumânări etc.

Nu mult după aceasta, au dat buzna în local și... stafiile Neamțului. Repede, înainte să sosească lumea, s'a improvisat un... mort — un simpatic medic dr. S. — și'a pus o prostire deasupra, altul și'a vărât în mâni două ghetе astfel că „mortului“ nu i se vedeau decât capul și picioarele și așa l'au pornit prin grădina lo-

calului, urmat de mulțime care bocea, cu colaci și lumânări, iar convoiul funebru încheindu-l Ghiță Borteanu, a cărui orchestră cânta jalnicul marș funebru de ocazie.

Se adunase lumea de prin toate părțile, ca la o adevărată înmormântare. Petrecerea a durat apoi, în foașta grădină Chateau-aux-fleurs, până dimineața.

Tanasachi, care și-a făcut o adevărată artă din meseria sa, a condus localul acesta, cu toată dragostea pentru ieșenii lui. De câte ori, studenții nevoieși dela Universitatea noastră, n'au găsit ajutor la acest suflet bun! Cu moartea lui Tanasachi a dispărut și un bun ieșan.

Costea Plăcintarul din Piața Sf. Spiridon

(1877)

Dacă piața Halei, din foasta Sfânta Vinere, își avea plăcintarul ei, pe moș Mihali, piața Sf. Spiridon avea și dânsa plăcintarul și covrigarul ei, pe Costea Tanlătop, alături de foasta grădină a Primăriei, pe unde noi copiii ne jucam ca la noi acasă și ascultam muzica comunală cântând marșuri după marșuri, stricându-ți urechea de atâta vuet de darabană hodorogită și de trombon ce scotea sunete de'ți întorcea stomahul...

Sunt vre'o 37-38 ani de atunci și mulți ieșeni își mai amintesc de bătrânul acela mititel, gros, căruia toți îi ziceau „Costea plăcintarul“.

De loc din Vlaho Clisura (Macedonia) l'a trimes familia de mic la Iași, unde s'a și apucat de plăcintărie, mai întâi ca ucenic, apoi ca patron.

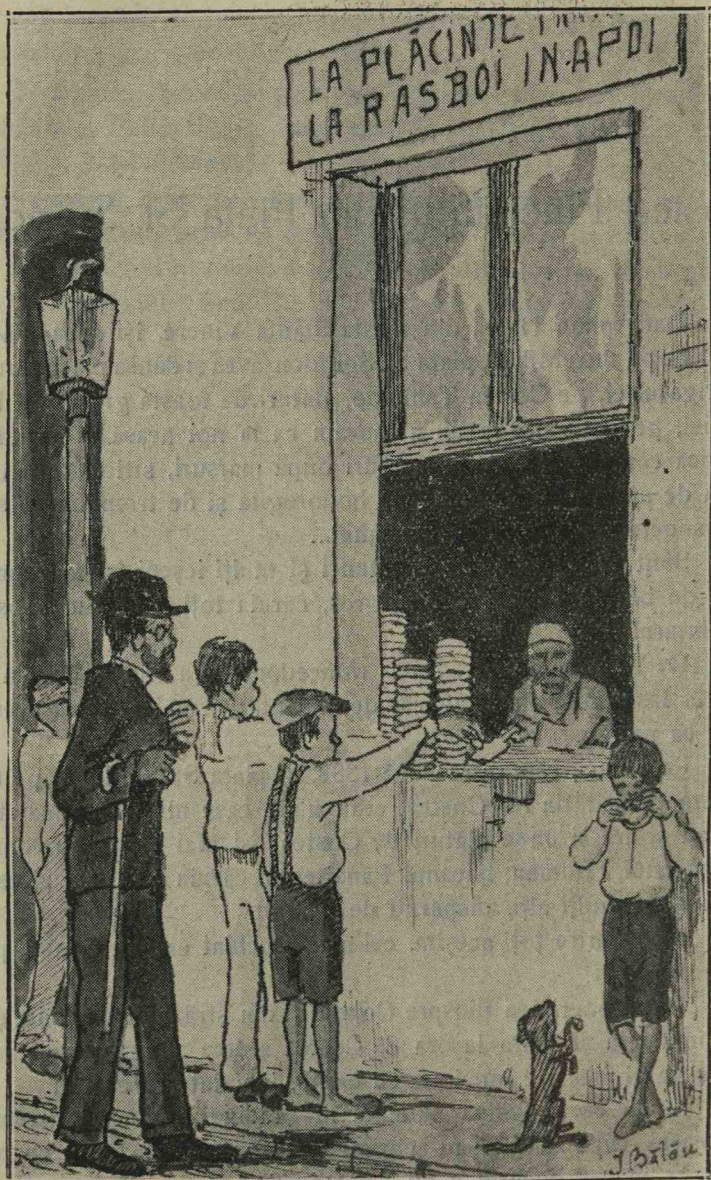
Pe atunci, cam între 1885-1888, în piața Sf. Spiridon, pe unde era plăcintăria lui Costea, erau niște case mici, cari mai târziu au și ars și unde alături de Costea, își mai exercitau comerțul bacanul Fridman, bacanul Panaiteșcu, căruia i se mai zicea și spișterul și mulți alți, dispăruți de demult.

Dar printre toți aceștia, cel mai deochiat era tot Costea plăcintarul.

Toată boerimea dinspre Copou și din străzile învecinate știa că dimineața și seara la ora 8, Costea scotea zilnic covrigi calzi cu susan și plăcinte jumătate cu carne, jumătate cu brânză.

Copiii ca și lumea adunată în grădina Primăriei, așteptau cu ceasul, clipa când ieșau covrigii calzi, pe cari'i mâncau cu poftă, spre marea bucurie a lui Costea. Tejgheaua plăcintarului se umplea repede cu mărunțelele de 5 bani, căci 5 bani costa un covrig mare cu susan, pe care 'l mâncai până ce te săturai.

A rămas multă vreme întipărită în mintea ieșenilor, „inscrip-

Costea Plăcintarul

ția“ pe care Costea a așezat-o la plăcintăria sa: „La plăcinte înainte, la război înapoi“.

Spiritualul Ion Ianov de câte ori trecea pe la Costea și cețea „la plăcinte înainte“,... îi făgăduia plăcintarului că o să'i facă câte o poezie și o să se vândă astfel mai mulți covrigi.

Copiii din Iași se deprinseseră cu personalitatea acestui negustor de Median, ajuns popular. Il vedeau stând la tejghea, veșnic cu ciubucul în gură, vorbind mereu țiganului Mihalache, care servea publicul cu covrigi și plăcinte.

Și așa l'au îndrăgit, încât îl imitau pe Costea în jocurile lor de teatru, dând pieselor pe care le jucau titlaturi ca de pildă „Costea plăcintarul“. De câte ori copilul Mihai Belador nu s'a prefăcut în Costea plăcintarul, imitându'i gesturile, vorbele și apucăturile. Ceva mai târziu Belador ajunsese artistul Belador dela Teatrul din Iași, pe care l'am cunoscut noi atât de bine și pe care l'am iubit atâta cu toții.

Lângă plăcintăria însă Costea își instalase și putini cu borș. Striga țiganul Mihalache, când: „5 bani covrigul“, când: „5 para-le ocaua de borș“ și lumea dădea navală și la borș și la covrigi.

Pentru borșul vândut, Costea își făcuse o socoteală deosebită. Bani pe cari'i încasa pentru borș, îi strângea într'o cutie închisă, cu lacată și la sfârșitul fiecărei luni plătea cu ei chiria plăcintăriei.

Și nu de puține ori îl auzai zicând: „din borș îmi plătesc chiria“.

Meseria de plăcintar i'a adus însă de multe ori și ponoase. Era vestit Costea cu plăcintele pe care le făcea, dar și la toate înmormântările tot dânsul se însărcina cu facerea pomenilor.

Costea își avea oamenii săi, pe care'i trimetea ori de câte ori auzea că cutare ori cutare și'a dat sufletul.

Când nici nu apuca bine omul să închidă ochii, hop se arăta și Costea plăcintarul în pragul casei, gata să iea dânsul comanda pomenilor.

Și așa s'a întâmplat că în una din zile se îmbolnăvi conu Sandu Dudescu din Toma Cosma, un cunoscut om cu stare și mai cunoscut în târgul nostru pe atunci, ca veșnicul președinte al întrunirilor politice.

Costea dădea târcoale pe lângă casa lui Dudescu și dimineața și seara, ba și în timpul nopții, așteptând să vadă odată pe cei ai casei plânși și zdrobiți de durere pentru cel răposat.

Veni și ceasul acesta. Tupilat pe lângă gard, a văzut eșind din casa lui Dudescu dintăi pe unul, mai apoi pe altul, cu batista la ochi. „In sfârșit“, își zise dânsul, și a dat busna în casă și nici una nici două, mergând pușcă la soția lui Dudescu, i-a spus: — „coniță, câte pomeni să fac?“ Cu toată tristețea momentului, pe toți ai casei i'a apucat un răs care l'a buimăcit cu totul pe Costea plăcintarul.

Costea însă nu se lăsă. — „Dumnezeu să-l ierte! Dar câte pomeni să fac?“, mai putu să îngâne dânsul.

După ce se desmetici cu totul, își văzuse greșala, căci Dudescu nu murise încă. Pe cei ai casei îi cuprinsesă jalea, văzând chinurile muribundului și ieșiseră în balconul casei, cu batistele la ochi.

Cât era de mițitel și de gros, a făcut câte zece pași deodată, așa a alergat de acolo bietul Costea spre plăcintăria sa.

După o viață petrecută numai în veselie și în câștig, a dat și zile rele peste dânsul. L'au dus la azilul dela Galata, unde damb-laua l'a strâns de pe lumea aceasta.

Notchi

(1890)

De pe când era și arcul din strada Academiei, ce lega fostul liceu de actualul liceu național, exista și Notchi. Actuali și foști miniștri, cari au trecut pe la Liceul național din Iași, ca d-nii Trancu, dr. Lupu și alții, generația trecută de elevi, mii și mii de liceani cari au avut de directori pe d. A. B. Brandia, pe Vasile Burlă și pe Vasile Paladi, cu toții au cunoscut, l'au îndrăgit și l'au căutat, în clipele de pauză, între o lecție de grecească a lui Vasile Burlă și alta de exerciții militare a lui Chăbur sau de gimnastică a lui Ghiță Dimitrescu, pe Notchi, pe vânzătorul de turtă-dulce care s'a înfipt cu voluminosul său panier, înaintea foastei Bolta Rece, apoi Amira, din str. Academiei, alături de Liceul național. Ce nu găseau băieții în panierul lui Notchi? Acadele, bombonărit, turtă dulce, rahat, alune.. Cu 5 bani Notchi te îndulcea, atât în minutele de pauză, cât și în orele de „fugă“ dela lecții. După o oră grea de grecească, cu digresiunile lui Vasile Burlă și cu amenințarea lui la sfârșitul ceasului, aproape de sunarea clopotului: „data viitoare vom examina. Ei Demnilor, ați scăpat astăzi de ascultare“... bieții băieți ieșeau înfierbântați din clasă, aprinși la față, ca trecuți prin foc și tăbărau de-adreptul asupra panierului lui Notchi, îmbucând din turta lui dulce și deșertându-l într'o clipă de bomboanele cari stau întotdeauna înșirate, după forma și grosimea lor. Și când i se golea panierul, venea rândul loteriei lui Notchi. Băieții îi trăgeau chiulul lui Notchi, dar și acesta nu se lăsa mai pre jos. Te încurca, scoțind din mânecă bila cu numărul câștigător al vre-unei turte-dulci sau al vre-unui pachet de șocolată. Notchi câștiga aproape întotdeauna. Și chiar dacă câștiga vre-un elev, câștigul se mărginea doar la două, trei bomboane și atât. Era o întregă „combinație“, în loteria lui Notchi. Dar și băieții își răsplăteau din belșug paguba dela loterie. Inhățau în loc de un

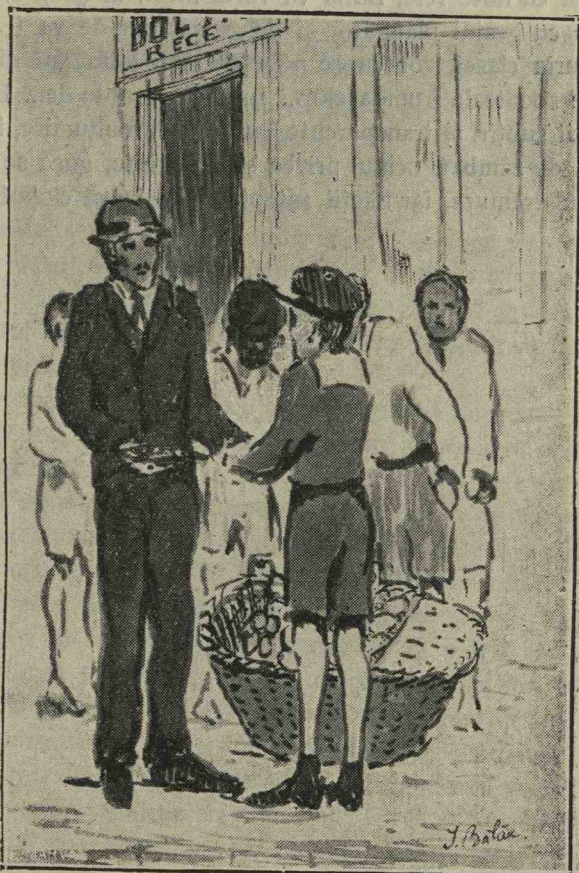
pachet de șocolată, două, trei deodată, plătind bine înțeles numai pentru un pachet. Clopoțelul pedelului Maxim, fiul primarului din comuna Vânători jud. Neamț, căruia Vasile Burlă ca director, îi recomanda întotdeauna să sune exact când trebuie să iasă și să între elevii în clasă, îi aduna pe toți din nou în sălile de clasă și numai așa bietul Notchi își mai ferea panierașul său de furia sutelor de liceani.

Ani de zile Notchi a stat în acelaș loc, cu acelaș voluminos panier încărcat în fiecare zi cu atâtea bunătăți, nedespărțit de sacușorul cu loterie, poate singurul său câștig. Cunoștea toți elevii, știa pe de rost cine-i datorește și cât îi datorește. Le cerea datoriile azi, mâni, și dacă nu i se plăteau, renunța până la urmă la ele. Apărea zilnic, dimineața la locul său, odată cu venirea elevilor la liceu și nu pleca decât atunci când suna clopotul, la ora 11 și 20 dimineața, pentru ca să revie la ora 2 îndărăt și la ora 4 și 10 după amiază să plece acasă, odată cu toți elevii. Pe atunci orele de clasă erau dela 8—11.20 dimineață și dela 2—4.10 după amiază. Notchi avea și dânsul o zi de odihnă pe săptămână, Duminică, când aveau și elevii repaus, — și când se duceau elevii la Copou, ori în ce ocazie, își lua și el panierul și se ducea și el după băeți. I-a mers bine ani de zile. Din clasa I-a până la ultima clasă, a VII-a, băeții îl vedeau zilnic pe Notchi, îi consumau zilnic turta-dulce și zilnic pierdeau sau câștigau te mieri ce la loteria lui Notchi.

La un început de nou an școlar, în prima zi de clasă din luna Septembrie, Notchi apărea iarăși cu panierul său, par'că mai lustruit, mai curat, încărcat cu marfă proaspătă, iar dânsul eșit ca din cutie și aducând prin această cinste noului an școlar ce se deschidea. Elevii, cei noi și cei vechi, îl încunjurau și îl întrebau: — dar ce e cu tine Notchi, ce atâta lux pe tine? Și dânsul se grăbea să răspundă: — am trecut și eu clasa ca și voi. Anul trecut am fost cu o clasă în urmă, acum am trecut și eu cu o clasă următoare...

Și, după socoteala lui Notchi, câți ani a stat dânsul lângă Liceul Național, putea să fi eșit de trei ori absolvent al liceului. Dar într'o bună zi, Notchi nu s'a mai arătat. A absolvit, dacă nu liceul, a absolvit-o cu viața. L'a dat gata un atac. Parcă le lipsea de aici încolo elevilor, ceva. Din sălile de jos de clasă ale liceului național, nu se mai zărea prin ferestrele cele mari, pofticiosul

panier al lui Notchi pe care în timp de ploae îl acoperea cu o bătrână mușama, pe care o avea desigur de ani de zile. Generația de elevi de după noi, nu a mai putut înșfăca în fugă, din picioare, din bunățatea de turtă-dulce și din zaharicalele din panierul

Notchi

lui Notchi. Astăzi, a dispărut și turta dulce și colțul cea de lângă Liceul Național, unde sta toată ziua Notchi. Pentru un pahar cu apă, elevul de abea ieșit din școala primară și trecut la liceu, se obosește să se ducă la cofetărie unde comod, pe scaun și servit cum nu se poate mai bine, înghite tacticos apa.

Și par'că sărăcia de turtă-dulce de atunci dela Notchi, era în-

sutit de ori mai bună și mai gustoasă. Cu aluatul neamestecat încă bine în gură, la auzul clopotului, fugeam repede — pentru că ne cunoșteam datoria — mai înainte ca să'și fi făcut intrarea în clasă Vasile Burlă, deși știam că de va fi indispus, catalogul se va umplea cu note rele, Burlă va vorbi încet, în șoapte, cu ochii plecați și cu graiul plângător și desgustat, iar de va fi cu chef, spre bucuria clasei, vor curge poveștile din mitologie și va face glume pe socoteala frumoaselor... zeite și va râde de... Elena, făcând aluzii subțiri și transparente, cu deplină mulțumire, iar gura-i se lărgea de zâmbet, ochiul privea ștregărește, gușa se umfla și genunchiul tremura, iar băeții așteptau să... tragă clopotul.

Plăcintarul din Sfânta Vineri

Moș Mihali

(1885)

În piața Halei, cam după 1880...

Pe unde a fost mai de multă vreme biserica Sfânta Vineri, din piața Halei astăzi nerămânând doar decât o slabă amintire, se afla și pităria lui Moș Mihali, mai bine zis plăcintăria lui; iar lângă dânsul se afla crâșma vestitului Alecu Roșu, tovarăș bun de chefuri al plăcintarului.

Amândoi, cheflii, au pornit într'o bună zi împreună în plimbare. În dreptul băcăniei Arghiropol din str. Carol s'au oprit. N'au putut merge mai departe. Le stătea vinul de aici în cale. Și avea Arghiropol un vin bun, care atrăgea toată lumea la dânsul. După ce s'au cinstit unul pe altul, odată, de două ori, ce s'au gândit cei doi negustori din poarta Sfintei Vineri? Inserase de-abinelea și porțile teatrului dela Copou trebuiau să se deschidă. Amețiți cu totul, au ieșit în stradă și acolo au dat de un bătrân lăutar, dintre acei care pe vremuri, în Iașul nostru blând și bun ce a fost altă dată, plângeau pe coardele vioarei timpurile ce au fost și n'au să mai fie niciodată: când galbenii dezmierdau căptușala buzunarelor lor. Erau dintre acei lăutari cari, cu gândul la acel trecut al Iașului, își vedeau ochii umezi de lacrimi, vocea tremurândă, oftând din greu, căci doar care poate fi povestea vieței lor, de triste cântăreți.

Cu lăutarul în frunte, moș Mihali și Alecu Roșu au pornit spre teatrul dela Copou.

Cât de poetic trebuia să fi fost alaiul acesta, în acea seară de toamnă pâcloasă, pe strada cea mai principală, cu felinarele cu gaz cari luminau pe atunci orașul nostru!

Au ajuns la teatru. Numai catifele și mătăsuri în firuri grele, pretutindeni. Parcă erau arătări din basme, așa păreau toate acele cuconițe din loje, lui moș Mihali.

Mai departe, în celelalte locuri bune de teatru, au trecut pe dinaintea lui moș Mihali, care vedea de astă dată dublu, doar venea dela Arghiropol, cuconași cu cilindre, alții în redingote, ba unii și în fracuri. I se părea lui moș Mihali din poarta Sfintei Vineri o altă lume aici. Așezați într'o lojă, căci moș Mihali și Alecu Roșu în seara aceea vroiau să fie și ei odată boeri, așteptau să se ridice repede cortina. Și cortina s'a ridicat și doar atâta au putut dâșii afla, că se juca „Ernani“.

Și parcă auzeau cum unul Carol (Don Carlos) se temea să nu fie asasinat de altul de pe scenă (Ernani).

Din versurile pe care Don Carlos le recita, moș Mihali n'a reținut nimic. Nimic n'a înțeles dânsul din:

Vrei să m'asasinezi ?
 Gândeți, tâlhari ce sunteți, că țara mea e dată
 Să fie jaful vostru ? Că fruntea-vă pătată
 De sângele atâtor omoruri în deșert
 E frunte de om, care mai poate zice „ert“ ?
 Și că v'am făcut cinstea, înobilând a voastre
 Pumnale, să le-atingem cu dunga spedei noastre ?
 Nu ! Voi sunteți pe lume pentru omor lăsați !...
 Nu-i pentru voi duelul ! Nu ! Voi asasinați !...

Doar atât, că un duel trebuia să aibă loc pe scenă.

Și când a văzut înaintând pe Ernani, învârtind în mână pumnalul amenințător spre Don Carlos, numai atunci și'a revenit o clipă moș Mihali și emoționat, de acolo din lojă, rădicându-se de pe scaun și făcând gesturi eroice spre scenă, a strigat:

— „Dăi, măi, dăi“, adecă să'i dea cu pumnalul. Un hohot general se stârni deodată în teatru. Moș Mihali nu se făstici. El mereu striga spre scenă:

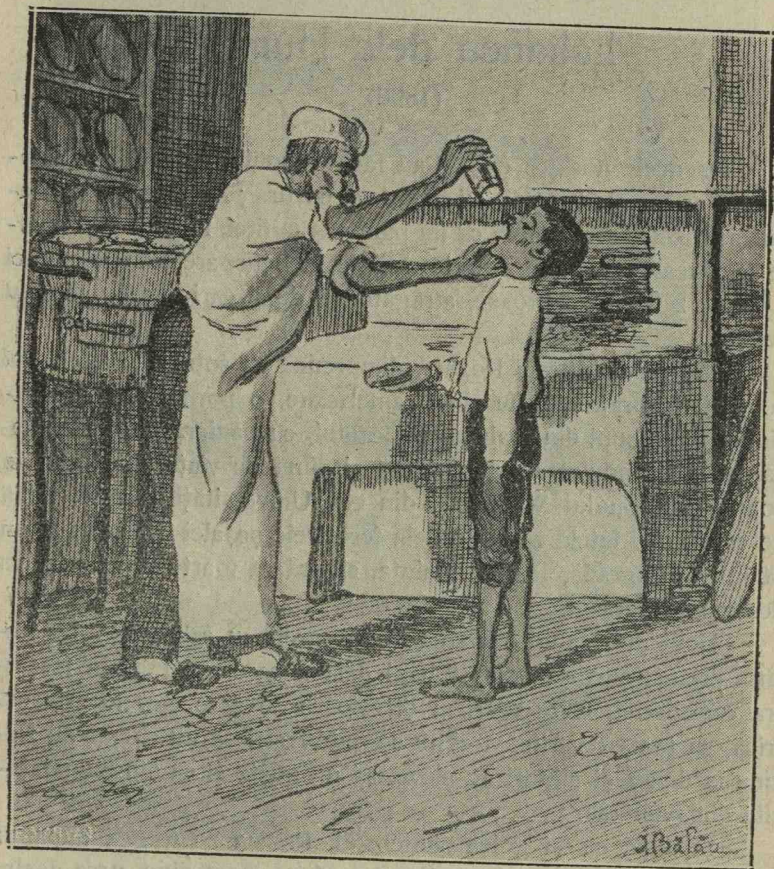
— „Dăi, măi, dăi“, iar tovarășul său Alecu Roșu era de aceeași părere, ca Ernani să asasineze cu pumnalul pe Don Carlos.

Toate au însă un sfârșit: jandarmii vizitară în lojă pe cei doi negustori din Sfânta Vineri și îi poftiră la comisie.

Trecură zile de atunci și tot nu se dumeriră amândoi de ceia ce a fost în seara aceea la teatru. Atâta numai își amintea moș Mihali și spunea tuturor clienților săi dela plăcintărie că, a îndemnat și dânsul pe Ernani să vâre pumnalul în Don Carlos, dar că nu l'au lăsat jandarmii și din această cauză a scăpat Carol.

La plăcintăria sa însă moș Mihali era bun și dulce ca și zaharul ce'l ținea într'o cutie, al cărei capac era bortilit și pe care'l turna în gura copiilor, ori de câte ori aceștia veneau și îi lășau câte 5 bani pentru o plăcintă. Ajunsesse de-l visau copiii de prin împrejurimi în somnul lor adânc și îl visau așa cum era el întotdeauna față de ei: cu cutiuța turnându-le în gură zahar.

Moș Mihali Plăcintarul

Mai avem noi astăzi la fel pe un moș Mihali, plăcintarul din Sfânta Vinere?

Italianca dela Humpel

(1890)

Ieșencele noastre care și-au făcut studiile la vechile pensionate Warlam și Humpel, își amintesc cu drag de Rozina, de italianca Rozina, care umbla cu un panieraș mititel, în care de departe se zăreau smochine zăhărite înfipte în bețișoare subțirele, nuci și alune zăhărite, gustoase, atrăgătoare, după cari elevele alergau nebune.

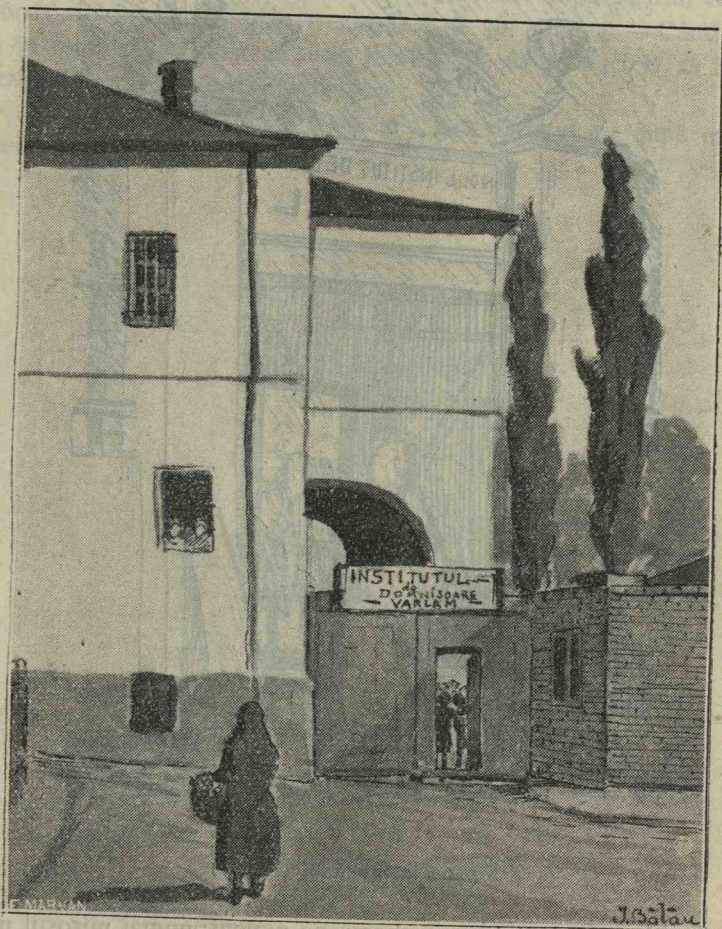
Des de dimineață Rozina, dimpreună cu soțul ei, vânzătorul de castane prăjite și de alune americane, o pornea din sărăcicioasa lor căsuță din mahalaua Țicăului, cu panierașul plin cu zaharicale, făcându'și apariția veselă și plină de viață, mai întâi în poarta pensionului Warlam — din str. Universității — apoi, plină de curaj, căci fetele zărind'o dela ferestrele școalei îi făceau semn să intre în ogradă, Rozina înainta, sigură că foarte repede își va deșerta panierașul.

Unul după altul dispăreau bețișoarele cu zaharicale, iar Rozina primea sficioasă câte 5 bani dela fiecare elevă. Dela fereastră cancelariei, Caty Warlam directoara de care elevele prinseră frică, cu toată severitatea ei nu se putea opri să nu cheme pe Rozina la dânsa și alături de eleve, să nu guste și ea din bunătățile din panieraș.

Și după ce 'și golea panierașul, Rozina își trăgea tulpanul peste cap, cu un gest de mulțumire că i-a mers bine, urca dealul Muzelor și scoborând apoi strada Scăricică, intra în mahalaua ei sărăcicioasă, în căsuța ei unde, după ce își umplea de sărutări pe cel mai mic copil al ei, își încărca din nou panierașul cu zaharicale și o pornea de astă dată spre celalt pensionat, Humpel, din str. Carp, unde alte eleve o așteptau...

Și așa, în fiecare zi, Rozina pe deoparte, mustăciosul ei soț

pe de altă parte, o porneau, nedând greș niciodată. Rozina întotdeauna a fost la postul ei, când la pensionatul Warlam, când la institutul Humpel.

Rozina la Institutul Warlam

Seara, după ce dela orele șase în jos se'nchideau porțile școlilor aceste, Rozina își lua rămas bun dela eleve și abătându-se spre foasta grădină Trayan din Piața Unire, își lua italianul și se ducea acasă.

Italianul sta neclintit pe soclul de piatră al grădinei Trayan, pe un mic scăunaș, veșnic cu luleaua în gură și cu șapca sa ori-

Rozina la Institutul Humpel

ginală. Nu spunea nimic, nu chema pe nimeni: numai mirosul poficios al castanelor prăjite și al alunelor americane oprea pe trecător. Ani de zile, ca și Rozina care nu a cunoscut alte drumuri decât acele ce duceau la pensionatele Warlam și Humpel, italianul nu s'a mișcat din Piața Unirii, din locul pe care'l credea că'i aparține.

Intr'o bună zi însă, nici Rozina, nici italianul nu s'au mai arătat. În sărăcăcioasa locuință, încunjurați de copiii lor, tatăl se

sinucise. Rozina care ani de zile a colindat cele două mari pensionate, n'a mai fost în stare să și iea din nou zilnic drumul cu pânierașul cu zaharicale.

Luând în brațe pe copilul ei cel mai mic, după sărutul ei călduros de mamă, cu glas tremurător, îi tot spunea: — Când îi fi și tu mare și vei avea meseria tatălui tău, să te duci și să te așezi tot în colțul din Piața Unirea.

Tristă și amărâtă de viață, și'a dat sfârșitul nu după multă vreme și Rozina.

De-alungul străzii Română

(1880—1890)

Strada Lascar Catargi de astăzi, odinioară strada Română, număra pe vremuri numeroase clădiri vechi, ocupate de vechii ieșeni, unii dispăruți de mult dintre noi.

Pe când oamenii politici din Capitală făceau politică și în alte orașe, Lascar Catargi bătrânul moldovan, om politic al țării și fost șef de guvern, obișnuia să-și pue candidătura în alegerile de deputați sau senatori, și la Iași. Și de câte ori venea în orașul nostru, trăgea în gazdă la Leon Bogdan, care-și avea casele sale frumoase în strada Lascar Catargi, foastă Română, astăzi proprietatea d-lui J. Lewin. Parcă'l văd și astăzi apărând în balconul casei lui Leon Bogdan, mulțumind ieșenilor pentru concursul ce i l'au dat în una din alegerile de senator.

În amintirea acestui bun moldovan, care în plină Cameră, ca șef de guvern, trântea scurt deodată cu moldoveneasca lui: — „a-iașta nu se poate, oameni buni“, sau — „mai bine hodiniți-vă decât să vorbiți ce vorbiți“, în amintirea fostului locotenent domnesc și al întemeietorului partidului conservator, care a vizitat foarte des Iașul, s'a dat foastei străzi Română, numele lui.

Foasta stradă Română era considerată pe vremuri ca cea mai liniștită și retrasă stradă a Iașului nostru.

Cum urcai, în partea stângă, erau foastele case Gherghel, cumpărate mai târziu de către preotul Possa.

Aici a fost și școala primară de sub direcția d-nei Profira Giurcăneanu, mama d-nei Maria S. Zăhărescu. Mai târziu a fost și institutul Rang, iar ceva mai în susul străzii, tot în casele Possa, multă vreme a fost institutul Schenk. În locul actualelor case ale d-lui dr. Possa, erau mai de mult niște case mici locuite de către fostul perceptor Iasinschi.

Mai sus, veneau vechile case clădite de către preotul Andrei

Panuș. Eram copii, când întâlnind pe stradă pe părintele Panuș, ne țineam de dânsul, atât ne impresiona pe atunci omul acela înalt, bătrân și totuși voinic și având ceva original în întreaga sa făptură.

Casele au fost vândute mai târziu d-rului Russ junior — lui „Papă Russ“ cum i se spunea de către colegii săi medici și studenții dela medicină. Alături erau casele clădite de către fostul consilier de curte Meleghi și moștenite de către d-na dr. Hurmuzescu, apoi trecute d-nei maior Văleanu, iar astăzi aparținând d-lui Wachtel.

Urmau: casele Triandafil, foaste ale unei d-ne Carp; casele Cervinov, donate epitropiei casei Sf. Spiridon, dela care le-a cumpărat d-ra dr. Macarovici, astăzi fiind proprietatea d-lui inginer Hurmuzescu; casele foaste ale Anicăi Borș, apoi ale d-lui dr. M. Manicatide, astăzi ale d-lui avocat L. Pilat; casele Neculai Gheuca, care dimpreună cu alți doi cunoscuți ieșeni de pe vremuri Iancu Botez și Iancu Alexandrescu, făceau parte trustrei în permanență din consiliul județean. Au rămas de spirit cuvintele lor, de atunci, în mintea ieșenilor, când erau întrebați de ce mereu fac parte din consiliul județean: „Noi nu ne schimbăm nici odată; guvernele se schimbă“. Neculai Gheuca a fost un om avut, vesel și bisericos. De sfântul Neculai onomastica sa și a Țarului Rusiei, se ducea la biserica Sf. Neculai cel domnesc, îmbrăcat în frac, clac, ghete de lac și punându-și toate decorațiile ce le avea. Cu Neculai Gheuca a dispărut un bătrân ieșan simpatic, cu un suflet foarte larg și bun.

Alături sunt casele mai recent clădite, ale d-nei Maria Tulbure, după care urma palatul Sturdza, care ocupa parte din str. Română, din str. 40 de Sfinți (astăzi general Berthelot) și str. N. Gane.

Când bezedă Grigorie Sturdza a cumpărat acest palat, s'a mutat din foasta locuință domnească din str. Lozonschi, care a fost vândută pentru construirea Seminarului Veniamin Costachi. Palatul din str. Română a fost transformat cu totul, construindu-se încă o casă mai mică pentru fiul lui bezedă Grigorie, unde era și o sală pentru diferite sporturi, gimnastică și scrimă.

Pentru a face un parc mare împrejurul casei și a avea spațiu larg, bezedă a răscumpărat toate proprietățile dimprejur, dărămân-

du-le și făcând o frumoasă grădina, în care a cultivat singur tutun bectimis, cel mai bun tutun ce se găsea pe atunci la Iași.

S'a lovit fiul de Domn însă de încăpăținarea unui vecin al său, conu Iancu Vidrașcu, proprietarul imobilului care astăzi face colțul între strada Lascar Catargi și str. foastă 40 de Sfinți, imobil încușurat de proprietatea lui bezede, care dorea foarte mult să nu aibă nici într-o parte vre-o altă proprietate străină. A oferit lui Iancu Vidrașcu o sumă însemnată de bani, pentru ca să'i răscumpere imobilul; totul a fost în zadar, căci Vidrașcu ca și moșarul delă Sans-Souci, a vrut să-și păstreze casa.

Se mai putea vedea în palatul Sturdza, în timpul războiului nostru, când era instalat aici ministerul munițiilor, inițialele și stema familiei Sturdza, frumos lucrate, deasupra ușelor, a sobelor, precum și deasupra geamurilor de sticlă mat delă ambele mari saloane din etajul de sus și cel de jos. În palatul Sturdza, în ziua de Sf. Grigorie — onomastica lui bezede Grigorie Sturdza — se'ntindea în totdeauna o masă mare, iar după masă cunoscutul avocat ieșan de pe vremuri Ion Barozzi, care era și avocatul casei lui bezede, făcea împreună cu soția sa muzică, amândoi fiind pianiști talentați, iar cei mai tineri dansau. Printre musafirii obișnuiți erau căpitanul Gălușcă și soția sa, Costică Bogonos, Vlad Cuzinșchi, prieteni de ai fiului lui bezede; Leon Gheorghiu cu soția sa, profesorul tânărului fiu al lui bezede; Vântu, cunoscut la Iași și la Huși. La sfârșitul mesei Vântu rădica un tuast în sănătatea principelui și a elevului său, adăugând și citațiuni latinești, pe care a doua zi le dădea elevului său, să le traducă.

Tânărul Sturdza, care era foarte vesel, se ruga de profesorul său Vântu să danseze. Acesta habar n'avea de dans, însă cedând rugămintelor și ale lui bezede Grigorie, se amesteca și dânsul la joc, în hazul tuturor.

Dincolo de palatul Sturdza, după ce treceai partea despărțitoare dintre imobilul Vidrașcu și spitalul de copii „Caritatea“, veneau casele unde au fost cândva instalate și secțiile III și IV ale tribunalului Iași, după arderea tribunalului delă Palatul Administrativ. Aici a stat multă vreme și Al. Ghica Brigadir, căsătorit pe atunci cu d-na Maria Mavroeny, în urmă Dahon. Multe petreceri frumoase au avut loc în această casă primitoare. Alături era o grădină care se prelungea până la casele locuite astăzi de d. C. Sturdza, unde odinioară locuia colonelul Boronescu. În spre deal,

a fost de mult și institutul Daudin de Perier și locuința bătrânului fost profesor Pangrați, tatăl d-lui E. Pangrați, rectorul Universității din București. Astăzi o alee frumoasă leagă strada aceasta de fundacul 40 de Sfinți.

În spre piața Sturzoaiei, era un întins loc viran, unde de câțiva ani încoace s'au construit mai multe case; apoi o casă veche, pe locul căreia astăzi este orfelinatul Principesa Maria; apoi piața Sturzoaia, unde a fost și pensionatul Curius. De partea celaltă a străzii dinspre piața Sturzoaiei, în spre vale, între casele vechi Lazaride și Dochiță, erau casele cunoscutului avocat de pe vremuri Gh. Pavloff, tatăl magistratului ieșan L. Pavloff, case construite de fostul episcop al liceului din Pomârla (jud. Dorohoi). Gheorghe Pavloff a fost un foarte simpatic și bun ieșan, care în societatea ieșană de pe vremuri, nu număra decât amici. Casele sale aparțin astăzi d-lui dr. C. Mârzescu, care le-a înfrumusețat simțitor.

Veneau apoi vechile case Angonescu, date de zestre Sevasției Pascu, soția colonelului, mai târziu generalului Șerban Pascu, amândoi decedați. Astăzi aceste case aparțin d-lui Gh. Lascar, fostul primar căruia Iașul îi datorește în mare parte multă recunoștință pentru tot ce s'a făcut bun în acest oraș. Alături, în valea străzii, erau vechile case Voluță, fost consilier la curtea de apel. Urmau apoi casele foaste ale lui Leon Bogdan, unde găzduia în totdeauna Lascar Catargi când venea la Iași. Lascar Catargi, ieșan de origină, avea o nespusă plăcere să vie cât de des în orașul în care s'a născut. Pe când era șeful guvernului conservator, amicii săi politici când îl primeau la gară, ca să'l conducă la locuința din 'str. Lascar Catargi, îi cântau cam cu glas când mai domol când destul de tărișor:

Lascar e rege	Nu era zor
Frosa'i regină,	Numai de cât,
Și toți lingăii	Fostul guvern
Cu gușa plină.	Să-l dăm de gât.*).

cântec ce din Iași a pornit și și-a făcut drum și la București și de care conu Lascar făcea și dânsul haz întotdeauna.

Casele Luca de odinioară sunt ocupate astăzi de către școala de sericultură; apoi casele de astăzi ale generalului Ghercules-

1) Pe melodia ariei din „M-me Angot“: Baras est roi, Lange est sa reine.

cu; casele foaste Ciupercescu, mai târziu ale lui A. D. Holban; casele foaste Mălinescu, unde e acum o școală de croitorie; casele unde astăzi e șc. comercială gr. I, mai înainte vreme aparținând defunctei Aristia Bossie; apoi foastele case Zalmanovici; școala primară M. Kogălniceanu; asilul Elisa Balș, foaste dintâi ale mamei contesei Elisa Balș. La moartea ei, printre diferite danii și testamentul ce l'a lăsat, s'a găsit și rândurile scrise de mâna ei că lasă un fond pentru întreținerea bufnițelor din grădina. Tribunalul de atunci a numit un custode pentru a se ocupa de aceste bufnițe. La inventarierea averii s'au găsit cusute printre perdele și ascunse prin canapele bonuri cu cupoane neîncasate și presdrise. Până și în rochia cu care a ținut să fie îngropată, s'au dat de fișicuri cu bani, lucruri de artă, dantele scumpe etc.

În ograda caselor pe care le locuia, trecătorii admirau zilnic o cușcă piramidală în care își trăiau traiul sute de păsări, iar în casă era o armată de... mâți și câni, cari nu știau și nu au știut niciodată ce însemnă lipsa și foamea, atât de bine erau îngrijiiți. De pe urma Elisei Balș totuși a rămas o instituție atât de umană: asilul de bătrâne din strada aceasta.

Casele dr. Sculy au fost ale bătrânului bogat Brănișteanu, despre care ieșenii cei vechi știau mereu că e bolnav, că nu iese de loc din casă, că e aproape paralizat și că, aproape de sfârșitul vieții sale, nici nu mai știa ce face.

Înspre vale, era crâșma lui Varzare, apoi casa zidită de către avocatul Constantinescu, pe care a cumpărat-o după ce ajunsese proprietatea vărului lui Constantinescu, Cerbu, d-na Profira Giurcăneanu, astăzi aparținând d-nei dr. Bălăceanu. În sfârșit, în spre colțul str. Română cu str. Buna Vestire, erau foastele case Făurescu, astăzi ale d-nei Maria S. Zăhărescu. Dinspre colțul celalt al str. Buna Vestire, sunt vechile case Cozadini, iar alături a fost vestita crâșmă „La Greci“, astăzi casa, prefăcută mai târziu, a d-lui C. Tăutu. Un loc viran, se'ntindea în spre str. Sf. Neculai, în dosul Medianului, unde apoi s'au construit mai recent diferite case.

Amintiri !...

(1883—1885)

Cu un glas pătrunzător de bas, l'am auzit și noi pe Andrelici, cum striga pe străzile Iașilor „3 chifle 10 bani, la boeri și la goilani“.

Nălțuț la statură, cu nasul mare, îmbrăcat în negru, cu cilindru și ghetе de lac, așa apărea în plină piața Unirii sau în dreptul foastei cofetării Tuffli. Iși cânta cântecul pe melodia marșului de paradă la retragerea cu torțe, în culmea bucuriei trecătorilor, cari aveau momente de petrecere cu Andrelici.

Purta în spete un coș plin cu chifle și nu părea de loc obosit niciodată. După ce și sfârșea cântecul chiflilor, în plină stradă își punea bastonul la gură, imitând trompeta și flautul atât de bine, încât părea cu adevăr o muzică de instrumente.

A dispărut într'o bună zi de pe străzile Iașilor și nu s'a mai auzit nici cântecul chiflilor, nici trompeta și flautul pe care le imita cu atâta dibăcie.

Artist în toată puterea cuvântului, mai târziu ieșenii au dat peste dânsul la Conservatorul din București, unde a urmat cursurile de teorie, canto și solfegiu și, la un concurs ce s'a anunțat pentru o catedră de muzică, prezentându-se, a reușit printre cei dintâi.

D'apoi vânzătorul de lapte acru, care făcea și pe pisaltul la o biserică din Tatarăși! Mititel și uscățiv, el apărea zilnic în aceleași străzi, la aceiași oră.

În zilele de vară, cu călduri mari, când orașul era pustiu, lactagiul străbătea străzile, strigând pe tonul al șaptelea: laaaapte acru... Mai mult cânta și își cânta cântecul pe un ton muzical, pe o tonalitate și totdeauna aceiași, de par'că o lua după diapazon:

laaaapteaaaaaaa... Silaba din urmă dispărea, căci lactagiul lungă respirația pe a și așa trecea toată strada în ecoul acesta și

Andrelici

se pierdea și în alte străzi.

Ani de zile, în timpul verii, a trecut lactagiul acesta pe stră-

zile Iașilor și a cântat pe acelaș ton cântecul său. L'a strâns Dumnezeu și pe acesta, și s'a sfârșit într'o bună zi și cu „laptele lui acru“.

Și Ițic Carasu, negustorul ambulant de pește, a fost un tip cunoscut. O namilă de om, un adevărat atlet, purtând o barbă mare neagră, apărea în plină piața Unirii, cu coșul plin cu pește, strigând de se auzea și în alte străzi: Peește caraaaaas!

În fiecare dimineață Ițic Carasu nu dădea greș și cu coșul pe umeri apărea în Piața Unirii și trezea lumea din somn cu țipetele lui.

Strada Carol de pe vremuri

(1880—1890)

Jockey-Club au fost casele cunoscutului avocat ieșan Vasile Sculy. El a restaurat și transformat parterul, (care mai înainte vreme era cu ferestrele mici cu gratii) în prăvălie, în care se instalase la început restaurantul M-me Hilaire, apoi cofetăria Tuffli (după ce s'a despărțit de cofetăria George), iar acum cofetăria Vlădescu.

Mai de demult a fost aici hotelul London, care împreună cu hotelul de Paris (astăzi cooperativa Frația Moldovei Unite), cu hotelul Binder și cu hotelul Glantz (pe locul unde ulterior a fost hotel Europa) formau principalele hoteluri din Iași. Jockey-club s'a mutat apoi ca chiriaș, iar ceva mai târziu a devenit proprietarul caselor.

Casele care au fost ocupate de către comandamentul corpului 4 de armată, au fost ale familiei Cozadini, iar mai târziu ale familiei Weisengrün. Ministerul de război a cumpărat aceste case pentru comandamentul corp. 4 de armată, care fusese instalat în foastele case Mavroeny, actualmente casele Beer.

Mai în sus veneau casele colonelului Emandi, fost candidat la domnie; apoi școala militară, în dosul căreia era o veche casă boerească.

Cum urci pe partea stângă după colțul din strada Carp cu str. Carol, erau vechile case Müller, ale vestitului acordor de pian de pe timpuri. Era un bătrân simpatic de loc din Cernăuți acest Müller și de și era foarte surd, acorda minunat pianele.

Toate casele mari din Iași erau vizitate de Müller în fiecare lună, fiind acordor tocmit cu anul. În salonul de sus al caselor sale era un depozit mare de pianе și pianine, de unde se alegeau

întotdeauna pianele pentru concertele ce se dădeau pe atunci la Iași.

Pe dreapta, după școala militară, era cunoscuta băcănie Arghiropol, zisă „La Greci“.

După casele Müller, astăzi Rohr se intra la școala privată „Liceul Nou“, care a fuzionat mai târziu cu institutul academic din str. Cogălniceanu.

Unde e acum Cercul Militar, erau mai înainte vreme casele Bălșești, apoi Cimara. Cimara, un mare avocat cu renume, originar din insula Chios, adunase material pentru restaurarea casei, însă încetând din viață, casele au fost cumpărate de Marcu Juster care le-a restaurat și apoi vândut pentru Cercul Militar.

Urmau casele Ghica-Budești, actualmente ale d-lui Leon Juster. Ghica-Budești a fost un adevărat artist. Locuința sa a fost împodobită toată cu tablouri pictate de dânsul, admirate de mușafirii cari luau parte la frumoasele serate din casa sa. Când a fost să se aleagă picturile plafonului și ale cortinei dela Teatrul Național, a fost consultat Ghica-Budești și actualele picturi au fost alese de dânsul. De câte ori era vorba a se face lucrări de pictură la vre-un edificiu public din Iași, Ghica-Budești avea primul cuvânt. Era un om foarte primitiv și de o educațiune aleasă.

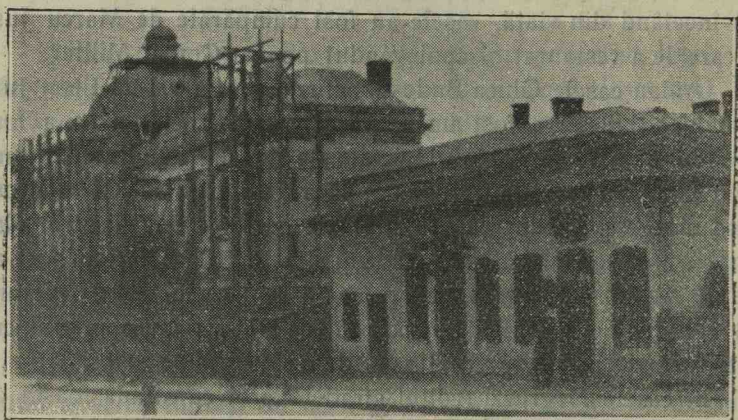
În casele Negruzzi (colțul stradei Carol cu strada foastă 40 de Sfinți), a stat multă vreme Săftița Pallady, prima soție a lui Mihai Vodă Sturdza și mama principilor Dimitrie și Grigorie Sturdza. Alături era locul arhitectului Reinicke-Chetner, care a împodobit Iașul cu foarte multe clădiri mari. El a cumpărat berăria Zimbru din Păcurari, fost proprietatea Zvec amenajând grădina, care pe timpuri era vizitată în fiecare seară de ieșeni.

Reinicke a fost și organizatorul patinajului din str. Căpitan Păun, unde împreună cu soția sa, produceau admirația ieșenilor, prin figurile grele de patinaj.

A mai înființat în strada Carol un skăting. Lui i se datorește și construirea frumosului palat Sturdza din Bucurști, unde se află astăzi ministerul de externe.

Veneau apoi casele lui Vasile Brăescu (astăzi proprietatea d-nei Gh. Gh. Mârzescu), cumpărate mai târziu de d-na Diamandy, fiica fostului primar ieșan Ion Diamandy. Urmau casele Iancu Prăjescu, tatăl doamnei N. Krupenschi și al d-nei Sultana Dediu dela Stolniceni.

Pe partea stângă, dela colțul str. Toma Cosma cu str. Carol, erau casele lui Muți Balș fostul proprietar al domeniului Dumbrăveni, moștenite de Catița Ghica care le-a dăruit unui nepot al ei d. Caligari. Astăzi casele aparțin d-lui colonel Veisa. Mai sus, erau casele Șeptelici (astăzi seminarul de slavistică al Universității noastre) și unde odinioară, pe timpul ocupațiunii austriace, se afla o cofetărie unde se aduna societatea ieșană și unde concerta în fiecare seară o muzică militară austriacă, compusă din elemente valoroase.

Universitatea nouă. Alături foasta crâsmă a lui Panaite Ioan

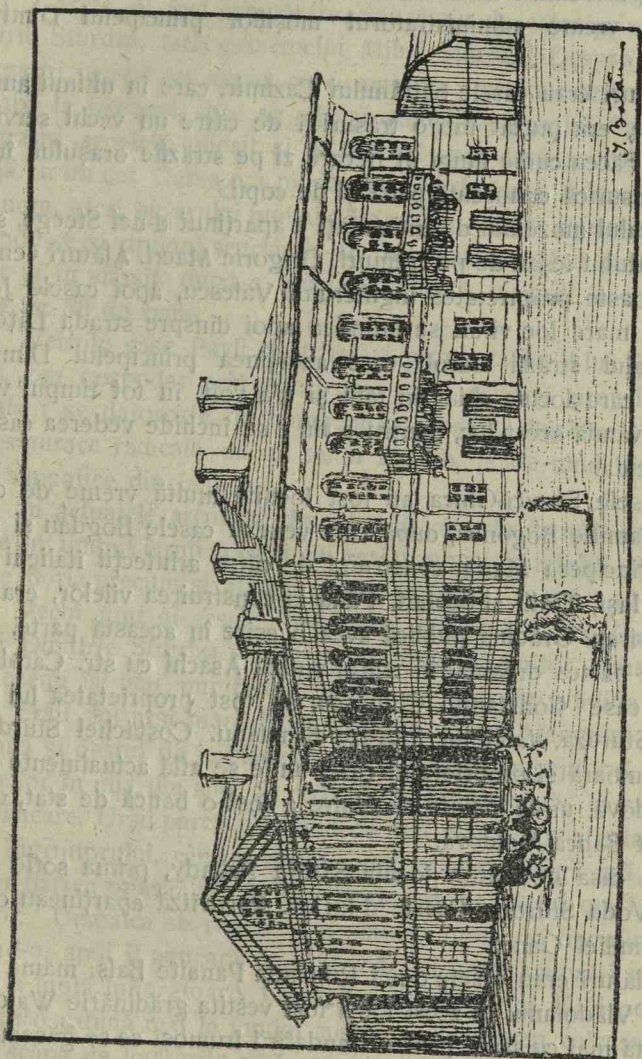
În grădina de astăzi a Universității, era vechiul teatru național, unde s'au dat atâtea reprezentații și baluri de societate, cari nu se vor uita niciodată. Fostul teatru a fost o veche casă boerească. În dosul lui, unde se mai vede și astăzi o movilă în grădină, locuia bătrânul regisor al teatrului, Delmary, Papă Delmary, cum i se spunea de ieșeni și care era sufletul reprezentațiilor date de către persoanele din societate.

Pe partea dreaptă, unde astăzi este căminul studenților, a locuit cândva familia Bălănescu, apoi institutul de d-re Daudin și consulatul austro-ungar. Casele aceste au fost proprietatea lui Neculai Drossu, date de zestre fiicei sale Eugenia Bonardel, foastă în prima căsătorie soția lui Emil Mavrocordato.

Mai sus venea casa Catinăi Bogdan, sora lui Leon, Lupu și George Bogdan, decedați de curând.

În partea stângă pe locul unde este astăzi Universitatea, era o veche casă boerească, cu două etaje, cu săli mari și spațioase, având în dos un parc foarte frumos unde a fost odinioară școala

Teatrul dela Copou

de Bele-Arte, mai înainte de a se muta în localul vechiului liceu național din str. Arcu.

Iar pe locul unde se află grădina botanică, era vestitul local

de vinuri al cunoscutului comerciant Panaite Ioan, cu cotnar și tă-măios ales.

Actualul sanatoriu Țaicu, era proprietatea lui Iorgu Krupenschi, fost pe vremuri unul din avocații de frunte ai baroului ieșan și multă vreme administratorul moșiilor principelui Dimitrie Sturdza.

Alături erau casele bătrânului Cazimir, care în ultimii ani ai vieții sale, era purtat într'o trăsurică de către un vechi servitor al casei. Făcea curse lungi în fiecare zi pe străzile orașului, în această trăsurică cunoscută până și de copii.

Localul muzeului de antichități a aparținut d-nei Steege, soacra avocatului ieșan de pe vremuri, Grigorie Macri. Alături veneau casele, foaste proprietatea inginerului Vălescu, apoi casele Jora.

Un mare loc viran se întindea apoi dinspre strada Lătescu spre dealul străzii Carol, care aparținea principelui Dimitrie Sturdza, care locuia chiar în față și n'a voit, în tot timpul vieții sale, să vândă acest loc, pentru a nu i se închide vederea caselor ce le locuia.

Casele Stroici-Ghica au fost locuite multă vreme de către vechea familie Bogonos, după care veneau casele Bogdan și apoi Aleia Principesa Maria, construită de către arhitecții italieni stabiliți la Iași, Trolli și Scolari. Până la construirea vilelor, era aici un loc viran. Grădina publică avea o eșire în această parte.

Pe partea dreaptă, în colțul străzii Asachi cu str. Carol, actualele case Constantin Climescu, au fost proprietatea lui Costăchel Sturdza, tatăl lui Sturdza Șcheianu. Costăchel Sturdza a fost odinioară și proprietarul casei unde se află actualmente Banca Moldova, unde înainte de Unire a fost o bancă de stat, denumită tot Banca Moldova.

În casa de alături locuia Săftița Pallady, prima soție a lui Mihai Vodă Sturdza. Casele d-lui dr. Racovitză aparțineau odinioară familiei Gane.

Alături erau casele d-nei Ruxanda Panaite Balș, mama d-nei Natalia Vlădoianu. În acest loc a fost vestita grădinarie Waldman, renumită mai cu samă pentru trandafirii frumoși ce se găseau aici. Astăzi este proprietatea d-lui Grigorie Ghica-Deleni, care o stăpânește de atâta vreme.

D. Gr. Ghica-Deleni este cea de pe urmă rămășiță a boierilor ieșeni de altă dată, nu numai ca nume, dar și prin educațiu-

nea sa aleasă, sufletul său nobil și bunătatea sa specific moldovenească.

Actualele case ale d-nei Constanța Ghica au aparținut generosului donator al Academiei Române, Vasile Adamachi.

Casele au fost cumpărate mai târziu de către principele Dimitrie Sturdza, tatăl principelui Mihai Sturdza. Despre Vasile Adamachi ieșenii au rămas cu o amintire: se povestește că având treabă la tribunal, care se afla și atunci în actualul Palat Administrativ, se simți obosit și în drumul spre casă a vrut să iea o birjă cu un cal. Cursa era pe atunci... 50 de bani, Adamachi foarte econom, oferi birjarului numai 25 de bani; acesta refuză și tot târguindu-se și drumul scurtându-se, Adamachi scădea și dânsul din preț și în sfârșit, după o învoială amicală, birjarul îl conduse acasă cu 30 de bani.

Vechile case Pavli sunt astăzi proprietatea d-lui Pavel Michiu, om gospodar prin excelență, care respectă proprietatea și căruia i se datorește înfrumusețarea caselor, după ce le-a făcut o restaurare radicală, cu un salon superb, poate unul dintre cele mai simpatice din Iași.

În actualele atenanse din ogradă, mai de demult era o seră unde în timpul iernii găseai cei mai frumoși trandafiri și alte diferite flori, precum și alămăi și portocale.

Vechi sunt și casele Principelui Mihail Sturdza, fiul principelui Dimitrie Sturdza și nepotul fostului domnitor Mihai Sturdza. Ieșenii își mai amintesc de cușca cu urși din grădina acestor case. Erau doi urși mari de munte, din munții Hangelului crescuți de mici și destul de îmblânziți. Ca de obicei, îngrijitorul intră în cușca lor în una din zile, cu o furcă de fer în mână, ca să le dea de mâncare. Urșii parcă plănuind de mai înainte un atentat împotriva îngrijitorului, când îl zăriră, unul se așeză lângă ușă, iar celălalt în partea opusă, așa în cât îl prinseră pe bietul om în mijlocul lor. Ursoaica se repezi și îi smunci furca de fier din mână, rupând-o, apoi îl apucară de braț. Sări și ursul asupra-i și se încinse o luptă înfiorătoare. Ursul, în culmea furiei, târâi pe bietul om într-o cabină mai la fundul cuștei, unde-și avea culcușul, pentru a scăpa de loviturile ce le căpăta prin gratii dela cei ce alergară să dea ajutorul celui sfâșiat. Bietul om fu sfâșiat în bucăți. În pașnicul nostru oraș, de atunci, groaznica dramă a produs multă impresie.

În casele Matei Cantacuzino, a locuit pe vremuri familia Olga Bartsch, mama d-nei Maria Jean Ghica.

Casele Gatoschi au fost ale lui Leon Gheorghiu. Erau la început mai mici, vechi. Moșierul Leon Gheorghiu era însurat cu o fiică a Ralucăi Sturdza, soția lui bezede Grigorie Sturdza. Vin apoi casele P. Bogdan foaste V. Dimitriu; casele V. Iamandi; casele foaste ale colonelului Jiurescu, locuite multă vreme de Ion Burada fost profesor universitar și prim președinte al curții de apel; casele dr. Frey, case vechi și una din rarele case din Iași care n'a suferit nici o transformare, cu aspectul ei rustic de altă dată și unde a fost odinioară pensionatul de băeți Frey, condus de tatăl d-rului Frey.

La Moș Berl

(1890)

La moșu Berl Finkelstein, din strada Lăpușeanu, în amurgurile târzii de odinioară s'au văzut furișându-se de multe ori um-

Moș Berl

brele lui Eminescu, Creangă, Caragiale. Și aici nemuritorul preot și'a depănat firul multora din poveștile sale; și aici marele cuge-tător s'a coborât în adâncul gândurilor ca să stea de vorbă cu el însuși. N'a fost numai un simplu depozit de vinuri, la Berl Fin-

kelștein din str. Lăpușneanu. Atmosfera de aici păstra din parful trecutului mai totdeauna.

Berl Finkelștein, care numai de câțiva ani ne-a părăsit, era omul manierat, care știa să atragă pe cei mai de seamă ieșeni. Boerimea Iașilor și intelectualii lor aici nimereau, în acest local care a ajuns centrul de întâlnire și de recreație al ieșenilor.

De câte ori Caragiali nu și trecea ceasurile aici, stând de vorbă cu moșu Berl Finkelștein, savurând nectarul din Cotnari! De câte ori Eminescu nu se așeza într'un colț al unei odăi, singuratec, scriind cu creionul pe fâșii de hârtii înguste, pe care le avea gata tăiate în buzunar și apoi le arunca pe sub masă când nu i plăcea ce a scris! Și de câte ori băiatul de serviciu nu a măturat diminețele foile de hârtii aruncate de Eminescu, asvârlindu-le afară!...

Un fiu al lui moșu Berl Finkelștein îmi povestește că în clasa doua primară a avut de profesor (la școala lui Brașovanu) pe Ion Creangă, care aducea în clasă manuscrisele povestirilor sale. Cetea băeșilor pe cari îi credea mai inteligenți, în orele de repaos, din cele scrise de dânsul, îndreptându-și în fața lor manuscrisele.

La moșu Berl însă se întâlneau și membrii „Junimiei“, în frunte cu d. Iacob Negruzzi, fost președintele Academiei Române. Și de câte ori venea din București la Iași, vizita pe moșu Berl; nu-l uita cum nu l'a uitat multă vreme nici Gheorghe Panu.

De câte ori, coborând din tren Gh. Panu, întreba pe amicii săi cari 'l așteptau: — ce face Caragiali? Și Caragiali era căutat pretutindeni și nu era găsit decât târziu la moșu Berl, unde la o masă scria discursurile politice pentru alții, cari trebuiau să fie o întrunire, pe atunci, în sala Pastia.

La plecarea frunțașilor politici la București, Caragiali întârziat la moșu Berl, sosise într'un suflet la gară. Take Ionescu văzându-l, îi spuse: — Caragiali, se vede că Iașul te-a prins!

— Ba nu, răspunse Caragiali, mi 'a prins! Iar Ion Ianov ce-ru generalului Manu... o cameră șofată. — Fii mulțumit, răspunse generalul Manu, că ți'oi da un loc la Cameră.

De-alungul străzii Păcurari

1880—1890

Este una din foastele frumoase străzi ale Iaşilor.

Incepând dela actuala farmacie dr. Căpăţină, case cari au aparţinut cândva cunoscutului avocat de pe vremuri Ghiţă Anastasiu, apoi defunctei Emilia Popovici, alături având pe proprietarul unei case mai mici d. Galenzovschi, care pe vremuri ţinea o hamurărie de lux în strada Lăpuşneanu. Se 'ntindea apoi fostul Penitenciar central, astăzi Cantina Studenţilor, case cari au fost proprietatea familiei Cananău. A rămas amintirea despre poarta verde dela Penitenciarul din Păcurari, că aici apărea călăul Gavril Buzatu, aşteptându-şi victimele să ieasă din închisoare. Le bătea cu arcanul şi le arata norodului ce stă adunat pe uliţa Păcurarilor. Şi pornea Gavril cu deţinuţii, cari urlau sălbatec, îngrozind liniştea molcomitoare a oraşului, până ce ajungea cu dânşii la Manta-Roşie dela Frumoasa. Gavril purta o manta roşie, lungă, pe cap avea o beretă tot roşie, la mijloc era încins cu un brâu, în care 'i strălucea vârful unui iatagan.

Țiganul fugit dela robie care era Gavril Buzatu şi care prăda şi ucidea la drumul mare mai înainte de a fi fost calău, așa mergea îmbrăcat din Păcurari până la Frumoasa, unde punea ştreangul în gâtul celor condamnaţi. El a locuit multă vreme într'o uliţă dosnică din apropierea fostului penitenciar, pe unde a fost odinioară strada Fătu.

Câte bătăi până la sânge nu a comis Gavril Buzatu în beciurile şi chiliile închisorii din Păcurari, beciuri şi chili ce astăzi nu se mai văd aici. De altminteri țiganului Gavril îi plăcea să aibă suită mare, când pornea dela închisoarea din Păcurari cu cei osândiți. Aceştia erau scoși sub privigherea marelui armaş şi a unui pluton de 12 soldați darabangii, cari sunau un marş cadențat. Două companii de soldați se așezau pe două linii, formând că-

te un lanț deoparte și de alta, pentru a opri amestecul publicului, având în mijlocul lor pe deținuți. Un preot în veșminte, cu o cruce în mână, mergea înaintea condamnaților, iar calăul Gavril Buzatu, îmbrăcat în mantaua lui roșie, purta pe umeri două ștreanguri de frânghie, bine sponite.

Când a ieșit la pensie Gavril Buzatu, a fost trimis să-și sfârșiască restul zilelor sale la Mănăstirea Secu, unde se și călugări. La penitenciar a fost închis și Costea Balș, când cu manifestația din Piața Unirii, la sosirea Regelui Carol, în timpul guvernării de 12 ani a lui Ion Brătianu tatăl, prefect de poliție fiind atunci la Iași, Gh. Morțun.

După clădirea Penitenciarului, spre strada Păcurari, venea capătul foastei străzi Fătu, cu vesutele ei băi și cu grădina botanică. Mergea tot Iașul la aceste băi. În celalt capăt al străzii Fătu-Păcurari, erau vechile case foaste M. Gane, apoi ale lui Gheorghiu, date de zestre fiicei sale d-na Micu. Aici a locuit multă vreme fostul consilier de curte Roiu. Astăzi casele acestea sunt proprietatea d-lui I. Leatris.

Alături era, ca și astăzi, localul „La Greci“, cu o grădină frumoasă, cu o vedere încântătoare spre gară și cu chefurile cari se mențin și astăzi. Mai înainte vreme era aici și un restaurant, condus de o nemțoaică pricepută „M-me Tereza“, unde luau masa în deosebi studenți.

Casele construite de inginerul Stamatopol au fost cumpărate mai târziu de către Gheorghieș Racovitză, tatăl savantului Eduard Racovitză, astăzi profesor la Universitatea din Cluj și care știm, a făcut o expediție la polul sud. Astăzi casele aceste aparțin d-lui Verona.

Veneau apoi niște case mici, ale sculptorului de monumente Placa, case făcute din paianță, cari dăinuiesc și astăzi. Mai târziu casele au fost cumpărate de Const. Lepadatu. Placa, în grădinița dinaintea casei, așezase niște lei sculptați în piatră. Ani de zile lei aceștia au fost ca niște păzitori, cum spunea deseori Placa în glumă, ai diferitelor pietroae și mici monumente din grădina caselor sale din Păcurari. Aici a locuit multă vreme și Vasile Atanasiu, fostul profesor de l. franceză dela liceul național, fostul cumnat al regretatului Petru Fântânanu.

Urmau casele foaste Sturdzescu, locuite de dr. Peride și de bătrânul Emandi, tatăl d-lui Todiriță Emandi, ministrul nostru în

Jugoslavia, — astăzi casele d-lui Mendelsohn și pe un fost loc vi-ran mai târziu construindu-se casele Praja.

În colțul str. Păcurari cu str. Gafencu, erau ceva mai la vale casele lui Anton Naum, poetul și profesorul universitar, pudicul Naum, amicul intim al lui P. P. Carp. Aceste case aparțin astăzi d-lui profesor Vasile Costin.

Ceva mai la vale erau casele lui Cotiță Morțun, bătrânul vesel, cunoscut de toți ieșenii. În una din zile, Cotiță Morțun veni la tribunal, unde avea un proces. Morțun, deja la o vârstă foarte înaintată, suferind și de surzenie, sosit la tribunal, fu pe dată în-cunjurat de avocați tineri cari 'l întrebară ce proces are și ce a-vocat a angajat. Morțun a numit avocatul. Colegii avocatului s'au simțit datori să'i spue lui Morțun, că avocatul său va spune nu-mai prostii, la care Cotiță Morțun, în hazul tuturor, le răspunse râzând: eu am un avantaj, căci nu le aud...

Veneau apoi casele lui Teodor Bonciu, un șahist de forță, poate cel mai interesant șahist de pe vremuri. Cine nu'și mai a-mintește de pățania calului dela cupeaua lui Teodor Bonciu, cu-pea a cărui schelet până mai dăunăzi încă mai rătăcise în dosul caselor sale și a fost vândută și refăcută?

Bătrânul Bonciu obișnuia să facă regulat în fiecare seară na-veta, cu cupeaua sa, între casa din Păcurari și cafeneaua Trayan, unde juca șah. Calul se deprinsese de ani de zile să facă acest drum și să aștepte la scară pe stăpânul său, pentru a-l conduce acasă. Într'o seară, Teodor Bonciu renunță să meargă la Trayan. În schimb, vezeteul puse calul la sacaua cu apă, pentru a aduce apă dela cișmeaua din Păcurari. Ajuns aici, vezeteul se coborî de pe saca, spre a umplea cofele, lăsând calul cu sacaua, ceva mai depărțitor de cișmea. Când se reîntoarse cu cofele pline spre a le deșerta în saca, n'o mai găsi. Dur la deal, dur la vale, sacaua cu calul nicăeri. În cele din urmă fu găsită, pe un omăt mare ce că-zuse în seara aceia, staționând în fața cafenelei Trayan: calul își făcuse și în seara aceia singur obiceiul.

Alături de casele Bonciu, erau casele colonelului Bogonos, după care veneau casele lui Grigore Buicliu, fostul consilier dela Curtea de casație. O amintire ieșană se ține de familia Buicliu. Venise în una din zile la Iași un bucureștean și se opri la cofetăria Tuffli, unde 'și luă cafeaua. Aici se întâlni cu un prieten ieșan, cu

care apoi se 'nțelese ca să viziteze orașul. Deodată apare un domn dinspre Păcurari.

Ieșanul se salută cu dânsul și 'l prezintă și bucureștianului: — d. avocat Grigorie Buicliu. Nu trecu multă vreme și apăru un alt cunoscut al ieșanului. Și pe acesta îl recomandă bucureștianului: — d. profesor, pictorul Asfadur (Teodor) Buicliu, care a pictat minunat „Lunca dela Mircești“. Și nici nu apucă să se depărteze și pictorul Buicliu, când apărură deodată și ceilalți Buiclii din Iași, Abgar, Vaham și Aramis, cari și ei au fost recomandați bucureștianului. Când fu din nou singur cu prietenul ieșan, îl luă de surtuc și îi spuse răspicat: — D-ta ți'ai bătut joc de mine. Mă rog, toată lumea din Iași se chiamă Buicliu?

Avocatul ieșan Ion Barozzi a cumpărat casele sale din Păcurari, dela Grigorie Buicliu. Era tatăl pianistului Barozzi. O grădină mare, frumoasă, cu o terasă și un pavilion înfrumuseța casa aceasta, de unde se arăta o priveliște încântătoare spre gară. Ion Barozzi, un avocat de samă din Iași, a tipărit și o colecție de jurisprudență a Curții de casație. Astăzi aceste case aparțin d-lui Lazăr Iosif.

Alături au fost casele d-rului Rojniță, fost medic primar al orașului nostru și profesor la facultatea de medicină. Soția sa era o pariziană, care și astăzi trăește dimpreună cu fiul ei Ion Rojniță, la Paris.

Veneau apoi niște case mai mici, în care a stat și artistul comic dela Teatrul Național ieșan, Luchian, iar capătul spre cișmeaua Păcurari, îl ocupa o veche crâsmă din Iași, Herșcovici.

În Cișmeaua Păcurari, a locuit neîntrerupt, fostul prefect de județ Vasile Gheorghian, din a cărui inițiativă se făcuse în valea cișmelei Păcurari, o grădină publică, — această parte fiind una din cele mai pitorești, de unde se putea vedea cea mai frumoasă priveliște a Iașilor. Grădina însă a dispărut, într-o clipă pe un loc particular.

Mai departe, în Păcurari, erau vechile case ale maiorului Leca din regimentul XIII Ștefan cel Mare. Aici, o bună bucată de vreme a fost și sediul Curții de apel, după ce a ars Palatul Administrativ și după care s'a instalat școala primară de fete, de sub conducerea defunctei d-ne Sion, soția ieșanului Lascar Sion și mai târziu de sub conducerea d-nei Ana Gr. Buțureanu.

Urmau casele locuite de colonelul Vrabie, un moș al concețeanului nostru d. colonel Vrabie, după care în colțul dinspre str. Spinzi, erau casele Eichencatz, Eichencatz a debutat ca belfer la o școală din Iași. Vroind să parvie, a început a face din economiile adunate, diferite afaceri. A început prin a se ocupa de afacerile fostului proprietar al moșiei Răpicieni, Păncescu, după care s'a lansat în altele mai mari, luând pe sama sa mai târziu diferite procese mari, privindu'l pe dânsul toate cheltuelile și angajarea celor mai de samă avocați ieșeni și bucureșteni. Cu această ocaziune, s'a ocupat mult și cu chestiunile de drept, ajungând a cunoaște toate finețele procedurii civile. Fiind însărcinat de d. dr. N. Racovitză, al cărui om de afaceri era, să facă o plată de 20.000 lei, a pus acești bani în unul din buzunarele pantalonului său, iar seara desbrăcându-se, a lăsat așa banii în haină, până a doua zi când trebuia să se ducă să'i depue. Niște hoți în timpul nopții, i-au furat banii cu... pantalon cu tot. Nimeni n'a vrut să creadă în acest furt, cu toate protestările lui Eichencatz. A fost arestat și ținut în prevenție și probabil că ar fi fost condamnat, toate aparențele fiind împotriva sa, dacă prin o întâmplare poliția din Tulcea, mirată de cheltuelile mari pe care le făcea un soldat de curând sosit în acel oraș, n'ar fi descoperit în acest soldat pe adevăratul hoț, care a și fost imediat arestat și Eichencatz eliberat.

Mai înspre valea Păcurarului, era și grădina vestită „La Strachină“, care aparținea lui Panaite Ioan, grădină în care ieșenii au petrecut mulți ani de-arândul. Mai târziu grădina și-a schimbat denumirea în „Grădina Ștefan cel Mare“. După mai multe case mai vechi, cum e cea a d-lui Ioan Ermacov, venea vechea berărie Zimbru, foastă proprietatea dintâi Zveck, apoi Müller, N. Nanu, Reinicke și astăzi Cațap și Beniaminovici.

Pe partea dreaptă a străzii Păcurari era locul viran, unde mai înainte vreme se începuse a se clădi case cari însă nu au putut fi terminate, cu temelii făcute, cu subsoluri. Aici se instalaseră gazarii, în aceste subsoluri, vânzând gaz. Mai târziu locul a fost cumpărat de d. A. C. Cuza.

Tot aici în Iașul mai demult, se instalau cele mai de samă menajerii și circuri. In acelaș loc mare viran, era și căsuța fotografului vechi din Iași Brand, care în orele lui de odihnă, ieșea și se plimba în tot orașul pe o bicicletă cu două roți, cea dinainte de o înălțime extraordinară, iar cea dindărăt atât de mică încât de abea se zărea.

Comisia I-a își are în actualul local de foarte multă vreme sediul ei. Casele aparțin episcopiei bisericeii Prapadoamna sau Cuvioasa Paraschiva, de alături, unde era preot părintele Constantinescu, tatăl d-lui prof. I. Constantinescu și al decedatului artist dela teatrul național din Iași, D. Constantinescu.

Comisia I-a era condusă de comisarul Deoghenide, care ani de zile a rămas în această calitate. Era foarte cunoscut la Iași, cunoștea la perfecție câteva limbi străine, era om purtat prin lume, foarte hazliu și bun ieșan. Casele actuale ale d-lui dr. E. Riegler, medicul și savantul profesor care face cinste Iașului nostru, au fost odinioară ale lui P. P. Carp.

Alături erau casele bătrânului cofetar Richard Tuffli, astăzi ale fraților Florescu. Urma apoi masivul caselor Goldenthal, cu peste 800 locatari. Goldenthal avea nenumărate case în Iași: în Păcurari, în str. Carp, în strada Procopie, etc. În str. Păcurari era și farmacia Maugsch frate cu librarul vechi ieșan Maugsch și care mai târziu și-a deschis farmacia unde astăzi este farmacia dr. Căpățină.

Alte case mai mici, se sfârșeau în colțul dinspre Păcurari cu str. Carp, la o crâșmă foarte veche din Iași, crâșma zisă „la două fete“, din cauza celor două fete care erau mute, ale crâșmarului.

Venea grădina caselor avocatului Teodor, foaste proprietatea vechei familii Blancfort cu intrare în str. Buzdugan, astăzi proprietatea d-lui prof. I. Borcea.

Vecin cu casa aceasta era și este d. Em. Cernătescu, fost consilier la Curtea de apel, având alături pe vechii proprietari d. G. Leca și A. A. Badareu. Legată de str. Păcurari e și strada Buzdugan, cu vechile case foaste proprietăți ale căp. Zotta, Ene, Stamatiu și colonelul Cocriță Cazimir, unde a locuit multă vreme și colonelul Costescu și unde azi e azilul de bătrâne, înființat de Maria Catargi.

Foasta casă proprietatea Russovici, a fost făcută de vechiul profesor de dans ieșan Cotovici, mai târziu a lui Leonaș Botez, iar azi a d-lui Mendelsohn.

Un lung șir de case mai mici continuau str. Păcurari, acele ale lui P. Comarnescu și Bosie, după care venea vechea casă a lui Alecu Vărnăv Liteanu, fost episcop al Spiridoniei.

O casă vestită a fost și crâșma lui Luzăr, denumită „La scă-

ricică“, cu o grădină frumoasă și vin bun ; de asemeni mai era aici o casă veche cu prispă și cu stâlpi de lemn, a lui moș Leib crâșmarul, dărâmată în timpul din urmă. După crâșma aceasta era o grădină mare cu intrarea principală în casă în str. Toma Cozma, care a aparținut d-nei Leon, sora lui Mihai Cogălniceanu. O coincidență de nume: astăzi aci locuiește d. dr. N. Leon, profesor universitar.

Bătrâna d-nă Leon care a trăit aproape 90 de ani, a fost îngrijită până la sfârșitul vieții sale de d-na Burry soția fostului prof. de l. franceză din Iași care se știe în ce împrejurări tragice și-a încheiat viața.

În colțul străzii Păcurari cu str. Toma Cosma, erau casele foaste ale d-lui prof. I. Peretz, apoi ale ing. Costea, iar azi ale d-lui prof. univ. Tr. Bratu. Pe aici, în stradela Manolescu, după numele col. Mladian Manolescu, acesta și-a clădit mai multe case mici, cărora le-a dat numele de „insula pe uscat“.

Mai multe case mici urmau, până la vechea crâșmă Horowitz unde în nopțile de iarnă, cântăreții de noapte ai tăcutului Iași de odinioară, ai celor cu „Păpușele“, după ce străbăteau cât ținea de lung str. Păcurari cu păpușile lor, îngânând:

Păpuși, păpuși dela Huși
Cu capul cât un căuș,
Păpușele franțuzești
Tot să stai să le privești,

se opreau la crâșma aceasta șiși împărțeau câștigul.

Înspre fundul Păcurarilor, venea cartierul vechilor birjari ai Iașului, cu trăsuri luxoase, cu cupele, birjari cari purtau mântăli de cațifea, încinși cu un brâu de diferite culori și cu tradiționala șapcă albă, în timpul verii.

Era birjarul Vasca, care umbla cu familiile Păstrăvanu, Bogdănești, Rosnovanu și alții, iar de câte ori veneau Regele Carol și Regina Elisabeta la Iași, Vasca conducea landoul regal.

Era birjarul Carpo care îl plimba pe Leon Exarhu, care, deși în vârstă era mititel ca un băețel.

În una din zile Exarhu supărându-se pe Carpo, a vrut să'l lovească, dar nu putea s'o facă, căci Carpo era sus de tot pe capră, iar Exarhu deabea se zărea în fundul trăsurii. Și în hazul

tuturora, Carpo i'a spus: dacă vrei să mă bați, sue-te de poți pe capră. Și cum era de mititel Leon Exarhu și greoi, nu s'a putut urca până la Carpo.

Dintre vechii birjari, astăzi n'au mai rămas decât vre'o doi bătrâni la Iași.

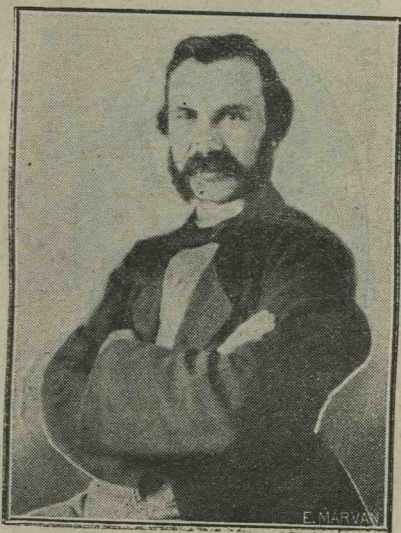
Aceștia își mai amintesc cum Didița Mavrocordat, una din cele mai distinse doamne ale vechiului Iași, oferea ceai, cafea și dulceață celor mai luxoși birjari la locuința ei din str. Săulescu.

Bătrânul birjar Ivan Macarof a condus în tinereța sa cu trăsură pe Mitiță Sturdza pe când era la Iași. Când Dimitrie Sturdza a fost prim ministru, Ivan a plecat la București și, în mirarea ușierilor, a fost imediat primit de Sturdza, cu cuvintele: — vino aici, maior Serdar, vino Ivanușca. Au adormit întru Domnul de multă vreme, vechii birjari ieșeni Chirilă, Anania, Alexa, Nichita, Grișa și atâția alții.

Librarul Petrini

(1866)

Unul din cei mai vechi librari din Iași, care'și avea librăria pe str. Ștefan cel Mare, în vechile case cu bolți, care se văd și astăzi, peste drum de Mitropolie.

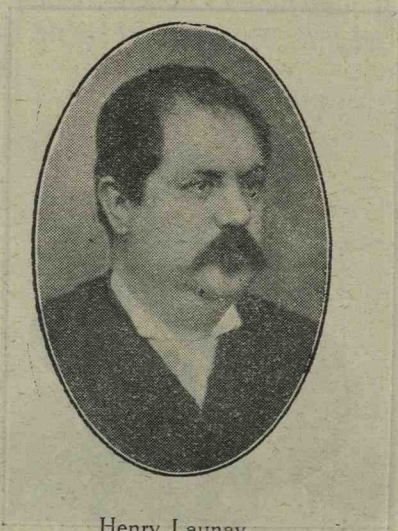
Librarul Petrini

Pe timpul lui Petrini — prin 1864 — mai era încă un librar la Iași, Cristofor. Acești doi sunt cei mai vechi librari din târgul nostru.

Cabaretul românesc dela Paris și lăutarul Ionică Barbu (1889) *

Bătrânul francez Henry Launay, ca și soția sa, au fost două figuri foarte cunoscute în societatea ieșană.

Henry Launay

Henry Launay a venit la Iași, cam prin 1874. Dela Viena a călătorit împreună cu surorile Keșcu, pe atunci fetețe mici, între cari era și Natalia, regina Serbiei de mai târziu.

La Iași, Launay a ținut multă vreme restaurantul dela Jockey-club, unde mai târziu a fost cofetăria Tuffik, iar astăzi Vlădescu. Mai târziu, a închiriat un local din vechile case ale lui Dimitrachi Mavrocordat din foasta uliță Golia, deschizând aici hotelul Europa. În față era și grădina unde se mânca în timpul verii, restaurantul fiind din cele mai de samă și unde venea toată

boerimea din Iași. În 1887 hotelul a ars. A fost atunci un foc ne-mai pomenit, de care și astăzi își mai amintesc vechii ieșeni. Focul a luat naștere dela bucătăriile hotelului, de unde s'a întins apoi la vechea crâsmă din bolțile din Piața Unirea a lui Gherșin Horn, iar de aici la fostul circ dindărătul hotelului, pe locul casei Pașcanu, ocupat în urmă de grădina cinema Modern.

La Expoziția universală din Paris — din 1889 — soții Launay

Cabaretul românesc dela Expoziția din Paris

pleacă din Iași și deschid la Paris un cabaret românesc, — comisar al expoziției, fiind principele Bibescu.

La cabaretul românesc al lui Launay, organizat cu un gust ales, veneau să mănânce și să bea din vinurile dela Iași, Sadi Carnot fostul președinte al republicii franceze, Șahul Persiei de atunci, Eduard al VIII-lea pe atunci Principe de Galles și cu familia sa, printre care și actuala regină a Norvegiei.

S'au dus la Expoziție și lăutarii noștri, vestiții lăutari din Iași, în frunte cu Ionică Barbu, îmbrăcat în portul nostru național. Și, la restaurantul românesc al lui Launay a cântat în fiecare zi taraful baritonului ieșan Ionică Barbu.

În una din zile Ionică Barbu a fost invitat de un aghiotant,

Ionică Barbu

la președintele republicii Sadi Carnot, care i-a și remis carta sa de vizită. După ce se recomandă, Ionică Barbu fu invitat să cânte cu taraful său la o recepție la președintele Republicii. Ionică Barbu se prezintă și el, remițând la Palat o frumoasă carte de vizită, pe care era tipărit: Jean Barbô, artiste roumain.

În acelaș timp anunță că primește invitația că i s'a făcut. Și a cântat dumnezește Ionică cu lăutarii săi, la recepție. Nu mai slăbea cu cântecele noastre naționale, pe care știa să le cânte cu atâta duioșie și talent.

După ce se isprăvi muzica, președintele republicii care fusese pus în curent cu obiceiurile din România, umplu un pahar cu șampanie și întinzându-l lui Ionică Barbu, îl pofti să bea. Și după ce goli paharul Ionică, președintele i'l umplu cu napoleoni și tot așa au făcut și ceilalți invitați.

După expoziție, rudele și părinții lui Henry Launay îl rugară să rămâie în Franța. Launay însă care ținea deja la Iași ca la a doua lui patrie, se reîntoarșe la gospodăria lui de aici și la via, proprietatea lui, dela Șorogari. Din munca lui a făcut avere și a cheltuit-o, Aici la Iași a făcut avere, aici a pierdut-o și tot aici a murit, în 1896.

Nu era masă regală, de câte ori veneau Suveranii la Iași, ca să nu fie servită de Launay.

Prima oară, când vin la Iași Regele Carol și Regina Elisabeta, după proclamarea Regatului, banchetele se servesc de casa Launay. În timpul unui banchet, bătrânul Launay e prezentat Regelui, care, cu mâna sa i-a atârnat pe piept decorația Bene Merenti cl. I-a; iar după plecarea Suveranilor din Iași, Launay a primit dar dela Rege un splendid ceas de aur cu lanț, iar soția sa dela Regina un frumos medalion cu perle fine.

De altminteri, nu era serată, nu era bal mai deosebit la Iași, unde mesele să nu fie servite de casa Launay.

Cam între 1892-93 sosește în Iași Natalia Obrenovici, născută Keșcu, regina Serbiei, care a fost găzduită la d-na Rosetti Rosnovanu, în palatul Rosnovanu din str. Ștefan cel Mare. D-na Rosnovanu era bunica Nataliei Obrenovici. Natalia a fost însoțită atunci de fiul ei Sașa și de doamna sa de onoare Draga Machin de Lungevitza, nefericita regină de mai târziu. Launay e căutat și servește aici, în palatul Rosnovanu, adevărate banchete princiare.

După moartea lui Launay, soția lui își câștigă modest și cinstit existența, ținând o mică pensiune de familie și fiind protejată și iubită de toată boerimea din Iași.

Ea ținea un local unde se mânca minunat pe vremuri, în ograda foastelor case Capucinschi, astăzi proprietatea d-lui Ion Axinte.

Toți copiii în număr de trei, ai soților Launay, au învățat aici la Iași, iar doi din ei au fost funcționari la calea ferată, după ce au trecut mai întâi pe la Institutule Unite, când director era Petru Novleanu. Singur care a mai rămas din această veche familie, e d. Alfred Launay, absolvent al școlii de Belle-Arte din Iași și care actualmente are un atelier de fotografie.

D-na Launay

Soții Launay au ținut pe timpuri și Casinoul dela băile Slănic, precum și grădina Sans-Souci dela Copou, foasta vie Gafencu și mai târziu Tuffli.

Bătrâna d-na Launay, care e decedată nu de mult, a condus pe vremuri și fabricațiunea diferitelor produse ale fabricii de conserve alimentare dela Abator. După un răstimp de doi ani, s'au găsit cutii cu produse alimentare, în cea mai perfectă stare, ca și cum ar fi fost fabricate atunci.

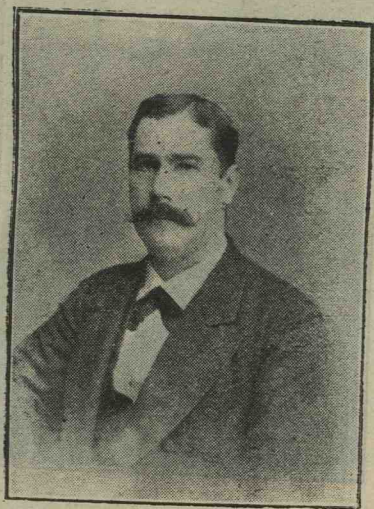
A trecut pe aici mâna bătrânei artiste în arta culinară, care a fost Launay.

Cu dânsa a dispărut o casă veche și cinstită din Iași.

George și Tuffli

(1870-1900)

Sunt ani de atunci, (din 1870, după cum arată și însemnarea de pe firma cofetăriei George), de când doi elvețieni, George și Richard Tuffli, au deschis la Iași o cofetărie în str. Lăpușneanu — foasta strada Mare — care, încet, încet a mers progresând, atrăgând întreaga societate ieșană. Și George și Tuffli, erau foarte simpatici și prin felul lor de a fi, au știut repede să'și facă nu-

Cofetarul George

mai prieteni. Această cofetărie nu și'a schimbat niciodată localul și există și astăzi sub firma de „George“, deși este condusă de alții, în casa din str. Lăpușneanu, care a fost însăși proprietatea lui George. Cofetăria, neavând destul loc pentru a instala mese pe trotuarul strâmt, se vedea în timpul verii pe când erau tova-

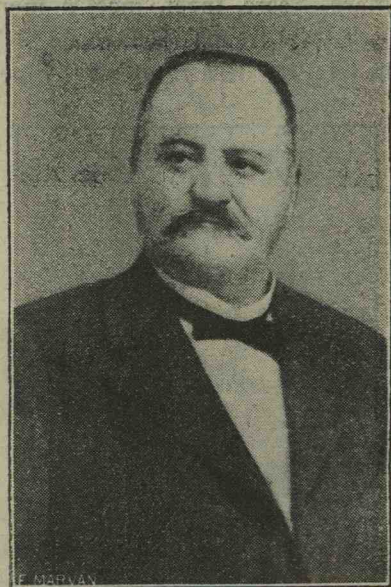
răși cei doi cofetari, un șir lung de cupele și trăsuri din cele mai elegante, care începeau dela foastele case. Mavrocordat și mergeau până'n dreptul fabricii de apă gazoasă a fraților Konya.

În cofetărie era numai eleganță și lux. Care mai de care se 'ntrecea a se distinge, cucoanele prin toaletele lor splendide, domnii, înmănușați și jobenați, curtenitori și galanți...

Numai la această cofetărie era îngăduită intrarea elevilor de la școala militară și dela diferite școli secundare.

Duminea și sărbătorile cofetăria era plină de elevii școlii fiilor de militari, cari umpleau sala dinspre stradă.

Mai târziu, Tuffli s'a despărțit de tovarășul său, deschizând o elegantă cofetărie sub Jockey-Club.

Richard Tuffli

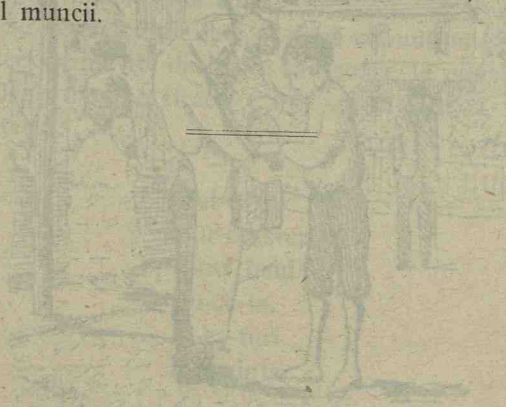
Curând, cofetăria aceasta a devenit locul de întâlnire al ieșenilor. Aici în timpul iernii, se adunau membrii cercului patinorilor, de sub președinția generalului Șerban Pascu. După ce se isprăvea patinajul, după orele 5 seara, cu toții încălziți și îmbătați de aerul... rece, veneau la Tuffli. În jurul mai multor mese, în frunte cu generalul Pascu, luau loc toți patinorii.

Băieții cari serveau, îmbrăcați curat, ba chiar eleganți, servind frumos, urmăriți în toate mișcărilor lor de privirea serioasă a bătrânului Tuffli care ședea nemișcat într'un colț de cofetărie, începeau să înșire pe mese, pe tăblăli strălucitoare, diferite prăjituri, bombonărit, ceai, cafea, pateuri. Alții, în urma lor, veneau cu băuturile: acestea numai pentru domni. Pe atunci nu beau și nu fumau prin cofetării, decât numai bărbații. Se aduceau sticle veritabile de Malaga, Portho și liqueruri, neprefăcute și nefabricate aici la noi, ca astăzi...

Cu muncă și cu cinste și George și Tuffli, fiind oameni economi, au adunat o avere frumoșică, având amândoi vii frumoase, case în oraș și câte un nume negustoresc demn.

Bătrânul Tuffli era un om foarte bun. În după amezele zilelor de vară, se așeza în fața ușei cofetăriei și împărțea bomboane copiilor cari treceau pe stradă; le împărțea cu drag și cu toată inima.

Fiul cel mai mare al lui Tuffli, care a continuat meseria tatălui său, pe acelaș loc — unde și astăzi mai dăinuiește sub o altă firmă — are astăzi o cofetărie mare la Cluj. Fiul cel mai mic, absolut al școlii comerciale din Iași, este astăzi funcționar superior la ministerul muncii.

Halvița turcească...

(1890)

Nu era ieșan, care să nu cunoască pe bătrânul Iani, vânzătorul de halviță, cunoscut și de cei bătrâni, așteptat cu friguri de copii mai cu samă, să treacă la ora fixă pe aceeași stradă.

Halvițarul Iani

Pe Iani, când nu era în toane bune, îl auziai strigând de departe la capătul străzii:—Hal-vi-ța tur-ceas-ca cinci bani bu-ca-ta. Alergau copiii, din toate părțile, din toate ungherile spre borcanul de sticlă al lui Iani, în cari stăteau îngrămădite bastonașele

de halvițe de toate culorile. Halvițele dispăreau într'o clipă din borcanul lui Iani.

Amintirile despre fiecare lucru, despre fiecare om, care în trecutul Iașului au fost viață din viața noastră, nu s'au șters, nu se pot șterge cu ușurință.

Orașul acesta, cu un trecut atât de bogat, cu viața-i pașnică de altă dată, cu copiii zburdalnici cari nu depășeau însă niciodată măsura, înfârșit cu poezia lui ce a fost cândva, te duce cu gândul la tot ce te-a putut impresiona.

Bătrânul Iani alerga și el după copii, după cum copiii îl așteptau zilnic pe la colțurile de stradă, pe unde avea să treacă.

Și când se vedea din depărtare apărând halvițarul, cu pestelca albă dinainte, cu borcanul de sticlă prins cu sfoară după gât, șoptind vorbele dulci:

Hal-vi-ța, tur-ceas-ca
Cinci-bani bu-ca-ta
Picături de minta,

strada se umplea deodată de copii.

Și Iani se înveselea pe dată și după ce mulțumea pe fiecare, scotea alte zeci de halvițe din niște săcușoare, le punea în borcan și pășind a lene dinspre strada Carp, spre Păcurari, își începea din nou cântecul:

Hal-vi-ța
Tur-ceas-ca
Cinci bani
Bu-ca-ta.
Pi-ca-turi
De minta.....

Și pentru ca să-și mai schimbe cântecul, pe alt ton, adăoga: „șo-co-la-ta, man-ga-la-ta, că te fură, mitradata, aribidiu“.

Au rămas cuvintele aceste spuse de Iani halvițarul, de pomina. Și mic și mare îl cunoșteau pe Iani, din orice stradă, din orice casă.

Dar, în una din zile s'a isprăvit și cu bietul Iani. În mahalaua Țicăului, pe unde își făcuse drum pentru a-și desface și aici halvița,

în una din diminețile de vară când copiii și-au legat cartea de gard, se auziră iarăși acele cuvinte plăcute: „hal-vi-ța tur-ceasca“... L-au încunjurat droaia de copii din mahala, au pus mâna pe halviță, i-au spart borcanul, l-au îmbrâncit și l-au gonit.

Bătrânul n'a putut înghiți gestul copiilor lui dragi, căroră în atâtea rânduri le dăduse el singur fără a le cere un ban, halvița lui turcească. A cercat să le pue frâu gurei, s'a rugat de copii să fie cumiți, să nu-și bată joc de un om bătrân care ani de zile i-a îndulcit. O tusă seacă l-a apucat care l-a țintuit la pat. A doua zi glasul lui Iani nu s'a mai auzit nicăeri.

Cu dânsul a pierit parcă ceva și din poezia copilăriei noastre. Străzile nu mai răsunau de strigătul lui Iani — hal-vi-ța tur-ceasca..., iar în sufletele copiilor un regret adânc a încolțit. Figura lui Iani a rămas pe multă vreme întipărită în minte, căci cu dânsul ne-am trăit și o bună parte din copilăria noastră.

CAPITOLUL III

Viața culturală, artistică și muzicală a Iașului

Institutele-Unite.—Institutul Academic: Mihai Eminescu profesor—
Vechi profesori și elevi ieșeni—Preoțimea de altă dată a Iașului: preoțimea la revoluția de la 3 Aprilie 1866 de la Palatul Administrativ; diaconul Ioan Creangă și cioarele dela Golia—Școala de sericicultură dela M-rea Galata—Gh. Mărzescu și discuțiile universitare de pe vremuri...—Bacalaureatul de pe vremuri—Profesorul Lucescu de la Liceul Național—De Max elev la Liceul Național—Profesorul Ioan Paul—Unde se 'nvăța în Iașii noștri: pensionatele Scenk- -Champalbert—Herovanu - Profesorul Ioan Caragiani—Cântăreții de odinioară: Ghiță Borteanu—Institutorul Tincu—Gheorghe Panaiteanu—Bardasare—Profesorul Victor Castan—Ieșenii la teatrul de la Copou: „Olteanca“ lui Eduard Caudella—Neculai Culianu—Seminarul de la Socola—Emil Lehr, capelmaistrul muzicei regimentului XIII Ștefan cel Mare—Vechii artiști ai teatrului nostru național—Profesorul Mihai Tiedmain—Profesorul A. Weitzecker—Dr. Ioan Ciurea—Iașul muzical de odinioară: muzica comunală, primul cor bisericesc, concertele, sprijinitorii mișcării muzicale; „Amicii Artelor“; corul lui Gavril Muzicescu; Conservatorul filarmonic dramatic; compozitori ieșeni—Nuovina—Profesorul Petru Râșcanu—Cărturarul Dimitrie Moruzzi—Ioan Burada—Dr. Ludovic Russ—D. D. Pastia—Elevul Gr. Trancu—Profesorii vechi de la facultatea de științi.

Institutele-Unite

(1866)

Școala care s'a înființat în 1866, este una din cele mai vechi din Iași. Conducătorii școlii formau așa zisa „Asociație“ a „Institutenilor-Unite“ și din această asociație făceau parte acei ce numai sunt astăzi, profesori universitari ieșeni eminenți: Ion Caragiani, dr. Ion Ciurea, Const. Climescu, Grigorie Cobălcescu, Neculai Culianu, Ion Melik, Pavel Paicu, Petru Poni, Miltiade Tzony, Ștefan Vârgolici, A. D. Xenopol.

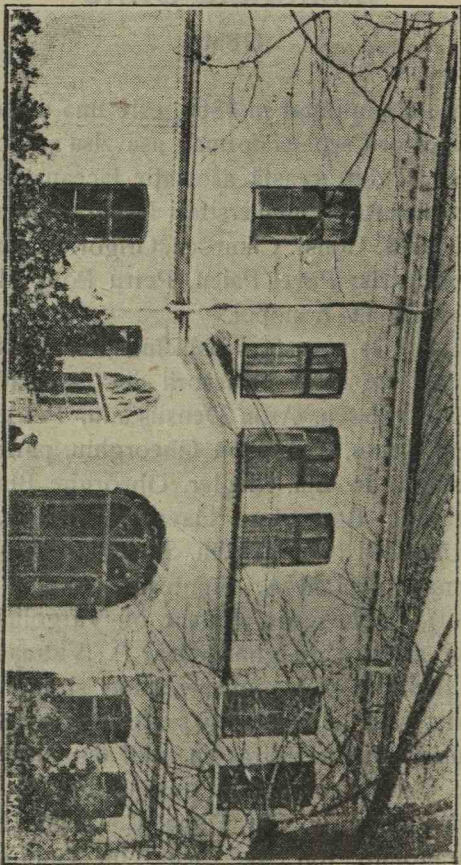
De altminteri, la această școală funcționau cei mai de samă profesori din Iași. Pe lângă profesorii din „asociație“, mai erau:

Const. Leonardescu, Aron Densușianu, Petru Missir, Petru Râșcanu, Anton Naum, Xenophon Gheorghiu, părintele Georgescu, Ion Constanțiu, dr. Em. Riegler, Gheorghe Buțureanu, Petru Novleanu, Grigorie Buțureanu, Gavril Muzicescu, Eduard Caudella, Benotti Menotti (vioară), Gh. Skeletti (piano), I. Freihube, institutor german, căpitan A. Munteanu, August Gonsorovski (profesor privat), C. Novleanu student, M. Vârgolici licențiat în litere, L. Spinzi mastru de gimnastică, P. Vidrașcu repetitor de franceză și o sumă de pedagogi, repetitori și supraveghetori.

Mai târziu, s'au adăugat alți profesori, în locul celor cari au ieșit la pensie sau s'au retras cu totul din învățământ: dr. Leon Cosmovici, Octav Erbiceanu, Const. Botez, N. Basilescu, Victor Castan, Gh. Urziceanu, Chr. Dima, C. David, D. Petrovanu, I. Sibi, State Dragomir, Ion Averescu, Gh. Tuduri, econom Gh. Maxim, C. Caramfil, T. Stihî, P. Costin, Gh. Scorpan, D. Stupcanu, Th. Berescu, Șt. Goraș.

Acestei școli i s'a acordat dreptul ca, elevii absolvenți ai cursului liceal să se poată prezenta la examenul de bacalaureat, fără a mai depune examene de cele două ultime clase la liceele-statalui.

De altminteri, țelul studiilor în Institutele-Unite, a fost pregătirea la examenul de bacalaureat și la examenul de primire în școala militară. Erau diferite secții, grupate astfel: școala primară alcătuită din secțiile I, II, III și IV și liceul din curs inferior cu secțiile I, II, III și secția militară și curs superior cu secțiile I, II, III și secția de bacalaureat.

Fostul Institutele-Unite, astăzi școala „Olea Doamna”

Dintr'un vechi anuar — din 1883-1884 (anul al 18-lea), pe când era director C. Climescu, găsesc în cursul primar pe următorii foști elevi: Eugen Melik, Alexandru Paladi, Vasile Ciurea, Bertol Weisengrun, Eugen Alcaz, Const. Constandache, Alexandru Sturzesco, Alex. Stoianovici, (premiul II studiu), Mihai Ne-

gruzzi (premiul III studii), Nec. Gane, Petru Gane, Dimitrie Anghel, Mihai Leca, Christea Capri.

În cursul liceal, în acelaș an: Ernest Cananău, Grigore Sturza, Ștefan Negruzzi, Emil Rosetti, Alex. Culianu, Solom. Löbel, Iacob Capri, Victor Teleman, Emil Lepadatu, Ercol Rosetti, Gh. Scorțescu, Const. Buțoreanu, Vasile Baltă, Ion Stan, Gh. Comință, Martin Daniil, Alex. Blancfort, Neculai Filipescu, Maier Weisengrun, Petru Culianu, Const. Negruzzi, Romus Șoarec, Lascar Rosetti (premiu pentru caligrafie), Th. Botezatu, Alex. Gane, Al. Văsescu, Paul Anghel, Gh. Lătescu, Virgil Holban, Edg. Crupenschi, Mihai Grigoriu.

În cursul superior al liceului: Alex. Scorțescu, Gh. Diamandi, Const. Crupenschi I. Zarifopol, Dan. Daniel, Vasile Brăescu, Eduard Deoghenide, Eduard Max, Nanu Lascar, M. Rotbard, Titus Cananău, Vas. Pavli, C. Cosmovici, Nestor Cincu, Ion Teohari, Gh. Buzdugan, M. Vuluță, Emil Iorga, Victor Miclescu, C. Eraclide, Vas. Lăteș, C. Balasinovici, Pascal Zadik, E. Racoviță, Nec. Cananău, Const. Drosu, H. Unter, C. Cernat.

La secția de bacalaureat: Leon Grigorescu, Ninu Cantacuzino (fratele lui Matei Cantacuzino), Petru Grecianu (generalul decedat), Dimitrie Bogonos, I. Țaranu, N. Daniil, D. Voinov, Gh. Caracaș, Octav Erbiceanu; iar în secția preparatoare pentru școala militară: Scarlat Rosetti, Neculai Scorțescu, Anibal Teleman, Gh. Ursianu, Iacob Zadik.

A avut epoca ei de glorie această veche școală, având un curs primar complet, un curs de liceu cu două secțiuni, una pentru învățământul clasic, alta pentru învățământul modern și o secțiune pentru învățământul comercial. Educațiunea și îngrijirea specială a tinerilor elevi din cursul primar, a fost multă vreme sub privigherea d-nei Aspasia Culianu, soția marelui profesor dispărut Neculai Culianu, sub al cărei control se aflau și toate celelalte servicii ale menajului interior al școlii.

Zeci de ani de zile școala a funcționat în acelaș local, din str. Muzelor (actualul liceu de fete „Oltea Doamna“). Și aici, ca și în alte pensionate, năvălășii de băeți săreau gardurile în timpul nopții, părăsindu-și dormitoarele și după ce petreceau câteva ore în oraș, se înapoiau și tot sărind gardul, intrau tiptil în dormitoare, după ce aveau grija ca în coridorul spre dormitor să se des-

brace, pentru ca nu cumva să-i vadă în plină noapte cineva intrând îmbrăcați în sala de dormit.

Elevii care învățau aici, cu un aer mândru spuneau celorlalți colegi de ai lor, de prin alte școli: — Noi învățăm la Institutele-Unite, nu ca voi la... liceul național sau la gimnaziul Ștefan cel Mare. Pe atunci, internii la această școală plăteau anual 700 lei pentru cursul primar, 900 și 1000 lei pentru cursul liceal.

Nu erau însă atât de mulți elevi. Așa, în cursul unui an, la cursul primar, au fost numai 19 elevi, iar în cursul liceal 17 elevi.

Institutul Academic din Iași

— Mihail Eminescu profesor —

(1866)

O sumă de tineri profesori, dela Universitate și dela școlile secundare din Iași, au hotărât,—în 1866— să înființeze o școală particulară, care să cuprindă toate clasele, dela întâia primară până la ultima liceală, cu o secție de bacalaureat. Școala a început să funcționeze în August 1866, sub numele de „Institutul Academic“, într'o casă din str. Sf. Haralamb, cuprinzând 3 clase primare, 3 inferioare de liceu, 2 superioare și un an și cel din urmă, secția de bacalaureat.

În primii 3—4 ani, a fost și o clasă preparatorie pentru școala militară curs inferior, ce era pe atunci numai în Iași. Elevii purtau uniformă. Localul din str. Sf. Haralamb însă, devenind neîncăpător, școala s'a mutat mai târziu în str. Muzelor, unde astăzi este externatul de fete „Oltea Doamna“.

Sub numele de „Institutul Academic“, această școală a dăinuit dela 1866—1879, când s'a contopit cu o altă școală similară „Liceul Nou“, fundată pe la 1870 în Iași de alți profesori universitari și secundari, cu care a încercat să rivalizeze până la 1879, când s'a contopit, sub numele de „Institutele-Unite“, nume sub care a continuat până la închiderea sa, în 1907.

Fundatorii „Institutului Academic“ au fost: Tit Maiorescu, profesor de literatură și filosofie la cursul superior al școalei; Ion Melik, profesor de aritmetică rațională și geometrie tot la cursul superior; Neculai Culianu, profesor de algebră, trigonometrie și cosmografie la cursul superior; Petru Poni, profesor de fizică și chimie la cursul superior; Pavel Paicu, profesor de limba română, latină și germană, curs inferior și superior; dr. Ion Ciurea, profesor de igienă și medic al școalei, și D. Quinezu, profesor de matematici la cursul inferior.

În anul școlar 1872—1873 devin profesori în cursul superior, precum și asociați, următorii profesori universitari: Grigorie Cobălcescu, ca profesor de științe naturale, Ștefan Vârgolici, ca profesor de limba latină și elină; A. D. Xenopol, ca profesor de istorie și geografie; în 1873—74, Anton Naum, ca profesor de limba franceză; în 1878—79, N. Quintescu, ca profesor de limba latină și în 1879—1880, Ion Caragiani, ca profesor de limba elină.

Caragiani și cu Quintescu în 1871, împreună cu alți profesori universitari, au fondat „Liceul Nou“, care în 1879—80 s'a contopit cu „Institutul Academic“, sub numele de „Institutele-Unite“.

În această școală, totul mergea ca ceasornicul, aici dominând o perfectă disciplină, datorită autorității morale ca și ascendentului ce știuse a'și câștiga față de elevi cât și chiar de corpul didactic al școlii, Ion Melik, ca director al acestei școli dela întemeierea ei 1866 până la 1883, când a devenit ca director C. Climescu, după care a revenit din nou I. Melik, apoi P. Novleanu, E. Melik, O. Erbiceanu și la urmă N. Culianu.

Aici a fost profesor și marele poet Eminescu. A fost profesor de limba germană în semestrul al doilea al anului școlar 1874—75, în locul lui Samson Bodnărescu, numit director al Liceului Bașoț. Un episod din acest timp, povestit de cei ce mai trăesc și astăzi. În una din zilele luni Mai 1875, câțiva elevi ai „Institutului Academic“, au propus să facă o demonstrație în contra lui Eminescu, simțindu-se nedreptățiți de notele ce le pusese la l. germană Eminescu. A doua zi, la ora de germană, conform înțelegerii avute, cei 37 elevi din clasă (secția I superioară), s'au retras cu toții în sala de gimnastică, unde s'au închis pe dinăuntru, așa că la intrarea sa în clasă, Eminescu o găsi goală. Nedumerit și surprins, se duse în cancelarie unde comunică cazul șefului pedagogilor Hurzui.

Când a sunat ora 9, elevii au părăsit sala de gimnastică și au reîntreat în clasă. Aici își făcu intrarea directorul Melik, care întrebă de ce elevii nu au intrat în clasă, la ora de l. germană. Elevii răspunseră că Eminescu se poartă cam brusc cu ei, punându-le în acelaș timp și note mai mici decât li se cuvenea, conchizând că nu'l mai vor ca profesor.

Melik, cu calmul cel mai perfect, le-a răspuns: — Bravo, foarte frumos! Va să zică de aci înainte d-voastră vreți să dictați în școală și să impuneți profesorii, după alegerea și aprecierea dumneavoastră!

Și, cu tonul apoi grav, a replicat: — după cum v'ați făcut cheful de a nu asista în ora întâia la cursul de germană, tot astfel să mi'l faceți și pe al meu, de a nu vă coboră la dejun în rectoriu“.

Și într'adevăr, când a sunat de dejun, elevii au găsit farfuriile dela masă, întoarse pe dos. Afrontul li s'a părut mare de tot și atunci elevii au întors farfuriile pe față, au smuncit din mâna feciorilor farfuriile de mâncare pe care le duceau la celelalte mese și au mâncat. Directorul Melik apăru din nou, dispunând încetarea din acel moment a cursurilor secției I-a. Elevii s'au răsvrătit. Elevii secției III inferioară de liceu, printre cari C. Mille, cunoscutul fost ziarist și V. G. Morțun, au vroit să facă cauză comună. Consiliul profesoral a hotărât în prima zi excluderea lui V. Dimitriu, șeful clasei, astăzi profesor universitar la Cluj, C. Tatovici, Al. Stamați etc.

Mai târziu tuturor le-a părut rău de această răsvrătire, împotriva celui mai dulce și ilustru poet al neamului nostru. Eminescu s'a retras din profesorat și i-a urmat Paicu.

Printre pedagogii „Institutului Academic“, ai secției de bacalaureat, erau și Al. Vițu și d. Em. Cernătescu, fost consilier la Curtea de apel. Vițu se purta mai aspru și din această cauză elevii, mai cu samă că pe atunci era la ordinea zilei... criza de bani, se țineau mereu de Vițu care, tocmai se pregătea să plece la Paris pentru studii, cântându-i astfel:

La Paris la învățătură
Se duc de cască gură
Și se 'ntorc tot gogomani
Iată dar... criza de bani.

Vechi profesori și elevi ieșeni

(1877)

La 8 Septembrie 1876, împlinindu-se 10 ani dela fundarea „Institutului Academic“, s'a celebrat această aniversare printr'o serbare, urmată de un banchet. Au rostit atunci cuvântări: Neculai Culianu, Ștefan Vârgolici, Ion Melik, A. D. Xenopol — profesorii, precum și foștii elevi: Filip și Neculai Xenopol, Leon Cosmovici și d-nii Const. Meissner și C. B. Pennescu.

În Septembrie 1891, împlinindu-se 25 de ani dela fundarea „Institutului Academic“, s'a comemorat această aniversare, denumită „nunta de argint a acestui Institut-model“, printr'o serbare în localul școlii, serbare prezidată de fostul Mitropolit al Moldovei Iosif Naniescu. Profesorul Ștefan Vârgolici a făcut istoricul înființării „Institutului Academic“ ca și al împrejurărilor cari au contribuit la contopirea lui cu „Liceul Nou“ la 1879, sub denumirea de „Institutele-Unite“. S'a făcut tot atunci și apologia dispăruților I. Melik, fostul director model al școlii, părintele intelectual și moral al mai tuturor elevilor dela 1866—1891, cât și al defunctului dr. I. Ciurea, medicul institutului, părintele sufletesc al acelorași foști elevi, bunul lor prieten și sfetnic.

În Iulie 1907, această veche școală și-a încetat activitatea, școală care timp de 41 de ani fusese un centru luminos de cultură al Iașului, servind de pildă tuturor școlilor similare înființate după 1866, nu numai în Iași și în țară, dar chiar și în București, unde nu se găseau decât pensionate de băeți și de fete, conduse cele mai multe de străini.

Acelorași profesori asociați ai „Institutului Academic“, se dădorește înființarea la Iași, în 1872, a vechiului pensionat de fete, cunoscut sub numele de „Pensionatul Humpel“, după numele Emiliei Humpel, sora lui T. Maiorescu, sub direcțiunea căreia a fost pus, un model de directoare ce poate fi dată de pildă și astăzi și căreia la 1879 a fost cedat acest pensionat.

La 1900 Emilia Humpel, după 28 de ani de muncă rodnică în ogorul instrucțiunii și al educațiunii, s'a retras dela conducerea acestui pensionat, cedându-l unei asociațiuni, sub direcția d-rei Elena Buznea, (devenită apoi d-na Meissner), foastă directoară a azilului „Elena Doamna“ din București și a școalei normale de fete din Iași. După o muncă de 10 ani, d-na Meissner s'a retras dela direcție, fiind înlocuită prin d-na Ada d'Albon, (fiica lui Neculai Culianu). În 1913 pensionatul a fost cedat „societății ortodoxe a doamnelor române“.

Camarazii secțiilor de bacalaureat din 1877—78, 78—79, precum și din seriile 1866—67 ale „Institutului Academic“, ca și din celelalte serii, au serbat, aproape fără întrerupere, aniversările aceste.

Dintre bacalaureații din 1878, ieșeni cunoscuți au fost: dr. C. Miclescu (colonel), V. Lacinschi fost silvicultor șef la Iași și alții.

La alte serbări, a secției de bacalaureat dela „Institutul Academic“ din 1876—77, foștii elevi s'au fotografiat, la fotografatul Brand din Iași. Printre acești elevi figurau: Const. Alevra, magistrat, inginer C. Antoniadă, Titus Cerne, Vasile Dimitriu, Alex. Fotino, Sebastian Grecianu, Ion Lambrino, Petru Manea, Vasile Miclescu, Dimitrie Mitache, Gheorghe Pilat, Ion Stamatiu, Em. Stroici, Eugen Vincler.

Din seria de bacalaureat din 1875—78, figurau: C. Buzdugan fost consilier de curte, Teodor Cincu, Iosef Frey, Aurel Mănescu, D. Moșoc, C. Nanu, N'cu Nanu, I. Nenișescu, Mih. Orleanu, I. Pilat, I. Pruncu, A. Sakelaride, C. Stroici, M. Vârgolici, Em. Turbure, M. Voinescu.

În seria de bacalaureat din 1866—67 figurau: A. D. Xenopol și G. Ciurea; din 1867—68: Ion Burada, G. Popovici; din 1869—70: T. Stihî, A. Drăghici, A. Fătu; din 1872—73: A. Cotescu, C. Buzdugan, I. Bastachi, Ilie Stroici, N. Neculaide, Ștefan Albu, Const. Codrescu.

Foarte mulți ieșeni cunoscuți au trecut prin această veche școală model, unii ca pedagogi: C. Botez, D. Balif, Em. Cernătescu, A. Cosmiță, P. Costin, T. Crudu, Gh. Duzescu, I. Freihube, G. Gheorghiu, P. Rășcanu, C. Severin, T. Sibi etc.

Profesori au fost: Dr. I. Ciurea, (și fondator al „Institutului Academic“), Neculai Culianu, Ion Caragiani, Grigore Cobălcescu, Const. Climescu, Aron Densușianu, Al. Philippide, T. Miorescu,

Ion Melik, Petru Poni, Ion Rallet, Ion Stravolca, Mil'iade Tzoni, dr. C. Thir6n, Andrei Vizanti, Ștefan Vărgolici, A. D. Xenopol, — cu toții profesori universitari.

Repetitori au fost: Vasile Burlă pentru partea literară, Ion Praja pentru cea științifică și alții.

Tot dela vechiul „Institut Academic“, dela bacalaureații acestei școli, a rămas cântecul dedicat lui Verusi, cunoscutul pictor de pe vremuri din Iași. Verusi, autor a foarte multe opere de artă, printre altele a pictat și capela dela cimitir, unde a trântit aici niște sfinți mari, de se vedeau de o poștă. Tot Verusi a făcut și portretul lui Conta și l'a expus la o papetărie din str. Lăpușneanu, ce pe vremuri se afla, cam pe unde astăzi e fotografia Packer. Pe atunci în toi era un cântec al lui Petrino... „Am vrut să știu ce'i poezia“...

Licienii dela „Institutul Academic“, întâlnind pe stradă pe Verusi, se țineau după dânsul și îi cântau:

Am vrut să știu ce'i... pictura
 Ș'am întrebat pe Verusi
 El a spus că'i mănjitura
 Expusă la... Papetării.

Preoțimea de altă dată a Iașului

(1866-1900)

Mai înainte vreme, sfântul cel mai invidiat dintre toți sfinții, la noi la Iași, peste care puseseră cândva monopol cucoanele și duduele ieșene, era acel al făcătorului de minuni, Sfântul Mina. Astăzi ne apar în minte figurile câtorva din preoții vechilor biserici ieșene, despre cari cei bătrâni cari mai viețuiesc încă, ne povestesc cu atâta duioșie, amintiri frumoase.

N'or fi istorice toate scenele și cuvintele rostite de vechii preoți ieșeni Andrei Panuș dela biserica Buna Vestire; Isaia Teodorescu poreclit Duhu dela Sf. Neculai Domnesc; Alexandru Ionescu dela Sf. Ilie și de alți mulți, pe cari i-am cunoscut și noi, pe unii, în copilăria noastră. N'o fi fost viața acestor vechi preoți atât de însemnată, de pildă ca cea a fostului episcop de Roman, mai târziu Mitropolit al Moldovei, care și în clipele sale de odihnă, în somnul greu ce-l avea, par'că vedea mereu înainte'i cele trei inițiale fatale: M. M. M. Deși ele arătau că Meletie este Mitropolitul Moldovei, totuși fostul episcop știa bine că mai înainte de aceasta, ele se tălmăceau altfel: erau Mii, Mii și Mii, cât l'a costat locul de Mitropolit.

Preotul Andrei Panuș dela biserica Buna-Vestire a luat parte la revoluția dela 3 Aprilie 1866. După ce și sfârșea cele sfinte la biserică, părintele Andrei în grabă o pornea pe la casele boerimeii de altă dată, acolo unde se adunau Todiriță Lătescu, Nunuță Rosnovanu cu mama sa, Moruzi și mulți alții. Și cu cât se apropia Duminica Tomei, cu atâta și părintele Andrei părea din ce în ce mai înflăcărat. In casa Rosnovăniței, în săptămâna mare, erau mese încărcate numai cu bunătăți: cozonaci, pască, vinuri.

Și aici, se șoptea că în Duminica Tomei va fi la Mitropolie... paradă. Lipovenii din Păcurari și Ciurchenii din Tatarăși, gata ori când pentru manifestație, veniră și ei, unii pe lângă ușe, alții pe

lângă ferestrele casei Rosnovăniței, de unde aflară că va fi paradă mare în Duminica ce vine.

Dă Domnul că a venit și Duminică 3 Aprilie 1866. Se începu slujba mare de către Mitropolitul Calinic Miclescu, în fața norodului și a boerimei, adunate în număr foarte mare. După ce a luat sfârșit slujba, Mitropolitul Calinic luat și el de curent, se puse în fruntea convoiului alături de Rosnovanu, Lătescu și ceilalți. N'au lipsit prapurile cu cruci. Părintele Andrei se'ndesa ca să fie și el printre primele rânduri. O porniră cu toții dela Mitropolie spre Palatul Administrativ, pentru a proclama Desunirea țărilor și să proclame Domn pe Nunuță Rosnovanu. Apare colonelul Davila, comandantul garnizoanei, înaintea manifestanților, îi somează să nu înainteze, a ceștia nu'l ascultă și atunci s'au tras focuri, cari au culcat la pământ peste o mie de manifestanți. Pe Mitropolit, îl împingeau mereu înainte ciurchenii, crezând că într'însul nimeni nu va trage și nu se va atinge. Un sergent însă a rănit pe Mitropolitul Calinic, care a și căzut în nesimțire. „Revoluționarii“ l'au rădicat repede și l'au dus în pivnița crâșmei Anghel, apoi Stihii, peste drum de casa de economie dela Palat, pentru a-l scăpa dela moarte. A fost găsit însă, arestat și trimis la spitalul Sf. Spiridon. Nunuță Rosnovanu și ceilalți au fost arestați. De asemeni și mama lui Rosnovanu, care a îndemnat pe oameni să scoată pietrele din stradă, pentru a face baricade.

Părintele Andrei văzând că nu e de glumă, a făcut ce a făcut și a șters'o din vreme, pentru a nu fi arestat.

Participarea lui la acest mare eveniment petrecut, a fost pentru dânsul întotdeauna, una din clipele cele mai frumoase din viața sa. În totdeauna, în orice ocazii, povestea tuturora cu căldură cele întâmplare în ziua cea mare pentru dânsul.

La biserica Sf. Neculai Domnesc era preotul Isaia Teodorescu poreclit Duhu. Ion Creangă a scris mult despre dânsul. Era rău de gură, mânia lui Dumnezeu.

— Unde te duci părinte Isaia, îl întrebă într'o bună zi un alt preot Arbore. — Iaca unde mă duc... (și părintele Isaia scuipă în palmă)... încotro a sărit scuipatul, acolo mă duc. Dar și părintele Arbore nu se lăsă mai pre jos: — Iaca, drept înspre Golia te duci părinte Isaia. Și s'au despărțit împăcați că n'au rămas datori cu vre'un răspuns unul altuia.

Altă dată pe când era șef pedagog la seminarul Veniamin,

iar Neofil Scriban ținea loc de director, fiindcă nu ducea casă bună cu Scribăneștii, a venit de hac unuia din aceștia. La seminar era un cerdac lung de tot. Neofil luă alături de dânsul pe un profesor al Seminarului, cu care se plimbă de zeci de ori dintr'un capăt la celalt, iar de câte ori treceau pe lângă odaia lui Isaia, băga capul în geam și se uita înăuntru să vadă ce face popa. Isaia îl aștepta a doua oară, a treia oară și văzând că Neofil nu-l mai slăbește, se apucă și se desbrăcă gol și se puse așa la geam, iar când trecu Neofil și a patra oară, la vederea dosului lui Isaia, nu se reținu să-i spue — Hai, bată-te Dumnezeu ticălosule!

Preotul Garofeanu dela biserica Buna-Vestire, avea pasiunea petrecerilor. De câte ori pleca în străinătate, unde își încerca norocul, se ducea la Mitropolit, să ceară concediu și atunci așa îi grăia Prea Sfântului:

— Vă rog, Inalt Prea Sfinte, să-mi dați un concediu pentru a pleca în străinătate, la Moaștele Sf. Ion, ca să mă închin.

— Îți dau, răspundea Mitropolitul, dar cred că n'ai să mai faci un... hotrocol prin Europa.

Părintele Garofeanu avea obiceiul să plece mai în fiecare an la Monte Carlo, unde își încerca norocul care însă niciodată nu i s'a arătat.

D'apoi păr. Ilie Grigoriu dela Mitocul Maicelor care povestea că generalul Iacovachi, comandantul armatei în timpul lui Voică Cuza, care ședea cu casa unde a fost consulatul rusesc din str. Unirea, botezându-i un copil, i-a dat de ziua botezului atâtea carboave încât era să-i înădușe copilul.

La biserica Golia, multă vreme a fost ca diacon și Ioan Creangă, pe când Mitropolit la Iași era Calinic Miclescu. Pe atunci păzitor la biserica Golia era arhimandritul Ieronim Buțureanu, pe cari popii îl scosese că ar fi evreu. Ioan Creangă umbla cu pușca după cioare și când părintele Ieronim i-a spus de ce umblă cu pușca, Creangă i-a răspuns: — Eu nu mă tem de pușcă. Diaconul Creangă se ducea foarte des la Titus Maiorescu, care pe atunci era directorul școlii normale dela Trei-Erarhi. Maiorescu ajuta foarte mult pe Creangă.

Preotul Costachi Buțureanu, tatăl aceluia care a fost profesorul Grigorie Buțureanu, om inimos și unul dintre cei mai de samă profesori de istorie din trecut și al d-lui Vasile Buțureanu

profesor universitar, a fost protoereu al orașului, foarte deștept și în anturajul Mitropolitului Sofronie Miclescu.

Diaconul Ioan Creangă, trăgând în cioarele dela bis. Golia

Preotul Deoghenide dela biserica Sf. Haralamb, tatăl fostului comisar Deoghenide, avea și porecla de Popa Grecu. Pronunța rău românește. În sările de denii, cetea Evanghelia și nimeni nu-l pricepea ce spune.

Preotul Andrei Bănescu dela bis. Sf. Ilie, pronumit Popa Cârnu—nume rămas la Iași—era în relații cu lumea cea mai bună din oraș. Era nelipsit dela toate botezurile și cununile, pe care le oficia.

Pe vremuri, pe la casele boerești din Iași, erau paraclisuri. În fiecare Sâmbătă spre Duminică, boerimea trimetea după preo-

tuț Bănescu, care venea într'o trăsură cu doi cai, pusă la dispoziție și făcea aghiasmă acasă, pe unde era chemat.

La vechea biserică Talpalari, a servit timp de peste 30 de ani diaconul Simionescu, iar părintele Vereanu a restaurat biserica și împreună cu preotul Enăchescu a fost sufletul acestei biserici. Tot aici a slujit și p. Georgescu, iar mai de mult și preotul Cornescu.

La vechea biserică Dancu, care a fost în dosul teatrului național și care nu de mult s'a dărâmat, biserică din timpul lui Petru Rareș, singurul preot canoscut ce a fost aici și de care își mai

Preotul Gavrilescu

amintesc preoții de astăzi, e preotul Caimacan, om deștept care se amesteca și în politică. La biserica Dancu au slujit multă vreme călugării greci.

La biserica Sf. Sava, preoți mai vechi au fost Alex. Popovici care era și institutor, preotul Borcea, preotul Dionisie Cre-

țescu și preotul Vasiliu, tatăl decedatului profesor Raki Vasiliu. Aici, mai de demult era un arhimandrit grec, care primea venituri mari pentru biserică.

La un hram al bisericei, s'a dus să slujească Mitropolitul Calinic Miclescu, în ziua de 5 Decembrie. După hram, au întins grecii o masă mare, pentru popor și pentru clerul nostru și când a venit timpul să plătească pe Mitropolit pentru că a slujit la hram, i-au dat două căușele cu galbeni austriaci, iar celorlalți preoți câte un căușel de carboave.

Preotul Gh. Possa

La biserica 40 de Sfinți, un preot vechi a fost Ion Anastasiu, fost protoereu al orașului, tatăl generalului Anastasiu, fost prefect de poliție. La biserica Buna-Vestire preoți bătrâni au fost păr. Al. Gavrilescu, tatăl colonelului dr. Gavrilescu; părintele Gh. Possa, fost mulți ani protoereu al județului, tatăl d-lui dr. Ștefan Possa. Preotul Possa a fost pe vremuri unul din cei mai iubiți preoți din Iași. Blând, bun peste măsură, ieșenii îl iubeau și îl stimau.

La biserica Toma Cosma au fost preotul Gh. Alexandrescu, care era și profesor la șc. primară din Toma Cosma și păr. Mihailache Mână Scurtă care era și duhovnicul scapeților din Păcurari.

La vechea biserică Cuvioasa de Sus (Prapadoamna) din Păcurari, un venerabil preot a fost Gh. Constantinescu, tatăl d-lui profesor Ion Constantinescu, iar la bis. Sf. Neculai de Sus (cel sărac) preotul cel mai cunoscut din orașul nostru, fost mult timp revizor eparhial, a fost părintele Gh. Carp, om blând și bun.

La biserica Sf. Haralamb mai erau păr. V. Deoghenide zis Popa Grecu și părintele C. Stamati.

La biserica Sf. Spiridon erau păr. Savin și diaconul Idriceanu, doi buni cântăreți, iar la biserica Mitocul Maicelor erau preoții Pompilian, Nițescu, Răileanu, Ilie Grigoriu și C. Agapi. La bis. Banu, vechi preoți, cunoscuți de ieșeni, printre ei și profesori secundari, au fost preoții I. Vasiliu, C. Vasiliu și Leahu.

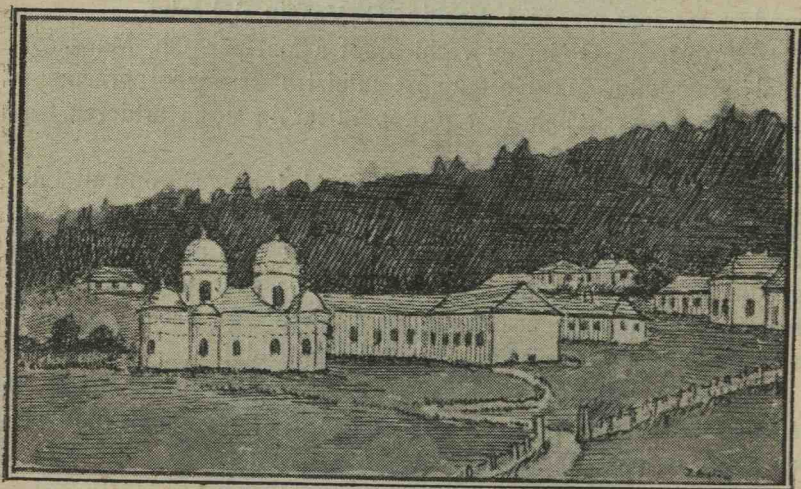
La biserica Golia, un vechi preot a fost păr. Gh. Mardarov, tatăl generalului Mărdărescu fost ministru de război precum și părintele Alex. Șerban, fost protoereu iar în urmă arhieru, om plin de carte.

La biserica Sf. Ilie au fost preoții Al. Ionescu pronumit Lungu, și Andrei pronumit Cârnu. La bis. Trei Erarhi preoți vechi au fost părintele Al. Vartic și părintele Ursu fost preot militar cu gradul de maior; era preot de polc cum se spunea pe atunci. La biserica Sfinții Voevozi (Roșca) unul din preoții vechi era părintele Profiriu, fost mult timp preotul cimitirului.

Iașul a numărat până acum 20—30 ani în urmă, preoți desamă, despre care clerul de astăzi ieșan, nu poate să-și amintească decât cu foarte mult respect.

Școala de sericicultură dela M-rea Galata (1895)

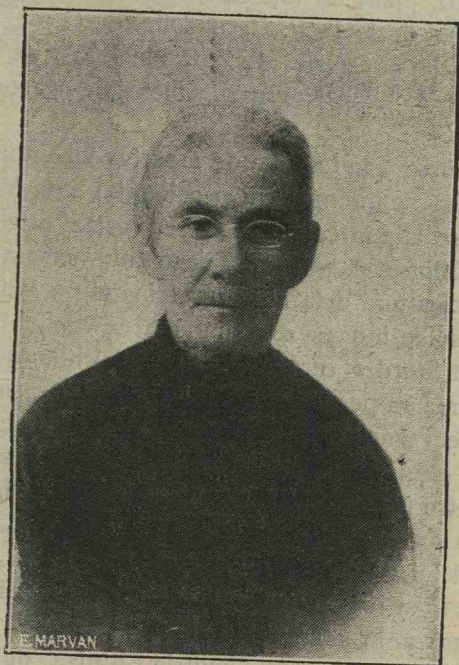
O urmașă vrednică a aceluia care a fost Mihail Vitlimescu, mi-a pus la dispoziție câteva note prețioase asupra primei școli de sericicultură dela M-rea Galata din Iași, condusă de Mihail Vitlimescu, apoi de către soția sa Zamfira.

M-rea Galata

Nu mulți ieșeni știu că Mihail Vitlimescu a fost introducătorul în Moldova al culturii viermilor de mătăsă și al filatului în mod sistematic al mătasei. Vitlimescu a fost trimes pentru studii în străinătate de către Mihalache Voică Sturdza, mai întâi la Viena, apoi la Berlin și la Paris. Reîntors în țară, a căutat de a introduce cultura viermilor de mătăsă în mod sistematic. A stăruit și a înființat școala de sericicultură în încăperile M-rei Galata, unde se făcuse și o plantație de duzi, tot din îndemnul său. Noul guvern,

după cel ce ajutase la înființarea acestei școli, a tăiat subvenția acordată, astfel că nu ținu mult școala. Vitlimescu nu se descurajă și grație lui se făcură întinse plantații de duzi în Iași, la Socola, Galata și Copou, iar în județul nostru, la Căcuteni și Cristești, precum și în județele Vaslui și Fălciu.

D-na Vitlimescu

Soția sa Zamfira, a fost subdirectoara școlii de sericicultură înființată de stat la 1865, la M-rea Galata. A fost o femeie activă, muncitoare peste măsură pentru răspândirea sericiculturii, a filaturei și a țesătoriei. În unire cu fiica ei Sofița Mironeanu și cu ginerile ei Anibal Mironeanu, au reînființat școala de sericicultură. „Vitlimescu & Mironeanu“, școală care face cinste și astăzi Iașului și laudată până și în străinătate.

Contesa Asachi, când i se făcea dor de Iași, sosea dela Paris și trăgea în gazdă la Iași la generalul Mavrodin, care ședea pe atunci în str. Muzelor. Se interesa de școala lui Mihail Vitlimescu, la care ținea foarte mult. În casa generalului Mavrodin, se-

dădeau în onoarea contesei Asachi, petreceri la cari luau parte ieșenii de pe atunci. Venise și Vitlimescu la o serată și chiar în toiul petrecerii a fost mușcat de un câne turbat.

Neputând fi îngrijit și tratat cum trebuie, căci nu exista pe atunci leacul contra turbării, după trei luni a murit în cele mai groaznice chinuri, plâns de toți cari i-au cunoscut munca și priceperea sa, admirate de P. P. Carp, Dimitrie Gusti, Petru Poni, Baron Hurmuzache și Cavaler de Zota din Bucovina, Neculai Gane, A. D. Xenopol, Leon Negruzzi, Gheorghe Mârzescu și mulți alți.

Mihail Sturdza când a aflat de moartea lui Vitlimescu, a dispus imediat ca să se interneze în pensionatul Sf-ta Maria din Iași care pe atunci se afla în casele Codrescu (astăzi orfelinatul Triaj), pe copila lui Vitlimescu, pe atunci de 6 ani—actuala directoară a școlii de sericicultură dela noi—însărcinând pe Mitropolitul Calinic Miclescu să se intereseze de internarea copilei în școală.

Tot Vodă Sturdza, care ținuse mult la Vitlimescu, a mai dispus ca din averea sa personală să se plătească pensionatului Sf-ta Maria 50 galbeni anual, pentru învățătura și îmbrăcămintea copilei, prevăzând și în testament ca după moarte, să se dea 50.000 galbeni ca zestre fiicei lui Vitlimescu. Dar... ca la noi.

După un an dela internarea copilei în școală, s'a făcut cunoscut văduvei lui Vitlimescu de către administrația averii lui Vodă Sturdza, ca să'și iea copila din școală, fiindcă ar fi primit ordin dela Vodă Sturdza, în acest sens.

Ceva mai târziu, bezedă Dimitrie Sturdza, fiul mai mare al fostului Domnitor venind la Iași și aducându-i-se la cunoștință despre măsura de mai sus, a răspuns că nu crede ca Vodă să fi luat el hotărârea aceasta. Mihail Vitlimescu, cât a locuit la Iași, a stat și în palatul lui Vodă Sturdza, unde astăzi este Seminarul Veniamin.

După moartea sa, văduva și copila lui, s'au mutat la Galata, iar de aici iar în oraș, cu școala pe care o înființase în 1895 în localul vici dela Galata.

Regele Carol, de câte ori venea la Iași, a vizitat școala de sericicultură. Il interesa progresul pe care'l făcea școala și îi plăcea să stea de vorbă cu Mihail Vitlimescu, care'i vorbea în dialectul prusian.

După un interval aproape de 30 ani, se întâmplă că într'o zi

Regele Carol vizitând expoziția agrară din București, din 1904, a dat deodată de vitrinele cu produsele sericicole de gogoși, matasă filată și țesături de matasă, dela școala din Iași „Vitlimescu Mironeanu“.

Imediat fostul nostru Suveran și-a adus aminte de numele Vitlimescu, adăugând că era numele unui director al școalei de sericicultură dela Galata din Iași, al unui om cum se cade, cult și muncitor. Regele a ținut atunci să vadă pe directoara școalei, a felicitat-o și a lăudat faptul că fiica lui Vitlimescu continuă opera atât de folositoare țării. Iar Regina Elisabeta, de câte ori vizita Iașul, vizita și această școală, făcând comenzi și arătându-se mulțumită de progresele școalei, în special de mătăsurile de aici.

Sunt 15 ani de când Regina Elisabeta a făcut ultima vizită Iașului și acestei școli.

Sunt peste 60 ani de când există această școală, care a trecut prin atâtea mari greutăți, cu foarte puțină încurajare din partea tuturor. Școala însă a continuat să dăinuiască, pentru că unde e muncă și dragoste de propășire, fie sărăcia și nepăsarea cât de mari, răsbate omul cum poate mai departe.

Gh. Mârzescu și discuțiile universitare de pe vremuri...

(1860—1870)

Din primele ședințe ținute de către consiliul profesoral al Universității din Iași: pe când era președinte al consiliului școlar al Universității noastre—în 1860—V. Alexandrescu, care era și directorul departamentului Ministerului Instrucțiunii, făceau parte din acest consiliu la Iași, inspectorul general al școalelor, pe atunci Neculai Ionescu, directorul internatului din Iași și 3 profesori aleși de către profesorii școalelor secundare și din profesorii învățământului superior, printre cari: Lupașcu, Velini, Columb, părintele Ionescu, Barnuțiu. În una din aceste ședințe, Vasile Alexandrescu Urechia, în calitate de președinte, a rostit o cuvântare spunând că ministrul l'a însărcinat „să proiecteze“ statute pentru Universitate, în care să se cuprindă fiecare facultate. În acelaș timp, s'a prezentat și bula pentru facultatea de drept din Iași, din partea fostului Domnitor Mihalache Sturdza, dimpreună cu acte relative la înființarea facultății de atunci.

După ce s'a ales o comisiune compusă din Barnuțiu, Suciu, Mârzescu, Teodori și Călinescu, pentru a „proiecta“ statutele Universității, s'a rădicat un incident asupra discursului făcut de Barnuțiu, în numele consiliului școlar, pentru deschiderea facultății juridice. Și atunci au urmat convorbiri interesante:

Președintele V. A. Urechia a cerut să se numească o comisiune compusă din Barnuțiu, Mârzescu și Urechia.

Gheorghe Mârzescu a răspuns că mai bine ar fi să facă fiecare profesor discursul său, la care Urechia a replicat: d. Mârzescu ar vroi să facem o nuntă literară, iar Suciu a sărit și a spus: ca să se facă un discurs în două zile, ar fi peste putință și dacă discursul d-lui Barnuțiu nu e îndestulător, să însărcinăm pe Strat, să facă altul mai bun. Urechia a mai crezut să spue că și Mârzes-

cu, în înțelegere cu Barnuțiu să compue un alt discurs sau „să re-deagă“ pe celălalt.

Gh. Mârzescu a mai adăugat că a făcut de mult o parte din discurs, însă numai în considerațiune că consiliul a însărcinat pe Barnuțiu, nu a anunțat pe nimeni. Consiliul în urmă, a fost de părere ca Mârzescu și Barnuțiu să compue un alt discurs și dacă Barnuțiu nu va consimți la aceasta, atunci Mârzescu să fie preparat pentru discurs.

Și, dela chestiunea discursului, profesorii de atunci au trecut la chestiunea înființării facultății de medicină la Iași.

Unul din membri vine la o ședință și anunță că Domnitorul Carol și-a exprimat dorința ca să se facă o facultate de medicină în țară, de care se simte necesitate. Cuciureanu care a adus această veste, a adăugat că el are proiectat un program pentru chirurgie, dar că e lipsă de oameni speciali, nu e cabinet de anatomie, greutăți în procurare de cadavre și că vor fi multe dificultăți, pentru că poporul român nu vrea nici morții să-i spintece. Se teme ca deschiderea facultății de medicină să nu fie o prăpastie pentru Iași, sfârșindu-și cuvântarea cu următoarele cuvinte: mai puțin primejdios ar fi jumătate de teolog sau jurist, decât jumătate de medic: acesta taie în carne vie, omoară.

Ultimile cuvinte ale lui Cuciureanu au dat naștere la următoarele riposte: Gh. Mârzescu a spus că dacă se vor primi superstiția și prejudiciul ca motiv împedecator la înființarea facultății de medicină, atunci niciodată nu se va putea înființa această facultate. Părintele Scriban a fost de părere că Universitățile când s'au înființat, n'au dispus de toate mijloacele necesare. Să mergem și noi înainte, a zis părintele, căci tot începutul e greu și doresc ca cel puțin medicii ce vor ieși din facultatea noastră, să poată înlocui măcar pe babe, dar să fie români.

Gh. Mârzescu nu a lasat pe părintele Scriban să-și spue bine ultimile cuvinte și a strigat: desconsiderați facultatea noastră.

Un incident s'a mai ridicat asupra numelui Universității. Strat a zis că sunt Universități cari n'au facultate de medicină și totuși au titlul de Universitate, iar V. A. Urechia a amintit că la Bârlad—pe vremea aceia—s'a înființat un gimnaziu cu 3 clase numai și atunci cum se poate numi școala această: gimnaziu sau nu? Desigur că gimnaziu și tot așa se poate numi Universitate, cu 3 facultăți.

Toate discuțiunile aceste frumoase între cei dintâi profesori ai Universității ieșene, se făceau pe când în Universitate nu erau decât 106 studenți repartizați astfel: 72 la facultatea de drept, 15 la cea filosofică, 5 la amândouă facultățile și 14 la cea teologică.

Din acești 106, 102 erau români, 2 armeni, 1 catolic și 1 evreu. Și acești studenți erau unii din ei cu studii diferite: 48 erau gimnaziști absolvenți sau seminariști (cu 7 clase); 41 aveau numai câteva clase gimnaziale; 9 studiaseră numai în institute private și 8 în clasele primare private.

Bacalaureatul de pe vremuri

(1890)

În actualul local al facultății de medicină, unde era mai înainte vreme Universitatea, se țineau examenele de bacalaureat, pentru elevii și elevele tuturor liceelor din Moldova și anume în două sesiuni, în Iunie și în Septembrie.

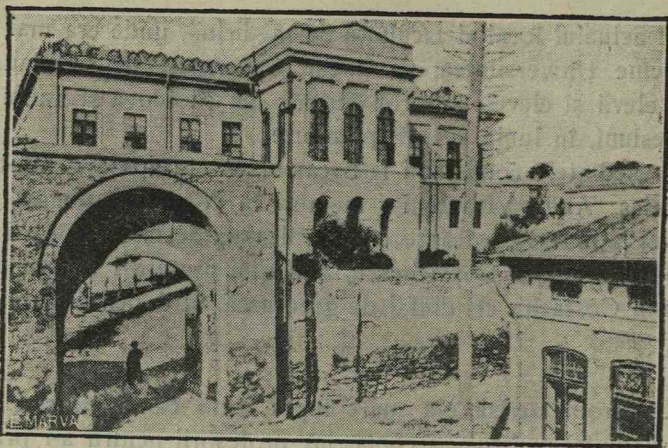
Președintele comisiunii la bacalaureat era aproape întotdeauna același: Andri Vizanti, iar membri în comisiune pentru grecească și latinească, tot aproape întotdeauna aceiași profesori: bătrânul Erbiceanu și Costăchescu, amândoi profesori la Seminarul Veniamin Costachi, cel dintâi de grecească, al doilea de latină.

*

La proba scrisă era mare luptă între candidați și profesori, cei dintâi pentru... a copia, iar profesorii pentru a-i prinde. Candidații erau împărțiți în trei săli: d-rele puține la număr pe atunci, din absolventele liceelor de d-re din Iași Humpel și Varlam, dimpreună cu candidații, a căror nume începeau cu literile A și B, în așa zisă sală a Potcoavei, din cauză că în această sală senatul universitar de pe vremuri își ținea ședințele în jurul unei mese în formă de potcoavă. În această sală era foarte greu de... copiat. Profesorul care supraveghea candidații, se așeza în mijlocul potcoavei, de unde lesne avea puținta să vadă ce fac toți elevii. A doua sală fiind cea mai mare—sala actuală a pașilor perduți și a bibliotecii facultății de medicină—cuprindea elevii dela litera B până la S inclusiv. În această sală, parte dintre candidați erau așezați în bănci, parte câte unul la niște măsuțe. Copierea aici era mai... ușoară, căci studenții Universității și alți elevi staționau în curte, iar pe ferestrele deschise, se puteau arunca fășiile de hârtie, legate cu șfoară și cu petricele, din cari dacă nu toate, mare parte din ele—cu tezele gata făcute—ajungeau la candidați.

Sub motiv de a bea apă, candidații mai găseau în căni de apă puse în acest scop în câte un colț din sală, teze gata făcute, pe cari mânilor binevoitoare ale odăiașilor le aduceau dela cei din afară. În sala a treia, din mâna stângă de lângă sala precedentă, copiarea... se făcea și aici cu ușurință, candidații așezați prin bănci primind din afară tezele.

După proba scrisă, candidații reușiți treceau la proba orală, iar cei căzuți primeau dela secretariat, jumătate din taxa depusă, adică 10 lei, cu cari chefuliau spre a-și îneca necazul cădereii.

Universitatea veche

La examenul oral, care dura vre'o 10 zile, candidații erau liberi să se prezinte în acest interval de timp profesorilor din comisiune, la cari vroiau, împărțindu-și obiectele, după cum le venea la socoteală. Fiecare profesor, sau cel puțin doi, avea câte o sală deosebită, așteptând candidații cari se prezentau pe rând în zilele alese de ei însăși. În o sală, profesorii Erbiceanu și Costăchescu, ședea fiecare la câte o măsuță, peste care stăteau maldare de autori latini și greci.

Candidații erau întrebați ce autori au pregătit pentru bacalaureat și anume ce parte, pentru a fi examinați din această materie.

Amândoi profesorii, erau ursuzi și morocănoși, țipau și o cărau pe candidații ce nu răspundeau la întrebările ce li se puneau. Cuvintele ce li se adresau erau cam acestea:

— „Bine bre omule, dacă nu știi latina și greaca, apoi ce ai învățat în 7 ani de liceu. Cum ai să trăiești în lume, fără să poți traduce măcar un autor așa de ușor. Rău, foarte rău. Avem să ne mai întâlnim la bacalaureat. Așa nu se trece“.

Având însă și Erbiceanu și Costăchescu inimă de aur, totul se mărginea aici și candidatul trebuia să fie prea de tot slab, ca să cadă, căci de obște mai toți treceau.

În una din zilele de examen, se prezintă profesorilor Erbiceanu și Costăchescu, doi absolvenți locali, actuali distinși profesori ieșeni: d. Mihai Carp și sora sa Elena, actuala d-na prof. I-brăileanu.

Venind mai întâi la profesorul Erbiceanu, acesta fără a rădica ochii de pe catalog, întrebă: — Dar dv. cine sunteți? Răspunsul fu: — Carp Mihai și Carp Elena. — Da, da, îngână Erbiceanu. Dar care e Carp Mihai și care e Carp Elena?

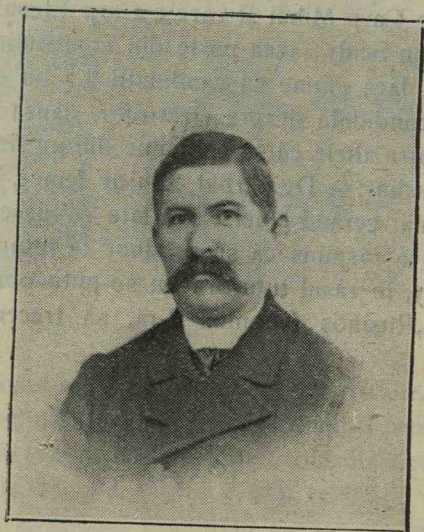
Și d-rul Leon Sculy făcea parte din comisiunea de bacalaureat. Ii plăcea să facă glume cu candidații. La un examen, întrebând pe o d-ră candidată despre electrofor, dânsa a descris aparatul, spunând între altele că se compune din un fir de păr. D-rul Sculy întrebă imediat; — De bărbat, sau de femeie, d-ră?

Iar altă dată, cerând unei candidate să descrie camera lui Sausure, aceasta a răspuns că se produce la întunec combinarea... D-rul Sculy, în râsul tuturora nu se putu opri să nu-și plaseze gluma: — „Rușinos fenomen d-ră, să trecem la altă chestiune“.

Profesorul Lucescu dela Liceul Național

(1895)

Deși seminarist, Lucescu a ocupat catedra de Matematici c'ea la Liceul Național, curs superior. Încă din cursul inferior, băieții vorbeau cu frică de strășnicia lui Lucescu și chiar profesorii de matematici din cursul inferior, ca Paladi și Roșu, când aveau la

Profesorul Gh. Lucescu

lecție un băiat ce nu știa, îi spuneau: „vei vedea ce ai să pățești când vei fi în cursul superior, dacă vei ajunge acolo, la d. Lucescu. Acesta nu glumește“. Și, în adevăr, cum ajungeai în clasa V-a, în prima lecție ce o aveai cu Lucescu, el te întreba: unde ai făcut cursul inferior și ce profesor de Matematici ai avut? Apoi, începea explicația, vorbind rar și apăsător, cerând cea mai de-

săvârșită liniște și obligând pe toți elevii să urmeze pe un caet special intitulat „brulion“, explicația dela tabelă.

Când te scotea la lecție și nu puteai răspunde, îți spunea cu un aer zâmbitor, ca și cum ți'ar fi spus lucruri plăcute: „rău, rău, ai să rămâi repetent. Iaca îți pun 1“... și acesta odată pus, era greu de corectat. De schimbat o notă nici vorbă nu putea fi și nici meni nici n'ar fi îndrăznit să'l roage de așa ceva.

Sever era cu elevii slabi, știa însă să aprecieze pe cei buni, cari însă nu trebuiau să se lese pe tânjală, căci repede își schimbă părerea și devenea și mai strașnic cu aceștia.

— „Știu că poți, zicea el de multe ori, dar nu vrei. Ești deci de două ori vinovat“.

La teză nu era chip de copiat. Dădea trei, patru chestiuni deosebite, astfel că fiecare elev avea alături, în spate și în față alți elevi cu chestiuni de teză deosebite, neputând deci copia unul dela altul. Și cum chestiunile ce le dădea erau cele mai adese ori probleme, nici din carte nu se putea copia.

Și paza riguroasă pe care o exercita, silea pe elev să scrie numai ceia ce știa, sau să dea... teza albă.

Cu câțiva ani înainte de moartea sa, cu toată aparența robustă ce o avea, căci era bine legat și rumăn la față, s'a îmbolnăvit greu de piept, boală care i-ar fi venit dela o alegere unde a stat pe un timp de ploae, toată ziua, sub bolta dela intrarea vechii Primării din Iași, (unde astăzi se află Teatrul Național), căpătând o pneumonie, care niciodată n'a fost bine vindecată.

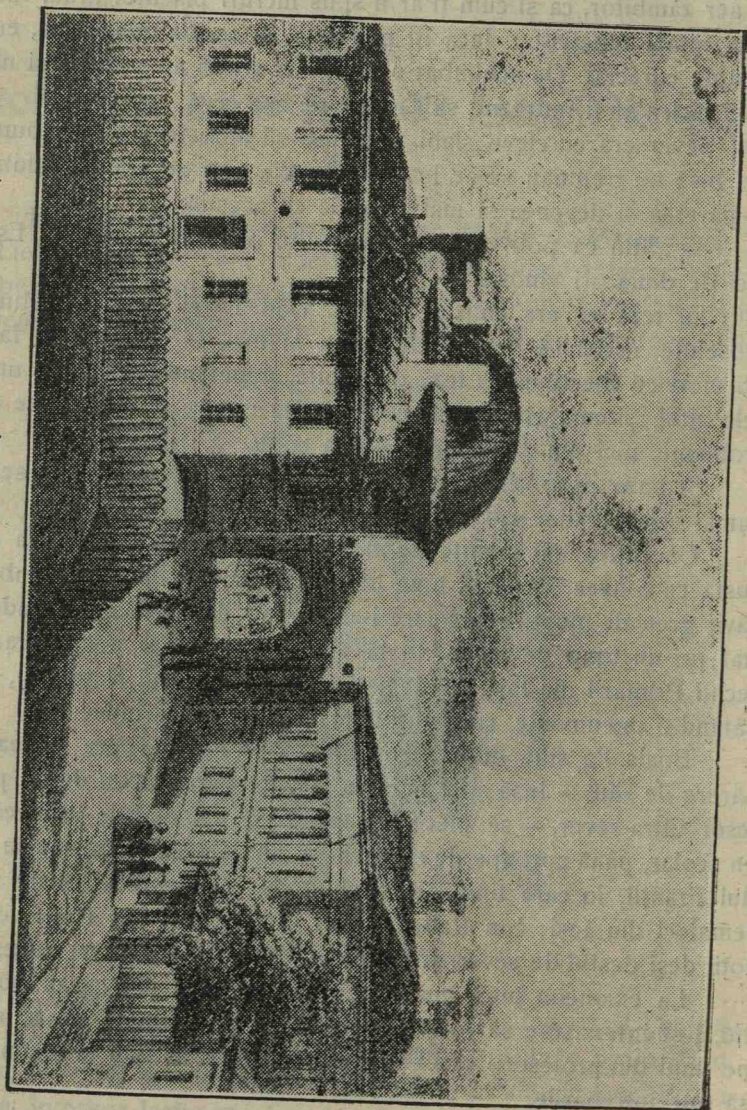
Boala l'a silit, după recomandăția medicilor, spre marea sa părere de rău, — însă spre bucuria elevilor cari scăpau de un profesor ultra-sever, — să plece, începând din Octombrie al fiecărui an școlar, până aproape de examenele din vară, în Italia sau în sudul Franței, în care timp era suplinît de vechii profesori de matematici din Iași: Ion Rallet, Aurel Mănescu și Ion Praja, cari, toți, deși destul de severi și ei, nu se puteau compara cu Lucescu.

La examene însă, apărea Lucescu și deși din cauza boalei lui, i se interzisese să vorbească mult, totuși examina el sau ruga pe unul din profesorii cari'l suplinea și cari îl as'teau la examene, să pue întrebările.

Nota însă, în tot cazul, o punea Lucescu și vai de acel care bizuindu-se că nu mai are pe Lucescu ca profesor, n'ar fi învățat în timpul anului.

Frica de Lucescu era atât de mare printre elevii, cari'l porecliseră Lucifer, încât întreaga preparație de 10 zile dinainte de examene, era întrebuințată, de elevii cei buni și cei răi, numai pen-

Arcul de la Academie

tru Matematicile lui Lucescu.

Deși foarte sever, Lucescu a fost un profesor eminent și drept. A scos elemente de valoare dintre elevii săi. Atât de scru-

pulos a fost Lucescu, încât chiar o sutime dacă ar fi lipsit unui elev la examen, cu toate rugămintile ce i s'ar fi făcut, nu i'o dădea. Conferința clasei însă adeseori complecta sutimea ce lipsea elevului. Lucescu a murit în străinătate, de cruda boală de care suferea.

De Max el... din Iași
Fieți mai...
Liceul...
Profesorii...
La școală...

De Max elev la Liceul Național din Iași (1887)

Fiul mai mic al d-rului Max, pe care ieșenii cei vechi l'au cunoscut cu toții, era drăcos peste măsură. Pe cât era de inteligent, pe atât era de leneș. De abea a putut absolvi cele 4 clase liceale și cu tot regretul lui Vasile Burlă, pe atunci director al liceului național, Eduard Max n'a isbitit să treacă în cursul superior.

Liceul era pe atunci unde e astăzi școala de Bele-Arte, iar ca să ajungi până la școală, trebuia să te oprești mai întâi pe la Ghiță Olteanu. Aici nu era elev al liceului național, ca să nu'și petreacă timpul când lipsea dela școală. Eduard Max era și leneș și absenta dela școală, iar când își dădea osteneala să fie prezent în clasă și când era chemat la lecție, foarte liniștit se râdica de pe bancă și spunea profesorului că n'a preparat lecția. Colegii lui de școală cari mai trăesc astăzi, îmi povestesc multe din ghidușiile lui Eduard Max—mai târziu celebrul de Max, care a uimit Parisul prin jocul său admirabil.

Profesorii dela liceul național, din clasa IV-a, îi puneau nota 1 la toate obiectele. Intr'o zi însă, Eduard Max se 'ntrecu. La clasa de fizică a profesorului Gh. Urziceanu, s'a hotărât nu numai să se rădice în picioare din bancă, ci să vină chiar la tabelă, când a fost scos la lecție. Colegii din bancă nu știau ce să creadă. O fi știind în ora aceia lecția Eduard Max, că s'a dus pușcă la tabelă?

A bolborosit dânsul câteva cuvinte, dar imediat, foarte liniștit, a spus profesorului că nu s'a preparat și, fără a mai aștepta vre'o vorbă din partea lui Gh. Urziceanu, s'a reîntors în bancă, de unde a auzit apoi cuvintele profesorului său: — deși n'ai spus nimic, dar fiindcă tot văd un progres, căci ai venit până la tabelă, îți pun nota 3.

La sfârșitul anului școlar, media generală a lui Eduard Max era 2.50.

Și dacă moda în afară de școală la tinerii cheflii era ținută cu multă sfințenie, Eduard Max a vrut s'o introducă și în școală. Venea la școală, în ghete de lac, cu jobenul pus pe o ureche și cu monoclu.

Elevul Eduard Max

Il prinde directorul Burlă într'o zi îmbrăcat astfel.

Luat din scurt, de ce umblă cu joben, Eduard Max a spus că nu are altă pălărie, așa încât trebuie să vie la școală cu joben sau cu capul gol și neputând umbla cu capul gol (moda aceasta a prins la băeții de astăzi din licee) este nevoit să poarte joben.

Părintele său drul Max, avea o vie la Socola (astăzi proprietatea d-lui Trihub). Era în culmea fericirii Eduard Max când putea spune colegilor săi că tatăl său are proprietăți. Pentru ca toată lumea să afle că familia sa are o vie, și-a tipărit cărți de vizită astfel:

„Le Prince Edouard de Maxembourg de Socola“. A făcut mereu vizite pe la toți cunoscuții, spre a lăsa cărțile de vizită astfel tipărite.

Disperarea părintelui său că Eduard nu se dădea la carte, ajunsese la culme. Soarta băiatului era hotărâtă de către părinte: să fie dat la cismărie, chiar la cismăria care se afla în localul actual al Camerei de Comerț unde la etaj locuia d-rul Max.

Sosise însă vremea băilor. În fiecare an familia Max pleca în străinătate și niciodată nu ocolea Parisul.

Eduard Max care avea dispoziții, de când era în liceu, pentru teatru, în mai multe rânduri a declamat la diferite reprezentații de binefacere ce aveau loc în sala „Amicii Artelor“ unde astăzi este Conservatorul de muzică și declamație, dovedind că are talent.

A rugat pe tatăl său, când au plecat în străinătate, ca la Paris să-l ducă la un profesor, care să-și dea părerea dacă poate sau nu să între la Conservatorul din Paris.

D-rul Max nici n'a vrut să audă la început de așa ceva, dar odată ajunsă familia Max la Paris, băiatul îi tot dădea zor tatălui său, să-l ducă numai decât la un profesor renumit, care să-i dea sentința, dacă are sau nu are talent la declamație. Și după ce Eduard Max s'a prezentat profesorului și a arătat ce știe, a primit următorul sfat părintesc: — dă-mi voe să-ți dau un sfat părintesc: arta și d-ta nu sunteți făcuți unul pentru altul; dacă părintele d-tale are vre-o bucată de pământ, dute și o cultivă...

Cel mai încântat de acest răspuns a fost d-rul Max, care-și luă imediat fiul și plecă în altă parte, la băi în Franța. După trecere de două luni dela această scenă, familia Max s'a reîntors din nou la Paris, pentru ca de aici să plece în țară.

Fără știrea tatălui său, Eduard Max se duse la acelaș profesor, rugându-l să-l examineze din nou. Și după ce mai ascultă încă odată pe tânărul Eduard, încântat de progresele vădite făcute într'un timp atât de scurt, profesorul scrise d-rului Max câteva rânduri, prin care-i arăta că revine asupra primului său verdict și că consimte a pregăti pe fiul său pentru a intra la Conservatorul din Paris.

Nu trecuse nici 3 ani și Eduard Max care intrase printre cei dintâi la Conservatorul din capitala Franței, absolvi școala cu premiul I, la dramă și comedie, ceea ce, scriau ziarele pariziene de atunci, nu se întâmplase decât de 3 ori de când exista Conservatorul din Paris.

Ioan Paul

(1890)

Sunt aproape 7 ani de zile de când bine cunoscutul profesor ieșan de pe vremuri, Ioan Paul, a părăsit orașul nostru, pentru a se stabili la Cluj, unde fusese numit profesor la Universitatea din acel oraș.

Ion Paul

Cu acea ocaziune a avut loc o așagapă de despărțire, oferită de numeroși prieteni ieșeni și când acel ce a fost Ioan Paul, mișcat până la lacrimi de dragostea ce i s'a arătat, a spus: „cuvintele ce mi le adresați, e merindea cu care mă voi duce dîncolo de munți. Cea mai mare dorință a vieții mele a fost să trăiesc în Iași, în orașul unde au scris: micul Homer român Ioan Creangă și Mihai Eminescu și unde împreună cu vechiul meu amic Miron Pompiu, am lucrat împreună la alcătuirea de cărți pentru tinerime“.

Iar acum câteva luni în urmă, Ioan Paul trebuind să se retragă la pensie, și-a exprimat dorința ca restul vieții să'l petreacă la Iași, dorință pe care nu a putut'o îndeplini, din motive necunoscute. Doar rămășițele sale pământești au fost aduse și înmormântate la cimitirul Eternitatea, alături de ale vechiului său prieten intim Ioan Praja.

Miron Pompiliu

Plecat din țara Moșilor lui Iancu, Ioan Paul acum vre'o 37 de ani, a venit în vechiul regat, încălzit de focul sacru al patriotismului și cu cele mai mari iluzii despre viitorul neamului românesc. Incelul cu încetul, Ioan Paul a devenit o figură însemnată a învățământului românesc din regat și ca profesor și ca scriitor și ca conducător al școlii și ca autor didactic.

Cu aceleași simțiminte, cu aceiași menire culturală, Ioan Paul, care a lăsat în urma sa, în special la Iași, experiența didactică dobândită prin devotamentul său pentru problemele școlare de tot soiul, a plecat în Ardeal, unde era nevoia mai mare și răspunderea mai grea, a plecat la datorie, dar a plecat și pentru că glasul rugător al celor de unde a plecat, îl rechemă.

Pe unde, aici în Iași, n'a fost Ioan Paul profesor? La liceul

național, la liceul internat, la școala normală de fete, la școala militară, la institutul Humpel, la seminarul Veniamin Costachi.

Și când în gara Iași, în ziua plecării sale la frații noștri din Transilvania, ieșenii l'au condus și i-au urat drum bun, unul din vechii prieteni îmbrățișându-l, i-a spus:

— Du-te și spune celor cu care vei trăi și pe care-i vei cuceri, ca și pe noi, că nu e totul putred în vechiul regat al României; du-te și spune că o viață întregă am servit credincioși idealului care a călăuzit sufletele pe drumul biruinții de astăzi; mai spune-le că suntem dintr'o bucată, corecți și muncitori și că o lume nouă, nu pentru noi ci pentru cei de după noi suntem hotărâți a clădi, cu orice mijloace și peste capul tuturor, la care chemăm la lucru și pe frații de acolo.

Unde se'nvăță în Iașiii noștri

(1880)

În foarte multe case, unde astăzi nici pomeneală nu mai este, că altă dată în ele au fost vechile școli sau pensionate particulare din Iași, în aceste câteva case s'a dat de către dascălii de atunci, o educațiune aleasă fiilor de ieșeni. Se preda germana și franceza în deosebi.

Ieșenii își amintesc de cele mai de samă pensionate de băeți, cari au dispărut odată cu cei cari le-au înființat. La pensionatul Caracaș din strada Armeană (astăzi casele d-lui avocat Veiler), s'au perindat nenumărați elevi, cari mai târziu s'au relevat prin soliditatea cunoștințelor dobândite. Aici a îrvățat și elevul Ioan Botez, actualul director al Băncii Iașilor și profesor universitar.

De ce nu s'ar aminti printr'o modestă placă așezată la intrare, că a fost cândva aici pensionatul Caracaș?

Și care dintre ieșeni nu și amintește de vechiul pensionat Scenk, condus de bătrânul modest Scenk și de soția sa, cari au adus atâtea servicii școliei, ceia ce însă n'a împiedecat ca la sfârșitul vieții să simtă amar greutățile existenței lor. Intr'o căsuță mică mai întâi, din str. Coroi, îndărătul Comandamentului Corpului IV de armată, zi cu zi soții Scenk s'au sacrificat pentru ca școala pe care au condus-o, să fie la înălțime. Devotamentul lor însă față de nenorociții copii surdo-muți, a fost neîntrecut.

Dela pensionatul Scenk au ieșit absolvenți frații Gane, Albert și Henry Ghica, Arthur Sion, frații Botezatu, G. Rosnovanu, frații Gruchol, Maugsch etc.

De numele Rang este legată o bună parte din amintirea ce o avem despre primele pensionate și școli particulare ce au fost cândva la Iași. Grădina de copii condusă de d-ra Julieta Rang și mai târziu de concetățeană noastră d-na Rang, a avut timpul ei de splendoare.

Tot asemenea și de pensionatul Curius și de pensionatul Frey, primul din piața Sturzoaei, al doilea din str. Carol dela Copou. La acest din urmă pensionat a învățat și d. Henry Catargi, fost mareșal al Palatului.

Scenk

Pensionatul Weitzecker din str. Tăutu, se deosebea prin frumoasele producții de scrimă. Aici printre alții a învățat și Paul Ventura, fratele aceleia care a fost o distinsă doamnă din Iași, Lucia N. Cananău. In sfârșit, un alt pensionat de băeți era Chaiol din str. Sărărie.

Printre pensionatele de fete, a fost în primul rând Humpel din str. Carp, pensionat care a dezvoltat atât mintea cât și sufletul copilelor încredințate lui. Apoi, pensionatul Daudin de Perrière, condus de soția fostului director al închisorilor și care ocupa clădirea unde este astăzi căminul studentelor din str. Carol, peste drum de Universitate. In fostul pensionat Varlam din str. Universității, mai înainte se afla pensionatul Maevschi.

Două licee însă de mare însemnătate au fost liceul nou, pe locul unde acum este școala normală de fete din str. Carol și institutul academic unde acum este școala Oltea Doamna din str. Cogălniceanu, ambele fuzionând mai târziu sub denumirea de In-

stitutele-Unite, având la început cursul inferior în str. Carol, iar cel superior în str. Cogălniceanu. Pe aici au trecut generalul Petru Grecianu, Dimitrie Bogonos, G. Dunkan, generalul Manolescu Mladian, Neculai Cananău, Alex. și Lascar Rosetti, Ernest Canano etc.

Să le ținem minte pe toate aceste, școli vechi cu oameni care le-au condus, cu toată vrednicia și cu toată dragostea pentru Iașul nostru.

Un alt pensionat vechi din Iași, a fost acel al lui Jordan din strada Sărărie, în actualele case Cozadini, ocupate astăzi de către Siguranța generală. Cam de pe când a fost focul cel mare în Sărărie, a început a ființa și acest pensionat. Jordan era elvețian, frate cu profesorul Jordan dela școala centrală din Paris. A sosit la Iași, adus ca repetitor al tinerilor Canta, al lui Vasile, tatăl lui Matei Cantacuzino, al lui Iancușor și al celui de al treilea frate.

La început Jordan nu a primit ca elevi în pensionatul său, decât pe fiii celor mai cunoscuți ieșeni, iar mai târziu pe toți aceia cari veneau și cereau înscrierea la școala sa.

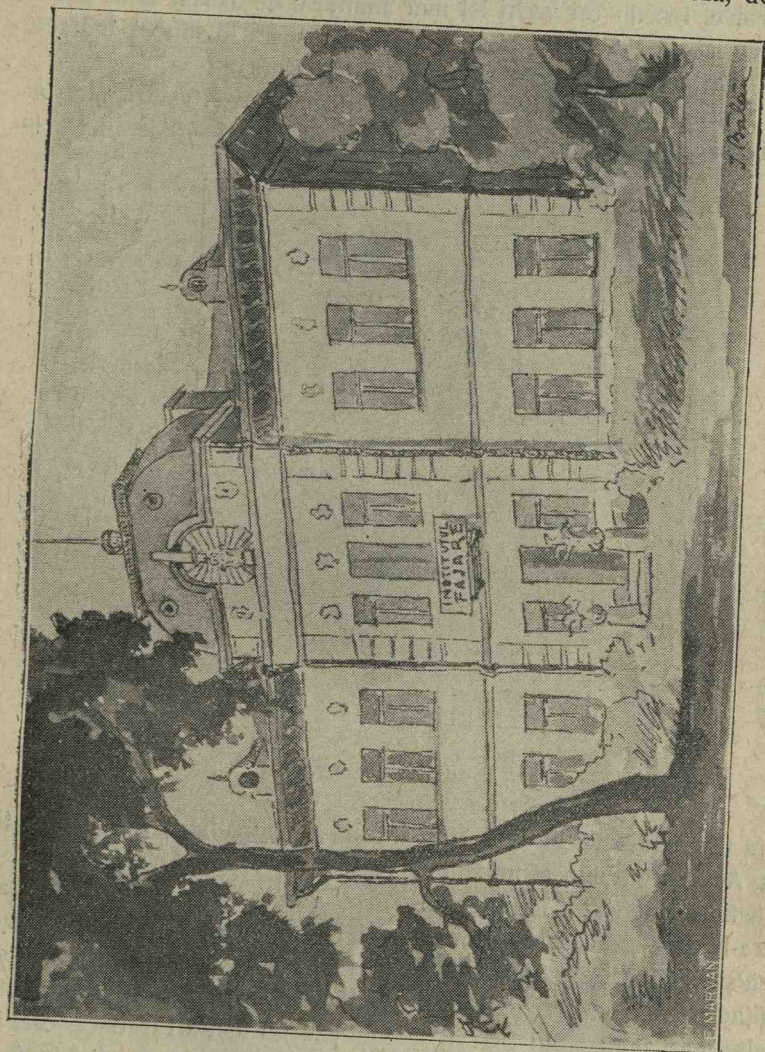
Pe aici au trecut frații Alexandru și Gheorghe Liteanu, frații Alexandru, Neculai și Mihail Suțu, frații Ghica Brigadir, Macarovici (generalul Macarovici), Crupenschi (colonelul Crupenschi), frații Catargi, Oscar Moruzi, Dimitrie Moruzi (cneazul și publicistul), Cantacuzino, d-rul L. Russ, dr. Gh. Bogdan, frații Gall, Grigorie Cogălniceanu, Vasile Jora, Matei Gane, Neculai Gane și atâția alții, ieșeni despre care păstrăm amintiri frumoase și duioase.

Jordan a fost și profesor de l. franceză la Academia Mihailiană.

La pensionatul lui, erau între alții profesorii: I. Burry de limba franceză, dr. Oscar Mihailis de limba germană, bătrânul Toma Săvescu.

Vechi pensionate de fete din Iași mai erau: al Doamnei Joie, care din str. Păcurari s'a mutat mai târziu în str. Muzelor; al doamnei Sacheti, care își avea pensionul la deal la Copou; al doamnei Gall, mama d-lui Gall, fost secretar general al Primăriei com. Iași. Pensionatul era în stradela Sf. Atanase. Dintre foastele eleve dela acest pension, trăesc astăzi numai două: d-na Elena dr. Peride și d-na maior Vasilescu, doamne cari n'au părăsit de loc Iașul.

Mai erau: pensionatul Doamnei Fajare, din strada foastă Română și din str. Asachi, local ocupat astăzi de către orfelinatul „Regina Maria“. M-me Fajare era o bătrână franceză, devo-

Institutul Fajare de pe vremuri

stată creșterii și educației fetelor și dânsa se făcuse repede cunoscută la Iași, ca o bună profesoară.

În str. Toma Cosma era pensionatul doamnei Grandjin. Aici au învățat multe eleve. Printre acele cari nu au părăsit de loc Ia-

șul, rămânând și trăind în acest oraș, sunt d-nele dr. Sculy și Triandafil.

Doamna Petit, era o femeie foarte instruită. Se ocupa mult de eleve. Ieșenii cei vechi își mai amintesc de dânsa, când ducea elevele la școală, într'o trăsură mare, iar seara le aducea îndărăt.

Un vechiu pension cunoscut era și Knoch.

Un alt vechiu pensionat, care funcționează și astăzi, fără întrerupere de aproape 60 de ani, a fost înființat de către d-na Ma-

D-na Maria Herovanu

ria Champalbert, în anul 1867. Maria Champalbert, era diplomată a Academiei din Montpellier, femeie foarte cultă, superioară și distinsă. Institutul înființat de dânsa, a luat ființă mai întâi la Piatra-Neamț și aceasta datorită unei întâmplări: venind din Franța să și vadă niște rude stabilite la Piatra, a rămas în acest oraș, fiind rugată de prefectul de pe vremuri Miluș, precum și de multe alte mari familii din Piatra, să fundeze un institut francez, cari în acele timpuri lipseau cu desăvârșire în acel oraș. Și, înțelegând nevoile timpului, inteligentă, cultă și înzestrată cu o energie deosebită, și-a câștigat repede încrederea și admirația tuturor.

Multe generații îi slăvesc memoria. România îi ajunsese a

doua patrie. De câte ori vorbea de țara noastră, își arăta toată dragostea pentru dânsa.

Pe singura ei fiică, actuala distinsa d-nă M. Herovanu, ma-

Elevele școlii Herovanu având la mijloc pe foasta lor directoare

ma eminentilor noștri concetățeni d-nii Eugen și Alfons Herovanu și a d-nei Lucia Nicolau, a măritat-o după un român.

Sosită în țară în urma autorizației date de Ministrul Instruc-

țiunei publice din 1867, Tell, a înființat institutul sub denumirea de „Pensionat privat franco-român“, iar dela anul 1893 acest pensionat ființează la Iași. Din acest an pensionatul a funcționat sub conducerea fundatoarei încă acum câțiva ani, iar după moartea ei, conducerea a luat-o d-na Herovanu dimpreună cu fiicele ei d-na Lucia Neculau și d-ra V. Herovanu.

Lozinca fundatoarei institutului se păstrează cu sfîntenie și astăzi: seriositatea în cultură și în educația elevelor.

Ioan Caragiani

(1890)

Intr'un ajun de Anul Nou — în 1921 — acel ce a fost Ion Caragiani, profesor de limba și literatura elină la facultatea de litere din Iași, decan al facultății de litere, membru al Academiei Române, — și'a dat obștescul sfârșit.

A fost un om modest toată viața, cât a trăit'o. Și tot așa de modestă i'a fost ultima lui trecere prin străzile Iașului, atunci când în seara zilei în care Ion Caragiani a închis ochii pentru totdeauna, un simplu car funebru tras de doi cai și urmat de o singură trăsurică, i'au condus rămășițele pământești la cimitir.

A trăit savantul acesta fără sgomot, fără paradă.

Era de loc din Clisura (Macedonia) din părinți celnici cari stăpâneau turme de oi. A fost dat să învețe la o școală grecească din Macedonia, de unde apoi a nimerit'o tocmai la Iași, unde a învățat românește și încetul cu încetul a ajuns unul dintre cei mai de samă profesori universitari.

La facultatea noastră de litere a fost numit profesor de limba și literatura grecească la 1 Aprilie — ziua farselor și glumelor — 1865, fiind deci cel mai vechi profesor al Universității ieșene, dimpreună cu Neculai Culiănu.

Facultatea din Iași l'a avut aproape 50 de ani profesor, stând alături de A. D. Xenopol, Anton Naum, Petru Râșcanu, C. Leonardescu, Teohari Antonescu, cu toții dispăruți și de d-nii profesori Ion Găvănescul, Al. Philippide, P. P. Negulescu.

Dar prelegerile sale de limba și literatura elină cu atât au fost mai gustate, cu cât studenții ca și profesorii îi sorbeau anecdotele, pe cari Caragiani știa să le povestească în chip deosebit.

De câte ori n'a povestit pățania sa cu un lăutar țigan! La o petrecere din Iași, a fost invitat și Caragiani. Printre invitați erau profesori universitari, colegi de ai lui, persoane din societate-

tea ieșană, profesori secundari și... un taraf de lăutari țigani. Cântau lăutarii de asurzeau întreaga casă.

După miezul nopții, când lumea începuse a se rări, un profesor se apropie de lăutari și adresându-se celui care conducea orchestra, îi spuse:

— Uite, vezi pe cela de colo (arătând spre Ion Caragiani). E profesor universitar, om mare, însă știe să cânte din scripcă ca și voi, căci e de al vostru. Duceți-vă și'l rugați să cânte și el cu voi.

Ioan Caragiani

Și, lăutarul țigan nici nu mai așteaptă altceva și se duse pușcă la Caragiani. Râzând și cu aerul de prieten și de... compatriot, îi dădu de-adreptul lui Caragiani: — Ne pare bine că ai ajuns așa de mare și că unul din ai noștri e și profesor universitar; dar, uite ce te rugăm, trage-i și d-ta din vioară cu noi și nu-ți fie rușine.

— Taci măi, replică Caragiani, ce tot vorbești...

— Lasă că ne faci cinste, răspunse țiganul lăutar, mai cântă și d-ta, să auzim și noi...

Și Caragiani a trebuit să încerce totul spre a convinge pe țigan, că nu e nici lăutar, nici țigan.

Și acel care avea studii serioase asupra Macedoniei, acel care a tradus și a adaptat din grecește, acel la care se găsisse, du-

pă ce a închis ochii, un început de dicționar macedo-român,—în

Ion Caragiani invitat de un lăutar țigan să-i tragă din vioară

una din zile ducându-se cu căruța spre Podul Iloae, a dat pe șosea de o șatră de țigani, cam pe la Valea Lupului. Țiganii zărimdu-l,

au crezut că e unul de-ai lor și pe dată, șireți cum sunt, s'au sfătuit să'i tragă chiulul și anume când Caragiani ajunsese chiar în fața lor, țigani s'au făcut că se bat între ei, amenințându-se cu drugi de fier, scuipându-se, sbierând și producând un sgomot infernal: ca la țigani. Caragiani crezând de-al binelea că e curată bătae, se coborâ din căruță și venind în mijlocul lor, căută să'i împace: — bine mă, ce vă bateți, că nu e frumos, li se adresă. Atâta așteptau dihaniile de țigani și atunci unul dintre ei, începu să mângâe pe Caragiani și să le spue celorlalți: — Iaca, boeru o să ne împace... și cu toții încunjurându-l, chipurile că au găsit în el pe zeul împăciuitoar, i'au pipăit hainele, pe la buzunarele surtucului, pe la acele ale jiletcei... până în sfârșit, s'au împăcat.

Caragiani a plecat mulțumit că a putut face o faptă într'adevăr mare, împăcând țigani.

S'a urcat din nou în căruță, și'a aprins mucul de țigară, care'i ardea buzele, și'a trântit pălărioara pe cap și a pornit mai departe; și când a vrut să'și șteargă fruntea de sudoare iea batista de unde nu'i și când a mai vrut să se uite câte ore sunt, ioc și ceasul și atunci a întors căruța și a venit din nou în mijlocul țiganilor și vorbind cu bulibașa cel mare, i'a spus că nici batista, nici ceasul lui, nu sunt cu nimic vinovate de sfada țiganilor și că să'i le dea îndărăt. Și i le-au dat.

Acei cari l'au cunoscut pe Caragiani, par'că'l văd și astăzi: scurt, bine legat de trup, rotund și plin, cu fruntea largă, mustăți lungi și groase, ochi lucitori, sprincene dese, în sfârșit o figură originală.

Intra în clasa dela facultate, iarna, cu capul înfundat în gulerul unui modest palton, spre a'i fi mai cald, purtând la gât, o legătoare lată de lână, care'i acoperea aproape întregul obraz.

Și când vorbea din *Tucidide* și când istorisia din *Oedip*, de *Prometeu* și de atâția și atâția, îi curgeau anecdotele, snoavele și glumele.

De câte ori nu a fost văzut numai în halat și cu fesul în cap, stând îngândurat, privind pierdut spre copacii din grădina Universității, de pe prispa caselor unde locuia (astăzi Seminarul de slavistică).

Cu prilejul unei vizite a Regelui Carol la Iași, Regele dorind să aibă la dejun pe Caragiani care era neîntrecut în anecdote,

a trimis un aghiotant să'l invite. Și aghiotantul a dat de Caragiani îmbrăcat numai în halat, cu fesul roș în cap, tologit pe prisma caselor dela Seminarul de astăzi de slavistică.

Ioan Caragiani (după o ultimă fotografie)

Niciodată însă Caragiani n'a uitat să povestească tuturor pățania sa din Turcia când vroind să o viziteze, cu ocaziunea plecării sale la Ianina, a fost dat drept spion și făcându'i se un simulacru de percheziție, s'a găsit că aparatul de fotografie, ar constitui o dovadă de vinovăție. A stat Caragiani mai bine de o lună de zile arestat, până a intervenit ministrul României la Constantinopol. Când a fost eliberat, Caragiani a luat vre'o 15 albanezi marinari, i'a dus într'un vârful de munte, a pus la fript mai mulți miei, și a tras un chef cu lăutari, de a mers vestea hăt departe...

Cântăreții de odinioară

(1890)

É unul care și acum mai viețuește și care pe vremuri, făcea să răsună centrul Iașului de glasul său frumos, Gh. Borteanu.

Cânta cu atâta căldură și dădea atâta expresie cuvintelor, încât înduioșa pe cei ce-l ascultau.

Incepuse să cânte în Iașul nostru, la Hala de bere, instalată unde astăzi este poșta din str. Lăpușneanu.

Nu era sară, ca să nu i se spună lăutarului: — Zi-ne, zi-ne cum știi tu să ne zici, știi cu dor, cu foc la inimă, o doină...

Și începea să cânte și cânta cu atâta uitare de sine, cu atâta căldură, încât îi se zăreau și lacrimile. Și plângea și cânta și de era întrebat de ce plânge, răspundea: — asta nu se poate spune.

Și lăutarul din Iași n'a lipsit dela nici o petrecere a altora. El era sufletul, el era acela care încălzea, care mișca pe toți.

Și cânta tot ce i se spunea, mai mult jalnic. La una din aceste petreceri, a cântat „Steluța“. Dar nu sfârși versul al doilea și-l podidi un plâns, care l'a înecat aproape, iar chitara i'a amorțit. Lacrimile l'au muiat cu totul.

— Lăsați'l cucoane, zise unul din tovarășii lui. Nu mai poate, eri și-a îngropat o față de 17 ani, termină școala anul ăsta...

În „Lăutarul său“, N. Beldiceanu spune: „Când aveți un mort în casă, nimeni din voi nu cântă... pe când bietul lăutar, el vă zice când sunt fiere a lui zile de amar“...

Nu mult după aceia, în una din veri, niște lăutari cântau în grădina Tanasachi dela foasta Chateau-aux-fleurs. Era lună și frumos. De gardul grădinei, în stradă, stătea răzimat un bătrân ascultând muzica lăutarilor. Era el, cântărețul de odinioară, fără de care nu se putea petrece și acuma era dat uitării.

Nici un lăutar din ceilalți nu mai voiau să-l iee, căci era bătrân. În ochii lui erau parcă lacrimii trecutului—ce nu se mai întoarce—și ai viitorului, a cărui taină nimeni n'o poate ști.

Și acum când îl văd, de abea trăindu-și pașii și de abea ducându-și existența, parcă i-ași spune:

Gh. Borteanu cântând în unul din saloanele Iașului

— Ai înveselit odinioară atâta lume, ai făcut prin cântecul tău jalnic de multe ori pe atâția să lăcrimeze și n'ai dus greul vieții atunci printre cei ce te-au înțeles. Cu ce te-ai ales însă azi, bătrân duios, din tot farmecul care l-ai împrăștiat cândva în lumea trecută a Iașului?

Institutorul Tincu

(1890)

Const. Tincu era unul dintre cei mai vechi institutori din Iași dimpreună cu bătrânul Stăuceanu, unde atâția și atâția am învățat, la școala primară din foașta stradă 40 de Sfinți, astăzi general Berthelot.

Institutorul Tincu

Constantin Tincu a venit la Iași din comuna Vânători județul Neamț, de acolo unde arhimandritul Chiriac Neculau dela Mănăstirea Neamț a înființat școala care'i poartă numele.

După ce a urmat cursurile gimnaziului Ștefan cel Mare și

apoi ale liceului național, a fost numit institutor la Tg. Neamț unde învățase și dânsul cursul primar, iar de aici la Bacău și în urmă la Iași, la școala No. 1 Sărărie, astăzi Vasile Alexandri unde a funcționat timp de 10 ani. Mai târziu a fost director al școlii primare No. 2 Sărărie, care pe acea vreme era în casele unui preot dela biserica 40 de Sfinți, situată chiar peste drum și vecină cu liceul militar. În urmă această școală s'a mutat în localul propriu, pe locul caselor Quinezu din strada Română, astăzi Lascar Catargi, purtând numele de Mihail Cogălniceanu. Tincu a funcționat aici multă vreme, până ce oboseala și munca l'au silit să se retragă la pensie. O viață întreagă, ca toți dascălii care-și înțeleg menirea lor, și-a trecut-o numai și numai pentru instruirea și educarea copiilor, în aerul închis și colbăit al școlii.

În timpul carierei sale de institutor, foarte mulți oameni de samă și'au câștigat primele cunoștinți instructive și s'au condus în urmă în viață, după povețele lui părintești. Nu se'ngrijea numai de hrana sufletească a școlarii, ci și de hrana de toate zilele. La câți copii săraci, Tincu, după ce se isprăvea clasa de dimineață, nu le dădea gologani, ca să aibă ce mânca!

Era de o blândeță și bunătate neîntrecută. Toată viața a muncit numai pentru școală.

În orele de după clasă, acasă scria cărți pentru școlari, într'un stil foarte ușor și cu multă metodă pentru a înlesni învățământul geografiei. Manualele de geografie ale lui Tincu au fost, pe vremuri, mult căutate.

Când se punea să alcătuiască geografia unui județ, Tincu călătorea, scotea vederi, aduna date, mergea dela autorități la autorități și așa întocmea întotdeauna o lucrare de samă.

Din toată munca lui, grea și atât de producătoare pentru școlari, nu s'a ales cu nimic, decât doar cu sărăcia, căci a murit sărac.

A fost și membru activ al societății geografice române din București.

Foarte prietenos și vesel, așa era cu colegii ca și cu elevii săi. La o lecție de Religie, pe când vorbea despre crearea lumii, un elev din bancă nu era atent la cele ce spunea Tincu, ci vorbea într'una cu vecinul său.

— Cine a făcut lumea, Georgel, — a întrebat deodată Tincu pe elev.

— N'am făcut'o eu domnule, răspuse elevul.

Elevul era Georgel Mârzescu, pe care Iașul l'a pierdut de timpuriu, pentru totdeauna.

George Panaiteanu-Bardasare

— Corespondența cu D. A. Sturdza —

(1859)

G. Panaiteanu-Bardasare este unul dintre bărbații moldoveni cari a introdus pentru întâiași dată cultura înaltă artistică.

Egumenul mănăstirii Todireni din Burdujeni, Sofronie, l'a adus pe Gheorghe Panaiteanu-Bardasare la Iași, unde a urmat

G. Panaiteanu-Bardasare

cursurile școlii dela Trei-Erarhi și Academia Mihaileană. Gheorghe Asachi găsiind în el un talent mare, a stăruit de i s'a dat o bursă pentru a pleca la München, ca să se perfecționeze în arta litografiei, cu von Pilloty, și în Arta picturei la Academia de Arte-

frumoase de acolo. A stat aici timp de 18 ani, unde își făcuse popularitate și a fost încurajat prin comenzi artistice, având prieteni din România, oameni însemnați ca: frații Sturdza-Miclăușeni, Diamandopol, Dassiade, pictorul Lemene colegul său și alții.

Dimitrie Sturdza, fostul prim-ministru și șef al partidului liberal, i-a scris nenumărate scrisori, ca să vie în țară, pentru ca să introducă arta, de unde însă colegul său Lemene artist-pictor, care venise înaintea lui la Iași, îi scrisese că puțină încurajare se dă aici artei. Cu toate acestea, se 'ntoarce în țară, după ce mai urmă la Berlin și arta fotografiei spre a-i folosi.

Sunt foarte interesante și bine de reținut scrisorile și o întreagă corespondență dintre George Panaiteanu-Bardasare și Dimitrie A. Sturdza, pe atunci tânăr de tot, făcându-și studiile la Berlin, de unde reîntors în țară și asvârlit în politică, a fost mai târziu în atâtea rânduri prim-ministru și șef al partidului liberal.

Multe din aceste scrisori, adresate marelui artist ieșan, nu sunt de loc cunoscute. Pentru viața atât de bogată a Iașului mai vechi, le redau aici întocmai. Din cuprinsul lor se va mai vedea și ce bun român a fost Dimitrie A. Sturdza.

Berlin, 11 Aprilie, 1854.

Scumpe prietene,

De nu ți'am scris mai de demult, pentru ca să'ți mulțumesc pentru frumosul roman, pe care ai avut bunătatea să-mi trimieți, te rog să mă ierți și să primești acuma ale mele mulțumiri, ca și când le-ași fi dat atunci, fiindcă ele sunt întocmai așa de sincere. În adevăr, ai făcut mie și fraților și d-lui Câmpeanu o bucurie nespă, deodată par'că nu ne mai aflam în Bonne ci în mijlocul Carpaților; nu numai îmbrăcămintea căruia îi lipsesc numai ochinele (românii la noi au întocmai așa ochinei ca italienii din Roma sau Neapoli). Este foarte bine aleasă și compusă, însă și fața, caracterul, mărimea trupului, postura sunt caracteristice, cu totul expresive și naționale.

Toți cunoscuții din Bonne care l'au văzut, au fost încântați laudând pe acel care l'a compus, — vreau numai pe o autoritate să'ți aduc, pe prof. Weleken, unul din cei dintâi cunosători ai ar-

telor. Am încă o rugămintă să'ți fac, și aceia este să'mi trimeți și pe o româncă, fiindcă am gândit că bietului român îi va fi urât în singurătate. Și de nu ai timp, te rog să nu'ți dai osteneala“.

Iar în altă scrisoare:

August, 1870.

„Am văzut la d. Radovici la București, portretul soției sale, făcut de Lempart din Monac. Am fost încântat de această pictură, căci ea este fără îndoială una din cele mai bune ce am văzut în timpul mai nou. Mi-a venit în minte să pun să facă acelaș pictor portretul în oloi al neuitatului nostru Matei. I-am trimes d-lui Radovici fotografiile făcute de Loescher și Petsch, însă îi mai trebuie o fotografie fie colorată, pentru ca pictorul să poată cunoaște colorul incarnațiunii, al ochilor, al părului, al sprincenelor, al barbei. Bazându-mă pe vechia noastră amiciție, vin astăzi să te rog, ca pe unul ce ai cunoscut pe neuitatul nostru Matei, să faci din fotografia alăturată acia ce'i trebuie pictorului“.

Viena, Noembrie, 1872.

Când trăește cineva în mijlocul străinilor, ori ce semn amical este îndoit de prețuit. Mă cunoști îndestul ca să mă crezi că telegrama ce mi-ai trimes, dimpreună cu alți doi scumpi amici din Iași, mi-a făcut nu numai cea mai vie bucurie, ci mi-a cauzat în timpul de astăzi, o adevărată mângâere. Sunt cu familia mea de trei luni aici în Viena. Nu pierd timpul zădarnic și artele de care noi suntem atât de străini, mă ocupă aici foarte mult. Societatea artiștilor a expus în timpul din urmă patru picturi foarte remarcabile, cu toate că nu sunt în acelaș grad admirabile. O sară în insula Aladeira de Hildebrandt, e una din picturile cele mai minunate, care există: ardoarea apusului soarelui pe această pânză ar lumina singura cameră unde este expus acest tablou și schimbările coloritului, după pozițiunea localității, sunt de o delicatețe și de un adevăr inimitabil.

Un pictor polonez a expus un tablou istoric foarte mare, meritoriu în detaliuri, dar care, are o greșală capitală — îi lipsește perspectiva și toate figurile sunt pe acelaș plan și ceva încă

mai mult sufletul vieții. Mai bine sunt două tablouri — doi pictori unguri — Benegar și un altul. Printre ele, ungurii fac o aparițiune demnă în arte.

Benegar a depins familia regească la Versailles, pe când poporul lua în asalt palatul, și trebuie să spun că a deslegat problema ce s'a propus, cu talent și cu iscusință. Mi se pare că pânza lui a fost cumpărată pentru America...

Ce mai faci? Știu că te lupți neconținut. Și știu cât e greu a lupta la noi. Știu cât de mult te apucă adesea descurajarea și desgustul. Cu atâta mai meritoriu este că ai putut răsbate și ai răsbătut, căci ai produs ceva care nu exista la noi. Grație silințelor d-tale de zi și de noapte, artele au pătruns la noi și ai școlari cari știu admira cu sinceritate și modestie ceia ce e frumos, știind că sunt încă departe de vârful Parnasului și cunoscând cât e de grea calea care duce acolo.

Am mai dat aici peste portrete de Domni și am cumpărat și un portret al lui Matei Basarab. Am văzut și colecțiunea de portrete particulare ale împăratului și am făcut un catalog de toate portretele ce mi sunt cunoscute. Și colecțiunea mea de medalii românești, a crescut. Pun să mi sape aici 14 tabele care vor conține monedele vechi ale Principatelor Moldova și Valachia...

În anul 1858 George Panaiteanu-Bardasare a venit la Iași, unde i se oferi locuința și atelier, în casa unde a fost Universitatea veche (astăzi facultatea de medicină). A venit în contact cu Dassiade, Sofronie Vârnab, Costachi Negri și alți oameni de samă și cari cu multă bucurie și tragere de inimă au donat și au depus tablourile lor pentru a se înființa o „Pinacotecă“ la Iași, al cărei director a și fost numit Bardasare.

Din îndemnul lui Mihai Cogălniceanu, s'a cumpărat pentru marile instituții: Universitatea și Pinacoteca, casele foaste Alecu Roseti-Rosnovanu. George Panaiteanu a emis ideea că trebuie să se înființeze și o școală de desemn și pictură, pentru ca viitoarele generații să știe să aprecieze operele artistice de valoare.

Și în 1860—26 Octombrie—s'a făcut inaugurarea oficială a acestor înalte instituții. Ca primii elevi au fost ucenicii de pe la zugravi.

În anul 1862, George Panaiteanu aducând pe nepotul său, un copil de 12 ani — Em P. Bardasare, în care descoperise un ma-

re talent, l'a pus de a lucrat tot timpul vacanții până în Noembrie când s'a deschis prima expoziție de lucrări ale alevilor acestei școli. Lumea a vizitat expoziția cu bucurie și dragoste, rămânând încântată de lucrările copilului Bardasare, căruia 7 cetățeni întruniți i'au oferit un ceasornic de aur ca încurajare.

De atunci s'a înmulțit numărul elevilor și s'a continuat cu expoziția în fiecare an.

În anul 1864, după programul școlii din Iași, s'a întocmit regulamentul pentru școlile din Iași și București și astfel s'a urmat până la 1866, când cu începerea anului bugetar a fost ștersă școala din buget și atunci Panaiteanu a intervenit pentru reînființarea ei, susținând-o pe socoteala sa proprie și rămânând numai ca director al pinacotecei.

Sosește la Iași și Domnitorul Carol. Pentru întâiași dată vizitează orașul nostru. Cu această ocaziune s'a înjghebat o expoziție din lucrările elevilor, în 6 saloane, după ghips, natură, desen și pictură, între care lucrări s'au distins acele ale tânărului Bardasare, care făcuse în mărime naturală (desemn) portretul Măriei Sale.

Vizitând această expoziție, fostul nostru Suveran a rămas încântat și observând talentul tânărului Bardasare, a cerut să i fie prezentat. L'a felicitat și i'a oferit o bursă din caseta sa particulară, trimițându-l la Berlin cu o scrisoare autografă către profesorul Lachert, ca să urmeze mai departe arta desenului și a picturii. Domnitorul și'a dat cuvântul că această școală se va reînființa și într'adevăr școala luă din nou ființă în acelaș an. Plecând la Berlin ca să ducă pe nepotul său, după stăruința lui George Panaiteanu se dădu un fond pentru a se cumpăra statui în ghips pentru studiul antic și pentru îmbogățirea colecției de sculptură. Astfel, se cumpără grupul Laocoon și grupul Niobé compus din 12 statui, pe care le aduse la reîntoarcerea sa.

Panaiteanu a stăruit ca să se capete un local propriu, deoarece localul de până atunci era insuficient pentru două instituțiuni.

A avut norocul că Costăchel Ghica-Deleni a oferit palatul său din strada Carol, cu un preț foarte mic, pentru a fi cumpărat de stat. După câțiva ani, profesorii universitari ieșeni au cerut ca în acest local să se mute Universitatea. Guvernul aprobând, Panaiteanu a rămas adânc mâhnit, văzând că e forțat să se mute în

localul fost al școlii normale din str. Muzelor, care cu toate îmbunătățirile făcute, era neîncăpător pentru școală.

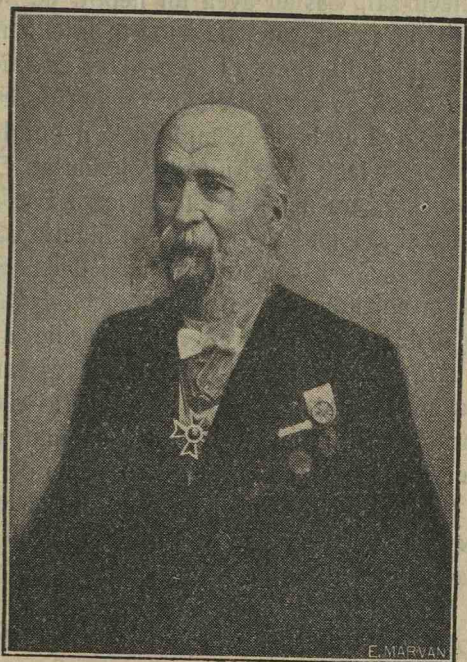
Și atunci și'a aranjat drepturile la pensie, în 1893.

Din școala aceasta, din mâinile aceluia ce a fost George Panaiteanu Bardasare, au ieșit mai mulți artiști; cari au pus artele în activitate în România. El moare în casele sale proprii din strada Mitropoliei (foaste ale lui N. Zisu), în anul 1900.

Profesorul Victor Castan

(1890)

Printre vechii profesori ai liceului național, unul din cei mai cunoscuți era Victor Castan, profesor de limba franceză în cursul inferior. Câte generații de elevi nu au trecut dinaintea lui. Cine nu'și amintește de modul cum explica și comenta aventurile lui

Profesorul Victor Castan

Telemac, în clasa a patra, când cu o voce trăgănată și puțin cântăreață, începea: — Calypso, ne pouvaît se consoler du départ

d'Ulysse. Se grotte ne résonnait plus de son chant... Apoi, deodată simțind că elevii fac nebunii la spatele său, pe când stătea cu fața la tabelă și transcria fraza de mai sus, se întrerupea brusc din explicație și zicea: — mă rog, buișel, astămpără-te, sau: — ne vous genez-pas, où il y a de la gêne, il ny'a point de plaisir.

Băeții care știau ceva franceză de acasă, erau denumiți de Castan, la vieille garde și când vre'unul din ceilalți elevi nu răspundea la o întrebare pusă, se adresa celor dintâi, zicându-le: — c'est au tour de la vieille garde à marcher.

Intre alții, a avut elev pe defunctul Claudiu Rivalet, care, deși făcând parte din la vieille garde, era foarte neastămpărat în ora de franceză și își atrăgea observații din partea profesorului său, în mod invariabil, sub forma aceasta: — Rivalet, vous m'a-gacez, iar acesta în surdină, repeta: — Et vous de même.

Printre elevii săi, Castan avea un nepot, pe Ștefan Castan, astăzi colonel în retragere, care, deși foarte inteligent, nu și prea dădea osteneală la studii. Spre a-l face să se ambiționeze, la fiecare început de clasă, se adresa Victor Castan celorlalți elevi, zicându-le: — Vă rog să nu luați exemplul dela nepotul meu, care deși îmi este rudă apropiată, totuși nu este de imitat. Cel dintâi care făcea haz de aceasta, era nepotul Fănică, cum i se zicea, care se rădica în picioare și răspundea: — de acum înainte voi fi un exemplu pentru colegii mei.—Bine, bine, Fănică, îl complecta Castan, —însă această promisiune nu se realiza nici odată.

Când se dădea teză la I. franceză, greșelile erau însemnate de Castan cu câte o cruce, făcută cu creionul roșu sau albastru. La acei cari aveau multe greșeli, Castan le spunea: — la mata, buișel, este un adevărat cimitir. Când te prindea copiind, pe lângă nota 1 la teză, îți mai punea și 1 la purtare și chema pe pedelul Felix și mai târziu, pe pedelul Maxim, trimetându-te la carceră.

Când explica, ținea ca toată atențiunea elevilor să fie concentrată numai asupra celor ce spunea dânsul.

În clasa III-a, odată pe când explica terminațiile verbelor, îl supăra sgomotul unor elevi din fundul clasei și atunci amesteca terminațiile cu observațiile pe care le adresa imediat elevilor. Așa, ne-a rămas în minte și astăzi și par'că'l aud pe Victor Castan, rostind cu glas tare lecția pe care o explica și pe care a întrerupt-o cu observația adresată elevului Fântânaru, un frate al regretatului Fântânaru fost prefect:

J'aurais-ais, tu aimais-ais, il aimait-ait, nous aimions-ions, vous aimiez-iez... Fântănar taisez-vous, ils aimaient-aient.

Când băeții făceau prea multe nebunii, Castan bătea cu creionul în catedră și striga cu ton rădicat: — 'buițel, nu mă îndrăci, că eu sunt bun, dar știu să fiu și rău.

Totuși, Victor Castan era bun și cu toate notele mici ce le punea în timpul anului, chiar dacă lăsa corigenți, nimeni n'a pierdut un an de școală din cauza sa.

Știa să și facă cursul atrăgător și priceput chiar și de cei mai slabi elevi ai săi.

Când a murit, cu Victor Castan a dispărut un vechi apreciat dascăl.

Iși avea și părțile lui originale. E o anecdotă care multă vreme a făcut deliciul ieșenilor: Tăgăduindu-se de către un cunoscut ieșan, că ar fi francez și lăsându-l să înțâleagă că de și din Franța, ar fi de origină semit, Castan l'ar fi provocat la duel și după ce s'ar fi schimbat cele două focuri de rigoare fără nici un rezultat, Castan ar fi propus adversarului său, ca pe însuși câmpul de luptă să-i dea o dovadă materială de origina sa latină. Și după ce i-a dat'o, s'a legat între amândoi, de atunci, o prietenie care a ținut apoi până la moartea lui Castan.

Ieșenii la teatrul dela Copou

(1880)

Și în ce privește muzica, piesele cari se jucau mai înainte vreme în Iașul nostru, erau cu totul diferite de cele de astăzi. Se jucau pe atunci piese patriotice și, se vede că atât de mult și-a găsit loc pe vremuri muzica frumoasă patriotică, încât de aceia astăzi e celaltă muzică în toi, acea, pe alocuri, cu pornografia în floare.

Gustul muzical a fost întotdeauna de altminteri foarte dezvoltat la Iași și mai cu samă genul de operetă, care încă cu multă vreme în urmă a luat ființă la Iași, întâi sub directoratul lui Teodor Aslan care a montat cu mult fast celebra operetă *M-me Angot*, făcând serii, apoi mai târziu, imediat după războiul Independenței, valoroșii compozitori ieșeni colonel dr. Otremba și Eduard Caudella au compus, pe motive naționale, frumoasa operă comică „*Olteanca*“, cu libretul de colonelul Bengescu, pe atunci căpitan, operă jucată de nenumărate ori la Iași, cu elemente numai ieșene. Rolurile principale erau ținute de Iosefina Gălușcă, în rolul Mărioarei, de d-ra Zail, apoi d-na Șerban, în rolul Oltencei, de Hasnaș și vestitul tenor Gavrilescu în Jănică Fluturel; Meissner, apoi Constantinescu în rolul lui Chir Sandu Chircudescu; Teodor Aslan, apoi Petrovici, în rolul lui Moș Glumici și mulți alții.

Corurile, admirabil compuse, erau sub conducerea soțului Iosefinei Gălușcă, iar orchestra, în care cântau profesorii și elevii Conservatorului de muzică, era sub direcțiunea proprie a autorului, Eduard Caudella.

Vechii ieșeni își mai amintesc de frumoasele melodii din această operă comică națională, jucată în atâtea rânduri în teatrul dela Copou. Ca, de pildă, cântecul plin de humor al lui Chir Sandu Chircudescu, când se întoarce dela război, îmbrăcat în haine turcești, cu carabine, pistoale și iatagane și este întrebat, ce a făcut la război, iar el răspunde: — ce am făcut? Am șezut...

Ba, adică într'o seară
 Stam sub cort și beam tutun,
 Când deodată văzui o pară
 Și auzii pocnind un tun.

Sau, duetul cântat de Olteanca și fina ei Mărioara, cu refrenul reluat de cor, cu o foarte frumoasă armonie imitativă,—scena reprezentând grădina unui conac de moșie din Oltenia, unde proprietăreasa (Olteanca) în tovărășia finei sale (Mărioara) și încunjurată de fetele din sat, toate îmbrăcate în costum național, așteaptă sosirea lui Chir Sandu Chircudescu și a oștilor cari se întorceau dela război:

Cum asfințește frumosul soare
 Fetele mândre, spice de grâu,
 Se adun voioase la șezătoare
 Cu fusu'n mână, cu furca'n brâu,
 Apoi vin babe, fete, neveste,
 Bătrâni pe cârje, se'adun la sfat,
 Spunând moșnegii vre'o nouă veste
 Incât se'adună întregul sat..

„Olteanca“ a făcut deliciul ieșenilor din toate treptele sociale, cari se îngărmădeau să vadă câte de două și de trei ori această frumoasă operetă românească, care nu s'a mai jucat apoi până la 1903, când, după multe rugăminți a fost reluată de Ecuard Caudella, însă a fost jucată numai odată și reprezentațiile au trebuit să fie întrerupte din lipsă de elemente.

O altă scenă frumoasă și hazlie din această operetă, care din nefericire nu se mai joacă astăzi, era când ofițerii regimentelor întoarse dela război și găzduite în conacul lui Chir Sandu Chircudescu, fiind invitați la un ospăț, la sfârșit se scoală în picioare și cu paharele pline închină în sănătatea frumoasei neveste a lui Chir Sandu:

Vivat, vivat, să trăiască
 Păhăruțul plin cu vin
 Vinul în el să se sfârșească
 Când sub cer n'a mai fi vin..

Gazda'i bună și frumoasă
Bobocel dintre boboci,
Vinu'i suc de tămăioasă,
Ce te face nevrând să joci.

Nimeni n'a încercat să monteze această frumoasă operă comică, care a făcut furori pe timpuri la Iași.

La fiecare reprezentație dela teatrul dela Copou, artiștii erau acoperiți de flori, aruncate din toate părțile teatrului, iar autorilor, la prima reprezentație li s'au oferit frumoase cununi de lauri. Toate cucoanele din loje erau și ele îmbrăcate în atrăgătoare costume naționale, ca și artistele de pe scenă. Era par'că o întrecere între sală și scenă, cine va avea cel mai frumos costum național.

Dar, acele vremuri au trecut. Ieșenilor le-au rămas doar amintirile și atât. Ele le mai îndulcesc viața de astăzi.

Neculai Culianu

(1890)

Este unul din acea pleiadă de profesori cari și-a considerat cariera ca un apostolat, căruia s'a devotat cu totul, contribuind atât de mult la progresele învățământului și la reputația de oraș cultural al Iașilor. Când a avut vrâsta de școală, a fost dat să învețe carte la un dascal din târgușorul Ștefănești, care era în apropierea moșiei pe care tatăl său o ținea în arendă. A fost dat la școală împreună cu fratele său Ștefan, Ștefan Nei, frate drept, care și-a schimbat numele de familie, fiindcă un văr al său nu era cuminte la școală și nu învăța bine. Numele Nei nu-i decât o parte a cuvântului Iene, numele tatălui său, pe care l-a întors invers. Nei a fost prim președinte al Curții de apel din Iași și apoi membru la Curtea de conturi.

Dascălul dela Ștefănești nu-i învăța însă mai nimic, în schimb soția lui care nu avea copii, îi îngrijea foarte bine, le dădea mâncare bună și îi culca de vreme. Părinții văzând că la dascăl nu învățau aproape nimic, îi iea dela el și îi duce la școala primară dela Trei-Erarhi.

După ce au mai învățat în familie, după ce au terminat școala primară, Neculai Culianu a figurat mai târziu printre elevii Academiei Mihailene, ale cărei clase le absolvă în 1855. La împărțirea premiilor, părintele Mitropolit al Moldovei de atunci, care a prezidat serbarea, i-a dat un ceasornic de argint, pe care l-a păstrat ca amintire toată viața.

Pe cine n'a avut Neculai Culianu ca profesori? Pe marele August Trebonni Laurian, directorul Academiei, cu totul devotat datoriei sale; pe Neculai Ionescu care preda istoria; pe Cossin profesor de limba franceză și de l. latină, fost elev al școlii normale superioare din Paris, cu care se traducea din limba latină în limba franceză. De limba greacă profesor era A. Metaxa. La

dânsul elevii făceau mult sgomot și în particular Gheorghe Mârzescu, unul dintre colegii de clasă și prieteni ai lui Neculai Culianu, făcea multe năzbâtii. La l. latină, era profesor D. Stoica, cu care se învăța bine etimologia. Despre Stoica, spunea Culianu, că în fiecare an repeta scena următoare: vorbind elevilor despre poezie, le spunea că nu e așa greu de făcut una și, ca dovadă, își punea mâna la frunte, încrețea sprincenile, ca și cum ar fi făcut o sforțare și începea:

Toată lumea câte are
Sunt ca fumul trecătoare,
Numai bunătatea una
Statornică-i totdeauna,
Căci ea până la mormânt
Stă, pe nimeni vătămând.
Cine vrea ca s'o vâneze
Mândria să'și depărteze.

După ce a absolvit Academia Mihaileană, Culianu împreună cu Gh. Mârzescu au fost trimiși bursieri ai statului la Paris. Acolo, îi conduce Neculai Ionescu, îi instalează și îi înscrie la facultate.

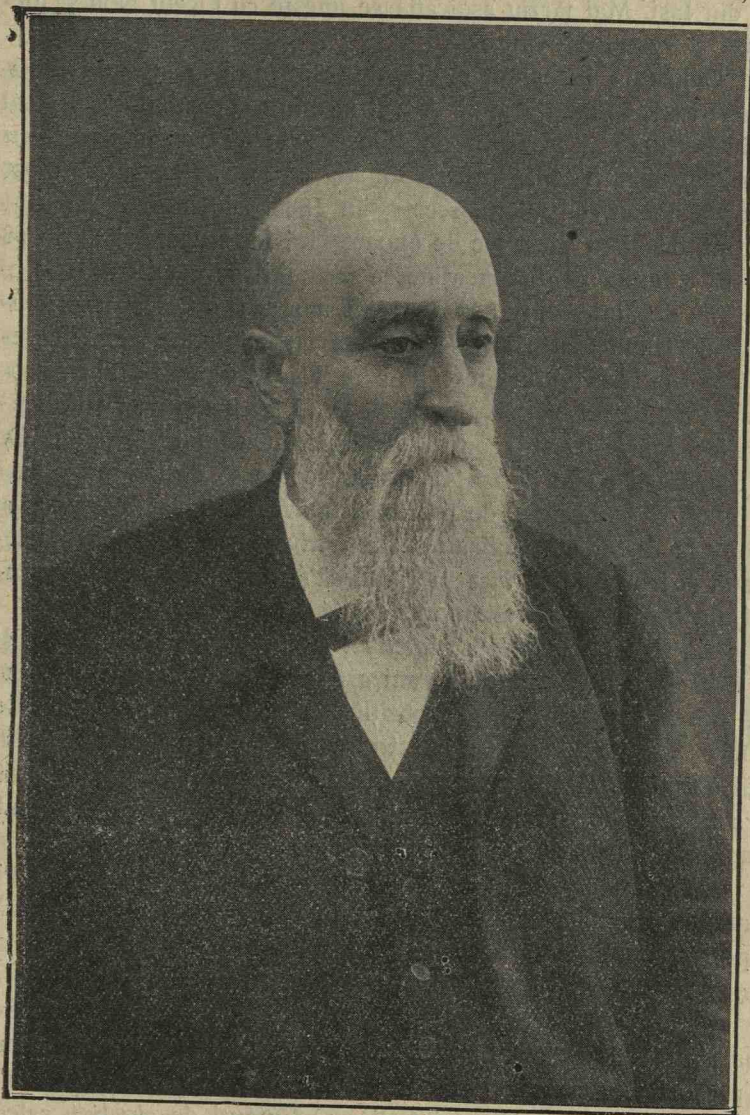
Culianu se înscrie la liceul Saint-Louis, în secțiunea de Matematici speciale, urmând și cursurile dela Sorbona cu cei mai eminenți matematicieni și trecându-și licența în 1860, fiind printre cei dintâi români licențiați în Matematici dela Sorbona. A mai urmat la Paris, 3 ani, observatorul astronomic, care avea ca director pe Le Verrier și apoi pe Delaunay.

Mai erau bursieri ai statului român, pe atunci la Paris, C. Pillat (generalul), V. Agapi (medic de plasă), D. Quinezu (profesor de matematică), D. Ulea, Bossie, Ciurea (dr. Ioan Ciurea), Codrescu (dr. Const. Codrescu), Cobălcescu, D. Petrescu etc.

Culianu se distingea printre toți, prin seriositatea sa. La el recurgeau acei cari aveau nevoie de vre'un sfat, sau când terminau banii. De aceia chiar, de acolo i se zicea: „Papa Culianu“. Bursierii noștri primeau vre'o 200 lei lunar fiecare și mulți dintre ei, mai rămâneau datori pe la restauratorii din Paris.

Reîntors în țară, Culianu a fost numit — în 1863 — profesor provizor de Calcul Diferențial și Integral, la facultatea de Științi

din Iași, de către ministrul adinterim la instrucție Al. Odobescu. Numit definitiv, trece la catedra de Astronomie și de Geodezie, pe

Neculai Culianu

care a ocupat-o neîntrerupt până'n 1905, când cade greu bolnav, iar în 1906 se retrage la pensie, după o activitate de 42 de ani, bine îndeplinită.

El a înființat, împreună cu Ioan Melik, dr. I. Ciurea, Titus Maiorescu, P. Poni, Pavel Paicu, și D. Quinez, Institutul Academic din Iași. Mai târziu asociația se unește cu Liceul Nou și formează și Institutele-Unite.

Culianu a îndeplinit și diferite însărcinări în învățământ, aproape toate în mod gratuit. A fost membru al comitetului central de inspecțiune al școalelor de dincoace de Milcov, împreună cu V. A. Urechia, T. Maiorescu, Gh. Mârzescu, I. Pangrati. A fost decan al facult. de științe, rector—în 1880—al Universității în 4 rânduri, ocupând acest loc de onoare fără întreruperi timp de 18 ani. El a luptat pentru menținerea facultății de medicină, care era să fie desființată în 1884. În 1888, mișcarea opoziției conservatoare devenind foarte vie, se lansează cu ocaziunea vizitei Regelui Carol la Iași, un manifest, pe care 'l iscălise profesorul de geografie dela Liceul Național din Iași, D. D. Pastia și profesorii universitari Mârzescu și Tzony. Ministrul instrucțiunii: de atunci D. A. Sturdza îi dă în judecată. Pastia trebuia să fie judecat la Iași de către o comisiune de profesori universitari, iar Mârzescu și Tzony la București. Culianu se împotrivesc la condamnarea lui Pastia și isbutește să facă ca juriul să'și decline competența. Juriul din București, de altă parte achită pe Mârzescu și Tzony.

Ca rector, Culianu a organizat alături de A. D. Xenopol și C. Erbiceanu, serbarea de 50 ani a Academiei Mihailene, cu ocazia căreia s'a făcut și o expoziție de cărți vechi românești de școală. El a stăruit pentru construirea inst. de anatomie al facultății de medicină și pentru construirea palatului Universității, care s'a făcut sub conducerea arhitectului francez Blanc și are mulțumirea să instaleze Universitatea în noul său local.

În timpul rectoratului său, erau curente de agitație la Universitatea din Iași. Socialismul era în floare. La școala normală superioară erau dese neînțelegeri între studenți și director. Culianu le-a aplanat pe toate, fără măsuri extreme.

A fost și președintele Ligei culturale, el a prezidat întotdeauna congresele corpului didactic, cari se țineau la Iași, fiind chiar și președintele cercului didactic ieșan, dela înființare. Dar cât n'a scris și n'a publicat Neculai Culianu? Cursuri de algebră, calcul diferențial, curs de cosmografie, cari au adus servicii reale învățământului matematicilor.

Primul anuar al Universității, a fost publicat de Culianu. A

făcut parte din societatea „Junimea“, încă dela începutul ei, asistând regulat la ședințele ei și apoi a luat parte la activitatea ei politică. A fost și vice-președinte al Senatului și membru al Academiei Române.

În anul 1915, după o grea boală, Neculai Culianu a încetat din viață. Ca profesor, Neculai Culianu a iubit știința și tinerimea școlară. Ca om, a fost modest, bun, răbdător, generos. A fost și foarte religios. Culianu a fost dintre vechii ieșeni zugrăviți astfel: O față liniștită și bună de patriarh, cu barbă albă; un grai așezat și dulce, ochi de părinte opriți cu iubire asupra copiilor săi studenți, o grijă exemplară pentru lecțiile sale ca și pentru purtările sale, ca să aibă dela cine să învețe tinerii...

Împreună cu D. Petrescu, fost profesor de Astronomie la București, pe când învăța la Paris, Culianu locuia într'o odăe la al cincelea caț, într'o casă din Rue Soufflet, în apropierea Pantheonului, pregătind amândoi examenele. Într'o noapte, ușa se deschide și un individ intră în odăe, pretextând că ar căuta pe cineva. În măneca sositului, Culianu zărește un cuțit. Individul stătea pe gânduri pe cine să lovească întâi, dar observând că arma lui a fost zărită, s'a retras imediat. Amândoi, Culianu și Petrescu, s'au luat după dânsul, dar nu l'au mai ajuns.

Altădată, fiind la Observatorul din Paris, fără să fie anunțată, sosește împărăteasa Eugenia. Culianu necunoscându'o, îi arată totul, adresându-se cu epitetul simplu de „Madame“ și rămâne foarte confuz, mai târziu, când i s'a spus că a fost însăși împărăteasa.

Seminarul dela Socola

(1826)

Ce a fost odinioară Seminarul dela Socola din Iași? Acest așezământ și'a avut pe vremuri, importanța lui deosebită, el întemeindu-se tocmai pe când era mai în floare epoca fanarioasă. Mitropolia din Iași nu avea pe lângă dânsa nici o școală specială de preoție.

Școala domnească din Capitala Moldovei nu producea preoți. La Socola până la 1804 a fost o mănăstire de maici, care însă a fost strămutată în acelaș an de Mitropolitul Veniamin, la Agapia. Și când s'a înființat la Socola Seminarul, el s'a înființat pentru „învățătura, îndreptarea și desăvârșita catehesie a celor cari se vor învrednici prin bisericestele canoane a se hotărâ să primească darul cinului preoției“.

Se predă la început în școala dela Socola, gramatica română și alte cunoștinți ce se socoteau trebuitoare pentru „epanghelma“ de paroh. Cei întâi dascăli au fost aici: Constantin Enachi și un călugăr Ioil, dascăl de teologie, înlocuit mai târziu prin Isaia Socoleanu. Nu mult după aceasta, mitropolitul Veniamin fu scos din scaun de ruși și trimis la M-rea Neamț, unde a stat timp de 6 ani. Reîntors și reurcat pe scaunul arhipăstoresc, se îngriji din nou de prosperarea așezământului său. Era fericit și vesel, când era în mijlocul elevilor seminarului dela Socola. Venea aici încărcat de bunătățuri, de daruri scumpe, pe care le împărțea cu mâna sa elevilor. Ce nu aducea Veniamin cu dânsul?

Cuțitașe, materie de strae, colțuni, papuci, fructe...

Și au învățat în acest timp elevii gramatică, catihis, aritmetică, cartea facerei, istoria religiei, cele trei lucrări ale minții, începutul limbei latinești, bogoslavia, cântările și rânduiala bisericască.

Către apropierea eteriei grecești, școala dela Socola se de-

sorganizează din ce în ce, încât nu mai rămăsese aici decât un singur dascal.

Mai târziu, se spune că Gheorghe Asachi a făcut un plan după care s'au zidit casele principesei Elena Sturdza Păstrăvanu, lângă biserica Sf. Neculai cel Sărac, alături de actuala cofetărie Vlădescu. Iar, în școala domnească din orașul nostru, a mai deschis un curs de inginerie și hotărnicie în limba română. Elevii lui Asachi mai toți au fost fiii de boeri, ca: Alexandru și Teodor Balș, Dimitrie Carp, Iordachi și Scarlat Cantacuzen, Alexandru Crupenschi, Mihail Mavrodin, Gh. Iamandi, Ioan Grecianu, Alexandru Calimah, Alexandru și Constantin Sturdza, etc.

Seminarul dela Socola însă se reorganiza mereu. S'au adus profesori români din Transilvania, ca: Ioan Costea pentru retorică și poetică, Ioan Manfi pentru l. latină, Vasile Fabian pentru teologie și Vasile Pop cu direcțiunea seminarului. Pe la 1826 seminarul dela Socola mai funcționa.

Venind rușii în țară la 1828, seminarul s'a desorganizat iarăși, nerămânând decât o școală de cântări bisericești. Temându-se de holera din oraș, rușii și-au stabilit lagărul lor lângă pădurile școlii dela Socola, unde au construit cuptoare pentru facerea pânei pentru soldați. Din nebagare de samă, sărind scânteii dela cuptoare, s'a aprins școala împreună cu biserica, arzând cu totul.

La seminarul dela Socola de mai târziu, a învățat și actualul Episcop al Hușilor, P. S. S. Iacob Antonovici.

Căpitanul cel frumos și bun cântăreț

(1895)

Pe când se afla la Iași în garnizoană regimentul 2 roșiori, de sub comanda colonelului Chirițescu, unul din cei mai frumoși bărbați de pe vremuri, cavaler perfect și mult apreciat în societatea ieșană, șeful muzicii acestui regiment era tânărul Emil Lehr, adus dela Hamburg de unde era originar.

Căpitanul Emil Lehr

Această muzică era una din cele mai bune din țară și a fost înființată chiar de însuși Lehr. De și e mult de atunci, ieșenii își mai aduc cu drag aminte când regimentul ieșea la paradă având în fruntea sa excelenta muzică, care era nelipsită dela ori ce bal și serată ce se dădeau la Iași. Frumoși mai erau roșiorii de pe a-

tunci în strălucita lor uniformă și fercheșul lor colonel, care știa să facă să bată atâtea inimi ale sexului frumos și slab, când defila în fruntea regimentului său. Dar nu mai puțin și capelmaistrul Lehr, cu cântecele sale marțiale și pline de foc, contribuia și el la faima regimentului.

După războiul Independenței, regimentul 2 roșiori a fost mutat din Iași, ținând garnizoană întâi la București, apoi un timp mai îndelungat la Slobozia în Ialomița. Astfel că numai amintirea rămăsese în Iași despre vestita muzică a regim. 2 roșiori și de căpitanul Lehr.

Căpitanul Lehr dirijând muzica reg. XIII Ștefan cel Mare

Când pe timpul ministeriatului la război a generalului Jack Lahovary se unifică regimentele de linie cu dorobanții și se suprimară în acelaș timp muzicile dela cele 3 regimente de roșiori ce ființeau pe atunci, căpitanul Lehr reapăru la Iași ca șef al muzicii regimentului XIII Ștefan cel Mare, format din contopirea a parte din regim. 7 de linie și din regim. 13 dorobanți. În această nouă comandă, Lehr s'a distins din nou, formând o muzică din

cele mai bune, care a rivalizat cu muzica vestitului căpitan Ivanovici și cu cea a regimentului de geniu din București, de sub comanda căpitanului Kratosvil.

Cele mai grele bucăți erau executate de această muzică. Între altele și muzica grea vagneriană, pe care muzica le executa cu o măiestrie incomparabilă.

Capelmaistrul Lehr era scurt de statură, bine legat, spătos, cu o barbă mică cam surie, totdeauna vesel și bine dispus. A fost însurat cu fiica unui alt maestru al muzicii, vestitul Wies.

Lehr locuia în str. Sărărie, în vechile case Giurcăneanu, unde adeseori se ntruneau prietenii săi, făcând muzică. Între alții, venea Bombonel Aslan, cu care era în strânsă legătură de prietenie. Apoi, mai venea și Alexandru Giurcăneanu, proprietarul caselor în care ședea Lehr și cu care cânta din flaut.

În casa lui Lehr se petrecea întotdeauna admirabil, grație veseliei și buneii primiri de aici. Soția lui era o gospodină harnică. Deși foarte corpolentă și destul de înaltă, când era bine dispusă, dânsa spunea soțului ei: — Emil, invită-mă la un tur de vals, ceia ce Lehr făcea cu plăcere.

Cam prin 1892, Lehr moșteni dela o rudă a sa din Hamburg o sumă de bani. Plecă după moștenire la Hamburg, dar, neputând pleca în haine militarești, se duse dintâi cu doi prieteni ai săi să își cumpere un rând de haine civile pe la magazinele din Iași, în care scop, soția lui Lehr care era „casierita comunității” cum spunea ea pe atunci în cercul familiei lor, dădu o sumă de bani soțului ei, recomandându-i însă că dacă va cheltui mai puțin, să-i aducă restul.

Lehr și-a cumpărat haine. I-a rămas încă și un rest de bani, cu cari a petrecut cu cei doi prieteni la „Respect general”, care pe vremuri era în str. Lozonschi. După chef, Lehr și-a rugat prietenii să nu spue nimic soției sale, pentru că nu ieșea niciodată din vorba ei. Ba, îi rugă să spue acasă că întreaga sumă a fost cheltuită pentru hainele sale.

Cum ajunse însă acasă, cel dintâi care destăinuie „secretul”, fu însuși Lehr, zicând soției sale că, cu diferența de bani rămași a petrecut împreună cu prietenii săi. Aceștia protestară, Lehr însă le-a spus: — nu mai insistați, căci eu nu pot să am nimic ascuns pentru iubita mea Catherina; altfel a-și avea remușcări.

Și când se întoarse din străinătate cu mica moștenire, o dă-

du dragă doamne cu împrumut unui cunoscut avocat ieșan, în schimbul unei... frumoase polițe, scrisă caligraficește și presărată cu nisip aurit. Cu atâta însă s'a ales bietul Lehr, căci banii nu i-a mai văzut niciodată. De astă dată însă d-na Lehr n'a mai fost pusă în curent și, la fiecare 6 luni, din economiile ce le putea face, Lehr aducea soției sale o sumă de bani, chipurile... procentele pe care le-ar fi primit pentru banii împrumutați. Aceasta, spunea Lehr prietenilor săi, pentru a nu supăra pe Catherina.

Lehr a murit, sunt astăzi mai bine de 20 de ani, în casele dărămate din fundul ogrăzii caselor Krupenschi din str. Carol.

Muzica militară, care l-a condus până la cimitir, cu durere mare a cântat din marșurile triste de înmormântare, cari atâta i-au plăcut lui Lehr.

Vechii artiști ai teatrului nostru național

(1890)

Atena Georgescu, sau „Coana Veta“, cum știam noi că i se mai spune, era dintre artistele teatrului Național din Iași, cari și'a atras numai dragoste și simpatie din partea publicului ieșan. În comediile de salon, ca și în cele mai sguuitoare drame, Atena Georgescu provoca în jurul ei numai simpatie. În „Cele două orfeline“, care prin tradiție se joacă la Iași în zilele de Crăciun,

Artista Atena Georgescu

rolul văduvei Frochard era jucat numai de dânsa. Și'l juca atât de bine încât par'că, nouă celor din sală, ne părea rău că Atena Georgescu, acolo pe scenă, își juca atât de bine rolul. Am fi dorit par'că să mai... greșescă, să fie o Frochard mai bună ceva, să nu chinuiscă pe biata față oarbă, orfană... Dar, Atena Georgescu era ea, artista desăvârșită, înțelegătoare a dramelor și comediilor pe care le juca.

A lăsat un nume mare după dânsa, numele ei de artistă ieșană, din Iașul mai de demult.

De câte ori juca într'o piesă Atena Georgescu, de câte ori numele ei figura pe afiș, eram încredințați că spectacolul va reuși.

I se spunea „Coana Veta“, din cauza rolului care l'a jucat în „Noaptea Furtunoasă“ de Caragiali și în care excela. Actorii și colegii ei, îi mai spuneau și „Fifița“. Era una din cele mai bune camarade, cu un caracter admirabil și gata întotdeauna să dea ajutor elementelor tinere din teatru, să se ridice.

În tinereță, a jucat cu Pascaly, cu Demetriad senior și cu alți artiști, dispăruți și ei astăzi.

În teatrul dela Copou, de câte ori a jucat, numai succese a avut. În toate piesele lui Caragiali, a excelat, ca și în „Căsnicia“ de Ursachi, în baba sgârcită din „Crimă și Pedepsă“ și în piesele lui Molière: „Doctorul fără voce“ etc. Mai în toate piesele în care juca, avea rol de soacră. Partener îi era Mișu Arceleanu, un neîntrecut artist și un foarte iubit ieșan.

Marea artistă Aristizza Romanescu, în amintirile ei „30 de ani“, vorbește despre marele proiect care-l ispitise pe Grigore Manolescu ani de zile, acela de a juca la Viena în românește. Trupa ajunsă la Viena, a jucat la Karlteater „Hamlet“, „Mândrie și Amor“, „Nervii“ și „Romeo și Julieta“. Dar așa a mers de bine, încât artiștii noștri n'aveau nici cu ce se'ntoarce îndărăt în țară. Și când cu chiu cu vai s'au înapoiat, au început să joace — într'o vacanță mare de vară, când la Brăila, când la Galați, fără câștig, cu deficite mari, cu necazuri și desamăgiri.

În jurul Aristizzei Romanescu și a lui Grigore Manolescu — cei doi mari artiști de pe vremuri — se strânseseră artiștii ieșeni: Const. Ionescu, Atena Georgescu, C. Momuleanu, dispăruți și ei și Vlad Cuzinschi, Mihai Popovici, C. B. Penel, Verona Cuzinschi, Em. Manoliu — artiștii pe cari ieșenii mai noi nu'i cunosc destul de bine, sau poate chiar de loc.

Despre Atena Georgescu, Aristizza Romanescu în amintirile ei, așa s'a exprimat: — „Atena Georgescu, totdeauna cum se cade, mi'e martoră câte am suferit în vacanța aceia. Așa groază se'n-cuibase în mine, în cât mult timp în urmă, întoarsă la București, tresăream din somn, speriată de vise, în care mă vedeam la Brăila, jucând într'o grădină.

Se cuvine însă să declar că, în general, femeile erau mult

mai înverșunate și că era mare deosebire între actorii moldoveni cari aproape toți ne compătineau și cei dela București „ingrați fără păreche“.

Atena Georgescu — Coana Veta a artiștilor și a publicului ieșan de altă dată, a rămas în amintirea noastră, vie și ca una ce a onorat vechiul nostru teatru.

Mihai Arceleanu — Măluță sau Mieluț, cum îi spuneau colegii lui de teatru, căci era blând ca un miel, când a venit la Iași, a jucat în teatrul dela Copou, împreună cu Demetriade, tatăl Aristizzei Romanescu, roluri de caracter și de socrii, mai mult în comedie. Când l'a văzut Caragiali în „Noaptea Furtunoasă“, în „Scrisoarea pierdută“, în „Conu Leonida“, a spus'o față de toată lumea, că piesele lui s'au jucat mai bine aici, rădicându-le Arceleanu și Atena Georgescu — coana Veta. Arceleanu era actor foarte natural, coleg admirabil. Din sumedeniile de roluri pe cari le-a creiat la Iași, primul a fost moș Tanasă din „Răzvan și Vidra“, care rămâne ca un monument, jucat cu Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu. Apoi, în Coltuc din „Deputații în halat“, în „Bolnavul închipuit“, în „Doctorul fără voce“ și „George Dandin“ din Molière, iar succesul succesului său a fost în „Baba Hârca“, creat de Millo, iar după Millo nimeni n'a păstrat tradiția decât Mieluțul de Arceleanu. Era neîntrecut în acest rol. Ieșenii umpleau întotdeauna locurile din teatru, când juca Arceleanu în „Baba Hârca“.

Cu dânsul a dispărut unul dintre marii actori ai Iașului.

Pe cât era de pipernicit, mic de statură, pe atât era de mare actor Rădulescu Mariu. La dânsul s'au întrunit și talentul real și inteligența și de aceia a fost atât de simpatizat de publicul ieșan. Naturalul nu l'a părăsit niciodată, în tot ce a jucat el. Era un „diseur“ perfect; frază așa, că se auzea tot ce vorbea. A creiat în comedii și în drame, roluri principale. A scris o piesă „Moș Teacă“, care a prins, fiind admirabil în rolul ordonanței, cum foarte bine era și în locotenent Smeureanu din „Manevrele de toamnă“, Cărbăuș din „Don Vagmistru“, Conu Iorgu din „Jucătorii de cărți“ etc. Dar o boală crudă l'a silit să plece în străinătate să se caute. Și a plecat la stațiunea „Eaux bonnes“ din Pirinei, de unde după un an s'a reîntors la Iași, fără nici o îmbunătățire a boalei sale și

foarte curând s'a stâns din viață, scena teatrului ieșan, rămânând văduvă după un actor de elită cum a fost Rădulescu Mariu.

Cine din generațiile trecute nu'și amintește de marele artist comic Ghiță Dimitrescu? A jucat, deabea sosit la Iași, în teatrul dela Copou, teatrul din „deal“, cum se spunea pe atunci. Jucă roluri comice, dar mai mult farsa i'a plăcut și în care lumea râdea cu hohote. A jucat și în melodrame ca în „Ingerul Morții“, în „Două orfeline“, într'un rol mic de tot, pe care însă Ghiță Dimitrescu, îl făcuse să fie uriaș. A mai jucat și în „Vlad Țepeș“.

Artistul Ghiță Dimitrescu

unde umblă cu o bombă grea legată de un picior, căreia Ghiță Dimitrescu, în râsul tuturor îi zicea „sarmăuă“. Publicul îl primea cu urale, când apărea în „Manevrele de toamnă“, în „Spițerul Nicșoi“. A jucat și în drame și, publicul atunci era foarte mișcat și nu mai râdea. Actor cu vază și profesor de gimnastică la liceul național în acelaș timp, n'avea niciodată farduri de deghizat și n'avea nici masă lui în cabinele artiștilor, căci nu'i trebuia, cum spunea el întotdeauna. Se deghiză în picioare, la spatele altuia și afumă pe dos o farfurioară de cafea și cu un chibrit uns pe afumătură își făcea deghizamentul. Dacă trebuia să fie roș la față, lua hârtie de matasă roșie dela colegii lui, în care era învelit colcrem.

și se ungea pe față. La sfârșitul piesei fiecare actor se ștergea pe obraji cu colcrem sau vaselină. Ghiță Dimitrescu nu făcea la fel, ci, punea un deget în uleiul de rapiță cu care se lumina pe vremuri teatrul din Iași și se ungea pe obraz, ca să scoată mastica cu eterul cu cari se lipesc barbele sau mustățile.

Era comic Ghiță Dimitrescu, care încărcă mult în rolul lui, adevărat care spunea dela dânsul multe, improvizând, peste rolul lui, cu toate acestea niciodată, nici autorii, nici publicul nu s'au plâns de dânsul din această cauză.

S'a dus și el, cum au dispărut și ceilalți artiști ieșeni, bolnav și sărac.

El odihnește de aproape 30 de ani la cimitirul Eternitatea.

A părăsit școala, urmând numai 5 clase liceale și s'a dus la Conservatorul de muzică și declamație, înscriindu-se la clasa de declamație sub marele Galino și după ce a absolvit'o, Costică Ionescu, din primul moment a arătat că va fi un artist deosebit.

Artistul Costică Ionescu

A fost repede angajat la Teatrul Național și înaintat societărilor de clasa IV-a. La începutul carierei sale de artist, a jucat roluri de tineri naivi, mai târziu de „bărbați“ de comedie, gen în care a avut mari succese.

După o trecere de vreme, lui Costică Ionescu i-a intrat în

cap să joace și în amorezi de dramă, dar nu i'a reușit. A încercat pe amarezul în „Fiul lui Giboyer“.

Tenorul Gabrielescu, pe atunci profesor la Conservator, într'o critică publicată prin ziare, i'a făcut o recenzie defavorabilă. Venind director de scenă Napoleon Borelli, l'a pus pe Ionescu în resoneuri, în roluri pe care le-a jucat până la moarte, cu succese strălucite. În câte din aceste piese, Costică Ionescu, n'a fost ovaționat de publicul ieșan? În „Să ne despărțim“, în „Răpirea Sabinelor“, „Concentrările armatei“, „Năzdrăvăniile divorsului“, „Microbii Bucureștiului“, „Femeile noastre“, „Demi-morțe“, „Gura Lumei“, „Ginerile d-lui Prefect“, „Intimii noștri“ etc. etc., Costică Ionescu avea succesul zilei. A supliniit, dela 1895, pe Galino la catedra de declamație dela Conservator. A jucat împreună cu marea artistă Agatha Bârsescu și cu marele Nottara, în turneurile din toate orașele mari ale țării și de pe urma cărora Ionescu, econom din fire, și'a adunat o avere frumoșică. Ca director de scenă al teatrului din Iași, a fost la locul său. A tradus mai toate comediile franțuzești cari s'au jucat pe vremuri pe scena Teatrului Național ieșan.

Ca om de societate a fost iubit de ieșeni. Vesel, spiritual, familiar, Costică Ionescu mai era și omul căruia îi plăcea și eleganța: eleganța în vorbă, eleganță în gesturi și eleganța în îmbrăcăminte.

...A murit, bolnav, într'o cameră a spitalului Sf. Spiridon. Era dat ca un artist să moară așa, deși în mod excepțional, Costică Ionescu dispunea de o avere destul de însemnată.

Profesorul Mihail Tiédmain

(1890)

Ieșenii vechi își mai amintesc de profesorul Mihai Tiédmain. Era fiul colonelului din armata franceză Tiédmain. Născut la Paris în 1818. Din capitala lumii, Tiédmain a nimerit'o tocmai la Iași, la răposatul Alecu Rosnovanu, ca profesor al fiului acestuia, Jorgu Rosnovanu, mai târziu general.

În anul 1842, Tiédmain a fost chemat de Toderiță Balș, fost caimacan al principatului Moldovei, pentru instruirea fiului său

Profesorul M. Tiédmain

Eugen Balș. Iar după vre'o 5 ani, a fost luat ca profesor pentru cei 4 fii ai lui bezedea Grigorie Suțu, pentru Alexandru Suțu, tatăl meu, fost profesor de limba franceză la liceul național, pentru Mihail Suțu, fost consilier la curtea de așel din Iași și pentru Neculai și Grigore Suțu.

Mai târziu, Tiédmain a fost și pedagogul lui Alexandru Balș, fiul lui Alecu Balș, fost ministru al Moldovei.

În 1851, în urma unui concurs ce l'a depus, Tiédmain a fost numit profesor la școala centrală de fete din Iași. Este o dată care trebuie reținută bine de lumea școlară ieșană, aceasta de 1851, care privește școala centrală de fete.

Grigorie Ghica, Domnul Moldovei, văzând meritele sale și luând în considerație serviciile aduse statului de către Tiédmain, i'a conferit rangul de serdar.

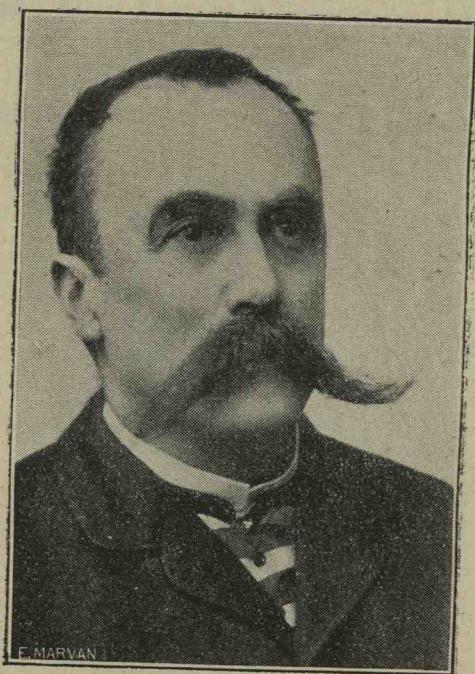
Și, mai târziu, înființându-se în anul 1882 la Iași externatul secundar de fete, Tiédmain a fost trecut la această școală, după cererea sa, unde a urmat ca profesor al statului, până la 1891, când s'a retras la pensie, după un serviciu de 40 de ani.

A. Weitzsecker

(1890)

Profesorul Amedeu Weitzsecker, între anii 1869—1901 preda cursul de limba italiană la liceul național. Deși obiectul acesta era facultativ, aproape toți elevii urmau cu drag și folos cursul

Weitzsecker bătrânul

de italiană. Pedagog desăvârșit, prin bunătatea lui era un adevărat părinte pentru băieții de școală.

Poliglot distins, A. Weitzsecker a avut un trecut bogat în

școală. Cine l'a avut ca profesor, nu l'a putut da uitării niciodată.

Idealist și poet, căci de mai multe ori cucerise premii la concursuri poetice din Bordeaux, apoi lui îi se datorește traducerea în limba italiană a imnului „Latina Gintă“ de Alexandri etc.

El nu s'a preocupat niciodată de partea materială a vieții, deși solicitat să intre în politică, firea lui nu i-a permis să se încâtușeze într'un partid. Nici chiar Maiorescu cu care a stat în aceeași casă, ca prieten și coleg, n'a putut să-l convingă.

Soții Weitzsecker au părăsit orașul Roman unde deschisese-ră un mare pensionat de fete și s'au stabilit la Iași. Renunțaseră să facă o concurență imposibilă pe atunci, marelui pensionat de fete înființat la Iași de maicele catolice dela Notre-Dame-de-Sion.

Stabilit în Iași, Weitzsecker a fost imediat numit profesor la Institutul Academic, apoi la Liceul Național.

Cunoscând la perfecție limbile franceză, germană, engleză, olandeză, latină, greacă, și italiană, de câte ori era nevoie de a suplini o limbă, Weitzsecker era solicitat și niciodată nu refuza.

Cel mai mult timp a supliniit catedra cursului superior de limba franceză, rămasă vacantă până la venirea tatălui meu, suplinindu-l cu drag și după venirea sa de câte ori îl rugă.

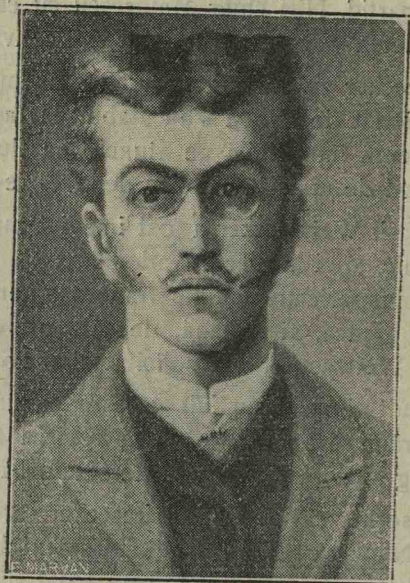
Atât Weitzsecker cât și d-na Weitzsecker care posedă brevetul superior din Nancy, ca buni părinți și oameni de carte, nevrând să se despartă de cei doi copii ai lor, un băiat și o fată, s'au decis să deschidă un mic pensionat de băieți cu un număr foarte restrâns de elevi, însă aleși cum se spune, pe sprinceană. Acest sacrificiu, al libertății lor a fost răsplătit din belșug, căci fiul lor Emil Weitzsecker pe lângă studiile liceale, își cultiva marele talent de pianist.

La vârsta de 18 ani, absolvind Conservatorul din Viena, obținuse premiul I cu unanimitate de voturi. Fiica Louise—d-na col. Vrabie—pasionată pentru pictură, a fost cea dintâi absolventă a școlii de Belle-Arte din Iași, cea care a deschis fetelor o nouă branșă de activitate. Din nenorocire, bucuria familiei Weitzsecker s'a prăbușit fulgerător, căci tifosul le-a răpit pe fiul și fratele adorat în anul 1886, când împlinise de abea 22 ani.

De atunci, adânc lovit, Weitzsecker n'a mai fost acel Weit-

zsecker de mai înainte și curând după moartea fiului său, închide micul pensionat.

Dintre elevii cari se perindase în așa mulți ani, ne amintim de: Frații Alexandru, Dimitrie și Petru Grecianu, care ne-au părăsit prea de timpuriu. Ei întotdeauna ne vorbeau cu căldură de A. Weitzsecker și de dragostea pe care acesta o avea pentru orașul nostru și limba românească, pe care o învățase așa de per-

Weitzsecker fiul

fect încât și astăzi d. Al. Philippide îl citează în cursurile sale de Filologie dela Universitate. Apoi frații Alex., Nicu și George Scortzescu, deasemenea dispăruți în floarea vrâstei; Dimitrie și Costică Bogonos, Nicu și George Petala, Emile și Eduard Max, Mihai și Arthur Holban, George și Mihai Liteanu, Pallady, Mitică și Georgică Cristescu, Lățescu, Aslan, Griguță Iacobson, Paul Ventura, Costică Rusovici, Tăchel și Georgică Kapri, Aurel Warlam, Eugen Herovanu, Solomon, Goilav, Tatos, Basarabeanu, Corjescu, Rășcanu, Racoviță, etc. etc.

A. Weitzsecker a făcut parte din pletora de profesori modela ca: Burlă, Brânză, M. Slătineanu, V. Palady, X. Gheorghiu, Gruber, Malgouverné, Suțu, Lambrior, Lucescu, unul și unul.

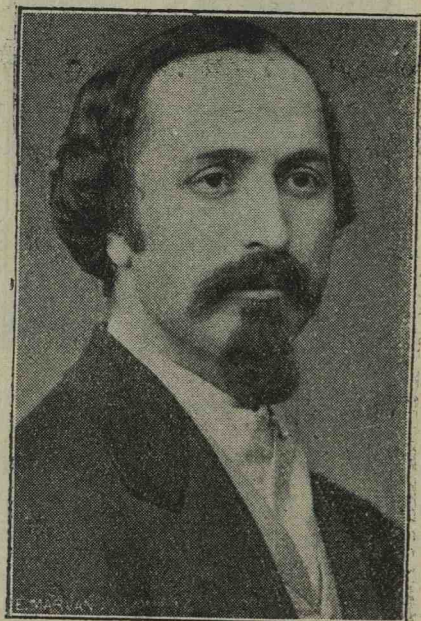
Din foștii elevi ai lui Weitzsecker, distinși profesori universitari de astăzi: d-nii Ermil Pangrați, Dr. Obreja, prof. Obreja, Longinescu, dr. Ștefănescu-Galați, etc. își aduc cu drag aminte de el.

Noi foștii săi elevi dela liceul național, ni-l amintim pe Weitzsecker ca pe un profesor bun, blând și drept. Așa ne-a rămas în minte.

Dr. Ioan Ciurea

(1880)

O viață bogată în bine a avut-o și vechiul ieșan dr. Ciurea. S'a născut la Iași în anul 1839. La vârsta de 20 de ani a plecat la Paris pentru studiul medicinei. Timp de 7 ani a studiat serios aici și cu diploma de doctor în medicină dela Paris, s'a reîntors

Dr. Ioan Ciurea

în țară, unde a trecut examenul de liberă practică la București, înaintea comisiunii care pe atunci număra pe medicii: dr. Davila, Athanasovici, Felix, Protici, Hepites. Repede fu numit medic secundar la secția operatorie chirurgicală dela Sf. Spiridon. In a-

nul 1867, dimpreună cu Neculai Culianu, cu Ion Melik, cu Petru Poni, Quinezu și Paicu, înființează Institutul academic, în casele Vogoride din str. Carol. În anul 1868, ministrul de instrucțiune publică de atunci Gusti, îl roagă ca dimpreună cu d-rii Russ senior, Cuciureanu, Racoviță, Grecianu, Fătu și Steiner, să arate ministerului modul de înființarea facultății de medicină, suma de 2000 galbeni fiind prevăzută în buget, conform dorinței Domnitorului nostru, care stăruia să se înființeze neîntârziat această facultate.

Dr. Ioan Ciurea în grup la băile Slănic, printre cari Ion Creangă, Gr. Cobălcescu, dr. Botez, Gh. Mărzescu etc.

D-rul Fătu fiind mutat la Roman, ca medic primar la secția medicală dela spitalul Sf. Spiridon, este numit d-rul Ciurea. În anul 1872, împreună cu Neculai Culianu, Petru Poni, Grigorie Cobălcescu, Ion Melik, Titu Maiorescu, P. Paicu, Ștefan Vărgolici și A. D. Xenopol, înființează pensionatul de domnișoare, cumpărând casele Elisei Millo din strada Gh. Gh. Mărzescu, foastă Primăriei.

În anul glorios 1877, dr. Ioan Ciurea a fost medicul șef al diviziei a IV-a și al spitalului întocmit la Iași de către comitetul central al doamnelor pentru ajutorul ostașilor români răniți. Or-

ganizatoarea acestui spital a fost Maria Rosetti Rosnovanu. Atunci s'a fixat și regulamentul acestui spital, împreună cu d-rii Felix, Iuliano și Buiciu.

Rând pe rând, dr. Ioan Ciurea a fost ales senator al colegiului II de Iași; decan al facultății de medicină; președinte al societății de medici și naturaliști; membru de onoare al societății de asistență franceză, împreună cu Cazabon, Fournel, Parret, Mouille, Mousselet, Theodori și Flaudin; vice-președinte al colegiului medical etc. Iar departamentul medical din St. Petersburg, în 1883, îi face cunoscut că i se acordă și libera practică în Rusia.

Dr. Ioan Ciurea, între profesorii săi dela Paris. Jos pe scaun, în mijloc, Velpeau, între Baudret și Desprès, cari formau comisiunea pentru susținerea tezelor de doctorat ale doctoranzilor. În spate, se află *dr. Ioan Ciurea*, având în față pe d-rul Bouchard, mai târziu profesor al facultății de medicină din Paris.

După recomandarea francezilor, stabiliți la Iași, dr. Ciurea obține și Legiunea de onoare. Iată cine a făcut atunci această recomandare: Paul Petit, C. Petit, J. Darmet, Jules Hette, Labro, de Cazabon, E. Fleury, E. Gérardin, A. Fournel, J. Delpuech, Robert Gaussen, A. Hette, Maxime Dausse, Weitzsecker, Parret, Mayaud, Al. Poitevin, V. Dupleick, B. Dupleick, I. Cazaban, F. Cazaban, I. Mouille, Emil și Victor Castan.

D-rul Ciurea a predat cursul de medicină legală, la Universitatea din Iași. Era iubit de studenți, cu cari se purtă blând și cărora le dădea exemple plastice, pentru a ilustra diferite cazuri

ce se prezentau. Preflegerile sale, foarte substanțiale și documentate, erau totuși agrementate prin hazuri și glume pe cari le făcea eminentul profesor. Când făcea câte o glumă și studenții râdeau, dr. Ciurea le spunea repede:—acum destul, să trecem iarăși la lucruri serioase și, în medicina legală terenul era destul de propice pentru a da joc liber humorului neîntrecutului profesor.

Deși prea bun din fire, la examene prețindea studenților carte. Celor slabi, le spunea, cu blândeța care'l caracteriza: eu vreau să te trec, dar nu pot, crede-mă că nu pot și nu te supăra...

De câte ori prezida vre'o comisiune de teză, punea la dispoziția candidaților cărți și diferite reviste medicale, din bogata sa bibliotecă. Era mult iubit și de clienții săi, din cauza jovialității sale căci, ori cât de bolnav ar fi fost cineva, când îl vedea pe d-ru Ciurea, bolnavul se înveselea ascultând anecdotele pe care le povestea cu mult haz și încurajările ce le dădea pacientului.

Și când a fost condus la cimitirul Eternitatea, pe toate străzile, descoperiți, mii de oameni la trecerea cortejului, au plâns moartea acestui vechi ieșan, care în viață a știut ce este mila, blândeța și ajutorarea aproapelui.

Iașul muzical de odinioară

(1860-1880)

Săli multe de spectacole nu prea erau mai înainte vreme în Iașul nostru. După ce a ars teatrul dela Copou, rămăsese ca săli de spectacol: cirul Sidoli, sala Pastia și sala corului metropolitan.

Cântărețele străine cari ar fi vrut să vină, în trecere, prin Iași, auzind de simplitatea acestor săli, se hotărau greu, dar până la urmă tot veneau la noi să concerteze.

O celebră cântăreață anunță odată, printr'o telegramă, un concert cu câteva romane, între cari și „Si vous n'avez rien a me dire“. Un glumeț ieșan i'a adresat imediat distihul: „Si vous n'avez rien a nous chanter, pourquoi passez vous par ici?“

Și cântăreața... n'a mai venit la Iași.

Totuși, câte elemente de valoare din străinătate, n'au concertat la Iași, odată și odată.

Orașul în care mai de mult a cântat și celebrul Franz Liszt și care a compus celebrul său op: „Des bohémiens et de leur musique“, unde și-a înregistrat impresiunile ce i-au produs muzica lăutarilor ieșeni, Iașii noștri a numărat și profesori mari de muzică, profesori de violină, ca Flechtenmacher, Wiest etc.

În Iașii noștri se auzea odinioară, cântându-se pe străzile orașului său de către lucrătorii ieșeni, pe câte un acoperemânt de casă, cântece populare, ca:

Frunză verde de lalea
De-ar veni Duminica
Să bem pân ne-om îmbăta
Hai cumătră, hai.
Lunea, Marțea, Mercuria,
De-ar veni Duminica
Să bem pân ne-om îmbăta
Hai cumătră, hai.

Se cânta „Ester“ pentru mezzo-sopran, bariton, cor și orchestră de Titus Cerne. Titus Cerne a fost unul din cei mai mari profesori, compozitori, dirijori de coruri. Alături de Gavril Muzi-

Lucrătorii de pe acoperemintele caselor, cântând.. Frunză verde de lelea..
cescu, au dat o mare dezvoltare muzicii la Iași. Audițiunea această a fost executată în unul din concertele corului metropolitan, cu concursul domnișoarei Alice Holban (mezzo-sopran), al lui C. Georgescu (bariton) și al mai multor profesori și diletanți formând orchestra.

La 2 Aprilie 1880 are loc la Iași prima reprezentare cu: „Scara Măței“, operetă cu muzică de Flechtenmacher.

Se înființează în Iași muzica comunală. După însemnările lui Eduard Caudella, această muzică s'a înființat la 8 Aprilie 1871. Șef al muzicii a fost numit mai întâi Eduard Caudella, care retrăgându-se, a fost înlocuit de P. Benotti, fost profesor la Conservatorul din Iași. Mai târziu muzica comunală cânta în grădina Primăriei, care se afla în dosul berăriei Elisée.

În 1884, are loc la Iași, primul concert al fraților Grunfeld. Acest concert dat în sala teatrului dela Copou, a fost urmat de un altul dat în sala Conservatorului. A fost un adevărat entuziasm în publicul ieșan pentru cei doi frați, pianistul Alfred și violonistul Heinrich.

Diva Darclée

Tot în 1884, Zoe Miclescu dă un concert la Iași, în sala Rosnovanu, la care a dat concurs și d-na căpitan Gh. Hartulari, care mai târziu a avut un renume în lumea muzicală, sub pseudonimul de Darclée. Hariclée Darclée a avut seccese mari, în special în „Tosca“, unde excela.

Zoe Miclescu, dintr'o familie veche moldovană, a fost una

din cele mai distinse profesoare de piano dela Conservatorul nostru, iar mai târziu dela Conservatorul din București.

Pe la pensionatele de fete din Iași, la producțiile ce aveau loc, corurile intonau cântece populare, cari luau un farmec cu totul particular modulat de drăgălașele voci ale coriste'or, ca de pildă:

Cucuruz cu frunza'n sus

Sărut ochii cui te-a pus!

Și faimosul Hübsch a trecut pe la noi. Tot am auzit mereu vorbindu-se de „Țara lui Hübsch“. Cine era și de ce i se pomeneste din când în când numele?

Eduard Hübsch era născut în Ungaria. S'a consacrat cu totul muzicei, studiind violina și compoziția. După ce a fost concertmeister la Hamburg, Hübsch făcu parte din orchestra operei din Viena.

Venit la Iași, ca șef de orchestră al unei trupe de operă italiană, se stabili aici și fu numit șef de muzică militară, iar la suiirea pe tronul României a prințului Carol de Hohenzollern, Hübsch a fost numit inspector general al muzicelor militare din țară, cu gradul de maior. Muzicile noastre militare sunt organizate de Hübsch. Mai târziu a fost numit șef de orchestră al teatrului național din București.

De câte ori venea la Iași, pieptul îi era plin de decorații române și străine. Așa îi plăcea să se plimbe pe străzile orașului nostru. Era foarte spiritual și îi plăcea să spue anecdote, așa încât toată lumea nu știa și nu cunoștea de cât pe Hübsch, cu anecdotele și spiritele lui: era doar țara... lui Hübsch.

Muzică clasică era în toi la Iași. Primele serate au fost organizate de Eduard Caudella, în 1883 și principalii interpreți la aceste serate au fost la violina I Eduard Caudella, la violina II G. Fotino, la violă L. Brill, la violoncel A. Meissner și la piano E. Weitzecker.

Primul cor bisericesc alipit pe lângă conservatorul de muzică din Iași — Conservator înființat de către guvernul din 1860 — s'a înființat după stăruințele fostului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Calinic Miclescu. Șeful corului avea 900 lei vechi cursul.

fiscului lunar; 3 tenori, a 300 lei cursul fiscului, 4 bași, a 200 lei și 16 băeți soprani și alți (interni cu un pedagog).

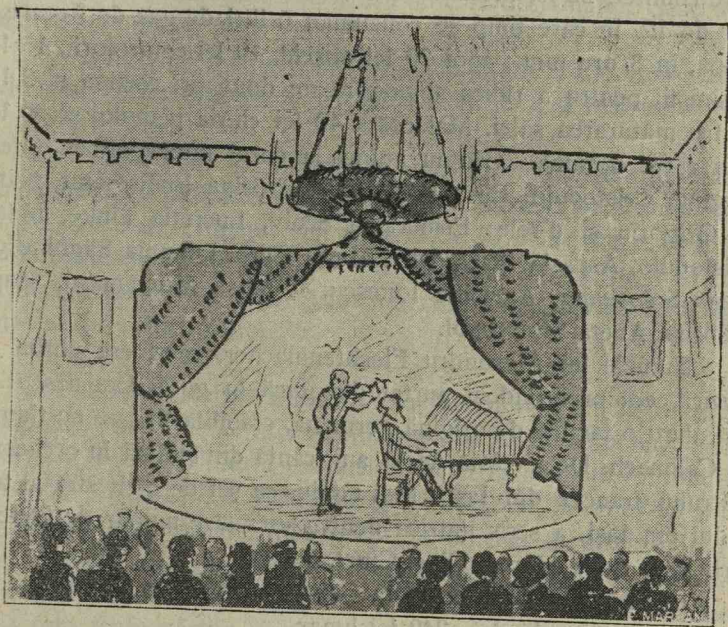
Șeful acestui cor până la 1869 era răposatul George T. Burada. În anul 1866 acest cor s'a desființat. Fostul director al Conservatorului Franz Caudella a cheltuit bani din propria sa pungă în interesul corului, ca să-l susțină la înălțimea misiunii sale. Repertoriul consta din compozițiunile autorilor ruși. Pe lângă acest cor s'a mai înființat încă un cor bisericesc sub ministeriatul (al instrucțiunii publice) lui D. Gusti, la Nicorița în Tatarashi, dar... găsindu-se că 333 fr. pe lună, întreținerea acestui cor pentru o suburbie ca Tatarashul e o ruină pentru stat, a fost șters din buget. Un alt cor bisericesc, sub acelaș ministru, a fost înființat la Sf. Lazăr, care mai târziu a fost strămutat la Sf. Neculai Domnesc. Corurile Mitropoliei și Sf. Spiridon ne sunt prea cunoscute deja, tot așa și vechea societate a artelor frumoase sau „Amicii Artelor“. Muzica, dramaturgia, pictura, arhitectura, poezia au cercat să se unească într'o singură societate generală; specialiști, diletanții bărbați și femei, s'au unit pentru un scop comun: progresul și răspândirea gustului muzical în țară.

În acest scop, primele întruniri s'au ținut la M. Galino. La ele au luat parte ieșenii de atunci: Gavril Muzicescu, Al. Gr. Suțu, Gheorghe Pavloff, Grigorie Cobălcescu, dr. Peride etc. S'a hotărât atunci să se aranjeze serate muzicale și dramatice, expozițiuni de tablouri, fundarea unui jurnal artistic, organ propriu al societății și altele. S'a ales o comisiune compusă din 9 inși: G. Panaiteanu, G. Muzicescu, Gh. Skeleti, N. Luchian, Al. Gr. Suțu, N. Bădărău, Gh. Pavloff, E. Weitzsecker și Titus Cerne, cu toții decedați astăzi, căreia i s'a dat însărcinarea de a formula un proiect de statute, care discuta apoi de adunarea generală să servească de baza noei societăți.

Este interesantă activitatea pe care a depus'o Francisc Caudella ca director al Conservatorului de muzică și ca profesor de piano.

Când a sosit la Iași dela Paris, — unde fiul său Eduard Caudella a dat în sala Pleyel din capitala Franței un concert și când Francisc Caudella a improvizat pe piano-orgul de o mare fantezie cântece naționale române, fiind ovaționat de compozitorul Marschner, de vestitul critic Scudo și alții, Francisc Caudella a fost introdus în mai multe familii din societatea ieșană ca profesor de

piano. Prin protecțiunea lui Alecu Sturdza, a intrat ca profesor de piano în casa lui Costache Sturdza, mare logofăt. Timp de 17 ani a rămas în această distinsă familie. În 1861 Cuza-Vodă l'a numit director al Conservatorului de muzică din Iași și când a funcționat și ca prim violoncelist al operei italiene de sub direcțiunea lui V. Delmary. Ca director al Conservatorului și'a sacrificat și sănătatea și viața, pentru a face ca această școală să prospereze. A suferit multe decepțiuni, ca tot omul ce lucrează fără vre'un interes material. A murit sărac.

„Amicii Artelor“ (astăzi Conservatorul de muzică)

Decepțiuni au întâmpinat și alți artiști ieșeni. Se anunță un concert în sala cirului Sidoli dat de frații Scorpan, cu concursul domnișoarei E. Waldman, astăzi d-na O. Velciu, al artistului Stăte Dragomir, al lui I. Colceag și al d-ilor E. Mezzetti și C. B. Penel.

Rezultatele morale ale acestor concerte, mai întotdeauna erau deplorabile.

Când veneau trupe străine, mediocre, care puneau prețuri

ridicol de mari la intrare, lumea se'ngrămădea ca la cine știe ce minune, ca să audă ce? voci răsuflăte, tocite de fumul și aerul greu al cafenelelor. Sau trupe de saltimbanci de iarmaroc, căroro li se făceau reclame fără rost. Iar când se prezentau tineri artiști, născuți și crescuți la Iași, dar care nu se căciuleau după reclamă și puneau totuși prețuri accesibile pungilor celor mai modeste, de abea își scoteau cheltuelile.

Săli de concerte nu existau la Iași. Concertele se dădeau la cirul Sidoli și costau: 250 lei sala cirului, 40 lei chiria mobilelor către comitet, 22 lei încălzitul sălei, 25 luminatul cu lămpi, în număr de 12, în care timp se consumau 6 litri de gaz de fiecare... Lampă, în 3 ore jum.; apoi 20 lei afișele, 19 lei controlorii, 15 lei mașiniștii pentru a ridica și pogorâ de două ori cortina și 3 lei pentru măturarea sălei. Mai costa 40 lei chiria pianului și 30 lei taxa către comună. Cântau atunci la corul metropolitan d-nele Virginia Cristodulo, Elisa Bodescu, Eufrosina Budișteanu, Natalia Grigoriu și d-rele: Esmeralda Sculy, Lucreția Linke, Maria Cristodulo, Aspasia Macarovici, Maria Carp, Olimpia Săghinescu, Elena Soloveanu, Agripina Ionescu, Ortansa Mocranschi, Maria Galbază, Aneta Stravropol.

Numele lui Alexandru Flechtenmacher, când era vorba de muzică, era pretutindeni purtat din gură în gură. Era născut la Iași, dintr'o familie de origină germană, stabilită în țară pe timpul lui Calimach. Dela vârsta de 11 ani, cântă din violină în orchestra teatrului francez din Iași. Mai târziu, ca șef de orchestră al teatrului din Iași, a scris muzica pentru un mare număr de vodevili, apoi Baba Hârca, Cinel-Cinel.

Când n'a mai putut lucra pentru artă, i s'a acordat o recompensă națională de... 240 lei lunar.

Corul bisericei Sft. Spiridon făcea furori și dânsul. Cu ocaziunea hramului acestei biserici — la 12 Decembrie — s'a executat pentru prima oară la Iași, marele concert „Auzi-te domnul în zi de necaz“ de Bortnianski.

Părțile de solo și decor redus au fost ținute de V. și Gh. Scorpan, A. Cirillo, T. Pavelescu, D. Dimitrescu, I. Duca, C. Cortez, I. Colciag, și de copiii Traian Ichim, C. Teohari, V. Agapi, C. Ichim, C. Popovici, N. Pralea și A. Boscovschi.

Intâiul examen la conservatorul de muzică din Iași, s'a ținut la 12 Iunie 1861.

Conservatorul nostru a fost înființat la 1 Octombrie 1860 și direcțiunea lui încredințată lui A. Spiru.

În primul an al înființării, școala a fost frecventată de 40 elevi și 20 eleve, repartizați astfel:

La clasa de piano: 11 elevi (profesor C. Gros), 15 eleve (profesor Winiartz), cânt: 5 elevi și 5 eleve (profesor Galea), teoria elementară: 11 elevi (profesor G. Burada), violină: 13 elevi (profesor T. Burada).

Așa a mers conservatorul până la 1864, când s'au adăugat clasele de violoncel, contra-bas, armonie și declamație, clase su-primate din nou în 1866.

Pe urmă s'au adăogit succesiv, flautul în 1867, violoncelul și viola în 1868, armonia și declamația în 1872 și instrumentele de suflare în 1877.

La 1 Iulie 1864 se înființează și corul nostru metropolitan, care depindea la înființarea sa absolut de Conservator și șeful său era profesorul de principii elementare. În 1876 el trece însă în sarcina profesorului de armonie, care era Gavril Muzicescu și care a luat, precum știm toți ieșenii, un avânt devenind cel întâi cor bisericesc ce avem în țară.

În totdeauna trebuie amintit ce loc de frunte l'a ocupat corul Mitropoliei din Iași, cu voci admirabile, cu execuția plină de siguranță și de precizie a cântărilor. Erau la început 75 voci și anume: 25 bărbătești, 25 femeiești și 25 de copii, între 11-14 ani. Cine auzea vocile aceste amestecate, la urechia ascultătorilor a-jungea numai un singur sunet, un singur val de armonie. Și măes-trita organizare a acestui cor, unic la noi și despre care s'a dus vestea prin toate părțile locuite de români, se datorește pricepe-rei și râvnei neobosite ce a desfășurat acel ce a fost marele Gavril Muzicescu, care a prelucrat, a compus, a dat în studiu cântări bisericești potrivite, acomodate cultului bisericeii noastre. A mai introdus în repertoriul corului cântări religioase clasice, ca Heru-ricul celebrului compozitor rus Bortnianschi, precum și cântări transpuse de dânsul, de pe muzica orientală pe cea armonică.

Acest minunat cor, al Mitropoliei din Iași, sub conducerea marelui Gavril Muzicescu, a fost și la Chișinău — Chișinăul sub Ruși — unde a dat două concerte în marea sală a Cercului mili-tar, concertele fiind patronate de generalul Constantinovici, fos-tul guvernator al Basarabiei, având un mare succes.

Boerii noștri de altă dată când întâlneau talente muzicale, fie chiar dintre băeți și dintre lăutari, îi luau în casele lor, ca să-1 procopsească, ajungând aceștia unii cântăreți în străină, alții și ce-va mai mult.

De unul din ei, un anume Petrache Nănescu, se povestește că a făcut și următoarea satiră:

Ah ma șer, să'mi vezi mantela,
 Mai sublim, mai lucru ien...
 C'o dublură înfricoșată
 Și fața amur sau fen...

Era la adresa cucoanelor noastre cari începuseră să îndruga frânzușca, cu bonju, bonsua, a livoa.

Nănescu, crescut de boeri, a fost vătav de curte, vătav de spătărie, judecător de tribunal și a murit îngrijitor la spitalul brâncovenesc. Cânta bine din vioară și compunea cântecile lăutarilor.

În Iașul nostru s'au executat mai de mult bucăți de muzică de către persoane din „nobleța țării“.

Cu prilejul serbării organizate în Iași în zilele de 10 și 11 Aprilie 1834 în onoarea generalului Kisselef, s'au cântat două bucăți muzicale, din care pe una este muzica scrisă pentru voce și piano. Textul baladei se găsește în întregime în limba franceză și are ca titlu: „Ballade tirée de la fête pastorale, représentée au théâtre des varietés à Iassy, le 10 Avril 1834, le berger Nicandre. A doua bucată muzicală este: „La Tente, cantate de la Fête pastorale, donnée au théâtre de Iassy, le 10 Avril 1834, traduction du Moldave et mise en musique par Hélène Asaky, lithographe de l'Abeille“.

După ce au cântat simfonia, demoazelele Aristia Ghica, Maria Cantacuzino și Ermiona Asachi, împreună cu ai lor părinți, „au depus în loja d-lui plenipotent o cunună alcătuită de dafini, de flori numite nemuritoare și de frunză de măslini, pe cari toți privitorii au urat cu aplause obștești și de strigătul: Vivat Prezidentul“.

Asachi întemeiază la Iași o societate menită a creia un conservator filarmonic dramatic, în care să se învețe arta jocului scenic: Intreaga boerime de pe vremuri din Iași subscrisă cu toată inima pentru înfăptuirea școlii.

În muzică, elevii au făcut progrese mari, căci numai după doi ani dela înființarea școalei, au jucat Norma, opera atât de grea, și care a fost cântată pe un text românesc, prelucrat tot de Asachi.

Mulțumită străduințelor lui Flechtenmacher, Conservatorul de muzică din Iași, a fost pus pe baze solide. Corpul didactic la început, era compus din Fr. Caudella director și profesor de vioară, George Burada de solfegiu, C. Gros de piano, Fr. Winiarszi de piano, S. Pascuale și P. Mezzetti de canto, I. Soltys de pedagogie și muzică, M. Galino de mimică și C. Dimitriadi de declamație. În 1860 Conservatorul nostru avea o populație școlară de 97 elevi.

La Iași, la Conservator erau pe atunci: două „claviruri“, 3 vioare, 4 exemplare metode de vocalizație și canto de Panseron și Tescher; o metodă a lui Bertini și Hintun pentru piano; o metodă completă dela Blaj pentru voce de bas; o metodă a lui Romberg pentru violoncel etc.

Bărbați valoroși au lucrat pentru crearea muzicii naționale. Alex. Flechtenmacher, fiul jurisconsultului din Iași, care și-a făcut primele studii muzicale în Iași, a plecat la Viena pe spesele prințului Vogoride, ruda d-nei Lucia D. Grecianu. Din Iași, Eduard Caudella, Gavril Muzicescu, P. Mezzetti, T. Georgescu, au compus arii devenite populare, compoziții bisericești, potpurii etc.

Iar Dimitrie Vulpan, care a întocmit cea mai completă colecție de cântece naționale, a urmat conservatorul de muzică din Iași, după ce a terminat cursurile colegiului național din Iași.

Nuovina

(1880)

Margareta Iamandi, așa cum ieșenii au cunoscut-o că se nu-

Nuovina

mește marea cântăreață de mai târziu Nuovina, prima soție a d-lui Eugen Uhrinovschi din Iași.

Profesorul Petru Râșcanu

(1900)

A făcut parte din pleiada marilor profesori universitari de pe vremuri din Iași, alături de A. D. Xenopol care predă Istoria Românilor, de Aron Densușianu care predă Istoria și literatura latină, de Ștefan Vârgolici, apoi Anton Naum care predă limba și literatura franceză, de Ion Caragiani (istoria și literatura elină), de Const. Leonardescu (etica și istoria filosofiei), de Teohari Antonescu (arheologia și antichitățile).

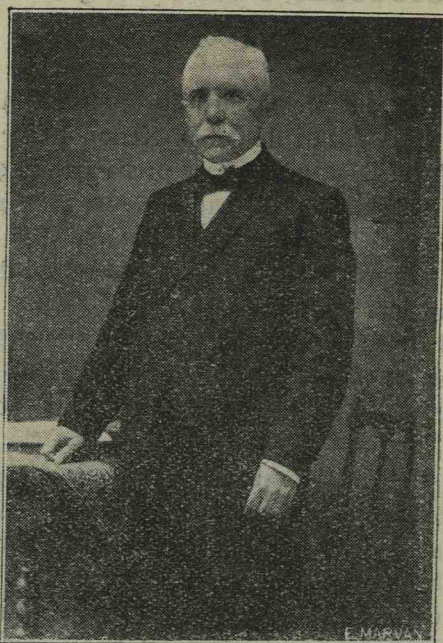
Cursul lui Petru Râșcanu la facultatea noastră de litere, era de istoria veche cu științele auxiliare. Toți acești eminenti profesori ne'au părăsit de multă vreme. Ei sunt însă pomeniți mereu, căci li se simte lipsa.

A figurat Petru Râșcanu și ca director al școlii normale superioare, dela 5 Iulie 1893 și până'n Decembrie 1895, pe atunci pe când întreaga Universitate ieșană număra doar între 100-130 studenți la toate facultățile.

Școala această normală superioară funcționa în foastele case Negrutzi, ocupate actualmente de către Poștă, din strada Academiei. Erau 32 normaliști, numai dela facultățile de științi și litere. Printre aceștia, în timpul directoratului lui Petru Râșcanu, studenți ai facultății de științi din Iași erau: Petru Bogdan, actualmente rector al Universității ieșene, Ion Mitru, Spiridon Popescu, Em. Brüll, I. Chiriceanu, Ion Simionescu (membru al Academiei Române, profesor universitar), Călugăreanu, Emil Severin, Teodor Badareu, Neculai Savin, Părgaru, Nec. Pivniceriu. De la facultatea de litere erau studenții: G. Ibrăileanu, I. Darie, C. Graur, D. Timuș, Moga etc. Școala normală superioară a avut epoca ei de glorie la Iași. Printre marii ei directori, alături de Petru Râșcanu, au mai fost d. Ion Găvănescul, Ion Stravolca, Anastasie Obreja și Aurel Mănescu

Ca profesor de istoria antică la facultatea noastră de litere, Petru Râșcanu era ideal. Prelegerile sale atrăgeau pe studenți, pentru că vorbea pe înțelesul tuturor și pentru că știa să cucerească auditorul, prin graiul lui dulce moldovenesc.

Și ca inspector general al învățământului secundar, Petru Râșcanu își făcea pe deplin datoria.

Petru Râșcanu

În societatea ieșană, Petru Râșcanu și buna sa soție Aglaia P. Râșcanu, erau foarte iubiți. Aglaia Râșcanu a fost fiica marelui filantrop ieșan colonel Constantin Langa. Avea un suflet generos și o inimă largă, făcând parte din aproape toate societățile de binefacere ale Iașului. A fost timp de 30 de ani membră activă în comitetul „Reuniunii Femeilor Române“, apoi a făcut parte și din comitetul azilului de bătrâne „Maria Catargi“ din str. Buzdugan, din colonia școlară „Spiru Haret“, din societatea „Crucea Roșie“, care s'a înființat la Iași, sub președinția Principesei Moruzzi, din comitetul școlii de corecție a copiilor cu rele porniri,

de sub președinția I. P. S. S. Mitropolitului Pimen al Moldovei, din comitetele „Ligei Culturale“, a societății „Învățătura Poporului Român“ etc.

Au fost doi oameni modești, Petru și Aglaia Râșcanu, și, de aceea au fost stimați și iubiți la Iași.

Aglaia Râșcanu

Petru Râșcanu a început prin a-și face studiile la Iași, la Academia Mihaileană, având în ultimii ani ca director pe marele Maiorescu. În ultima clasă, a fost numit institutor și director al școlii primare din Tatarăși, apoi la seminarul Socola, unde a funcționat până la 1880, când plecă la Paris, unde a urmat la Hautes Etudes. Reîntors la Iași, își susține licența, cu o teză remarcabilă: „Lefurile și veniturile boerilor moldoveni sub A. Mavrocordat“, lucrare premiată de Academia Română.

A fost și profesor la școala militară, după ce în 1878 a suplinnit pe Al. Lambrior. În urma unui concurs strălucit, a fost numit profesor de istoria antică la facultatea de litere din Iași, la catedra foastă odinioară a lui Neculai Ionescu.

A fost profesor și la Institutele-Unite și la liceul de d-șoare Humpel și a lucrat cu marii dascăli ai trecutului Petru Poni și Spiru Haret, la multe proiecte de legi ale învățământului.

În total, Petru Râșcanu a muncit 50 de ani neîntreruși pen-

tru școala românească, din cari 40 de ani la Universitate. În tot acest răstimp, o singură zi de concediu n'a avut Râșcanu. Un om al datoriei mai ideal nici că s'a mai văzut.

Lucrările sale au fost de mare valoare: Istoria universală în 6 volume pentru cursul secundar. Ca fost elev al său la cursul de istorie dela facultatea de litere, împreună cu colegii mei, ne orientam după lucrarea aceasta a profesorului nostru, care ne prindea atât de bine.

Un volum de peste 500 de pagini în care Petru Râșcanu și'a trecut rapoartele sale de inspector general al învățământului, conținând istoricul învățământului la noi, apreciat și astăzi încă de oamenii de școală.

Ca conferențiar, era mult gustat. Intre altele, s'a remarcat conferința sa despre Simeon Barnuțiu; despre Cuza-Vodă,—lucrare care a și fost tipărită în volum și care a atras mulțumirile Doamnei Elena Cuza pentru descrierea în chip atât de adevărat a vieții Domnitorului Cuza. Iar articolele sale din vechile reviste „Arhiva“, „Albina“ etc., sunt nenumărate.

Petru Râșcanu a avut o viață muncită de om al școalei. Chiar în orele libere, își petrecea vremea a'ături de marii învățați de pe vremuri din Iași și ai țării, Lambrior, Vasile Conta, Costachi Erbiceanu, A. Vitzu, A. D. Xenopol, în discuții filosofice și istorice.

Cărturarul Dimitrie Moruzzi

(1900)

Mimi Moruzzi, cum i se spunea între rudele sale, era fiul Catincăi Moruzzi, născută Sturdza, a doua soție a lui Constantin Moruzzi din Rusia. Dimitrie Moruzzi era văr și cu Natalia Cheș-

Cneazul Moruzzi din Tatarashi

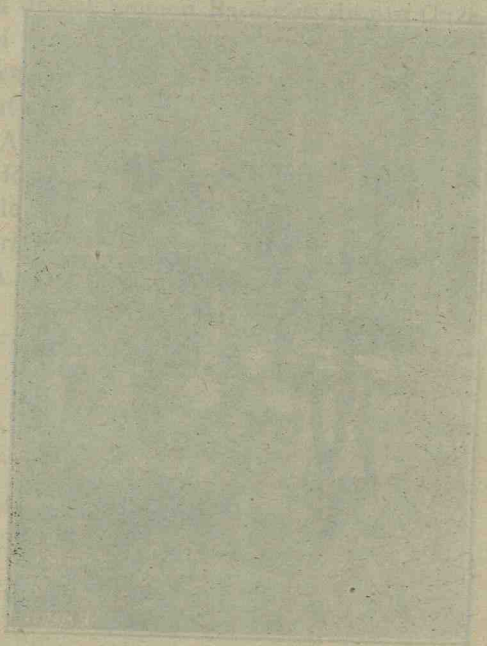
cu, regina de mai târziu a Serbiei și cu frații Rosnovanu și Sakelaridi.

Ieșenii cei vechi au stimat întotdeauna pe „cneazul Moruzzi din Tatarashi“, pe cărturarul modest care, acolo într'o căsuță ce

de abea se zărea și se pierdea printre copacii înalți și verdeața ce'i plăceau atâta cneazului, a scris minunatele lucrări: „Pribegi în țara noastră“, „Înstrăinații“ și atâtea altele. Era și un pasionat muzicant.

În ultimile lui zile, acest boier moldovan din Rusia, retras aici la Iași unde și'a trăit viața lui închisă numai în biroul său de lucru, a dus mare lipsă.

Boierul Moroz din Tătăria

ca regina de mai târziu a țării Românești și a
 țării Moldovei.
 În anul cel puțin al cincisprezecelea pe cneazul Moroz
 din Tătăria, pe cneazul modest care, acolo într-o căsuță ce

Ioan Burada

(1900)

A fost fiul operilor sale. A debutat pe când era student, ca funcționar judecătoresc, laudându-se în glumă către colegii săi, când ajunsese la gradul înalt cu care și încheiase cariera: — am fost arhivar și mă pricep să cos un dosar...

Treptat, treptat, a trecut prin toată erarhia judecătorească, funcționând în diferite localități, între cari și în Basarabia înainte de războiul dela 1877, în calitate de procuror la tribunalul din Cahul.

A fost numit președinte de secție la curtea noastră de apel, în locul defunctului consilier Vrânceanu, — o figură frumoasă a Iașului nostru — apoi ieșind la pensie Dimitrie Rosetti primul președinte al acestei curți, a fost înaintat în locul său.

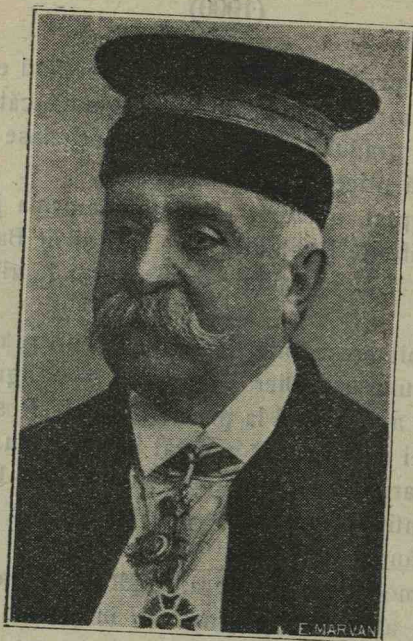
În toată cariera sa, pe unde a funcționat, Ioan Burada n'a lăsat decât amintiri plăcute, prin spiritul său de dreptate și prin bunătatea și blândeța lui.

Avea un mod deosebit de a conduce desbaterile, când prezida Curtea, cu atâta tact pentru toți, încât chiar atunci când se perdea procesul, nimeni nu avea inimă rea pe dânsul, căci toți împlicinații, mici și mari, aveau o mare încredere în nepărtinirea lui.

În lunga sa carieră, i s'a propus în mod stăruitor de către diferiți miniștri de justiție, să primească un loc de consilier la Casație. Burada însă a refuzat întotdeauna să părăsească curtea de Iași și Iașii, cari îi erau atât de dragi.

Când a ieșit la pensie, cu greu s'a despărțit de colegii săi și în clipa când i s'a oferit, în ședința solemnă ce a avut loc cu această ocaziune, un frumos pergament lucrat de profesorul V. Costin și cuprinzând semnăturile tuturor consilierilor curții și ai parchetului general, cu ochii în lacrimi, Ioan Burada a spus că nu se va despărți niciodată de această scumpă amintire.

Cu inferiorii săi, atât magistrați cât și funcționari judecătorești, era un adevărat părinte, sfătuindu-i cu blândețe și bunătațe și când era nevoit să ia vre'o măsură mai energică, căuta pe cât îi sta în putință, s'o îndulcească. În anchetele și inspecțiunile ce era însărcinat să le facă, căuta întotdeauna să ocrotească pe cei mici, ferindu-se să facă ca cei vizați să fie pedepsiți, din cauza vreunui raport nefavorabil al său.

Ioan Burada

Obținând doctoratul în drept dela Universitatea din Bruxelles, Ioan Burada a ocupat una din catedrele de Drept Roman dela facultatea juridică din Iași. Aici iarăși se devotă cu tot sufletul, căutând să insuflă studenților dragostea de studii, făcându-le pe cât posibil atrăgător și învățarea istoriei dreptului roman, pe care'l făcea doi ani consecutiv, cu studenții anilor I și II.

Ioan Burada a fost primul care a introdus la facultatea de drept din Iași, așa zisele conferinți cari consistau din o parte din materia explicată în cursul a două, trei săptămâni, asupra căreia doi sau trei studenți hotărâți de el, trebuiau să conferiențeze față

de colegii lor și față de Burada, care îi corecta cu buna voința sa obișnuită.

La examene era foarte îngăduitor și rar erau acei studenți cari cădeau. Când însă studentul era prea slab și trebuia să'l amâne pentru altă sesiune, o făcea cu multă părere de rău, având aerul că se scuzează de aceasta, zicându'i cu blândeță: — Lasă că până la sesiunea viitoare, te vei întări în materie și sunt sigur că vei trece cu notă mare examenul de Dr. Roman.

Studenții între ei, îl porecleau Moș Titius, după numele ce-l întrebuița de preferință în exemplele ce le da la cursul său. În timpul războiului nostru, un fiu al său, căpătând tifos, Ioan Burada l'a îngrijit, deși în vârstă destul de înaintată, cu tot devotamentul, murind și el pe lângă copilul său.

Dr. L. Russ senior

(1880)

S'a născut în 1816. Familia sa era stabilită de câtă-va vreme în Austria de jos, dar de origină se trage din țările baltice și a aparținut nobilimii germane baltice dela Riga.

Studiile în medicină și le-a făcut la Viena. Fiind încă tânăr doctorand, și'a câștigat atașamentul și recunoștința ducelui de Chambord, care aflându-se în trecere prin Austria, a suferit un grav accident de trăsură, fracturându'și un picior. Deși toate șomitățile medicale de atunci erau pentru ampu'area piciorului, datorită însă îngrijirilor dibace ale tânărului doctor Russ, ducele s'a restabilit pe deplin, ceia ce a contribu't mult la creierea numelui chirurgului Russ.

Mihai Vodă Sturdza având nevoie de un specialist chirurg, de care se simțea pe vremuri mare nevoie în Moldova, a adus la curtea sa pe d-rul Russ, după recomandarea ducelui de Chambord, pe care Vodă îl cunoștea foarte bine, cinstindu-l și cu rangul de spătar. Când a venit în țară, d-rul Russ avea 26 ani. De atunci s'a stabilit la Iași, rămânând aici, legat de Iași și n'a fost prilej ca să nu'și arate cele mai calde și statornice sentimente de iubire pentru țară.

D-rul Russ, pe vremea când știința chirurgiei era încă la începuturile sale la noi, executa cele mai grele operații, cu un succes deosebit. Om de știință, în special practician minunat, a devenit în scurt timp cunoscut nu numai în țară, dar în toate țările învecinate.

Marele chirurg Nothnagel din Viena, spunea de multe ori: — ce căutați la mine, când îl aveți pe d-rul Russ în România. Chemat de altfel în cele mai grele cazuri, în țară cât și în țările învecinate, în Rusia, în Austria, în Serbia, d-rul Russ era în cele mai strânse legături de prietenie cu înalta societate din toate aceste părți.

În războiul pentru Independență, a făcut în mod strălucit dovada sentimentelor sale românești, punând în serviciul patriei sale adoptive, talentul și știința sa, îngrijind răniții în marile spitale ale Crucii Roșii la Turnu Măgurele.

Dr. L. Russ senior

La 1877 el era medic colonel, conducătorul ambulanțelor de Cruce-Roșie din Moldova. A fost bolnav de tifos și există și astăzi o fotografie de atunci, care-l reprezintă înaintat în vârstă, sprijinindu-se ca convalescent, de bunul său prieten dr. Carol Davilla și de fiul său dr. Russ junior, pe atunci locotenent.

D-rul Russ era în cele mai strânse raporturi cu Domnitorul.

Carol și Doamna Elisabeta, cari îl iubeau și îl apreciau foarte mult. În urma unor neînțelegeri în comitetul Crucii-Roșii, dr. Russ dându'și demisiunea, Doamna Elisabeta i'a adresat atunci următoarea scrisoare autografă. Dat fiind importanța rândurilor foastei noastre Regine, către bătrânul medic ieșan de pe vremuri, reprodus în întregime scrisoarea:

Cotroceni, 5 Noembrie 1877.

Domnule Doctor,

„Aflu că în urma unei confuziuni, pe care (nu mi'o pot explica, ați fost demis din funcțiunea d-voastră de medic șef al ambulanțelor din Iași. Nu vreau să întârzii nici o clipă, pentru a vă aduce la cunoștință că nu voi admite niciodată retragerea și cu atât mai puțin înlocuirea d-voastră.

Rapoartele elogioase cari mi'au fost adresate din toate părțile, asupra meritului imens, meritul și zelul pe care ați știut să'l arătați în mijlocul penibelor împrejurări ce străbatem, mă determină să ieau de îndată hotărârea de a vă mulțumi în numele meu și al tuturor celor ce au fost obiectul solicițudinii d-voastră, pentru întreaga și desăvârșita d-voastră abnegațiune, comunicându-vă că consider ca un act de recunoștință și de dreptate menținerea persoanei d-voastre în funcțiunea superioară ce ați ocupat până acum. Serviciile d-voastre prețioase, nu pot fi egalate prin această satisfacție, o știu, dar îi adaog încredințarea tuturor binecuvântărilor cari se leagă de numele d-voastră cât și partea mea de stimă și grațitudine.

Vă rog să binevoiți a comunica ordinele mele asupra acestei chestiuni, comitetului central din Iași, pentru a curma neînțelegerile cari au adus retragerea d-voastră.

Imi mai rămâne să vă informez că dacă vă este necesar un concediu de durată scurtă, vi-l acord pe termenul pe care d-voastră singur îl veți fixa, colegilor d-voastră dela Turnu-Măgurele“.

Elisabeta.

Nu a fost scop filantropic sau cultural, care să nu fie sprijinit de d-rul Russ. Împreună cu Domnița Elena Cuza, a fundat

spitalul de copii „Caritatea“ din Iași, fiind epitrop până la sfârșitul vieții sale.

A fost de asemeni medic șef și epitrop la Sf. Spiridon.

Anastase Bașotă, printre cele cinci mari personalități pe care le însărcinează să fie executorii săi testamentari pentru donațiunea sa, desemnează și pe d-rul Russ.

Ca om de știință, a contribuit la crearea învățământului medical în Moldova, fiind și profesor la facultatea de medicină din Iași.

D-rul Russ, ca om de societate, ducea o viață luxoasă, cu casă deschisă, cu slugi multe și echipaje frumoase. Locuia singur casele sale din foasta stradă Sf. Neculai, case încunjurate cu o grădină imensă, cu sere și plante rare. Era pasionat de flori. Avea și o vie renumită la Valea Adâncă, îngrijită și plantată ca în apus și unde invită la petreceri toată societatea aleasă a Iașului. Familia sa stătea mai mult în străinătate. Fiul cel mare își făcea studiile în renumitul așezământ „Therezianum“ din Viena, apoi facultatea de aici, pentru a deveni d-rul Russ junior de mai târziu, atât de iubit și adorat de vechii ieșeni. Una din fiicele d-rului Russ, s'a căsătorit cu marele jurisconsult român Al. Degré, fost agent diplomatic la Berlin în timpul războiului Independenței și apoi consilier la Casație. O altă fiică a sa s'a căsătorit cu dr. Knapp, profesor la Universitatea din Graz (Austria)

Plin de vigoare și de tinerețe, până la vrâsta cea mai înaintată. În timpul unei operații, dându-se prea mult cloroform pacientului, toți asistenții au părăsit sala de operație, venindu-le rău. D-rul Russ, care avea atunci 72 ani, a rămas singur de a terminat operația, dar atât de intoxicat și cu inima slăbită, încât peste câteva săptămâni, a încetat din viață, în 1886.

Atât dr. Russ senior, cât și fiul său dr. Russ junior, erau dintre intimii Regelui Carol, care, de câte ori venea la Iași, îi vizita întotdeauna. De asemeni erau în cele mai bune relații și cu regele Serbiei de atunci, Milan Obrenovici. Descendenți direcți ai d-rului Russ sunt copiii d-rului Russ junior, marele internist ieșan, profesor și decan al facultății de medicină, încetat din viață în anul 1912 și anume: Dr. L. Russ, a treia generație, dr. Ernest Russ, inginer Al. Russ și d-na Malvina Bulgaru, mama concetățeanului nostru d. prof. Valeriu Bulgaru.

D-rul Russ senior avea obiceiul ca la consultațiile zilnice ce

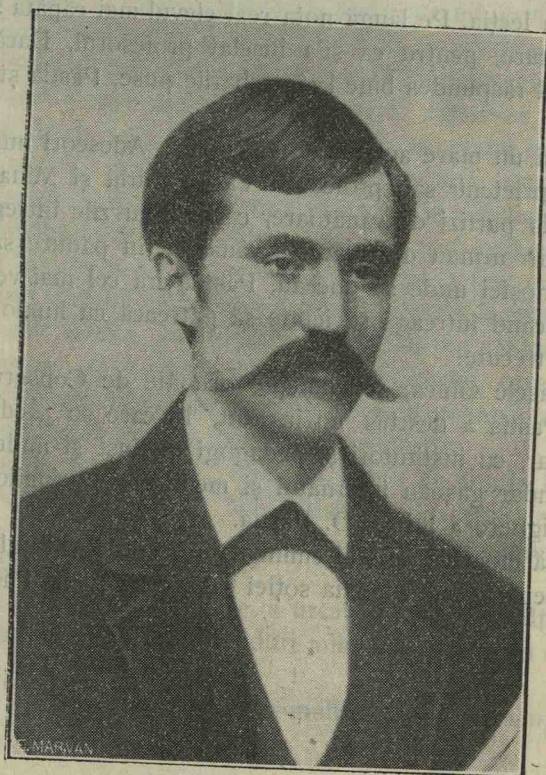

D. D. Pastia

(1892)

Vechii elevi ai liceului național desigur că își mai amintesc

Profesorul D. D. Pastia

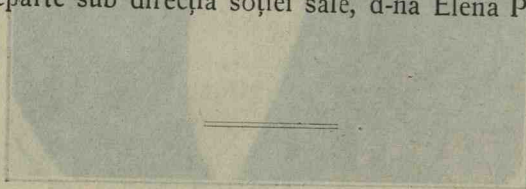
de simpaticul profesor de geografie, D. D. Pastia, care cu atâta dragoste și atât de frumos vorbea despre geografia țării și a provinciilor astăzi alipite, făcând să se întrevadă de atunci realizarea

României Mari. Era o emulațiune între toți elevii defunctului profesor, de a se întrece în a spune lecția cât mai bine și mai cu samă de a face hărți cât mai frumoase și mai complete. Mulți din cei mai buni elevi, au fost trimiși la concursul de geografie care se ținea pe atunci, în fiecare an în Capitală și unii din ei au și obținut premii. Pastia era un profesor eminent. Știa să facă cursul său plăcut și pe înțelesul tuturor. Se purtă blând cu elevii săi, însă pretindea să se învețe. Când scotea la lecție, întrebă: — ai cetit pe azi? Preferă, dacă elevul nu era pregătit, să'i spue limpede aceasta. Il trimetea la loc și după o mică morală, îl îndemna că să învețe. Vai de acel care răspundea că e pregătit și în realitate nu știa lecția. Pe lângă nota rea, elevul mai căpăta și o notă rea la purtare, pentru că și'a înșelat profesorul. Dacă însă în urmă elevul răspundea bine la întrebările puse, Pastia ștergea nota rea.

Era și un mare amator de vânătoare. Adeseori împreună cu colegii și prietenii săi, profesorii Vasile Burlă și Mihai Buznea, lua parte la partizi de vânătoare, cari durau zile întregi. La petrecerile cari urmau după aceste vânători, în pădure sau la proprietarul moșiei unde se duceau, Pastia era cel mai vesel dintre oaspeți, făcând întreaga societate să petreacă cu humorul și verba sa neîntrecute.

În casele Ghica, actualmente ocupate de Conservatorul de muzică, Pastia a deschis un institut, în care se preda întregul curs primar, cu institutori și pedagogi distinși și unde elevii de curs secundar găseau internatul și meditarea lecțiilor, sub directa privighere a lui D. D. Pastia.

După moartea acestui eminent profesor, institutul a funcționat mai departe sub direcția soției sale, d-na Elena Pastia.

Profesorul D. D. Pastia

de sâmbătilor profesor de geografie, D. D. Pastia, care cu alții
diagnostice și atât de tînăos vorber despre geografia țării și a pro-
vinciilor astăzi alipite, făcînd să se întrevadă de atunci realitatea

Gr. Trancu-Iași*)

(1895)

După ce a absolvit cu succes școala comercială superioară din Iași, a intrat la Banca Națională, unde curând, grație sârguinței și viei sale inteligențe, a ajuns să ocupe, în erarhia Băncii Naționale, o funcțiune de încredere. Era mult apreciat de magistrații de atunci cari îi încredințau cele mai grele expertize în materie de faliment, de care s'a achitat întotdeauna, în modul cel mai conștiincios, luminând justiția în chestiunile cele mai complicate.

Mai în urmă, dorind un câmp mai vast de activitate, pe când era încă funcționar la Banca Națională, a trecut echivalența pentru liceu și înscriindu-se la facultatea de drept, a fost unul din cei mai eminenți studenți ai acestei facultăți. Luând licența în drept cu un deosebit succes, pentru care a fost felicitat călduros de juriul examinator, s'a înscris în baroul de Covurlui, care'l atrăgea prin multiplicitatea afacerilor comerciale și maritime din acea localitate, pentru care avea o deosebită predilecție.

La Galați, repede și'a creiat un nume de frunte în barou, unde prin însușirile sale de bun jurist și prin calitățile sale sufletești, și'a câștigat pe lângă o întinsă clientelă și numeroși prieteni și admiratori.

Grație calităților sale alese, a urcat și cea mai înaltă treaptă a demnităților, fiind în două rânduri ministrul muncii în cabinetul prezidat de generalul Averescu.

Și aici d. Trancu-Iași, nu s'a mulțumit a fi un simplu figu-

*) Dacă am făcut o excepție la norma adoptată în această scriere, de a nu pomeni decât de cei dispăruți, am făcut-o din pricină că d. Trancu-Iași, prima parte a vieții sale, și'a petrecut-o printre noi, făcând astfel parte și d-sa din Iașul de altă dată, de unde a plecat și a ajuns la situațiunea frumoasă de astăzi, grație calităților sale excepționale, cunoscute încă de demult, de când fostul ministru, era: elevul Grigore Trancu dela școala comercială.

rant și prin munca sa intensă și prin priceperea sa, a adus servicii însemnate muncitorimii. Palatul muncii ce se clădește la Iași acum, pe locul vechei grădini a Primăriei, este opera sa. Codul muncii care este încă în studiu, va aduce și el o reală îmbunătățire în relațiunile dintre patron și muncitor.

Elevul Gr. Trancu

D. Trancu-Iași este originar din Tg. Frumos, unde cu drag se duce ori de câte ori vine la Iași, spre a-și vedea pe bătrâna sa mamă și pe prietenii din copilărie, pe care cu drag îi vizitează.

Profesorii vechi dela facultatea de științi

In planul întâi, dela stânga spre dreapta: Ion Stravolca, Militiade Tzony, Neculai Culianu, Petru Poni, Const. Climescu. In planul al doilea: A. Obreja, dr. I. Cantacuzino, dr. N. Leon, Vasile Buțureanu, Ion Rallet, Victor Costin.

CAPITOLUL IV

Figuri și tipuri ieșene

Scarlat Pastia—hotelul Petre Bacalu—Frații Levaditi—Șeful portărel Vasile Greceanu—Neculai Drossu—Dr. Tausig—Vasile Pogor—Petru Suciuc—Carpó cel mai elegant birjar din Iași—Generalul Șerban Pascu; societatea de patinaj la Iași—Cel dintâi inginer străin la Iași: inginerul François Cazaban—Grefierul Victor Romanescu—Fișel Brandes—Părintele Iroftei Maximovici—Teodor Crivăț—Gheorghe Pavloff—Mitropolitul Calinic Miclescu—Frații Scorțescu—Jean Miilder zis Cheval—State Dragomir—Pedelul Felix de la liceul Național—Avocatul Gh. Cimara—Anastasiu Panu—Constantin Rojniță și moșul său arhimandritul Gheorasim Mârzescu—Consulachi Sakelaride—Intre adversarii politici: Ion Brătianu și Colonelul Rosnovanu—Foștii consuli din Iași: Vodianer, de Giers, Douroujoux, Bencik și Pietka—Iacovachi și Maria Leon—Colonelul Guriță.

Scarlat Pastia

Hotelul Petre Bacalu

(1880)

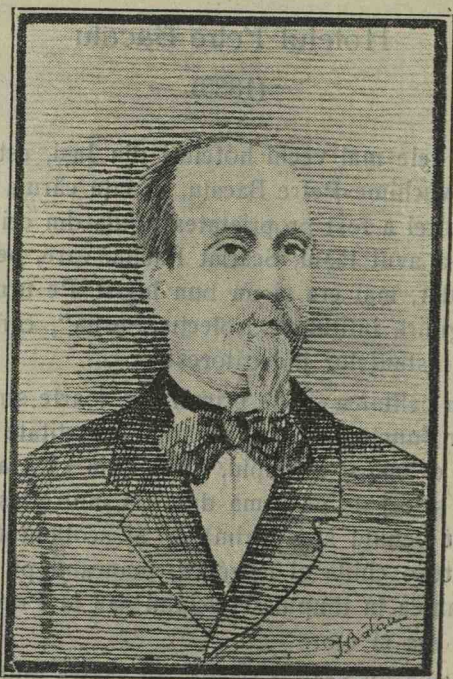
Unul din cele mai vechi hoteluri din Iași, este hotelul Romania, fost în vechime Petre Bacalu, în fața căruia s'a jucat hora Unirii. Acest hotel a fost proprietatea unuia din cei mai buni primari pe cari i-a avut Iașul, Scarlat Pastia, care, pe lângă că era un bun gospodar, mai era și un bun legist. Pe urma sa a rămas colecția de legiuri, intitulată „colecția Pastia“, care mult timp a servit tuturor instanțelor judecătorești.

Pastia, în calitatea sa de primar era foarte strict la serviciu, cerând tuturor funcționarilor Primăriei, exactitate și muncă încordată, dând el însuși exemplu, prin aceia că era cel dintâi venit la serviciu și cel de pe urmă dus. Ba, dintre ieșeni sunt mulți cari l'au văzut venind spre Primărie și scoțând din buzunarele pardesiului câte o chiflă și mezeluri, mâncând pe stradă, spre a nu'l apuca foamea în timpul serviciului său la Primărie, ori la Epitropie unde era și efor.

De pe urma lui Scarlat Pastia, au rămas multe îmbunătățiri edilitare. Era de o scrupulositate extremă și, când era în exercițiul funcțiunei sale, uita ori și ce. Așa, deopildă, se povestește că pe când exercita atribuțiile de primar, fiind în același timp și efor la Spiridonie și trecând în una din zile în fața spitalului, observă niște canale prin cari se revărsau apele din ograda spitalului în stradă. Imediat se duse la Primărie, dând ordin să se facă o adresă Epitropiei, pentru desființarea acelor canale, adresă pe care o iscăli el, în calitatea sa de primar. A doua zi, în cancelaria Epitropiei, în calitate de epitrop, Scarlat Pastia primi adresa primarului... Scarlat Pastia, o ceti și o rezolvi, în sensul că acele canale funcționând din timpuri imemorabile, nu puteau fi astupate.

Iar a treia zi, primind la Primărie răspunsul Epitropiei, a făcut o nouă adresă prin care înștiință Epitropia că, în caz de nu va astupa canalurile în chestiune, ele vor fi astupate forțat de serviciul tehnic. La această adresă, a răspuns tot Scarlat Pastia, ca epítrop, că dacă Primăria va astupa zisele canaluri, Epitropia va face proces și va cere daune simțitoare. ...Și nu se mai știe unde s'au oprit aceste adrese.

Scarlat Pastia

Scarlat Pastia, pe lângă hotelul Romania, mai era și proprietarul unui șir de dughene, cari începeau din colțul actualului hotel Trayan din str. Arcu, mergeau până 'n mijlocul pieții Unirea, apoi făceau un cot în spre strada Lăpușneanu, până 'n capătul celalt al hotelului Trayan. In dosul acestor dugheni, pe locul unde se află actualmente hotelul Trayan și noile case Teitler, era un loc viran cu câțiva salcâmi, unde băieții din școlile primare băteau mingea. In aceste dugheni erau instalate nenumărate magazine, ca, în strada Arcu, o cafenea care avea pe firmă: Deuts-

ches cafe-haus!, biliard francez și cafea turcească. Cu fața în spre casele Motăș, era renumitul magazin de galanterie Mittler, iar în spre strada Lăpușneanu erau: vestitul cârnațar (pe atunci nu se spunea magazin de conserve) Fotachi, precum și bărbierul Pavlicovschi, care era de casa boerului Nunuță Rosnovanu.

Scarlat Pastia în dorința de a înfrumuseța Iașul, a dăruit toate acele dugheniți, cari ori cum îi aduceau un venit destul de frumos și hotărî să clădească în locul lor și în prelungire pe locul viran un măreț teatru care după moartea sa, să rămâe Iașului, cu condiție însă ca statuia lui Ștefan cel Mare să fie așezată în fața acestui măreț edificiu. Lucrul neadmițându-se însă de edili de pe atunci, Pastia foarte măhnit renunță la proiectul său și clădi în schimb hotelul Trayan, care trebuia să treacă în proprietatea Epitropiei Sf. Spiridon, la moartea sa.

Soarta însă a vrut altfel, căci costul acestor construcțiuni depășind prevederile și mijloacele lui Scarlat Pastia, el făcu datorii peste datorii, ipotecă hotelul Romania și noua construcție la Creditul Urban, sperând a se putea acoperi din veniturile acestor două hoteluri, lucru însă ce nu s'a putut realiza, de oarece anuitățile erau destul de mari, iar chiriile foarte reduse, astfel că Pastia pierdu ambele proprietăți care îi fură luate în stăpânire de către Creditul Urban, apoi adjudecate definitiv asupra societății Creditului, care însă din un spirit umanitar lăudabil, nu părăsi pe bătrânul Pastia, lăsându-i la dispoziție un apartament din hotelul Romania, iar antreprenorul restaurantului Trayan avea obligațiunea să-i furnizeze masa și dejunul, zilnic.

Când a ars teatrul dela Copou, Pastia dându-și samă de pierderea ce va suferi Iașul dacă va rămâne fără un local pentru teatrul național și alte trupe în trecere, a transformat sala restaurantului din ograda hotelului Romania, măbind-o și înălțând-o, iar în interior construind trei rânduri de loje pentru a putea servi ca sală de spectacol. În această modestă sală, a jucat chiar la inaugurare, cei doi mari și iubiți artiști ai Iașului de altă dată, Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu. Dar nu numai de spectacole a avut parte sala dela hotelul Romania. Cele mai frumoase și impunătoare întruniri publice au avut loc aici, atât din partea conservatorilor, cât și din partea liberalilor. La început întrunirile publice politice se făceau în contradictoriu, între ambele partide politice și erau cu atât mai interesante, întrucât oratori.

de forță căutau fiecare să vie cu argumente și idei sănătoase spre a convinge numerosul public care lua parte. Cu timpul însă întrunirile s'au făcut pe partid. Dimitrie Sturdza devenind președinte de consiliu, a cetit, când a luat frânele guvernului, în sala Pastia dela Iași, programul așa numit dela Iași. Multe și frumoase întruniri s'au ținut și de către conservatori, la cari luau cuvântul Grigorie Cogălniceanu, D. A. Grecianu, Iancu Ventura și alți fruntași. După construirea circului Sidoli, această sală își pierdu din importanță, fiind rezervată mai mult numai pentru întruniri publice, care de tradiție se țineau tot acolo.

Ori cum ar fi, atât Scarlat Pastia, cât și hotelul său Romania, cu sala Pastia, au jucat un rol însemnat în trecutul acestui oraș, de și astăzi sunt alți oameni și alte localuri, mai spațioase.

...Și când s'a îmbolnăvit grav, Scarlat Pastia a cerut să fie dus la spital. A fost dus pe o targă la spitalul Sf. Spiridon, părintele orașului de pe atunci, ca cel mai umil cetățean din acest târg.

În amintirea vechilor ieșeni, a rămas pe veci chipul celui ce a fost Scarlat Pastia.

Frații Levaditi

(1888)

Mai de mult, trăiau la Iași, cei trei frați Levaditi, fiii lui Alexandru Levaditi, bine cunoscut pe vremuri în orașul nostru și care locuia în casele sale din str. Buzdugan.

Didi Levaditi

Cel mai mare fiu, numit de intîmîi săi, Didi, și'a făcut studiile universitare la Paris, de unde s'a întors licențiat în drept. Nu s'a folosit însă de titlul universitar avînd avere moștenită de la tatăl său. Era un perfect cavalier, nelipsit dela toate balurile, petrecerile și seratele ce se dădeau pe vremuri la Iași. Foarte bun dansator, de și era cam scurt și gros. Făcea parte din Jockey-

Club. Era dintre acei cari se distingeau imediat prin extrema politeță și bunătate, de o bunătate rară, împărțind cu prietenii nevoieși, din ceia ce avea el. A trecut în viață, în societatea ieșană, ca un fulger, trăindu-și viața lui de hoștei foarte scurt timp, căci moartea l'a răpus foarte curând.

Al doilea frate, Alexandru, după ce a urmat un timp cursul secundar la Iași, simțind o puternică atracție pentru arte, moștenită dela bunicul său,—marele pictor Levaditi, (care a produs diferite lucrări de mare valoare artistică, printre cari chipul Mi-

Alexandru Levaditi

tropolitului Veniamin, pictor foarte cunoscut pe atunci în întreaga țară), a fost trimis să studieze artele în Italia, unde însă din cauza spiritului său neastâmpărat, n'a putut isprăvi școala de bele-arte pe care a urmat-o acolo, dobândind totuși cunoștinți suficiente spre a deveni un admirabil caricaturist.

Care dintre ieșeni nu-și amintește de bine reușitele caricaturi expuse prin vitrinele magazinelor mai însemnate din Iași și

datorite lui Alexandru Levaditi? Aproape toate personalitățile mai marcante ale Iașului au trecut prin penelul lui Levaditi. Iți lucra o caricatură în câteva minute, stând la o masă dela Tuffli sau la foasta berărie Gambrinus din Piața Unirea, privind la trecători, pe cari imediat îi reproducea într'o frumoasă caricatură. Fiind de un temperament mai iute, a avut multe incidente, cari de obicei se sfârșeau în favoarea sa, fiind foarte... tare în mușchi. Odată conflictul vidat, firea sa bună îl făcea să regrete și cel dintâi căuta să se scuze de cele întâmplate și să se împrietenească cu adversarul său.

În una din zile, într'un local de petrecere a avut un conflict cu un cunoscut al său. Amândoi erau de aceeași forță. S'au... luptat cât s'au luptat, fără nici un rezultat.

Auzind deodată pe partenerul său ocărând pe italienește, Alexandru Levaditi care'l înhațase țapăn, i'a dat repede drumul, spunându-i tot pe italienește, pe care o cunoștea admirabil:

— D-ta ești italian? Cum de n'am știut? Mie îmi sunt foarte dragi italienii, căci am făcut studiile mele în frumoasa lor țară. De ce să ne mai sfădim? Hai mai bine să dăm mâna și să luăm un pahar împreună.

Zis și făcut.

Și din acea zi, Levaditi cu italianul său au devenit cei mai nedesfărțiți prieteni. Dar, Alexandru Levaditi a părăsit și el lumea de tânăr, tocmai când se liniștise și ducea o viață regulată, ocupându-se numai de arta caricaturistă, pe care o iubea cu pasiune.

Cu dânsul a dispărut de pe străzile Iașului, o figură cunoscută, simpatcă, de care par'că ieșenii mai vechi, nu vroiau să se despartă niciodată.

Al treilea frate, poreclit de prieteni Lilică, era, ca și fratele său mai mare, scurt și gros, cu o inimă de aur pentru care a și fost foarte simpatizat de ieșeni.

Trimes în străinătate, n'a stat mult și s'a reîntors la Iași, cu ocaziunea morții tatălui său. A rămas pentru totdeauna la Iași, luându'și licența în drept.

A fost magistrat și la Fălțiceni, unde după ce a plecat, a lăsat numai păreri de rău. Ca procuror la Iași, nu și'a atras decât simpatii. N'a avut nici un dușman; prieteni în schimb foarte numeroși. Această fire de elită, a avut și un sfârșit prematur. Într'o

vacanță de vară, fiind oaspetele cumnatului său d. Vițărașcu, proprietar din jud. Tutova, s'a îmbolnăvit de tifos și în puține zile a murit, regretat de toată lumea.

Lilică Levaditi

Frații Levaditi au fost trei ieșeni iubiți, trei tineri cu cari se deprinsese Iașul nostru a'i avea meru aici și cari au avut mul-tă trecere în societatea ieșană.

Şeful portărel Vasile Grecianu

(1880)

La Palatul Administrativ, cine nu cunoştea pe bătrânul acela mititel, care purta musteţi lungi şi barbîşon à la Victor Emanuel şi având legaţi de după gât tradiţionali galoşi, pe care 'i întrebuinţa iarna şi vara şi de care nu se putea niciodată despărţi, fostul şef portărel Vasile Grecianu.

Cum nu se putea despărţi de aceşti galoşi, aşa cum îi purta de după gât, tot aşa nu era chip să'l vadă cineva pe Vasile Grecianu, fără voluminoasa lui geantă, în care la olaltă puteai găsi, pe lângă dejunul lui zilnic—căci aşa o pornea de acasă bătrânul portărel, în fiecare dimineaţă cu mâncarea lui dela orele 12 la amiază, în geantă—dosare, acte, gavanoşele mici cu dulceaţă şi câte odată—aceasta ca o excepţie—îşi ascundea aici şi galoşii, în zilele când nu'i mai putea purta de după gâtul său obosit.

Ani şi ani de zile a fost şef portărel la Iaşi. N'avea drept la pensie, pentru că făcuse cea mai mare parte din anii serviţi, sub vechiul regulament al portăreilor, retribuiţi numai din remize, fără a li se face reţineri.

Bătrân de peste 70 de ani, a murit în funcţie de portărel. Se deprinsese cu slujba aceasta a lui, cum nu se mai putu deprinde să dea jos galoşii de după gât când se ducea de acasă la tribunal şi cum nu ieşea de acasă, dacă nu'şi lua cu dânsul geanta încărcată cu de toate celea.

Adoptase o copiliţă, pe care a crescut'o, a înzestrat'o şi a măritat'o. La cei cari îl întrebau, ce e cu copiliţa aceasta şi de unde a găsit'o, portărelul Grecianu lăsa să se înţeleagă, zâmbind, că el e... autorul ei, la vrâsta când de bătrân ce era, de abea doar de putea semna, tremurând, citaţiile şi diferitele acte judecătoreşti.

Funcţionarii cu cari portărelul Grecianu era veşnic în atin-

gere și care'i cunoșteau originalitățile și superstițiile lui, îl necăjeau veșnic, făcându'i fel de fel de pozne. Băeții dela grefa Curții, nu i dădeau mereu pace. S'au sfătuit ei într'o zi să'i facă lui conu Vasile o farsă.

S'au pus de au tipărit o adresă, cu antetul Ministerului de justiție, aplicându-i ca sigiliu, în tuș, o piesă de 5 lei, cu invitația și cu încrederea pe care Ministerul o va avea într'insul, ca să pro-

Vasile Grecianu

cedeze de îndată la aplicarea semnelor de hotare între teritoriul țării noastre și cel bulgar. Ministerul, încheie adresa, găsindu-l ca cel mai destoinic pentru această însărcinare, era convins că portărelel Grecianu va îndeplini misiunea cu cea mai mare conștiinciozitate. Și după ce au ticluit această adresă „oficială“, băeții dela grefa au trimis plicul cu adresa și cu alte lucrări la poștă, iar a doua zi întreaga grefa, aștepta cu nerăbdare sosirea factorului poștal. Ceia ce și se întâmplă. Conu Vasile primind plicul, îl deschise tacticos și cetind adresa „ministerială“, dădu buzna la primul președinte de atunci Ioan Burada, făcându-se că o așa însărcinare nu-l prea bucură, dar că, în sfârșit, ca om al datoriei și pentru cinstea ce i s'a făcut, va face-o și asta și se va duce.

Și, cu totul emoționat, întinse adresa lui Burada, care însă văzând imediat că e o farsă la mijloc, surase și atât. Reîntors în mijlocul poznașilor de băeți dela grefă, care de-abea puteau să-și fie râsul, fu încunjurat de toți aceștia și sfătuit să nu cumva să nu meargă acolo unde l'a trimes ministerul. Incurajat de funcționari, conu Vasile se duse a doua oară la Ioan Burada, pentru a-l anunța că este cu totul hotărât să plece.

A doua și a treia zi, conu Vasile nu-l mai slăbea pe Burada, până când văzându-i încăpăținarea și stăruința ce o punea Grecianu ca să plece să delimiteze el hotarele, primul președinte adresându-i-se pe un ton amical, i-a spus: — dar nu vezi că la mijloc e o farsă, uite-te bine cum e concepută adresa și te vei convinge că totul e o farsă a băeților dela grefă.

Și convins până la urmă că așa trebuia să fie, a venit roșca un rac la grefă și a țipat: — care e măgarul acela care a făcut pozna cu adresa. Să'i fie rușine...

N'a trecut mult după aceasta și băeții s'au pus pe lucru pentru alte pozne. I-au șterpelit galoșii din geantă, au făcut repede un pachet cu adresa lui Vasile Grecianu, l-au trimis la poștă și până să plece seara dela palat acasă, pachetul și sosi. Înainte să-l desfacă a scos banii de a plătit taxa cuvenită și crezând că i s'a făcut vre-o surpriză, desfăcu surâzând pachetul, în timp ce batisatele începură să lucreze la băeții, pe cari îi apucaseră un râs nebun.

Pachetul fu deschis și galoșii apărură și când conu Vasile a văzut și pozna aceasta, ba că a trebuit să și scoată din buzunar bani pentru porto, furia lui a fost grozavă. Unul câte unul, de frică, se făcu nevăzut din camera grefei. Dar băeții nu'l slăbeau de loc. De abea îi trecea lui conu Vasile supărarea pricinuită de nezasurile ce i se tot făceau și altele se iveau. I se luase într'o bună zi pălăria, tot de către băeții dela grefă și o suspendară de candelabrul din sala de ședințe. Întră curtea în ședință și pe când se judecau procesele, deodată primul președinte Neiu, chemă pe conu Vasile, pentru a-l trimete în oraș după o însărcinare. Căută el pălăria pretutindeni și n'o găsi. Aprodul zărind'o pe candelabru, i'o arată. Conu Vasile se uita nedumerit, în plină ședință, când la candelabru, când la primul președinte.

Nu putea să'i spue șefului său de ce nu poate pleca unde l'a trimis. In sfârșit, văzând mereu că președintele Neiu se arată mirat că nu pleacă, îi arată cu mâna pălăria suspendată de candelabru. Și atunci și primul-președinte și avocați și publicul izbucniră într'un râs nebun...

Neculai Drossu

(1880)

A început modest, ca gramatic al familiei Pașcanu. Fiind om muncitor și foarte cinstit, a isbutit să agonisească ceva, după care luând o moșie în arendă și mergându-i bine, a ajuns treptat, treptat la o situațiune bună, cumpărând mai multe moșii și imobile din Iași. Câte case nu le-a stăpânit aici la noi, Neculai Drossu? Acea în care a locuit până la moarte, cu soția și copiii săi, din strada Lăpușneanu, astăzi proprietatea „Băncii Uniunea“; imobilul de alături, actuala proprietate a d-nei Elena Pastia; acel construit de Drossu și aflător peste drum de Creditul Urban, unde a fost odinioară Conservatorul de muzică și care a trecut prin atâtea mâni, până a ajuns astăzi proprietatea d-nei Gros; imobilul Kieser în care se află instalată poșta, cu tot locul până în strada Banu, unde s'a construit actualmente căminul liceului național și unde pe vremuri au fost grădina și teatrul de vară al cofetăriei Passini; vechiul imobil Beer din str. Carol și căminul studentelor peste drum de Universitate, unde a fost consulatul austro-ungar.

Neculai Drossu a fost un om bun și prietenos cu toată lumea. Nu era de loc fudul. Cu o avere atât de mare pe care a avut-o Drossu, oamenii de astăzi ar căuta să sparie norodul.

Din căsătoria sa cu Ortansa Skeletty, sora generalului Skeletty, s'au născut 4 copii: colonelul de rezervă Neculai Drossu, foarte bine văzut și apreciat la Palat; Eugenia Bonardel, căsătorită cu multimilionarul francez, marele armator din Franța Bonardel, astăzi încetat din viață, căsătorită întâi cu fostul nostru concetățean Emil Mavrocordat, din care căsătorie a avut o fiică, căsătorită cu fiul d-nei Marieta Ghica dela Mășcăteni; apoi Constantin Drossu stabilit de mulți ani la Paris, unde are un mare magazin de biciclete și Alice Drossu, decedată de mult, când avea vrâsta de 16 ani.

Neculai Drossu a fost un părinte admirabil, din acei părinți de familie, care altă dată, se ocupau mai mult de copiii lor, dându-le toată dragostea lor de tată.

Neculai Drossu

Iubea cu pasiune nu numai pe copiii săi, dar pe ori și care copil. Duminicile și sărbătorile aduna o sumedenie de copii, în casele sale din str. Lăpușneanu, cari împreună cu copiii săi, petreceau cum vroiau și cum doreau mai bine, având voe să facă totul ce poșteau, întreaga casă fiind la dispoziția lor. Bătrânul Drossu, din ușa cabinetului său de lucru, unde sunt astăzi birourile „Băncii Uniunea“, cu mâinile în buzunar ședea și privea cu drag la joaca copiilor. Ceasuri întregi privirea îi era ațintită numai asupra lor. Trimitea la cofetăria Passini și le aducea fel de fel de prăjituri, bomboane și bombe glăcele, peste cari dădeau buzna copiii și le dădeau repede gata. În timpul verii, Drossu ducea copiii la via sa dela Copou, alături de via foastă a lui Pandele Zamfirescu, unde se inventau fel de fel de petreceri frumoase.

Când copiii săi s'au făcut mai mărișori, i-au trimes la Paris cu soția sa, ca să învețe. Băeții au fost plasați la St. Barbe, iar fetele aveau o guvernantă acasă. Drossu însă n'a putut sta multă vreme despărțit de copii și repede i-a adus îndărăt acasă. Băeții au fost dați interni la vechia școală ieșană Institutele-Unite, iar fetelor li s'a adus din străinătate o guvernantă, pe d-ra Schnerer,

care avea o asemănare uimitoare cu răposata marea noastră Regină Elisabeta.

Drossu a fost în diferite rânduri deputat și senator. În politică avea simpatie pentru partidul conservator de și nu făcea politică militantă și n'a fost înregimentat în nici un partid. Fiului său mai mare, Nunuță Drossu care avea aptitudine pentru științele fizico-chimice, îi instalase în o aripă din casele sale din str. Lăpușneanu, un cabinet fizico-chimic înzestrat cu cele mai bune și scumpe aparate. De asemeni fiii săi iubind mult călăria, aveau întotdeauna cai frumoși la dispoziție pentru acest sport.

În casa lui Neculai Drossu, atât de primitoare și deschisă pe vremuri, întregii societăți ieșene, cei mari și cei mici au petrecut multe clipe plăcute.

Odată cu dispariția lui dintre cei vii, unul câte unul din vechii ieșeni s'au dus și ei acolo, unde nu este nici chin, nici întristare. Rând pe rând și-au luat rămas bun dela viață și dela Iașul lor, ieșenii noștri băștinași, ce n'au nici înclinici în mână necă nimic cu cei străini cu sufletul și cu inima de Iași.

Dr. Tausig

(1890)

A fost medicul din Iași, cunoscut de toată lumea: și de copiii, de bătrâni și de cei nevoeși. Venind la Iași a fost angajat cu contract la spitalul Sf. Spiridon, pe atunci fiind lipsă de medici români. Contractul îi era pe trei ani și anii aceștia trecând, d-rul Tausig, care era și un om foarte original, s'a prezentat epitropilor de pe atunci, întrebându-i dacă contractul său se reînnoește. Epitropii, jenați, i-au răspuns mulțumindu-i pentru serviciile aduse spitalului, însă, întru cât în intervalul acelor trei ani au ieșit de la facultățile noastre de medicină medici români, Epitropia „va angaja un român“.

D-rul Tausig fără a se supăra, coborî în ograda Epitropiei, unde-l aștepta trăsura sa și luând pe vezeteul său, îl aduse sus la Epitropie, zicând: — „Ioane, rămâi cu boerii“. Foarte mirați, epitropii îl întrebară ce însemnă aceasta. Și au primit atunci următorul răspuns: — „ați zis că aveți nevoie de un român. Doctor sunt eu, român este el (vezeteul), rămâneți deci sănătoși cu Ion“, și părăsi Epitropia. Pe cât era de original, pe atât de bun diagnostician era.

Era chemat pretutindeni, în cele mai grele cazuri. Il apreciau colegii săi medici ieșeni de pe vremuri: d-rul Russ senior, d-rul Philipescu, d-rul colonel Otremba, d-rul Ciurea și alții. Dădea consultații gratuite bicișnicilor, văduvelor, în sfârșit populației sărace. Și o făcea aceasta cu atât mai mult, cu cât era foarte bogat: avea vii, case multe, acea din str. Gh. Mârzescu, lângă Banca Dacia, unde odinioară a fost școala comunală de meserie și Primăria; apoi marea clădire, actuala Notre Dame de Sion, unde pe vremuri fusese seminarul Veniamin; casele din strada Stroescu foastă Zoe, unde locuia cu familia, etc.

Un fiu al său Camil și-a făcut studiile liceale la liceul națio-

nal, unde astăzi este școala Bele-Arte. Camil n'a fost botezat de tatăl său în nici o lege, căci d-rul Tausig a vrut să lase pe fiul său liber să'și aleagă la majorat credința ce 'i va conveni.

Dr. Tausig

La examenele pe care le trecea băiatul său la liceu, d-rul Tausig venea în clasă și se amesteca și el la întrebările pe care le puneau profesorii. Dacă Camil nu răspundea bine, d-rul Tausig în plină clasă îl făcea de râs. La un sfârșit de an școlar, rămâne corigent băiatul d-rului la un obiect. La acelaș obiect a rămas corigent și un alt coleg al fiului său. Tausig se duse la tatăl acestui coleg și fără multă jenă, i-a pus întrebarea: — D-le..., ce facem noi cu măgarii noștri? Neînțelegând nimic despre ce este vorba, omul foarte mirat, îi ripostă: -- care măgar d-le doctor, eu n'am nici un măgar. Și d-rul Tausig râzând, i-a spus că unul din cei doi măgari cari au rămas corigenți, e și fiul său.

Dă Dumnezeu și băiatul mai târziu absolutește cele 7 clase liceale. D-rul Tausig adună acasă la dânsul pe mai mulți colegi ai fiului său, oferindu-le un chef strașnic. Au mâncat și băut băieții cât au putut mai mult și au băut până s'au amețit cu toții. I-a găsit d-rul Tausig pe sub mese, pe sub canapele.

Furios, a început atunci a știiga: — Pentru asta v'am adus eu aici. Apoi stați că vă trezesc eu îndată“, și, fugind în cabinetul

său de lucru, aduse o sticlă cu amoniac, care amestecat cu apă, făcu minuni pe lângă bieții băieți cari, apucați de nas-de doctor, au înghițit cu de-asila câteva picături. Pe dată ei s'au trezit.

Altă dată, Tausig fiind chemat în str. Sărărie la un bolnav, găsi acolo numai lume cunoscută. Numai unul i se părea necunoscut. Lucru era cam rar, căci d-rul Tausig cunoștea toată lumea din Iași.

Foarte mirat, întrebă gazda pe nemțește: — ver ist dieser esel? „Necunoscutul“ înțelegând că este vorba de dânsul, dar crezând că d-rul a întrebat cine este el, se sculă de pe scaun și foarte politicos, adresându-se doctorului Tausig, îi spuse: — eu sunt, mă prezint C... Râse cu poftă toată lumea de această scenă hazlie.

D'apoi cu jurământul d-rului Tausig? Se judeca cu Kornhofer, ginerile d-rului Bendela, cunoscut pe vremuri la Iași, pentru o neplată a chiriei. Kornhofer pretindea că Tausig nu i-ar fi plătit chiria și atunci s'a dat lui Tausig jurământul more judaico și ca o excepție și concesie, tribunalul i-a luat jurământul la sinagoga Neuschotz, în loc de sinagoga cea mare din Tg. Cucului. Trebuia să îndeplinească Tausig atunci toate formalitățile ritului judaic.

Nu s'a îmbrăcat însă nici cu „cămașa de moarte“, nici cu talăs, ci cu un talăs boeresc. Și în momentul când ceaușul trebuia să înceapă cetirea, rabinul Taubes care asista, a fugit, fiind-că ceaușul — cumpărat de Tausig — în loc să adreseze toate blăstămile pe capul lui Tausig, le adresa reclamantului Kornhofer, reprezentat la judecată prin cunoscutul avocat Sipsomo. Ceaușul, în aprobarea lui Tausig, exclama: Să fie toate bolile pe capul... lui, să'i moară copiii... lui (adică ai lui Sipsomo) și nu: să fie toate bolile pe capul „tău“, să-ți moară copiii „tăi“ (adică ai d-rului Tausig).

O prezență de spirit a scăpat odată pe d-rul Tausig de o mare primejdie.

Pe când era medic la spitalul Sf. Spiridon, i s'a adus la cunoștință că gardienii dela ospiciul Golia (care ținea de Spiridonie pe atunci), scăpaseră un nebun. Nebunul se urcase în turn, care era mai înalt ca acum și care avea la partea superioară un balcon, unde se plimba de obicei un pompier, pentru a da semnalul în caz de ar fi izbucnit vre'un incendiu în oraș.

D-rul Tausig sosit în grabă, se urcă în turn și văzu pe ne-

bun plimbându-se nesupărat pe platformă, de unde tocmai atunci lipsea obișnuitul pompier.

Nebunul văzând un om înaintea lui, foarte grav și aproape gata să se repeadă asupra lui, îi strigă: — D-le, poți sări de aici jos? La răspunsul negativ al d-ruului, bolnavul adăogă: — Să vezi cum te fac eu acum să sari jos.

Tausig văzând primejdia, cu o foarte bine venită prezentă de spirit, caută să convingă pe bolnav: — Aceasta nu este nimic ce'mi ceri. Dar să vezi cum am să sar eu de jos în sus, tocmai lângă d-ta. Și nebunul a fost convins, căci s'a grăbit să'i spue: — Ași vrea să văd și eu așa ceva. Du-te dar jos și sai. Eu te aștept aici.

Și dus a fost d-rul Tausig și nu l'a mai văzut nebunul nici sus, nici jos, dar nici în turnul Goliei nu s'a mai suit niciodată după aceia d-rul Tausig.

Vasile Pogor

(1890)

Noi ne mai aducem aminte de omul acela modest, care trecea aproape neobservat pe străzile Iaşului, de Vasile Pogor, fiul vornicului Vasile Pogor și al cucoanei Zoe, născută Cerchez.

Ieșanul Vasile Pogor a fost prim președinte al curții de apel din Iași, a fost prefect al județului nostru, deputat de Iași, epítrop al casei Sf. Spiridon, primar în 1880, în 1888 și în 1890, deci în trei rânduri. A fost și membru al Constituantei. Ba, a fost scurt timp și ministru al instrucțiunii publice, de care însă făcu ce făcu și scăpă repede, căci nu era de dânsul.

Despre marii ieșeni de odinioară, ori de câte ori s'ar vorbi, tot e puțin.

Politicianul ieșan Pogor, a pus și bazele literaturii românești moderne, fiind unul din întemeetorii faimoasei societăți literare „Junimea“.

În jurul lui Vasile Pogor, s'a adunat toată tinerimea cultă a Iașului de altă dată. Ce-i lipsea lui? Și tinereță și bogăție și inteligență și omul în casa căruia se adăposteau și își găseau loc ideile artistice, literare și științifice.

Teatrul nostru național, sub primariatul său s'a clădit. A-batorul, Baia Comunală, sunt operele sale.

În „Convorbiri Literare“, versurile sale — originale și traduceri — de prin 1860, erau cetite cu drag.

Ani de zile Vasile Pogor a ilustrat coloanele „Convorbirilor Literare“ cu numele său.

Trecea drept un budist convins. Sfârșitul său a venit ușor, a curs lin, fără efortare și fără durere. Spiritul său, în convingerea sa intimă, a intrat în suprema pace, în Nirvana.

Cu câteva clipe înainte de momentul fatal, Vasile Pogor a

exclamat: — „curând voi trece în neant“. A murit liniștit cu o admirabilă resemnare.

Vasile Pogor

„Poesiile publicate de Vasile Pogor, când limba românească șovăia în primele faze ale formațiunii, își au greutatea lor.

Nu mulți vor fi cunoscând versurile de mai jos pe care Vasile Pogor în clipe de răgaz, printre ocupațiunile sale politice, le publica prin „Convorbiri“.

„Vezi... grădina părăsită de a oamenilor artă

E mai mândră și convine unui suflet amărât!

Căci erorile comise de știința cea deșartă,

Sub un vâl de armonie firea le-a acoperit.

Pe cărarea solitară, des piciorul întâlnește,

Moviliști de frunzi uscate, ce de vânt s'au spulberat,

Și privirea lor cea tristă în gândirea mea trezește,

Mii trecute suvenire, ce ca frunza s'au uscat.

Nu departe, stă coliba unde ploaia-odinioară
 M'a silit, cu a mea dragă, să cătăm un adăpost.
 O ținu-i pe-a-mele brațe, pân' trecu ploaia de vară!
 Vară! Ploae așa frumoasă, nu știu dacă a mai fost.

Dar și traducerea sa din Leconte de Lisle: în „Veranda“:

La murmur de valuri pure, ce se varsă 'n roș porfir,
 A Iranului dulci roze, unesc tainic a lor șoapte,
 Cu suspinuri de columbe, legănite de zefir.
 Pe când pasărea micuță și insecte de safir,
 Intrecându-se cu sborul, mușcă din smochine coapte,
 A Iranului dulci roze unesc, tainic a lor șoapte,
 La murmur de valuri pure, ce se varsă 'n roș porfir.

Pe lângă una din ilustrațiunile literaturii noastre naționale și din cei mai de samă prozatori și făuritori de măestrite versuri, Vasile Pogor era și un om ales de societate.

La vârsta de peste 70 de ani Vasile Pogor era acelaș om plăcut și spiritual, cum era și în tinerețe. Se'ntrecea în glume cu Petru Carp. Pe vremuri, ședeau cei doi mari oameni ai țării, în străzi învecinate în Iașul nostru: în strada Carp și în strada Co-roi.

În una din zile Vasile Pogor și P. P. Carp se aflau în colțul străzei Carp, stând de vorbă. La un moment dat, se apropie un individ și intrând direct în vorbă cu Vasile Pogor, l'a întrebat dacă știe vre-o casă de închiriat. Vasile Pogor s'a uitat la P. P. Carp și P. P. Carp s'a uitat la Vasile Pogor. Înțelegerea se făcu pe dată, numai dintr'o privire. Vasile Pogor îi spuse ca să vie a doua zi la Primărie, unde îi va da răspunsul, iar P. P. Carp adăogă că și dânsul tot de casă vorbea, așa că amândoi, adecă el, P. P. Carp și individul aveau acciaș interes.

A doua zi dimineață în sala Primăriei, care era pe locul unde astăzi e Teatrul Național, și-a făcut intrarea „tovarășul“ de o clipă al lui P. P. Carp care venea să se întâlnească cu... „telalul“ de casă, cum l'a crezut un moment, pe Vasile Pogor. Așteptă o jumătate de oră, o oră, se uită în dreapta, în stânga, nu văzu pe nimeni. Nici urmă de „telal“, nici urmă de „tovarăș“, în căutare de casă ca și dânsul. Deodată pe la ora 10, intră aprodul

Primăriei în sala de ședințe a consiliului comunal și anunță: „d. primar“. Care'i fu mirarea celui care aștepta de mai bine de două ore, când văzu în închipuitul „telal“, pe d. primar Vasile Pogor și după câteva momente mai târziu în „tovarășul“ din ajun pe ministrul Carp.

Vasile Pogor și P. P. Carp n'au făcut decât să privească zâmbind spre cel ce rămase uimit, știind de abea atunci acesta cu cine vorbise cu o zi înainte și drept cine îi luase.

Petru Suci

(1880)

În ograda bisericii Talpalari, în partea intrării dinspre strada Petru Rareș, locuia bătrânul profesor universitar Petru Suci, în casele sale proprii.

Era originar din Transilvania, de unde venise cu o soră a sa și două nepoate, din care una a fost adoptată de dânsul. Foarte scrupulos în îndeplinirea atribuțiilor sale de profesor de Drept Roman la Universitatea din Iași și de o severitate excesivă, era spaima chiar a studenților buni, cari lăseau examenul de Drept Roman la urma tuturor examenelor și rar erau acei cari să treacă acest examen dela prima dată. Mulți din studenții buni s'au prezentat de câte două, trei ori, până ce isbuteau să treacă. Pretindea studenților să traducă și să comenteze cu cartea deschisă ori și ce pasaj din „Digeste“ sau „Corpus juris“ și vai de acela care ar fi schimbat un gen sau un timp. Imediat i se lua cartea din mână și la examen era trântit fără milă.

Suci era de o exactitate proverbială. Nici odată nu intră în clasă cu un minut mai târziu, decât la ora reglementară. Cu această ocazie se povestește că vrând odată să între în sala de prelegeri și în care înaintea sa se ținea un curs de către un profesor al facultății de litere și văzând că a sunat ora de începerea cursului său și că colegul său nu mai ieșă, Suci a intrat în sala de curs și văzând paltonul și pălăria colegului pe catedră, (știind că acesta temându-se de răceală, nu va ieși din sala de curs fără a'și lua paltonul), înșfăcă paltonul și pălăria colegului său și plecă spre cancelarie cu ele.

Astfel, profesorul dela litere, fu nevoit să ieșă din clasă și să cedeze locul lui Suci.

În viața sa privată, Suci era foarte gospodar, îngrijind

singur de grădina lui, unde cultiva fel de fel de flori frumoase și unde avea copaci roditori.

Petru Suci, într'un grup de foști rectori ai Universității din Iași.

Grădina era zile întregi și nu era îngăduit nimăru, chiar celor mai intimi ai săi, să-l deranjeze când era ocupat în grădină. Casa îi era îmbelșugată. Avea de toate în abundență. Că-

mărilor și beciurile sale erau pline și încărcate cu toate bunătațurile și cu tot soiul de vinuri alese.

De sărbătorile Crăciunului primea călduros pe toți urătorii cari veneau să'l ureze, Nimeni nu era întors dela poartă, ba dimpotrivă era chemat, căci Suciu ținea foarte mult la datinele strămoșești și, de și era cam strâns la pungă, cu urătorii era foarte larg, dându-le bacșișuri mari.

Mulți ani a fost episcop al bisericii Talpalari, unde a adus servicii, descurcând niște afaceri grele ale bisericii. Ii plăcea să mânânce mult și bine și mai cu samă mâncăruri gospodărești, făcând întotdeauna puțin caz de mâncărurile mai deosebite.

Așa, bună oară, aflându-se odată la un restaurant din București, Suciu întrebă pe chelner ce bucate are. Și se încinse următorul dialog:

- Maioneză.
- Mâncă tu.
- Pasere cu smântână.
- Mâncă tu.
- Curechi cu slănină.
- Adă două porții.

Era mâncarea lui favorită, pe care cel puțin odată pe săptămână o mânca acasă.

Suciu a fost un profesor eminent, un romanist de forță, un om de o cinste exemplară și un original al Iașului de odinioară.

Carpo

(1890)

În manualele de geografie franceză, vorbindu-se despre Iașul de altă dată, se zicea printre altele că este renumit acest oraș pentru eleganța trăsurilor sale—și era adevărat, căci nicăieri, nici la București, nu erau trăsurile de stradă atât de elegante, ca la Iași. Pe lângă numărul cel mare de birjari sau droșcari cum li se zicea pe atunci, cari toți erau scapeți și umblau cu lumea bogată, cu luna, fiind plătiți cu câte 600 lei lunar pentru cupeurile elegante și cele mai frumoase Victorii sau Lorenz (după numele fabricantului din Viena), apoi mai erau și nenumărate trăsurile elegante, cari pentru 5-6 lei te plimbau la Copou, până pe tapșanul din capătul aleei și îndărăt în oraș. O cursă era un leu, o trăsură pe o zi întreagă costa 20 de lei. E vorba aici de trăsurile cu doi cai, căci cu cele cu un cal, nu mergeau decât oamenii cu totul necieși. Numai mai târziu, când și scapeții au început a scoate la stradă trăsurile mai îngrijite cu un cal, a făcut începutul prințesa Aglaia Moruzzi, care și avea trăsurica cu un cal, elegantă și frumoasă, plătind'o 300 lei lunar.

Printre birjarii mai renumiți din Iași, era *Vasca* care umbla cu luna cu d-rele Cheșcu, nepoatele Coanei Smărăndița Roznovanu și surorile foastei Regine Natalia a Serbiei; *Vasca* conducea și landoul cu care era primit Regele Carol, de câte ori venea la Iași. Avea *Vasca* și o decorație, pe care o purta în totdeauna, fiindu'i dată proprio moto de Regele Carol. Mai era *Feodor*, care umbla cu luna, cu Misica Paladi; apoi *Martin*, birjarul lui Costică Suțu; *Alexa* fratele lui Martin, birjarul Coanei Maria Cartargi; *Egor Ivanof*, care umbla cu defuncta Prințesă Olga Sturdza, fiica lui Bezedeza Grigore; *Piciu*, birjarul lui Alex. Ghica Brigadir și mulți alții cari de cari întrecându-se a avea cai și trăsurile mai elegante.

Mișa avea trăsuri și cupele luxoase. Umblă cu Iancu Palladi și cu d. Nicu Nanu și pe vremuri a condus și el pe Regele Carol, când venea la Iași și pe Regele Ferdinand.

Birjarul Vasca

Cel mai cunoscut însă dintre toți era vestitul *Carpo*. Înalt, gras, bine făcut și care spre deosebire de ceilalți coreligionari ai săi, mânca carne și bea vârtos. Avea mușterii săi de predilecție și nu mergea cu ori și cine. Ii plăcea adesea să petreacă în diferite localuri în Tatarăși, cu conașii de bani gata din Iași, pe care-i plimba în trăsură sa, printre altele la Aron băiatul, supra-numit Picior de Paris, mai târziu Anton, peste drum de comisia 5-a.

Când era mai tânăr, Carpo a fost distins pentru vioiciunea sa pe capră și pentru repeziciunea cu care mâna caii, de prefectul de poliție de pe vremuri, Iorgu Lățescu, care, conform uzului de atunci, avea drept la o trăsură cu luna. Carpo a fost angajat și ieșenii cei vechi își amintesc de frumoasa manta rusască de culoare verde, strânsă la șolduri și cu brâul roș, cu care era îmbrăcat Carpo, conducând pe prefect și el îmbrăcat într'o frumoasă uniformă.

Înainte de trăsura prefectului, mergea întotdeauna un ofițer de sergenți călare, care făcea loc.

Vai de acela care nu s'ar fi ferit. Carpo lovea de pe capră pe cel ce i se punea în cale, cu toate ordinele severe ale prefectului Lătescu, căruia nu'i plăceau „loviturile“ aceste ale birjarului său.

Birjarul Carpó

Când Iorgu Lătescu n'a mai fost prefect și Carpo revenise cu trăsura sa la stradă, era o luptă printre tinerii de atunci de a face o plimbare cu Carpo, vara, la Copou. El mâna nebunește și nimeni nu putea să'l întreacă. Fluera între dinți și caii săi care cunoșteau acest fluerat, o luau în trap mare până ce se făceau albi ca spuma. Adeseori cei din trăsura îl rugau să încetinească mersul, dar Carpo se făcea că nu aude sau răspundea: ați vrut să mergeți cu Carpo, apoi lăsați să vă ducă cum știe el.

La plată însă, trebuia să fie toți galantoni, căci altfel își găseau beleaua cu Carpo, cari repede spunea: — „am umblat cu luna cu d. prefect și am mai purtat pe cutare și cutare boer și dacă voiți să faceți pe boerii, plătiți boerește“.

Vara, când Iumea elegantă din Iași făcea plimbări pe la Stânca lui Rosnovanu, la Cristeștii lui Alexandru Mavrocordat sau la Cilibiul Săfitei Palady, Carpo era nelipsit. Inhama 4 cai în șir, pe care'i mâna cu multă măiestrie, cu o singură mână, iar cu cealaltă pocnea voios din bici.

Acest om al veseliei, atât de bine cunoscut în Iașul de demult, a avut un sfârșit tragic. Desfăcându-se de cupeaua sa și de trăsura cu doi cai, a pornit'o cu un cal, cu o birjă elegantă. Într'o iarnă cu troian mare, avându'și calul înhamat la o săniuță, calul a luat vânt, a răsturnat sania și Carpo având hățurile învălătucite împrejurul mânilor, spre a putea mai bine stăpâni calul pe care'l știa plin de foc, a căzut sub sanie și a fost târât astfel o bucată de loc. Când calul a putut fi oprit de trecători și Carpo scos de sub sanie, era numai cu răni și lovituri și după puțin timp a încetat din viață.

Petrecerile mondene și generalul Șerban Pascu (1885)

Una din cele mai cunoscute familii din Iașul de altă dată, a fost familia generalului Șerban Pascu, care locuia în frumoasa sa

Generalul Șerban Pascu

proprietate din strada Română de pe atunci, acum Lascar Catargi, casă proprietate astăzi a d-lui Jh. Lascar. Generalul Pascu, după ce a absolvit cursul școlii militare din Iași ieșind unul dintre cei dintâi, a trecut la școala de artilerie și geniu din Bucu-

rești pe care a absolvit-o cu mult succes, fiind avansat sublocotenent. Ca militar, a fost unul din cei mai străluciți ofițeri din armata noastră. A luat parte ca ofițer de pioneri în războiul Independenței și toate gradele le-a dobândit prin muncă și pricepere. Mult timp a fost și comandantul regim. 4 artilerie, care își avea pe atunci garnizoana în Iași. A trecut și ca șef de stat major al corpului 4 de armată, după care încetând din viață colonelul Costescu comandantul brigăzii de artilerie care 'și avea sediul la Iași, Șerban Pascu a luat comanda acestei brigăzi, de și era numai colonel. Ca general, a comandat divizia 7-a din Roman.

S'a căsătorit cu d-ra Sevastia Angonescu, fiica unui vechi și mult cunoscut ieșan, amic intim al defunctului Neculai Drossu. Din această căsătorie, s'au născut doi copii: George Pascu, devenit inginer și Adelina, căsătorită cu d. Stan din Roman. Amândoi copiii au decedat în floarea vrâstei.

Soții Pascu erau de o fire foarte veselă, iubind mult lumea și petrecerile, cu deosebire sporturile. Așa, în anii 1887—1888 au înființat în Iași, o societate de patinaj, intitulată „Patinul“. Președinte era generalul Pascu, pe atunci colonel.

Locul unde se patina era situat între actuala uzină a tramvaiului electric și rampa căilor ferate. Aici era instalat și un bufet, unde puteai să te reconfortezi și un chioșc unde cânta muzica militară, Joile și Duminicile. Din timp în timp, aveau loc la patinajul acesta și serbări venețiene, cu lumină electrică, ceia ce pe acea vreme, era o raritate pentru Iași.

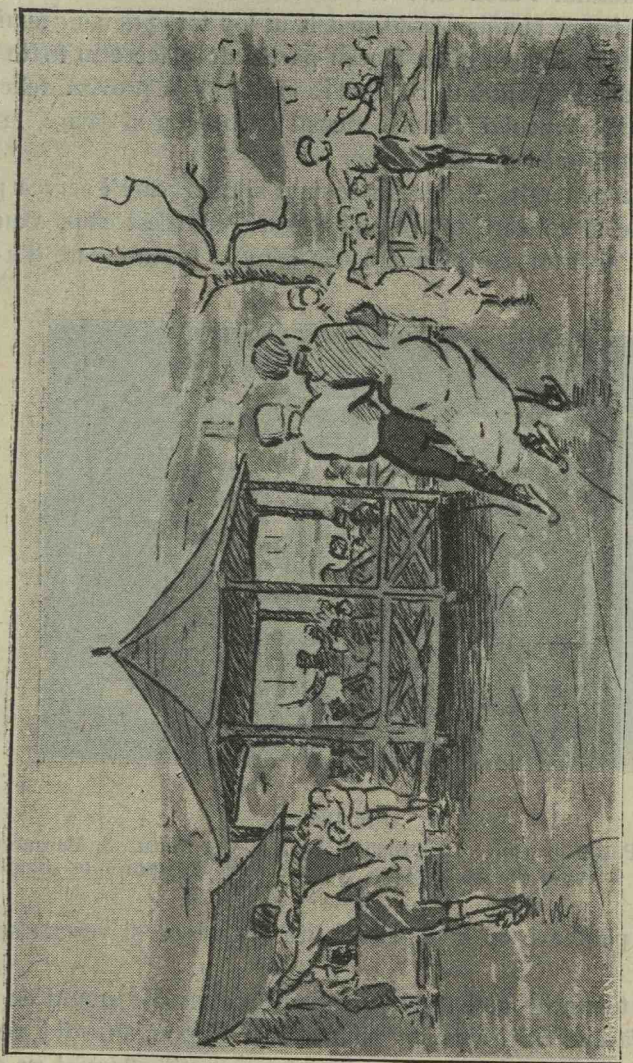
Toată lumea amatoare de patinaj, făcea parte din această societate. Între cei mai buni patinori, erau soții Reinicke, cari executau cu măiestrie figurile cele mai grele și cari avuseseră și ei, cu mai mulți ani în urmă, un patinaj în strada Căpitan Păun și un skăting pe locul viran de lângă casele Mârzescu din str. Carol.

După patinaj, toată lumea care se aduna acolo, trecea la cofetăria Tuffli, actuala Vlădescu, unde se lua câte o gustare și unde se glumea și se râdea până la ora mesei.

Generalul Pascu mai avea o mare pasiune pentru cai și în fiecare an trecea în Basarabia, de unde aducea cai frumoși de călărie și de ham, pe cari vezeteul său Franz, care era un dresor de frunte, în scurt timp îi făcea buni pentru călărie sau pentru a fi înhamăți la frumoasele echipaje ale generalului.

Soții Pascu erau nelipsiți dela ori și ce petrecere. Nu era

bal, serată sau reprezentație teatrală, la care să nu ia parte. La teatrul cel mare dela Copou, își aveau loja lor, rezervată pentru

Fostul patinaj dela uzina electrică.

ori și ce spectacol și d-na Pascu, de și destul de corpolentă, dansa cu plăcere la ori și ce ocazie.

Vara obișnuiau să se ducă cu toată familia la M-rea Agapia, unde ședeau întreaga vacanță. Odată cu ei, aduceau și un

brec mare, proprietatea generalului, care, înhamat cu cinci cai, din cari doi la roată și trei înaintași, era condus cu măiestrie de însuși generalul Pascu care era neîntrecut în aceasta. În brecul acesta, pe lângă familia Pascu, mai luau loc toți prietenii familiei, ce se aflau la Agapia și se făceau partizi de plăcere în toate localitățile din împrejurimi, cu veselie multă și cu provizii delicioase în lădițele brecului. Se mai făceau excursiuni și călare, la cari luau parte mici și mari.

Soția generalului avea un costum special, care'i servea pentru călărie și cu care călărea bărbătește. În acest chip, s'au făcut multe și frumoase plimbări prin locurile încântătoare din jud.

— în 1888 —

Sevastia Pascu în grup : 1. Sevastia Pascu, 2. Dăa Șutu, 3. Margareta Catargi, 4. Dudu Pascu, 5. Elena Catargi, (dela dreapta spre stânga).

Neamț, plimbări ce erau însuflețite de verva și veselia soților Pascu.

În timpurile mai recente, ieșenii își mai pot aminti de d-na Pascu, făcându-și obișnuita plimbare la Copou, însoțită de frumoși cățeluși negri, cu pete galbene, pe care'i adora și pe care'i îmbrăca cu un fel de mântăluțe, ce atrăgeau privirile tuturor. Acești cățeluși făceau fel de fel de nebunii, sărind unii peste alții și dându-se de-a tumba, în plină stradă. Trecătorii îi privea cu drag.

Generalul Pascu a suferit o operație la picior, care a împiedecat pe sportmanul de altă dată de a mai putea umbla, fiind condus de soția sa, vara, în fiecare zi la Copou, într'o trăsură cu un cal, trăsură care intra în grădină și staționa lângă chioșcul muzicii, unde generalul asculta cu plăcere accentele războinice, cari i-au fost atât de dragi, ale vechii muzici militare din Iași.

Numeroși din prietenii săi veneau lângă trăsura sa și vorbeau ore întregi împreună.

Astăzi această familie atât de bine cunoscută în Iașul mai de demult, nu mai există, atât generalul cât și soția sa fiind decedați.

Cel dintăi inginer străin la Iași

— Inginerul François Cazaban —

(1896)

Din timpurile mai vechi, guvernele de pe atunci obișnuiau să aducă în special din Franța, oameni cu carte, specialiști, pentru croirea drumurilor, facerea podurilor peste ape și alte îmbunătățiri.

Printre cei dintăi ingineri aduși în țară, la Iași, a fost și inginerul François Cazaban, care a venit la Iași împreună cu un alt inginer Céléste Peytavin, amândoi făcând parte până atunci din misiunea încredințată lui Béguin, fostul inginer șef al corpului imperial de poduri și șosele din Franța. Inginerul Cazaban demisionând din această misiune, cam prin anul 1853, a încheiat un contract cu guvernul din Moldova—pe când era domn Grigore Ghica, ministru al lucrărilor publice fiind Petru Mavrogheni. Contractul încheiat, a fost scris în franțuzește, iar ca încheiere a contractului, s'a pus rezoluția tot în franțuzește, de către ministrul Mavrogheni și ceva mai târziu s'a prelungit acest contract încă pe trei ani, de către alt ministru al lucrărilor publice, Costachi Negri. Iată și aceste două documente:

„De par l'apostille de Son Altesse le Prince Régnant de Moldavie, sur le rapport du département des Travaux-Publics No. 2961, vû et approuvé par ce département“. Ce 5/15 Juillet 1853 Iassy. Le chef du Département des Travaux-Publics. (ss) P. Mavroyeni.

„Par ordre de Son Altesse Le Prince Régnant, le présent contract est prolongé pour trois ans“. Ministre des Travaux-Publics. (ss). C. Negri. 1855.

De loc din orașul Carcassonne din sudul Franței, François Cazaban și-a făcut studiile în Franța, iar la terminarea lor a in-

trat în serviciile tehnice făcând mai bine de zece ani diferite lucrări de drumuri, poduri, construcții civile, până în anul 1844. A plecat apoi dimpreună cu tatăl său și cu un frate în Algeria, unde a proiectat și a executat lucrarea de alimentare cu apă potabilă a orașului Alger, apa fiind captată dela sud, din localitatea Colea. După opt ani de ședere în Algeria, s'a înapoiat în Franța, unde a și primit propunerea guvernului din Moldova, încheiând contractul, din care se constată că a fost retribuit cu 25.000 piastru pe an și 4500 piastri pentru cheltuelile de deplasare.

Inginerul François Cazaban

A funcționat la Iași, în serviciul statului și județului Iași, ca inginer șef de județ, cea mai înaltă funcțiune ce era pe atunci, de la 1853—1896, adică timp de 43 de ani, cu o întrerupere numai de un an și jumătate.

A stat tot timpul la Iași. A proiectat și executat șoseaua Galați-Bârlad; apoi Bacău-Roman-Tg. Frumos-Pășcani-Iași-Ungheni; șoseaua națională mihaileană Bacău-Roman până la Ițcani, precum și cea mai mare parte din rețelele de drumuri din Moldova. În orașul Iași, a proiectat și executat Hala și casele Negruzți, unde se află astăzi Poșta și Telegraful și unde mai de mult a fost și școala normală superioară, având de director pe Petru Râșcanu.

François Cazaban a fost adus la Iași și pentru instalarea și organizarea serviciului de telegrafic, pe care l'a și făcut, trecând apoi la executarea șoselelor.

Era un om, François Cazaban, artist în toată puterea cuvân-

tului, dintr'o bucată. Nu'și cunoștea decât datoria și o cerea de la toți subalternii săi.

De câte ori trecea pe strada Ștefan cel Mare, prin fața Mitropoliei, era ceva care-l supăra. Admira catedrala ca lucrare mare, impunătoare, însă nu se împăca cu estetica ei. Spunea foarte adeseaori: — păcat că e mare, frumoasă prin stilul ei simplu, dar are o aparență ciudată, părând a fi o masă cu patru picioare, răsturnată cu picioarele în sus.

Atâta l-a chinuit ideia aceasta despre Mitropolie, încât într'o bună zi s'a apucat și a măsurat biserica în lung și lat, luând toate detaliile și punându-se să croiască un proiect de restaurare, păzând bine înțeles stilul și forma, cu deosebire numai că a introdus încă un turn la mijloc, între cele patru turnuri existente, turn înalt de 63.50 m. Proiectul l-a sfârșit și o planșă a acestui proiect mai există și astăzi. A fost o lucrare de artă și tehnică, cum rar s'a mai văzut și se vede și astăzi. E vorba de lucrarea proiectului, căci aplicarea lui a rămas baltă. Vremuri tulburi, lipsă de fonduri... erau motivele, pe care și astăzi le mai întâlnim, cari au împiedecat înfăptuirea lucrurilor bune și serioase.

Când a plecat din Franța în Africa, François Cazaban era însurat cu o d-șoară Marguerite Fabre și avea trei băieți: Jules, Pierre și Eugen și o fată Eugenia.

De inginerul Jules Cazaban își mai amintesc ieșenii de astăzi. Ca și tatăl său, a fost inginer șef de circumscripție din nordul Moldovei, un exemplu de om al datoriei, de cinste și de devotat în exercitarea profesiei sale.

Al doilea fiu Petru, a fost și un pasionat vânător și călăreț, din a căror pasiuni, i s'a tras și moartea. A scris versuri frumoase în franțuzește, unele din ele foarte gustate pe vremuri de ieșeni. Inginerul și literatul Petru Cazaban, dispărut de mult dintre vechii ieșeni, este tatăl scriitorului Alexandru Cazaban.

Fiica lui François Cazaban, Eugenia și dânsa dispărută, este mama generalului Ștefan Botez din Iași.

Murindu-i soția la Iași, inginerul François Cazaban s'a însurat din nou și anume cu o d-ră Paulina Walter, având 11 copii, 7 fete și 4 băieți.

Figura lui François Cazaban era bine cunoscută de generația trecută a Iașului. Purta barbișon à la Napoleon III, era micuț la statură, spătos. Pășea încet și în mersul lui, pe când se du-

cea zilnic la serviciu, își frământa mintea numai cu planuri de construcții și de lucruri frumoase. Era ager la minte, vesel și comunicativ și peste tot un om foarte modest.

A murit în vârstă de 86 ani, în 1896, fiind până în ultima zi a vieții, tot în serviciu. Când a fost vorba să fie scos la pensie, atâta s'a întristat, încât a căzut la pat. Serviciul îi ajunsese a fi a doua lui viață. Și l'au lăsat atunci să'și continue ocupațiile, pâ-

Familia lui François Cazaban

ună într'o zi când, întorcându-se dela un studiu, dela proiectarea pe teren a unei soșele ce trebuia să lege Iașul prin Voinești de Roman, s'a simțit rău și nu după multă vreme, a încetat din viață, după un serviciu neîntrerupt de 61 de ani. De pe urma lui n'a rămas nimic, nici o avere. Și ce om corect a fost. La una din lucrările de recepție, unde i s'a cerut să'și spue cuvântul, François Cazaban a refuzat să semneze procesul verbal de recepție, zicând că el nu poate primi lucrări, cari... nu existau. In comisiunea de recepție făceau parte, pe atunci, și delegați din partea comitetului permanent, cari au vrut să impue lui Cazaban să semneze actul de recepție. El a preferat să'și dea demisia, de cât să semneze un act fals.

Grefierul Victor Romanescu

(1905)

Cine nu'și aduce aminte de mult cunoscutul grefier de pe vremuri dela s. I a tribunalului Iași, Victor Romanescu? Era un om de statură mijlocie, spătos și foarte vânjos, gras la față și la trup, fruntea lată, cu un început de chelie. Purta un cioc totdeauna

Victor Romanescu

na tuns cu îngrijire, vorbea lat și apăsat. Foarte inteligent și activ. Sever cu funcționarii greșii și foarte apreciat de șefii săi, căci Romanescu fusese înscris și la facultatea de drept, unde a urmat vre'un an.

Funcționând multă vreme ca grefier la tribunalul s. I, a dobândit o mare practică în lucrările judecătorești, care unită cu cunoștințele sale juridice din facultate, făcuse din Romanescu un funcționar model, astfel că nimic nu se lucra în tribunal, fără ca Romanescu să fie consultat de șefii săi care îl considerau mai mult ca un prieten decât ca un subaltern.

Era foarte vesel și îi plăceau mult petrecerile.

Când începea însă să petreacă, cu greu mai era scos de la chef. Aceasta se întâmpla mai cu samă la luarea lefei, pe care o cheltuia toată. Pe ori și cine întâlnea dintre cunoscuți și prietenii săi, îi lua cu voe sau cu sila și trebuia să petreacă cu ei. Fiind foarte darnic, nu lăsa pe altul să plătească consumația.

Vai de acela care se împotriva. Alte ori, când era bine dispus, se așeza în Piața Unirea, în fața berăriilor și băgând mâinile în buzunar, scotea pumni de franci și gologani, pe care îi asvârlea copiilor ce se adunau în jurul lui, zicându-le:

— „Na, petreceți și voi“.

Romanescu era în relație cu cele mai cunoscute familii din Iași, frecventând lumea bună, unde era cunoscut și iubit de toți pentru veselia și caracterul său deschis și binevoitor.

După legea de organizare judecătorească de pe atunci, Romanescu în calitate sa de grefier, a primit în diferite rânduri delegațiuni de a înlocui judecători rurali, aflați în concediu. Astfel, a înlocuit pe fostul judecător Gașofeanu de la Voinești și alții, atribuțiuni de care se achita cu multă pricepere, grație experienței și cunoștințelor sale.

Acest om plin de viață și de veselie, a avut totuși un sfârșit tragic. Fiind dus într-o permisie de câteva zile la Ungheni unde îi plăcea să meargă în timpul vacanței mari și în zilele de libertate, plimbându-se prin pădurea din acea localitate, a văzut un străjer care se ținea după el, luându-l drept un „socialist“, (pe acele timpuri guvernele temându-se de instigațiuni în comunele rurale, luase oarecari măsuri de supraveghere în contra... surtucarilor ce veneau în comunele rurale).

Romanescu suferind de un timp și de o boală nervoasă și crezându-se urmărit, întrebă pe străjer, de ce se ține de el. Răspunsul a fost că „așa este porunca“. Și atunci, Romanescu scoa-

Fișel Brandes

(1890)

Fișel Brandes care era în special devotatul lui bezedea Alecu Ghica, (un boer bogat din Iași, care însă la sfârșitul vieții de

Fișel Brandes

abea își ținea existența, înrudit cu foasta regină Natalia a Serbiei) era și misitul tuturor caselor mari din Iași. Nu se făcea o vânzare, fără Fișel Brandes. Nu se încheia o arendare, fără Fi-

șel misitul. Toamna, când mării proprietari își desfăceau recoltele, tot prin Fișel Brandes le făceau. Ani de zile a locuit în casele Braunștein din strada Săulescu, unde ținea și o trăsurică înhamată cu un cal mic, cu care și făcea cursele la diferiții săi clienți. El purta un caftan lung, era încălțat cu cizbote cu turească scurtă și cu urechile veșnic ieșite afară; în cap sub pălărie cu tradiționala chilie sau ermurcă cum se spunea pe atunci. Cu ermurca lui Fișel Brandes a fost o adevărată comedie la o secție a tribunalului din Iași, când misitului i s'a luat din cap ermurca, în hazul celor ce se aflau acolo și a fost pusă pe capul registratorului de atunci Clemente. Fișel Brandes nu și'a mai luat îndărăt ermurca, fiindcă a fost pusă în capul altuia. Purta o barbă mare, care i ajungea până la brâu, fiind întotdeauna bine pieptănată și îngrijită. Fișel Brandes era un om întreg, cinstit și care și ținea întotdeauna cuvântul dat. Prefera să renunțe la o afacere, dacă i se părea necurată. Vorbea rar și tacticos. Era discret peste măsură, dar cu o pricepere deosebită în afacerile ce le făcea. Avea însă un singur cusur: nu vroia să spue nici odată vrâsta pe care o are, aceasta mai cu samă în ultimii ani ai vieții sale, când era aproape de 90 de ani și când credea că dacă își va spune vrâsta, va muri repede.

În una din zile fiind chemat ca martor la tribunalul Iași s. II, care pe atunci era prezidat de d. Neculai Schina, actualul președinte al societății funcționarilor din întreaga țară, președintele începu a pune lui Fișel Brandes întrebările de rigoare: — cum te cheamă, — unde locuiești etc.

Fișel a răspuns imediat la toate aceste întrebări. Când însă președintele îl întrebă de vrâstă, Brandes tăcu. Președintele repetă întrebarea, iar Brandes tăcea mai departe. În sfârșit, pentru a treia oară, președintele Schina îi puse întrebarea: ce vrâstă ai?

Fișel Brandes, foarte liniștit, hotărât a-i răspunde după cum dorea, zise: — De ce mă întrebați de vrâstă? Eu vă întreb pe d-voastră? Ce aveți cu anii mei?

Președintele Schina, foarte vesel, se grăbi, pe un ton blajin să-i adreseze următoarele cuvinte:

— Uite moșule, d-ta nu mă poți întreba pe mine, eu însă sunt obligat prin lege să-ți pun această întrebare, încât te rog să-mi răspunzi.

Brandes însă tăcu și de astă dată.

Judecătorul care se afla în ședință cu prezidentul Schina, șopti la urechea acestuia cauza tăcerii martorului întrebat.

D. Schina întorcându-se atunci către grefierul din ședință, cu un ton solemn, dictă: — D-le grefier, scrie te rog că martorul este major. Publicul din sală, care știa că Brandes avea cel puțin 90 de ani împliniți, izbucni în hohote de râs.

Părintele Iroftei Maximovici

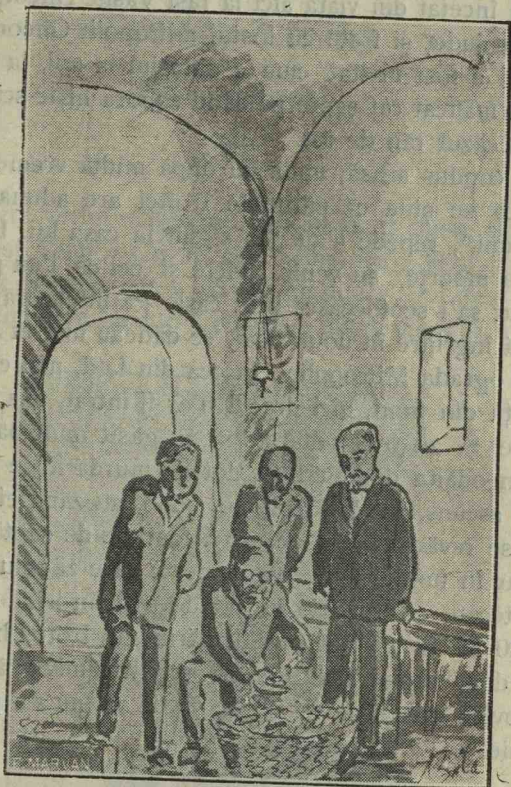
(1890)

Părintele Iroftei Maximovici a fost unul din cei mai cunoscuți sfinți părinți de pe vremuri din Iașul nostru. Era cunoscut prin sgârcenia lui fără pereche și mai era cunoscut prin aceia că în toate actele sale, în toate răspunsurile ce le da, niciodată nu avea nici început, nici sfârșit.

Foarte econom, el nu cheltuia nimic din leafa sa. Strângea și ascundea banii „la colțuni“ cum e o veche zicătoare moldovenească. Cât a fost duhovnic, a adunat bănet mult și poporănii știindu-l avut, veneau la dânsul, după împrumut de bani. Dar, în sgârcenia lui mare, făcea economii și la vorbe. Când vedea că îi intră în casă doi, trei musafiri, apoi nici nu intrau bine în odăițele lui și dela ușă, părintele Iroftei îi primea cu cuvintele:—am dat tot ce am avut și nu mai am nici un ban. O lua el înaintea, pentru ca să nu mai dea curaj celor cari veneau să'i ceară bani de împrumut, să'i facă rugămintea să'i împrumute. Ba, erau mulți cari veneau la părintele Iroftei pentru alte necazuri și nu pentru a'i cere bani, dar părintele, care se gândea mereu numai la fișicurile de aur, credea că și ceilalți semeni ai săi, tot numai la bani se gândesc și ei.

Imbătrânise de-al binelea părintele arhimandrit de scaun de la Mitropolia din Iași, Iroftei și tot nu se schimbase. Sgârcenia se ținea scai de dânsul și Mitropolitul Iosif Naniescu cunoscându-i meteahna, îl ospăta de multe ori, iar părintele Iroftei era mai mult ca fericit în ziua când nu trebuia să cheltuiască lețca pentru masă. Era tipul avarului care nu suferea nici să i se calce în casă, pentru ca nici colbul ce se îngrămădea zile întregi prin odăi, să nu'i ieasă pe ușă afară. Și de aceia zile și luni de zile, în cele două odăițe ale sale, zăcea murdăria prin toate colțurile, pentru că părintele Iroftei ascundea aici bogății de franci, găsiți după moartea lui.

Și, când i se anunță în una din zile că poate să ajungă și episcop, numai să vrea să primească, părintele Iroftei nici n'a vrut să audă de așa ceva și fugea de episcopie pentru că știa că va trebui să dea atunci în dreapta și în stânga și să facă cheltuieli, de cari fugea ca dracul de tămâe.

Chilia părintelui Iroftei

Cu cât haz povestea el cum de și-a îndeplinit o rugămintă pe care i-o făcuse un bogătaș de pe vremuri Negroponte, de casa căruia era părintele Iroftei. Ii murise lui Negroponte un copil și nu știa omul cum ar putea să vestească pe soția sa de această nenorocire. Și atunci se gândi că părintele Iroftei, duhovnicul casei ar putea, cu duhul blândeței și cu vorbe meșteșugite, să anunțe moartea băiatului. Și s'a dus părintele și a înștiințat pe mama copilului de nenorocire. Și povestea părintele Iroftei, după

ce și-a îndeplinit această sarcină grea că, auzind mama de așa nenorocire, și-a rupt rochia de durere și-a rămas cum a făcut-o maică sa...

Dar toate au un sfârșit pe lume și părintele Iroftei și-a avut sfârșitul lui tragic.

Când a încetat din viață aici la Iași Vasile Gheorghian, fostul prefect de județ și frate cu fostul mitropolit Gheorghian, părintele Iroftei a fost invitat, cum e obiceiul la noi, la un praznic și după ce a mâncat cât șapte pe când cobora niște scări, s'a împiedicat și a căzut rău de tot.

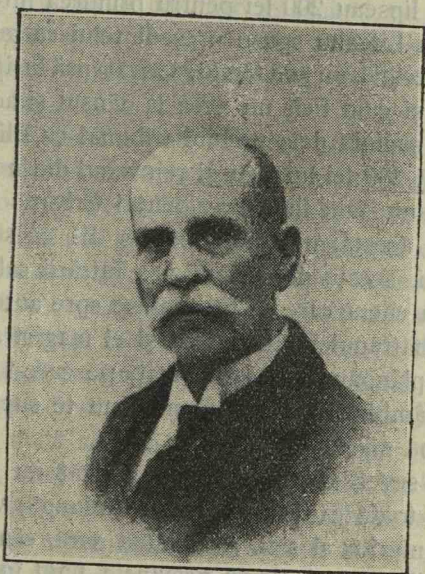
A fost condus acasă, unde nu după multă vreme încetă din viață. Fiindcă se știa că părintele Iroftei are adunat mult bănet „la colțuni“, repede s'au pus sigilii la casa lui. Iar după 40 de zile dela moarte, au venit rudele și cei ce i'au pus sigiliile și au început să'i scoțoească prin casă. Părintele trăise în sgârcenie și fără îngrijire în două odăi, ce dădeau una în alta, în chilioarele din ograda Mitropoliei. In cea din față, mai era cum era, dar în odăița din fund, nici dracul n'ar fi intrat, așa era de urâtă la vedere. Și au tras saltarele și au găsit mult bănet și când au trecut în odăița din fund au dat de murdării de zile întregi, iar de tot ascuns, într'un colț de odaie, au zărit ei un lighean peste care se revărsau gunoae, or fi fost ele de săptămâni aruncate aici, iar în fundul ligheanului, peste care zăceau petici murdare, amestecate cu cenușă, au dat de bani în hârtie, vor fi fost vre-o 90.000 lei. Și au luat nepoții părintelui Iroftei banii și a rămas acolo doar numai amintirea că a trăit cândva părintele Iroftei Maximovici, care și la vrâsta de 90 de ani nu s'a putut lepăda de sgârcenie.

Teodor Crivăț

(Moș Crivăț)

(1900)

Unul dintre vechii magistrați cari au făcut cinste magistraturii ieșene, a fost Teodor Crivăț, care acum vre'o 30 și ceva de ani în urmă, a fost președintele s. III din localitate. Om de o severitate extremă. Dinaintea lui toți tremurau: funcționarii și împincina-

Teodor Crivăț

ții și lucru curios, aceiași severitate o însuflase și regretatului Teodor Mavromati, de curând decedat, care ocupa pe atunci, deși licențiat în drept, funcțiunea de grefier la s. III.

Teodor Crivăț, când se prezenta cineva cu un act la autentificare, nu se mulțumea numai a-l ceti în fața și auzul părților, după cum scrie la carte, ci, discosea părțile când era vorba de un act de vânzare, dacă s'a numărat prețul sau dacă era vorba de un act de împrumut chirografar sau hipotecar, de ce se plătesc procente atât de mari, dacă suma s'a primit integral și multe alte. Mai cu samă când venea bătrânul Ușer Felț, bine cunoscut pe vremuri la Iași, Moș Crivăț — cum îl numeau colegii săi magistrați din Iași — nu'l mai slăbea cu întrebările.

Așa, bună oară, într'o zi defuncta Elisa Liteanu contractând un împrumut la Felț, după ce Teodor Crivăț primise actul, a spus Elisei Liteanu de ce plătește procente atât de mari, că o să se încurce și că mai bine să renunțe la act.

Elisa Liteanu insistând însă să i se primească actul, Teodor Crivăț nu vroi să vizeze exemplarele, până ce mai întâi Felț nu a numărat în fața sa toți banii. Terminându-se această operație, se constată că mai lipseau 200 lei pentru primirea întregii sumi împrumutate. Elisa Liteanu spuse președintelui că are încredere în Felț că'i va da acești bani mai târziu. Crivăț însă insistă ca să se numere toți banii și cum Felț nu avea la dânsul și acești 200 lei, a ieșit în sala de ședință dela vechiul tribunal cu Elisa Liteanu. Aceasta a restituit 200 lei lui Felț și reintrând din nou, a dat acești bani Elisei Liteanu, față fiind prezidentul Crivăț.

Pe timpul acesta, numindu-se la s. III ca supleant pe defunctul Costachi, acesta din prima zi a întrării sale în funcțiune, a bruscat pe un client care se prezentase spre autentificare cu un act, însoțit de bătrânul Pantazi, fost și el magistrat, pe atunci avocat. Pantazi plângându-se lui Crivăț, pe care-l cunoștea bine, Crivăț îi zise zâmbind: — Lasă moșule, nu te supăra, căci acesta mă întrece și pe mine.

Cu toată severitatea sa, Teodor Crivăț nu era un om rău și n'a făcut în toată cariera sa destul de lungă, vre'un rău unui subaltern sau inferior al său. Așa, bună oară, când prezida vre'o Curte cu juri, fie în Iași, fie în provincie, fiind îndatorat prin legea de organizare a inspecta instanțele judecătorești din județul unde prezida, tuna și fulgera în contra magistraților și funcționarilor judecătorești și cum era foarte priceput, răscolea toată greșă, cerceta cu amănunțime toate registrele și nimic și nimeni nu'l putea mulțumi.

Dela președinte și până la scriitor, toți erau găsiți rău. Toți, se mulțumea numai cu observațiuni, dar nici odată n'a făcut vre'un raport ministrului respectiv împotriva cuiva și nici odată nimeni n'a fost pedepsit din cauza sa. Multe sunt anecdotele ce se povestesc despre acest integru magistrat.

În una din sesiunile Curții cu juri din jud. Dorohoi, unde prezida cu preferință fiind originar de aici, a fost informat pe cale particulară că unul dintre martorii cari aveau să fie ascuțați la Curtea cu juri, ar fi fost mituit. Ședința începu. Se perindară mai mulți martori înaintea Curții. Apoi, deodată își făcu apariția cel presupus mituit. Teodor Crivăț se stăpâni la început și'l întrebă cu glas domol: — Cum te cheamă, de câți ani ești, unde stai... întrebări cari mergeau cu glas crescendo, până când la un moment dat, nemai putându-se stăpâni, isbucni și strigă martorului, cu glas tunător:

— *Ti-o* (adică ți-a dat) făcând gestul cu mâna a numărătu-lui banilor. Martorul împietrit de spaimă, nu putu să răspundă, cu vocea tremurândă, decât: — *Mi-o* (adică mi-a dat). Cuvintele aceste *Ti-o* și *Mi-o*, au făcut de atunci, multă vreme, deliciul întregii curți din Iași.

Altă dată, pledându-se înaintea curții de apel procesul unui jandarm care întrebunțase cazne pentru a smulge mărturisiri prevenitului, Todiriță Pisoschi avocatul cunoscut de pe vremuri, care apăra pe jandarm și care știa cât de sever este Crivăț ce prezida curtea în acea zi, ca cel mai vechi, înainte de intrare în ședință, chemă la o parte pe cel schingiuit și îi spuse:

— Ce folos ai să ai dacă jandarmul va fi condamnat? Nici un folos. N'ar fi mai bine să primești o sumă de bani ca despăgubire și să-i faci situația mai ușoară în fața Curții?

Partea civilă se'nvoi și jandarmul depuse în mâna treia suma cuvenită, care trebuia să fie eliberată imediat după ce jandarmul ar fi fost achitat. Avocatul Pisoschi care aranjase întreaga afacere, a spus reclamantului care-l întrebă ce trebuia să facă, nimic alta decât să zică președintelui când îl va întreba ce este, că e sindicalist dela căile ferate. Todiriță Pisoschi știa că Moș Crivăț avea mare aversiune pentru mișcarea sindicalistă care începuse să ia ființă pe acele timpuri.

Ședința începu. Teodor Crivăț sever ca întotdeauna, se adresă jandarmului zicându-i: — Statul face sacrificii, vă dă haine.

frumoase, cai buni (pe atunci jandarmii erau călări), prestigiu, iar voi în schimb schingiuiți lumea. Pisoschi îl întrerupse, rugându-l să întrebe partea civilă ce este. Președintele, după insistențele lui Pisoschi și pentru a-i face plăcere, se adresa către reclamant: — Cine ești măi băete?

— Trăiți d-le președinte, exclamă acesta cu vocea tare: sunt sindicalist dela căile ferate (de fapt bietul om nici nu era măcar ceferist).

— Cum, spuse atunci Crivăț, d-ta ești sindicalist? Apoi acum înțeleg. D-tale nu-ți trebuie nici primar, nici notar, nici jandarm, nici ministru; d-ta ești dintre acei care vroieți să întoarceți lumea pe dos. Și, fără a mai consulta pe cei doi asesori ai săi, cari mirosind o farsă, râdeau pe tăcute, Teodor Crivăț pronunță achitarea jandarmului.

Peste vre'o câteva zile, întâlnindu-se în sala tribunalului cu Pisoschi, acesta întrebă pe Crivăț, cu care era în legături de prietenie: — Iți aduci aminte de sindicalistul de dăunăzi? — Da, răspunse Crivăț, un nemernic.

— Dar vezi că nu era sindicalist, spuse Pisoschi, râzând cu hohote. Eu l'am învățat să spue astfel, pentru a scăpa pe jandarm.

Furios atunci Crivăț strigă către Pisoschi: — Fă-te și tu sindicalist și lasă-mă în pace.

În ultimii ani ai vieții sale, Teodor Crivăț a ajuns consilier la Casație. A revenit la Iași pe timpul războiului, cu secțiunile Curții de casație, cari au funcționat în tot timpul războiului în clădirea Teatrului nostru național, iar după încheierea păcii a plecat din nou la București, unde după puțin timp a încetat din viață.

Gheorghe Pavloff

(1900)

Vorbind mereu despre trecutul acestui oraș, am înaintea mea un maldăr de documente și broșuri, scrisori vechi și manuscrise și din ele nu știu de ce să mă ocup mai întâi.

Incep cu o scrisoare adresată de ieșanul Neculai Rosetti-Rosnovanu, fost candidat la domnie, lui Gheorghe Pavloff, care a fost o figură cunoscută a Iașului, avocat, publicist, muzicant pasionat.

Scrisoarea e datată din 1867 și cum e scrisă așa o redau și eu:

Domnule Redactor,

Retras la țară de vreo două luni, căutam în cultura mănăstului pământ al Moldovei, o distracțiune dela ingratele și sterilele lupte politice care ne ucid, când jurnalul redijat cu atât talent și patriotism de d-voastră, a venit să mă trezească în fundul retragerii mele.

Dumnezeu să vă ajute pe calea care ați apucat'o: „Tot pentru Moldova și prin Moldova“, iată deviza adevăraților patrioți ca dumneavoastră.

Deși nu am onoare de a vă cunoaște personalmente, comunitatea de principii cari ne leagă, îmi dă îndrăzneala de a vă adresa aceste linii. Primiți vă rog călduroasele mele mulțumiri pentru apărarea care opuneți calomniilor aruncate asupra mea de foile muntenești.

Aveți deplină dreptate, domnul meu. O:î cât de infame ar fi insultele tiranilor noștri, ori cât de înaltă ar fi sorgința lor, ele nu s'ar putea urca nici odată la înălțimea disprețului meu.

Primiți etc.

Nicolai Rosetti Rosnovano

Sunt vre'o 15 ani și ceva de când Gheorghe Pavloff a dispărut din mijlocul nostru, regretat de ieșeni. Cu moartea lui atunci, ne-a părăsit un ieșan, veșnic vesel, plin de viață, blând și bun.

Amintirile însă au rămas după dânsul.

Gheorghe Pavloff

Fiind un muzicant pasionat, la un examen la Conservator, a ieșit întâiul, cu care ocaziune, cum era pe atunci obiceiul, a primit o medalie gravată cu numele său. Profesorul său însă, de emoție și neașteptându-se ca Gheorghe Pavloff să fie la producție atât de desăvârșit, cu toată ceremonia dela serbarea premiilor, în toiul ei, l'a... stupit.

Pavloff transformase viile sale dela Șorogari, într'o adevărată stațiune climaterică, cu alei frumoase în pădure, așternute cu nisip, cu boschete tainice, cu chioșcuri, cu o fântână de vre'o 50 metri adâncime, din care apa eșia ca de ghiată. Apoi, mai făcuse aici 3—4 căsuțe cu câte 3—4 odăi fiecare,—toate acestea la o distanță de numai 3 kilometri de Iași. Era un adevărat rai, un rai de vară al familiei sale și al ieșenilor, prietenii săi. Sărbătorile și Duminicile, se vedea un lanț de trăsuri întrând aici. Cu 5—8 lei

lipovanul te aducea dimineața la vie și seara venea să te iea.

Pe vremea bună se juca aici popoci, se dădea lumea în scrânciob, se făcea gimnastică și se mânca pe iarbă verde. Se mai făcea și muzică într'o verandă, se aducea din oraș un piano cu coadă și o orgă. Muzicanți erau Gheorghe Pavloff cu fiicele sale; apoi Titus Cerne, cu soția sa; d-na Stroja; un văr al lui Gheorghe Pavloff: Tăchel Cațichi și alții. Peste deal, era via lui Launay, la care într'o vară, găzduise familia fostului consul francez din Iași Flandrin. Intr'o seară mohorâtă, pe când familia franțuzului sta ghemuită în șaluri, într'un cerdac, legănându-se cu gândurile la țara lor, la nostalgia coastei de Azur, li s'a părut că aud ca prin vis, melodii franțuzești, venite de peste deal, pe aripele vântului. La sfârșitul Marseillaise-i, ecoul a adus un ropot de aplauze, iar a doua zi familia franceză a făcut o vizită lui Gheorghe Pavloff, la vie, aducând și două buchete: unul în tricolorul nostru, altul în tricolorul lor.

Și la via dela Șorogari, în timpul verii, era o întregă gospodărie la care'ți era drag să tot privești: două, trei vaci, curtea plină de păsări, grădinarie cu tot felul de legume, vie și livadă bogată, în spre vale un scrânciob dela care nu'ți mai întorceai privirile și atâtea și atâtea priveliști îmbătătoare de tot ce poate da natura la țară...

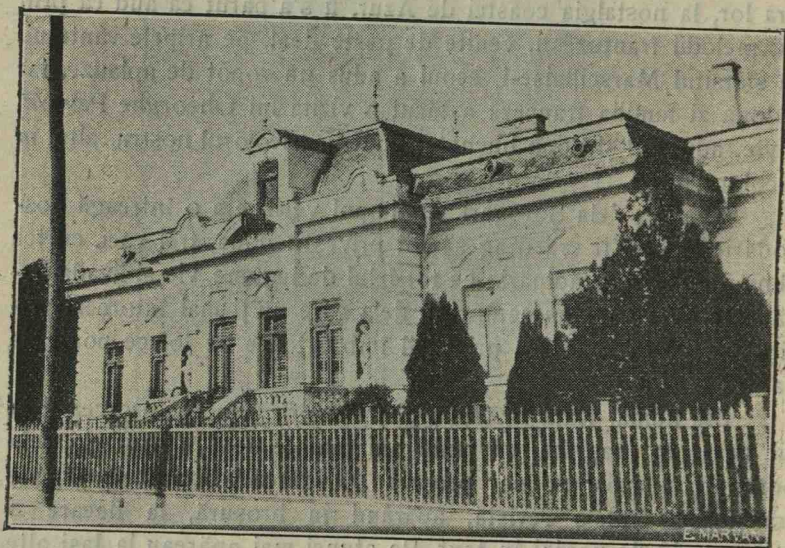
Era numai viață în Gheorghe Pavloff. Când se'ntorcea dela vie acasă în oraș, ba, cu mulți ani înainte de a fi avut via dela Șorogari, a scos un ziar propriu „Originea“. Ziarul fu repede transformat într'o revistă, apărând în broșură, la fiecare zi întâi, cu 40 de pagini în text. Pe atunci mai apăreau la Iași alte ziare ca: „Gazeta de Iași“, „Perseverența“, „Nichipercea“, „Independența Română“. Pavloff a mai redactat și un ziar politic „Convențiunea“. Intr'o broșură, la 1886, Pavloff se ocupă și de delictul de mituire. E un studiu de moravuri care subliniază anomalia că legiuitorul penal pedepsește numai pe mituit și absolvă pe mituitor.

În 1892 Gh. Pavloff face să apară o broșură: „Două de un ban“, — o critică spirituală a volumului de poezii „Valea vieții“ de Aron Densușeanu. Volumul acesta fusese repede epuizat. Studiul a fost reprodus aproape în extenso și în „Convorbiri Literare“.

În sfârșit, Gh. Pavloff a avut o activitate mare publicistică, cu articole de ziare, manifeste ocazionale, broșuri etc.

Inteligent, spiritual, cult și întreprinzător, și-a făcut ușor o clientelă, ca avocat; a fost însă și zeci de ani membru în consiliul permanent al județului Iași, ofițer al stării civile, procuror la Iași.

Dar cea mai statornică activitate a lui și care a durat 35 de ani, a fost aceea de director al epitropiei institutului An. Bașotă din Pomârla. În 1869 a murit marele hatman și logofăt Anastase Bașotă, lăsând jumătate din avere pentru creierea unui

Vechile case Pavloff

liceu internat pentru fii de săteni, români, creștini și săraci de pe moșiile sale și care să fie administrată de o epitropie, din care au făcut parte, rând pe rând personalități de mână întâia, ca Vasile Pogor, fost marele primar al Iașilor și distins literat, spiritualul Ion Ianov, boerul Sturdza Șcheianu etc. Încă dela început, din 1870, Pavloff care era văr cu soția lui Ianov, a fost numit secretar al Epitropiei, care și-a avut sediul în totdeauna la locuința lui Pavloff și în care acesta a fost curând factorul cel mai principal și statornic.

În 1887, Pavloff a cumpărat dela Vasile Pogor cu 3000 lei

aur, locul de pe atunci viran, format de străzile Ianov și Română. În acelaș an s'a clădit din roș casa astăzi proprietatea d-rului C. Mârzescu. Pe când casa nu exista decât ca plan aplicat pe teren, Gh. Pavloff a început a împinge cu piciorul scândurile și astfel s'a ajuns la proporțiile unui palat, nu cu 7 odăi, ci cu 7 saloane. Planurile au fost făcute de vestitul arhitect Liman, care a lucrat și la restaurarea bisericii Trei-Erarhi și apoi a fost numit arhitect al castelului Peleş. Inaugurarea casei s'a făcut la 1 Septembrie 1888, prin celebrarea căsătoriei uneia dintre nepoatele lui Gh. Pavloff, Emma Ciurea, actuala soție a d-lui căpitan Corjescu, cu Vasilică Brăescu, proprietarul caselor, astăzi proprietatea familiei neuitatului Georgel Mârzescu.

De multe ori cita el un motto, de care dealtmînteri și noi ne convingem că poartă un mare adevăr într'însul: „De cauți adânc adese, pe om îl afli în fiară, Descoasă omul bine, și fiara ese-afară“.

Mitropolitul Calinic Miclescu

(1866)

Vărul mamei mele, Mitropolitul Calinic, era fiul marelui logofăt Scarlat și al Mariei Miclescu, născută Beldiman.

Era frate mai mic cu Dimitrachi Miclescu, fost ministru, moldovanul, prietenul țărănimei și om cu frică de Dumnezeu.

Mitropolitul Calinic Miclescu

Tatăl său Scarlat, a avut în totul 9 copii, dintre care 4 băieți și 5 fete. Cât timp a fost mitropolit, numai bine a făcut. Era aristocrat și cu sufletul și cu mila și cu dărnicia. La Mitropolie slujea foarte pompos. Cel de pe urmă ieșea el din biserică. Se

facea ora 1 jumătate și Mitropolitul Calinic tot în biserică era. Toată ziua, în jurul lui se făcea numai rugăciune: la Mitropolie, la palatul metropolitan, la paraclis. Odaia lui de culcare era lângă paraclis. Deschidea ferăstruica dela paraclis și asculta, când era mai oboșit din odaia lui de somn, toată leturghia. În fiecare zi la masă avea 12 sau 14 persoane, niciodată 13. Era superstiția moldovanului pentru No. 13. Doi diaconi făceau zilnic dijurne la ușă, pentru primirea musafirilor. În ziua aceea, diaconii erau și la masa Mitropolitului.

Părintele Clement

La Spalarea Picioarelor din Joia Mare, serviciul religios a fost oficiat de însuși Mitropolitul Calinic, la care a asistat și fostul nostru Rege Carol, care fusese găzduit la palatul Metropolitan. Mitropolitul Calinic a regulat de s'au făcut două potnoage de postav alb, lucrate cu multă artă, una pentru fostul Domnitor, alta pentru fratele său, cari luaseră parte la serviciul divin, serviciu slujit de 12 arhimandriți, orânduți câte 6 deoparte și 6 de alta.

De obicei, Mitropolitul Calinic purta o cațaveică scurtă roșie cu blană albă. Cațaveica aceasta s'a aprins, când s'au tras asupra lui trei focuri de revolver, chiar în palatul metropolitan, de către fostul rector al Seminarului Veniamin, Clement. Clement ceruse audiență lui Calinic, ca să-l primească și când apăru înaintea lui, se făcu că se apleacă spre a se închina. El scoase revolverul și trase asupra lui Calinic, care însă scăpă teafăr, din cauza unui șal mare și gros cu care era încins. Clement a fost dat judecății și cu toată apărarea caldă a lui Neculai Ionescu, marele avocat de pe vremuri, a fost condamnat.

Din cauza sbuciumului său, veșnic în cele sfinte, Calinic se îmbolnăvi. Boala lui grea, îl făcea de foarte multe ori să'și aștepte moartea. Suferea de piatră și când credea că i se apropie ceasul, Mitropolitul făcea masle, se împărtășea, se'nchina și se... făcea iar bine.

Și când venea și norodul și lumea bună din boerime să'1 vadă, cu cupele și trăsuri luxoase, Calinic le întorcea vizita și de nu mai putea să'i vadă pe toți, punea arhidiaconii în trăsură, le dădea cărțile lui de vizită, pe cari aceștia le lăseau la adresele însemnate de Mitropolit.

Cât n'a suferit Calinic în cele trei zile cât a stat ascuns în pivnița crâșmei Anghel, mai târziu Sîlhi, peste drum de dughenile lui Daniil, de lângă Palatul Administrativ? De abea a putut să'l scape teafăr, un arhimandrit Costandi, de urmărirea soldaților, când cu izbucnirea revoltei celor cari nu vroiau Unirea și cari au manifestat la Palatul Administrativ.

În zilele lui de odihnă, se ducea la „via la 2 peri“ din podgoria așa zisă Nebuna, unde lângă cerdacul casei pusese niște păhărele de sticlă, cu limbi de lemn, acațate prin copaci și cari la bătaia vântului, scoteau diferite sunete, o muzică care 'i plăcea mult lui Calinic.

Iar când se ducea la vizită la Călinești, la moșia care mai târziu a fost a lui Ion Miculescu, tot nu lăsa nici aici biserica. Frațele său mai mare, Dimitrachi, pentru a distra pe Mitropolit, pregătea o piesă de teatru de societate, jucată de membrii familiei și la care asista și Mitropolitul. După ce se isprăvea teatrul, se'ncingea o petrecanie mare. Calinic se furișea și se culca, iar a doua zi dimineață, pe când cei ai casei dormeau adânc, Mitropolitul se ducea la biserica dela conac, luând parte la serviciul religios de

dimineață. Și atunci se'mbrăca, cu stihar, cu ipetrahir, cu poias, cu sacusul peste stihar și omofor, cu mitra, crucea, engolpionul și cârja și tot astfel se'mbrăca când lua parte la împărțirea premiilor la elevii dela Seminar și la cei din liceu, solemnitate care avea loc la Universitatea veche, rector pe atunci fiind Clement Neculau și printre profesori Gavril Rășcanu.

Când a fost chemat la Palatul domnesc și a botezat pe Principesa Maria, unica fiică a Regelui Carol și a Reginei Elisabeta și când a dat copila în mânilor Augustului ei Părinte, Calinic care nu era bogat, a rostit și cuvintele: — Nu am, Stăpâne, ce cadou mai bun să vă dau, decât pe Sfânta Icoană, Maica Domnului, ca să vă protejeze.

Pe când era egumen la Slatina, a lăsat acolo, o amintire:

Calinic Miclescu
 Barbă rară,
 Brânză iute
 Și amară

Dar tot la Iași, își găsea el liniștea sufletească, lângă cele sfinte din biserică și printre rudele lui Miclești, printre cari cuscrul său, Andrieș Miclescu, care ședea pe atunci în str. Săulescu, în casele sale, unde a fost Prefectura de județ.

Și seara, nu se culca, până ce nu'și făcea pravila, și cu rugăciunile și crucile lui, în genunchi în fața Sfintei Icoane.

Frații Scorțescu

(1890)

Alexandru, Nicu și Gheorghe Scorțescu erau fiii bătrânului Scorțescu și ai soției sale, născută Ghica, soăă cu Eugenia Ghica, bine cunoscută pe vremuri la Iași.

Alexandru Scorțescu

Tuștrei frați au urmat cursurile la Institutele-Unite. Nicu, din clasa IV-a s'a preparat pentru școala militară, unde a și intrat. Alexandru, fire vioae, sânguitoare și ambițios, s'a distins în

toate clasele, reușind întâiul. După terminarea liceului însă, ocupând diferite funcțiuni ca: custode la Creditul Funciar Urban, subprefect de Bucium și în ultimii ani director al prefecturii de județ din Iași, a părăsit studiile universitare și abea mai târziu, când prietenii săi, de aceeași vârstă, s'au hotărât să termine studiile universitare, a făcut la fel și Alexandru Scorțescu, mai cu samă sub imboldul lui Nicu Gane, care pe atunci era prefect de județ. Și așa și'a luat licența în drept, cu multă distincție chiar.

Încă pe când era elev de liceu, era foarte amator de dans, fiind un excelent dansator. Știa la perfecție să valseze, să bostoneze cu multă ușurință și mai cu samă îi plăcea mult galopul avântându-se dintr'un capăt la celalt al salonului de dans. Conducea în totdeauna cu tot sufletul contredansul și cotilionul, două vechi dansuri, ce pe vremuri erau în floare la Iași, necunoscându-se pe atunci dansurile caraghioase de astăzi, cu nume sucite și învărtite. Excela în conducerea ultimei figuri a vechiului și bătrânescului contre-dans, boulangera, făcând diferite figuri frumoase. Făcea pe opt, în pas de vals între două scaune, joc care plăcea mult societății ieșene de atunci.

Acest om vesel și mult simpatizat în toate cercurile ieșene, a avut un sfârșit tragic, curmându'și singur firul vieții, într'un moment de supra enervare, provocat din cauza mutării sale din Iași ca șef al poliției, la Vaslui.

Obștescul sfârșit și l'a dat în grădina Copou, unde de atâtea ori petrecuse cu veselie la serbările ce se organizau pe vremuri la Iași.

Deviza lui, pe care o dăduse s'o imprime cu litere aurii și pe cartonul țișărilor ce le fuma, era: „j'aime comme m'aime, quand j'aime comme j'aime“ (îmi place să fiu iubit, când iubesc cum știu să iubesc).

Al doilea frate, Nicu, după terminarea școalei militare din Iași și a școalei de cavalerie din Târgoviște, a fost înaintat sublocotenent, mai întâi într'un regiment de calarași din Botoșani, apoi permutat în reg. 7 calarași din Iași, transformat mai apoi în reg. 7 roșiori, în care a înaintat până la gradul de căpitan. A fost însurat cu d-ra Melik, fiica marelui profesor universitar ieșan Ioan Melik.

Fiind o fire liniștită și neputându-se obișnui cu rigorile din

armată, și a dat demisiunea. A fost rechemat însă în timpul războiului nostru, când a fost înaintat la gradul de maior, apoi locotenent colonel, grad cu care s'a întors din război, și când după unirea Basarabiei cu patria mamă, a fost numit de către Georgetel Mârzescu, pe atunci ministru de interne, șeful poliției din Hotin, unde a încetat din viață în 1924, în urma unei pneumonii.

Nicu Scorțescu

Cel mai mic frate, Gheorghe Scorțescu, se dedicase finanțelor. A fost mai întâi slujbaş la serviciul contabilității Primăriei noastre, apoi a trecut la ministerul de finanțe, de unde a venit în refugiu în Iași, pe timpul războiului nostru și unde a rămas în calitate de controlor pe lângă administrația financiară locală.

Era o fire foarte blândă, bun, milos și când trebuia, în funcția ce o avea, să iea măsuri împotriva unuia și a altuia, o făcea într'un mod atât de blând și civilizată, încât nimeni nu se putea supăra pe el.

Când a încetat din viață, a fost condus la ultimul locaș de o mulțime care l'a regretat adânc.

Familia Scorțescu locuia în imobilul propriu din str. Buna Vestire, actuala proprietate a d-lui A. D. Handoca, unde multe și frumoase petreceri au fost aici pe timpuri, în salonul de sus al casei.

Jean Mülder zis și Cheval

(1883)

De pe timpul domniei lui Mihalache Sturdza venise în Iași un circ, care se instalase pe unul din locurile virane din str. Ștefan cel Mare, unde actualmente se află casele Vexler, în fața bisericei Sf. Dimitrie Bals. În acel circ, era ca stalmaistru (șef grăjdier) Jean Mülder, zis și Jean Cheval, un tânăr slab, înalt, excelent călăreț, care încăleca caii ciroului în școală înaltă și dădea și lecții de călărie amatorilor.

După plecarea ciroului, tânărul Mülder, a rămas la Iași, fiind angajat de Vodă ca șef al grajdurilor sale, situate în ograda locului viran din str. Sf. Gheorghe Lozonschi.

În această calitate, a funcționat până la plecarea din țară a lui Mihalache Sturdza, când spre a putea trăi, se apucă să dea lecții de călărie și să dreseze caii.

Vechii ieșeni își amintesc desigur de Mülder care umbla veșnic într'o redengotă lungă albastră, cu bumbi de metal, cu o șapcă de aceeași culoare în cap, cu pantaloni de piele, cu cisme înalte până la genunchi, cu pinteni mari și o cravașă veche în mână. Locul lui de predilecție era la localul lui Gherșin Horn, care se afla pe atunci în casele făcând colțul străzii Gându cu strada Arcu, unde a fost odinioară Bolta-Rece, după ce aceasta s'a mutat din vechiul local din str. Rece. Aici, la Gherșin Horn se adunau toți amatorii de exerciții hipice din Iași. Și după ce d. Cantacuzino Pașcanu înființă la Iași, în localul unde în urmă a fost Turnu-Verein, manea Mavrocordat (astăzi cinema Elisabeta) o școală de călărie, cu cai frumoși și un grajd pentru lecțiile de echitație, Jean Mülder a fost angajat profesor la această școală. Mulți ieșeni, tineri și mai în vârstă, se duceau la această școală spre a lua lecții de călărie, iar Duminicile și sărbătorile închiriau cai de la manej, spre a face plimbări la Copou sub prîvigherea lui Jean

Mülder, care îi conducea și îi povățuia cum trebuie să încalcece un perfect cavalier sau o frumoasă amazoană.

Jean Mülder

Caracteristica lui Mülder era în timpul lecțiilor de călărie în maneaj, de a pune bețișoare sub umerile călăreșilor, pentru a-i deprinde să nu călărească bălăbănind mâinile. Dacă călărețul scăpa cumva bețișorul, Mülder îi spunea imediat:

— Sunteți amendat, aveți să'mi plătiți o havană lux... și călărețul trebuia numai decât să se execute spre a putea continua lecția de călărie.

La început, pentru a deprinde pe călăreț a sta pe cal, îl pune să încalce fără șea, apoi pe o pătură și în urmă pe șea, fără scări și numai după ce călărețul se deprindea bine cu călăria, îi permitea să întrebuițeze scările. Așa, într'un timp relativ scurt, Mülder reușia să facă pe elevii săi să devie călăreți foarte buni.

Când comanda repriza, stătea în mijlocul manejei și dădea comanda în limba franceză. Pe lângă tradiționala sa cravașă, mai ținea în mână și un bici lung, pe care'l numea chambrière și cu care pocnea din când în când, spre a stimula caii sau călăreții cari se lăsau mai moi.

Caii manejului cunoșteau atât de bine vocea lui Mülder, încât comenzile erau executate de cai, chiar înainte ca călărețul să'i fi îndrumat el. Când d. Cantacuzino Pașcanu a clădit un frumos manej pe locul proprietatea sa, unde a fost cinema Modern, iar astăzi berăria Azugă și unde pe vremuri a fost instalat și ciroul Sidoli (care a ars în 1887, odată cu fostul hotel Glantz din str. Golia, astăzi casele Motăș), maneja s'a instalat în acest spațios local, unde tot Jean Mülder a continuat a da lecții de călărie.

După arderea acestui manej, localul Mavrocordat din str. Gându fiind deja închiriat societății de gimnastică Turn-Verein, școala de călărie s'a desființat și Jean Mülder care era într'o vârstă destul de înaintată și nu mai călărea, se îndeletnicea numai a dresa caii și a forma călăreți din comisii curților boerești, cari aveau cai de călărie.

Încet, încet, lipsindu-i și această ocupațiune, din cauza strămutării în Capitală a familiilor avute cari întrețineau grajdari, Jean Mülder se stânse din viață, în cea mai mare lipsă, după o viață întregă de muncă grea și de cinste. A rămas și el o amintire a Iașului mai de demult.

State Dragomir

(1900)

Despre acel ce a fost State Dragomir, s'a vorbit și s'a pomenit mult. Cine însă l'a cunoscut mai deaproape, își amintește cu duioșie în totdeauna despre dânsul. Ca profesor de filosofie la liceul Național, era socotit de către elevii din clasa VII-a și se socotea el însuși ca un coleg al lor mai mare, ca prietenul lor. Iar

State Dragomir

ca artist al Teatrului Național ieșan, pe când juca alături de artiștii cei mai valoroși, dispăruți și ei demult. State Dragomir era văzut de ieșeni nu numai ca un simplu artist care și joacă... rolul pentru existență, ci era și artistul cult, cu o cultură cu care ori unde și cu ori cine putea sta de vorbă.

Dar, State Dragomir a fost omul suferințelor. În anii din

urmă ai războiului nostru și de după război, Dragomir care nu mai juca la teatru, care nu mai era profesor ci numai pensionar al teatrului, căci era suferind, apărea așa cum era el din fire, fără nici o prefăcătorie, modest, privind cu resemnare ceiace i-a hărăzit soarta: suferința și privind oamenii, așa după cum bunul Dumnezeu i-a făcut.

Așa a trăit State Dragomir până și-a dat cea de pe urmă suflare.

În timpul războiului nostru, când lipsurile și jalea ne măreau necazurile, când o cât de mică veste de pe câmpul de război ne înfiora — fiori de bucurie ori de groază — pe State Dragomir toate aceste momente îl țineau încătușat, el trăia și se sbuciuma clipă cu clipă, după cum veneau și știrile dela eroii noștri.

Parcă'i aud și astăzi glasul, după ce împreună aflasem în sala cea mare a Primăriei, unde aștepta și Matei Cantacuzino, vestea cea mare, într'o după amiază: — O fi adevărat, o fi adevărat? Se poate asta? Am scăpat oare, Dumnezeule, Dumnezeule?... Vorbea atunci sufletul lui Dragomir, tot ce mai putea vibra într'însul om bolnav, a isbucnit în acele câteva cuvinte pe care le-a rostit, cu tremur, cu privirea cum nu i'am văzut'o nici odată, cu sufletul lui românesc, curat... Venise comunicatul că armatele noastre au dat îndărăt pe dușman, că generalul Averescu l'a împins cu zeci de kilometri, că zorii deci ai biruinței și ai eliberării noastre se arătau...

A murit tânăr, la 49 de ani, amărât și lovit de soartă.

State Dragomir dacă a trăit tot timpul la Iași, n'a uitat niciodată că e basarabean, publicând în ziare numeroase bucăți din inima lui rupte asupra iubitei și nefericitei Basarabie. Dumnezeu l'a ținut în viață parcă înadins, numai până să'și vadă visul cu ochii. După intrarea trupelor românești în Basarabia, State Dragomir a sburat în provincia sa natală, de unde reîntorcându-se ne-a adus o sumă de știri bune asupra Basarabiei. Pare că revederea, de astă dată liberată, a provinciei sale natale, l'a înviat. Era fericit, fericire așa după cum numai dânsul o simțea.

Ne mai aducem aminte, pe când era student, cum s'a întâlnit cu steagul roș, dăruit de fetele din Sibiu, pe când se reîntorcea cu studenții din acest oraș. Era pe timpul Memorandului, când ura înverșunată a Ungurilor față de Români nu mai avea margini. Studenții plecați la Sibiu, gata să se reîntoarcă în țară, prin

State Dragomir au scăpat de Unguri steagul roș, aducându'l astfel la Iași.

Dragomir a jucat și la teatrul Pastia și la teatrul Sidoli, pe atunci pe când încă nu-și avea teatrul nostru național un local al său propriu.

State Dragomir, în grup cu George Enescu și Atanase Teodorini.

De câte ori, noi elevii de liceu nu ieșeam din internatele pe unde eram, să'l vedem jucând la teatru pe Dragomir în Hamlet, rol în care artistul și'a asigurat un succes frumos în totdeauna.

În timpul din urmă, când n'a mai fost decât un simplu pensionar al teatrului, își trecea viața cu gândul numai la ceia ce a fost. El a fost de toate și împărat și rege și bogat și sărac, înfățișând pe scândurile teatrului, rolurile care le joacă lumea.

Dar, cel de pe urmă rol jucat de Dragomir pe acest pământ, a fost în ultimile lui clipe pline de sbucium, pline de amarul vieții.

Cu o zi înainte de a dispărea pe veci din mijlocul nostru, așa

cum era pe pragul morții, față de prietenii săi cari l'au înțeles ce suflet mare avea, vroind a'i mai înveseli, căci le vedea tristeța din cauza lui, cu glasul dulce și bun le aruncă vorbele:

— Nu mă veți mai vedea de acum cu cortelul, nici nu mă veți mai auzi recitând.

Erau cele de pe urmă vorbe rostite de dânsul prietenilor săi cari făceau întotdeauna haz când îl vedeau, ziua și noaptea, pe ploae și pe timp frumos, cu nedespărțitul său cortel în mână, recitând versuri pe stradă, în berării, pretutindeni, așa ca numai dânsul să știe ce spune...

Pedelul Felix dela Liceul Național

(1888)

Vechii ieșeni și mai cu samă acei ce au învățat la Liceul Național, își amintesc de sigur de Felix, pedelul liceului și omul de încredere al fostului director Vasile Burlă.

Felix venise la Iași din Bucovina, unde s'a însurat cu o poloneză Marcela, din care căsătorie a avut doi copii: Toțca și Grușcu. Băeții dela liceu, auzeau mereu pe Felix strigând din grabă, când voia să spue ceva acasă: — Marcela, Toțca, Grușcu... și nu înțelegeau pe ce limbă vorbea pedeul lor și ce vroia să spue.

Felix era un om înalt, bine făcut, blond. Se pricepea de minune la toate ale gospodăriei. Știa să instaleze o casă, cu cea mai mare ușurință; făcea pe tapițerul, pe stolerul, pe lăcătușul.

Mulți ani a fost în serviciul casei defunctului Neculai Suțu, care ținea mult la el. De aici Felix a fost recomandat lui Vasile Burlă, care tocmai căuta pentru liceul național un om de încredere, ca pedel. Cum a intrat în slujbă, Felix se făcu pe dată iubit de toți, de profesori și de elevi. Băeții însă aveau și frică de el, căci pentru nimic în lume nu s'ar fi lăsat corupt pentru ca elevii să nu execute pedeapsa ce li s'ar fi dat de profesori.

Felix era de o exactitate cronometrică. Punct la ceasul hotărât, suna clopoțelul de intrare și de eșire din clasă. Nici odată, în timpul destul de lung cât a fost pedel la liceu, n'a dat greș.

În totdeauna a fost întâiul la datorie. Când unul din profesori trimetea elevii la carceră, ori cât de mult aceștia s'ar fi rugat, de voe, de nevoie trebuiau să și facă numai decât pedeapsa. Mai întâi Felix căuta să i convingă cu vorbe bune, să se supue, făcându-le și morală. Dacă însă elevii se codeau, erau luați pe sus și duși cu forța la carceră, unde stăteau până și făceau pedeapsa, nimic neputând îndupleca pe Felix să le dea drumul înainte.

El își avea și glumele sale, pe care le repeta fie-cărei generații de elevi.

Așa, bună oară, când îl întrebau băeții, dacă a doua zi, zi de sărbătoare, se ține clasă, Felix răspundea invariabil:

Pedelul Felix

— Clasa, slava Domnului, se ține bine. E din piatră, var și cărămidă. N'ai nici o grijă.

— Nu, d-le Felix, intervenea elevul. Te'ntreb, dacă se învață mâni.

— Da cum nu, îi acoperea vorbele Felix. Poți învăța și mâni și poimâni și noaptea dacă vrei și chiar ai face bine, căci ai note slabe în catalog.

Ori cum îl întorceau în vorbe elevii, cu Felix nu o mai scoteau niciodată la capăt.

Când însă din „întâmplare“ vre'un elev vroia să absenteze dela clasa unui profesor, se uita mai întâi dacă Felix se afla în căsuța de lângă poarta vechiului liceu (actuala școală Belle-Arte) unde locuia pedelul și, dacă îl vedeau acolo, renunța imediat să mai „fugă“, căci știa că acest om al datoriei, îl va împiedeca, fie închizând cu cheia poarta, fie înhățându-l de braț și ducându-l la Burlă în cancelarie. Numai dacă Felix nu era acolo, elevul isbutea să... spele putina. Și când se'ntorcea pentru ora a doua sau a treia, dacă Felix îi zărea venind era sigur că se alege cu o morală zdravănă.

Așa a fost pedelul Felix dela Liceul Național de acum 30-35 de ani în urmă.

Și acest modest slujbaș, a murit, firește, sărac, dar sărac lipit pământului. El a ținut în totdeauna să-și facă numai datoria, zicând mereu: am fost soldat și nu cunosc decât ordinele superiorilor mei. Cu Vasile Burlă care, ca director era numai omul datoriei, vorbea nemțește și de câte ori îi auzea vorbind astfel, elevii știau că e vorba de aplicat vre'o pedeapsă neastâmpăraților. Felix însă avea o inimă foarte bună și de aceea a și fost iubit, cu toată severitatea lui de către elevii liceului.

Avocatul Gh. Cimara

(1890)

Originar din o foarte antică familie contală Madrilena, care mai există în Spania, la Madrid, în apropierea cărui oraș se află un castel medieval ruinat, care mai aparține încă familiei. O bransă a acesteia se află la Cairo, alta la Roma, unde e o cazarmă mare, care poartă numele de Cimara, de asemeni și o stradă cu acest nume. Spre nordul Toscanei în Italia, se mai află un castel medieval ruinat care a aparținut familiei Cimara. În sfârșit, mai este încă o bransă a familiei la Cefalonia și acesteia din urmă aparține strălucitul avocat de pe vremuri din Iași, contele George Cimara. Strămoșul avocatului ieșan era comitele Marco de la Cimera, care s'a distins în memorabila luptă navală dela Lepanto, în 1571, cu galera și cu oamenii săi, conduși de dânsul. În arhiva Veneției se găsesc toate actele, drapelul și numele său, înscrise în cartea de aur

Gheorghe Cimara n'a fost numai un ilustru ca familie. Natura l'a înzestrat cu daruri mari și frumoase. Era de o frumuseță clasică, cu un talent și cu o eloquență remarcabile, cu un spirit strălucitor, cu o erudițiune rară și vastă în toate branșele. Pledoariile sale nu erau numai magistrale, ci, însuflețite și de o atracțiune specială. Era numai elegantă și claritate.

A urmat studiile la colegiul dela Corfu, apoi la Universitatea din Siena (Toscana). Un frate al său, abuzând de prerogativele majoratului, Cimara a părăsit casa părintească din Cefalonia, renunțând și la partea de avere ce i se cuvenea. La vârsta de douăzeci și unu de ani a pledat cu succes primul său proces. A pledat, la începutul carierei sale, la Iași, în faimosul proces al lui Papacostea, pe care l'a câștigat și de atunci i se trase celebritatea.

Toată lumea nu vroia decât pe avocatul Cimara, dar avoca-

tul Cimara nu mai putea dovedi. Era căutat pretutindeni. A refuzat odată dela stat 300.000 ducăți oferiți pentru un proces de o deosebită importanță, relativ la niște păduri, proces pe care'l câștigă, într'un mor strălucit, ca de obicei. Ministrul de pe vremuri Golescu i-a telegrafiat, mulțumindu-i. A mai pledat într'un pro-

Avocatul Gheorghe Cimara

ces pentru Doamna Elena, soția lui Vodă Cuza. Iar avocaților tineri, le pregătea pledoariile, ajutându-i cu sfaturile sale înțelepte. A pledat și a câștigat procesul coanei Ana Lătescu-Balș, care lovise cu cravașa pe președintele tribunalului din Piatra. Cu acest prilej, Cimara a făcut cunoștință cu sora Anuței Lătescu, mai tânără ca aceasta, cu două zeci și ceva de ani, cu conțeșă Emeragda Balș, divorsată de Alexandru Sturdza, fiica generalului Hatman Todiriță Balș și a Marghioliței Balș născută Bogdan, a cărei zestre a fost de douăsprezece moșii, adevărate domenii, a căror valoare au trecut în călătorii în străinătate și în ciădiri de

biserici, ca acea de pildă din Darabani, mare, frumoasă, toată din piatră, înzestrată cu odăjdii, potir, cruci, mai multe evanghelii, perdea, aer. Aerul era făcut dintr'o impunătoare șabracă de mare gală, cusută cu fir, dăruit de Sultan generalului Balș, când acesta a fost trimis în misiune extraordinară la Constantinopol. Sultanul îi mai dăduse ca dar mătănii de chilimbar, o cațaveică de catifea rubin, cusută splendid cu fir, filejanii de filigramă de argint încrustate cu diamante, arme, ștofe scumpe etc.

Esmeralda Balș era frumoasă, foarte atrăgătoare, cu ochi dulci de porumbiță. Gheorghe Cimara s'a căsătorit cu dânsa, neputând rezista unui farmec atât de puternic.

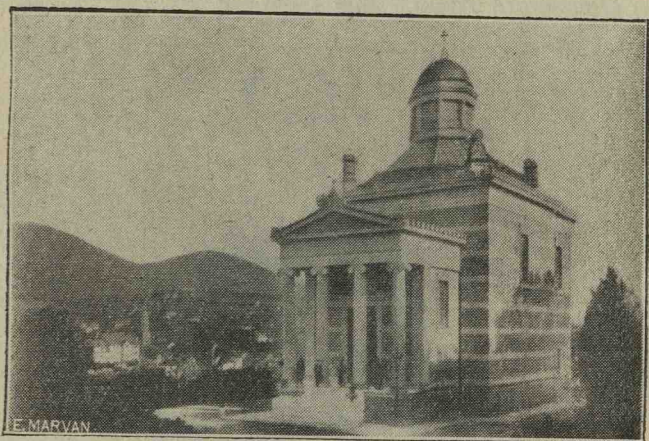

D-na Esmeralda Cimara

Ei au locuit etajul de jos al caselor Balș, din str. Carol. În etajul de sus ședeau părinții. Aici se țineau lanț petrecerile, balurile, recepțiile și mesele mari. Era numai veselie. Toate luură însă sfârșit la moartea generalului Balș. În urma sa nu rămăsese decât Darabani și Codrenii și casele pe cari le locuiau și care fuseseră

repede sechestrare de către numeroșii creditori și scoase în vânzare. Cimara însă a răscumpărat casele la mezat cu tot ce era înăuntru (actualul Cerc Militar). Astfel el puse capăt desesperării coanei Anuța Balș și ea continuă să întreție mai departe luxul cel mare cu care era obișnuită, mulțumită lui Gheorghe Cimara, care salvă și Darabani și Codrenii, instalându-se la țară și îngrijind de moșii, în dauna intereselor sale personale de avocat.

Gheorghe Cimara nici odată n'a făcut paradă de calitățile lui deosebite. N'a cunoscut nici odată atracția banului. Ca dovadă, următorul fapt, cunoscut bine de ieșenii vechi: un evreu bogat din Botoșani a omorât un slujbaș al lui, prin loviturile ce i-a dat. O deputație de rabini s'a prezentat la curtea dela Darabani ca să

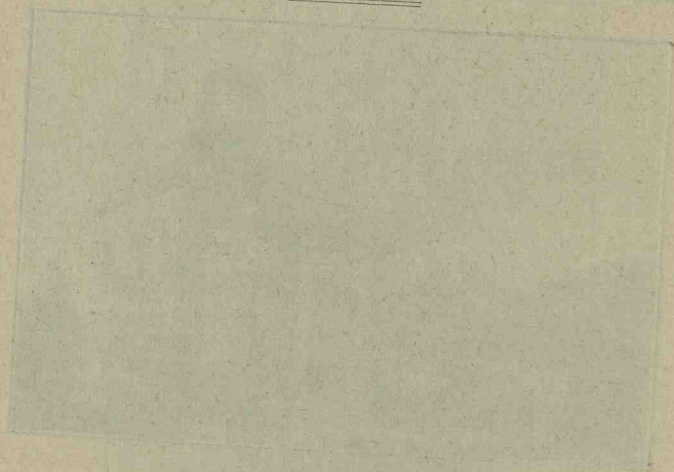

Capela ortodoxă dela Baden-Baden

roage călduros pe singurul avocat care putea salva pe bogătaș de acest gest nenorocit, care atrăgea după dânsul închisoare, cu urme morale foarte îngrijitoare. Deputația începu să ofere lui Cimara o jumătate de milion, apoi un milion și sfârși spunându-i că banii nu joacă rol, numai ca să scape inculpatul. Dar Cimara a refuzat.

După o lungă și crudă suferință, Cimara s'a stâns din viață la Baden-Baden, în Germania. A fost expus corpul său o săptămână de zile în capela ortodoxă română a Domnitorului Mihail Sturdza, așteptându-se să se îndeplinească formalitățile, după cari rămășițele sale pământești au fost transportate și înmormântate

la cimitirul grec ortodox din Triest, neputând fi transportate din cauza carantinei pricinuită de holeră la Cefalonia, unde dorea dânsul să se odihnească pentru veșnicie, lângă părinții săi, în capela familiei Cimara, la Metaxata, moșia lor. Biblioteca sa bogată de Drept, de aproape 600 volume, cu opere rare, a fost oferită Universității ieșene de către fiica sa d-na Evanghelina Sturdza, care trăește și astăzi la Iași, împreună cu sora sa d-ra Calomira Cimara, o distinsă literată, ale cărei opere de valoare, au fost prețuite chiar în capitala Franții.

Anastase Panu

(1870)

Acel care a jucat un mare rol în timpul domniei lui Vodă Cuza, fruntașul care a luptat pentru Unirea Principatelor. Când a plecat la Viena, în 1864, a întreținut o foarte importantă cores-

Anastase Panu

pondență cu fruntașii naționaliști din țară, în chestiunea răsturnării Domnitorului. El a colindat curțile străine, având pe atunci o misiune mare de îndeplinit.

Anastase Panu a stat multă vreme și la Iași, în casele sale vechi din strada căreia îi poartă numele, unde pe vremuri a fost vechiul gimnaziu ieșan Alexandru cel Bun.

Constantin Rojniță

și moșul său Arhimandritul Gherasim Mârzescu

(1880)

Maica Rojniță, mama lui Constantin Rojniță, era de casa Didiței Mavrocordat. Ea a stat multă vreme la moșia Mavrocordaiilor, Ștefăneștii din județul Botoșani.

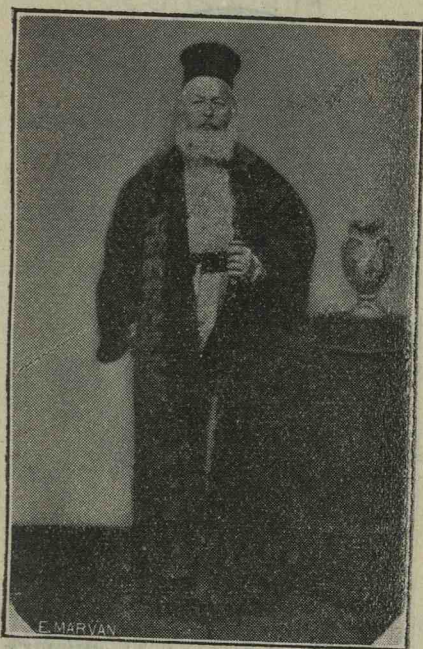
Constantin Rojniță

Din căsătoria cu Maria, o vară primară a lui Gheorghe Mârzescu bătrânul, Constantin Rojniță a avut 10 copii, cu toții dispăruți, la o vârstă fragedă.

O frumoasă proprietate a avut C. Rojniță la Copou: o vie pe care a stăpânit-o câțva vreme și bătrânul cofetar ieșan Tuffli.

Apoi, mai avea o casă și în Tatarăși, în strada Rojniță. După moartea lui Const. Rojniță, averea lui a trecut la familia d-rului Rojniță, care'i era nepot.

Maria, soția lui Const. Rojniță, era nepoata arhimandritului Gherasim Mârzescu, fost egumen la M-rea Coșula din jud. Botoșani. Arhimandritul Gherasim era moșul lui Ghiță Mârzes-

Arhimandritul Gherasim Mârzescu

cu. Chipul lui pare a fi al lui Ghiță Mârzescu. Tatăl arhimandritului a fost multă vreme preot la biserica Sf. Ioan din foasta stradă Primărie, astăzi str. Gh. Mârzescu. Bătrânii Iașului spuneau că preotul a avut 24 copii și că în timpul bejăniei celei mari din Iași, când au năvălit Turcii la noi, au venit la această biserică și au instalat un pașă cu o suită întreagă. Aici au găsit pe preoteasă cu copiii ei cei mici, au speriat-o că o vor spânzura, dar, după plânsetele vecinilor și copiilor, cari sărutau poalele hainei Pașei, i s'ar fi făcut milă de ei, le-a dat drumul și i'a lăsat să plece după norodul din Iași care, de frica Turcilor, pleaseră

și părăsiseră mai înainte de sosirea lor, orașul. Care întregi încărcate cu buclucurile oamenilor, treceau barierele Iașului, de frica păgânilor.

Constantin Rojniță, pe vremuri, prin 1884, a candidat la Iași la colegiul al doilea de deputați. El atunci a lansat un apel către alegătorii Iașului, prin care le cerea încrederea, zicând că în

Mama lui Const. Rojniță

totdeauna a fost sclavul principiilor liberale democratice, respectând proprietatea, familia și biserica. Și enumeră ce a fost: caligraf în 1854 la ministerul de culte, profesor în 1856 la șc. centrală de fete; șef de secție în comisiunea centrală dela 1859-62; procuror în 1863; inspector financiar la 1865; jude instructor la 1867; director al contabilității generale al statului în ministerul finanțelor la 1868; consilier al curții de apel din Iași la 1879; iar dela 1870, avocat și consilier al comunei Iași, până la 1884. Cerând voturile alegătorilor, le spunea că nu face ca alți candidați, pentru că nu poate face făgăduinți pe cari în urmă să nu le poată aplica.

Constantin Rojniță a fost foarte cunoscut ieșenilor mai vechi și a lăsat o amintire frumoasă în totdeauna despre dânsul.

„Consulachi“

(1880)

Erau trei frați Sakelaride la Iași, cunoscuți în întreaga societate ieșană: cel mai mare Dimitrie, supranumit Sac, era gras

Dimitrie Sachelaride

și roș la față, veșnic vesel și invitat la toate petrecerile din orașul nostru.

Era un intim al lui Vodă Cuza și partenerul său la préférence, înainte de domnie și chiar în timpul domniei lui Cuza.

A murit la moșia cneazului Dimitrie Moruzzi, din județul Dorohoi. Mormântul său este îngrijit și astăzi de către d. Scarlat Rosetti, însurat cu o fiică a cneazului Moruzzi.

Venea apoi „Consulachi“, poreclă ce i se dăduse, fiindcă fusese cândva consul grecesc, înainte de Unirea Principatelor. A fost însurat cu o d-ră Vârnav. Căsătorit însă cu o româncă, a rămas în țară firește.

„Consulachi“

Al treilea, Néculai, căsătorit cu fiica Rosnovăniței, este tatăl d-lui colonel Emil Sakelaride, concetățeanul nostru.

Consulachi își făcea regulat în fiecare zi partida sa de préférence la Jockey-Club, ca și în unele case boerești de pe vremuri. Se credea foarte tare în acest joc, pe care-l juca mai cu samă cu colonelul dr. Otremba, cu colonelul Petrovanu, cu Nunuță Rosnovanu etc. Când făcea vre'o lovitură greșită la joc, partenerii săi îl căraiau în cor, strigându-i „mazeta“.

Consulachi nu se lăsa mai pre jos însă și cu accentul grecesc, ripostă rîzînd : „da țî, tu ai epilepția“. Cei de față făceau un haz de vorbele și accentul lui Consulachi. A doua și a treia zi, glumele reîncepeau, Consulachi cu „epilepția“ lui, iar prietenii cu „mazeta“.

Intre adversari politici

— I. I. Brătianu și colonelul Rosnovanu —

(1880)

Colonelul Rosnovanu, rudă de aproape cu Nunuță Rosnovanu, avea un singur copil, un băiat, care avea dorința să ajungă ofițer. A fost înscris, tânărul, deci ca voluntar în escadronul

Colonelul Rosnovanu

de jandarmi călări, în care timp s'a îmbolnăvit destul de greu, astfel încât medicii nu mai dădeau nici o speranță de scăpare, spre marea durere a părintelui său.

Colonelul Rosnovanu era un conservator convins. In guver-

I. C. Brătianu

narea de 12 ani a lui Ion Brătianu, când cu greu se mai puteau alege opozanții în parlament, colonelul Rosnovanu s'a ales și sub guvernul acesta. A fost mereu deputat ori senator și în opoziție, ca și la guvern. De altminteri, dânsul era leaderul conservatorilor în Senat, combătând cu înverșunare și la fiecare pas regimul liberal de pe atunci.

În una din zile spre marea sa surprindere, colonelului Rosnovanu i se anunță o vizită, cea a primului ministru de atunci, bătrânul I. Brătianu. Deși contrariat de această vizită, pe care o presupunea că e făcută în scopuri politice, fiind însă un om cu o educație superioară și aleasă, colonelul Rosnovanu a primit de îndată acasă la dânsul pe șeful guvernului.

Față în față cu Ion Brătianu, colonelul Rosnovanu l'a întrebat cam înțepat, ce dorește. Brătianu i-a spus că aflând despre boala grea a fiului colonelului și știind că dorința băiatului a fost ca să fie ofițer, i-a adus brevetul mult dorit, rugând ca singur să-l înmâneze bolnavului.

Colonelul Rosnovanu mișcat de acest gest, i-a mulțumit și l'a dus imediat la patul fiului său, care și primi din mâna lui Brătianu brevetul.

Părăsind casa colonelului Rosnovanu, Brătianu a fost condus până în stradă și strângându-i mâna, colonelul Rosnovanu i-a spus:

— Sunt prea bătrân ca să-mi schimb părerile. Rămân conservator, deci adversarul d-tale politic, însă nu vei avea în viață prieten personal mai devotat de cât mine, pentru marea plăcere ce ai pricinuit-o copilului meu.

După scurtă vreme dela această scenă, băiatul a încetat din viață. A fost înmormântat la cimitirul Eternitatea din Iași, cu onorurile de ofițer. Casele unde astăzi este facultatea de medicină, au fost proprietatea colonelului Rosnovanu.

Consulii Vodianer și de Giers

(1885—1890)

După consulii Bencik și Pietka, s'au perindat mai mulți consuli și vice-consuli austro-ungari, cari însă au stat puțin timp la Iași. Unul mai cunoscut însă, a fost consulul Pogacar, care s'a și căsătorit cu o româncă, o ieșancă, d-ra Eufrosina Irimescu, fiica cunoscutului avocat de pe vremuri dela Creditul Funciar Urban, Gheorghe Irimescu, fostul proprietar al caselor unde a fost cooperativa „Frăția Moldovei Unite“. Pogacar era mare amator de tenis și adeseori invita în grădina consulatului, unde acum este căminul studentelor din strada Carol, pe ieșenii cari făceau partizi monstre. Trecătorii din strada Carol se opreau și admirau îndelung jocul atât de elegant de tenis dela consulat.

După moartea lui Pogacar, a rămas o avere mare soției sale, de care însă trăise despărțit consulul, de mai mulți ani.

Unul însă din cei mai de vază consuli pe cari i-a avut Iașul odată, a fost Vodianer von Maglod, foarte cunoscut în societatea ieșană, plăcându-i mult recepțiunile, seratele și teatrul de societate.

În saloanele consulatului austro-ungar se juca adeseori teatru de societate, de către amatori, la care participa și consulul Vodianer, care avea un adevărat talent pentru teatru, posedând bine limba franceză, în care se jucau piesele aceste.

În una, „Le bouquet“, piesă umoristică franceză, jucată de Eugen Donici fost consilier la Curtea de casație, Dimitrie Bogonos și d-na Maria E. Ghica Budești, născută Cantaçuzino, Vodianer a avut un mare succes în rolul său.

Fostul consul Vodianer, este astăzi ministru la Budapesta și are un măreț castel în apropierea acestui oraș, castel care poate fi văzut din tren de către cei ce călătoresc în spre capitala Ungariei.

Imperiul rusesc a fost și el bine reprezentat odinioară prin consului și vice-consului săi din Iași și, în marea clădire din strada Unire, în vechime strada Rusească, astăzi tăcută deși își mai păstrează în balcon firma consulatului ce nu mai există, au fost pe vremuri multe petreceri frumoase și însuflețite. Din timpurile mai îndepărtate, ieșenii mai în vârstă își mai amintesc de consulul Iacobsohn, foarte simpatic și care trăind mult timp în România, cunoștea la perfecție limba română.

Era foarte primitor, atât el cât și soția sa. Ii plăcea să meargă în lume și să primească în localul consulatului din str. Unire. A avut doi copii, un băiat și o fată, cari prin diferite împrejurări au rămas în țară, fiul său profesând medicina la Sinaia, iar fiică sa măritându-se cu un român.

Consulul rus De Giers

Mai în urmă a venit la Iași și vice-consulul Lermontof, rudă de aproape, dacă nu cumva chiar frate cu marele poet rus cu acelaș nume. Și acesta a pătruns în societatea ieșană, unde se făcu repede iubit pentru politeța și dărnicia sa. La serbările de binefacere ce se dădeau, cel mai darnic era Lermontof; de asemeni era în totdeauna în fruntea tuturor listelor de subscripții, trecut cu sumi însemnate de bani.

A urmat apoi un consul bătrân Obervegheer, care însă trăia foarte retras. Nu era în relații decât cu colegii săi din corpul consular și cu oficialitatea ieșană.

I-a urmat marele consul de Giers, rudă cu celebrul om politic rus Giers. Înalt, frumos, cu o barbă mare neagră, foarte impunător și de o vârstă mijlocie. Sub consulatul său, localul din strada Rusească, în ce privește interiorul, s'a schimbat cu totul,

Fostul consulat rusesc

fiind luxos mobilat și aranjat cu mult gust, căci, în timpul său reînțepuseră petrecerile și recepțiunile, ca în timpul predecesorului său, Iacobsohn.

Iarna, între orele 5—7 seara, se dădeau ceaiuri la cari era invitat tot ce Iașul avea pe atunci mai deosebit, servindu-se din belșug cele mai alese bunătați, aduse direct de de Giers din Rusia.

La ușa de intrare, musafirii erau primiți de un portar, îmbrăcat într'o bogată livree, cu o șapcă rusască în cap și cu o halebardă în mâna dreaptă. Era un bătrân înalt, frumos și cu o barbă mare albă, care, când sosea lumea invitată, se repezea să deschidă oblonul cupelei, ajutând persoanele să se coboare, apoi, lovind cu halebarda în lespezile de piatră dela intrare, chema lacheii ce se aflau prin apropiere și care conduceau pe musafiri sus, în salonul de recepție. Politeța soților de Giers era deosebită.

De Giers era și literat, traducând din rusește în românește, mai multe piese de teatru, cari s'au jucat la Teatrul nostru Național, ca, de pildă „Floarea din pădure“ și „Testamentul“, rolurile principale fiind ținute în amândouă piesele de către Aglaia Pruteanu, C. B. Penel și regretatul State Dragomir.

Giers a stat mulți ani la Iași, iar de aici a plecat îndărăt în Rusia, chemat fiind într'o altă funcție.

Grecia a fost reprezentată pe vremuri la noi de către consuli și vice-consuli, ca Sakelaride zis Consulachi și Criticos, doi din cei mai cunoscuți. Criticos, după suprimarea consulatului din motive de economii, a rămas în Iași, devenind un adevărat cetățean al acestui oraș, pe care l-a iubit mult. Copiii săi au rămas definitiv în țară, devenind cetățeni români. Fostul consul grecesc a fost și un om cu multe cunoștinți. Se ducea pe la bisericile din Iași, pe la mănăstiri, decifrând inscripțiile vechi de pe morminte, din cari inscripțiuni a cules date bogate din punct de vedere istoric. A dat și un larg concurs ambasadorului său din București, Rizu-Rangabé, la alcătuirea cărții sale, intitulată „Livre d'or des familles princières de Valachie et de Moldavie“.

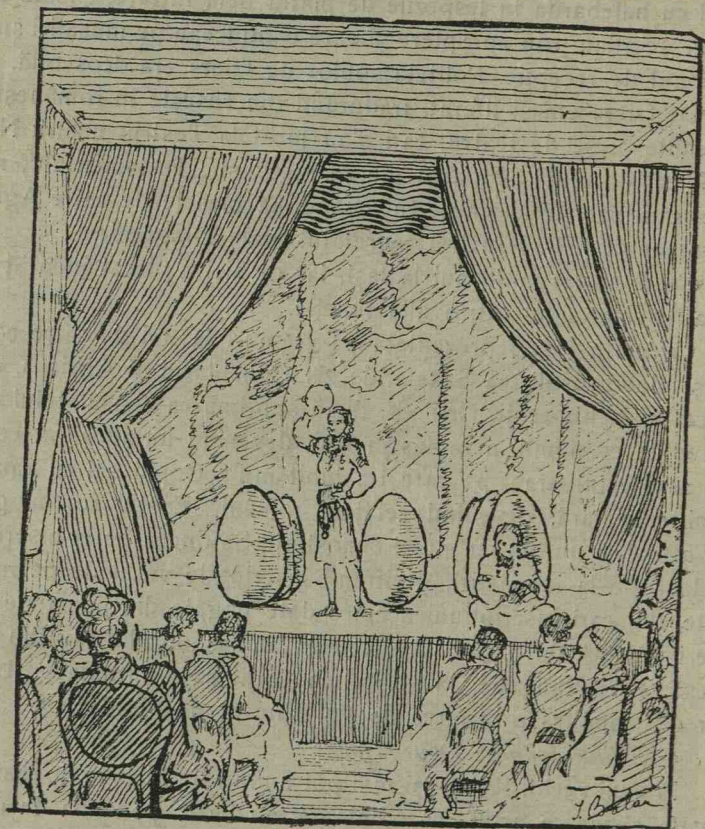
Consulul francez Douroujoux.

Numai vechii ieșeni își mai pot aminti de pleiada de distinși consuli și vice-consuli, ce odinioară au făcut podoaba Iașului. Consulatele ce au ființat mai de demult la Iași, au fost cel francez, rus, austro-ungar, german, grecesc și olandez.

Imediat după războiul Independenței, a venit în Iași consulul francez Douroujoux, fost ofițer de cavalerie, carieră pe care o părăsise pentru a îmbrățișa pe cea consulară.

Vechii ieșeni l'au cunoscut astfel: nalt, bine făcut, mai mult slab decât gras, părul și musteața neagră, fire foarte simpatică și veselă. Era un călăreț de forță. Călărea caii cei mai năvărași și cine îl vedea făcându-și obișnuita plimbare la Copou, călare pe

un cal frumos, imediat își dădea sama că avea în fața sa pe un fost ofițer de cavalerie. Purta o redengotă neagră, îmbunbiată până sus, joben în cap și cu un styx în mână. Afară de sportul călăriei, se mai distingea și în comediile de salon și în așa zisele „șarade în acțiuni“, cari se jucau foarte des pe atunci, în sala-

„Oeuf rosine”

nele societății ieșene. Așa, de pildă, în lumea boerescă ieșană vroind să se sărbătorească pe bătrâna Eufrosina Rosetti, mama Didiței Mavrocordat, s'a organizat de ziua ei de naștere, o „șaradă în acțiune“, al cărui cuvânt ce trebuia să fie ghicit de spectatori, era *Eufrosina*. (Oeuf rosine). Pentru partea întâia Oeuf (ou), s'a reprezentat în saloanele Didiței Mavrocordat din strada Săulescu, un bâlci în care o trupă de țigani dădea reprezentație. Pe-

scenă, erau așezate trei rânduri de ouă de lemn, printre cari Natalia Suțu, fiica Didiței, juca într'un minunat costum de țigancă dansul „Caciuca“, cu acompaniament de castagnete, pe cari le mâniau cu multă dexteritate.

Elena Suțu, supranumită pe atunci „la belle Hélène“, cumnata Nataliei Suțu, și ea îmbrăcată într'un costum de țigancă, stătea jos și dădea în cărți, iar frații Edgar și Emil Mavrocordat, amândoi înzestrați cu o mare putere musculară, făceau exerciții atletice, unul cu greutateți considerabile, altul cu doi copii ce se aflau acolo. Pentru partea a doua a șaradei—Rosine, s'a reprezentat scena din „Bărbierul din Sevilla“, când apare falșul Don Basilio în timpul lecției de muzică. Rolul acesta era jucat de către consulul Douroujoux care, cu multă vervă și în tunete de aplauze, a cântat faimosul cântec „Bonna sera, Don Basilio“...

În sfârșit, pentru întregul cuvânt din șaradă, s'au reprezentat trei generații, cari au urât trai lung și fericire celei de a patra generație, cea mai în vârstă, reprezentată prin o simpatică bunicuță.

Cele patru generații erau: Eufrosina Rosetti, Didița Mavrocordat, Natalia Suțu și copiii ei.

Douroujoux a stat mulți ani în Iași și când a fost rechemat de către guvernul său spre a i se încredința un post mai însemnat, era cât pe ce să'și dea demisia, pentru a nu părăsi Iașul și bunii prieteni pe cari îi avea aici și numai după rugămintile acestora, se hotărî să plece. Aici la Iași, repede se 'ncheiau prieteniiile. Străinii, cum erau de pildă consulii, pe vremuri, din cei mai de samă reprezentanți ai țărilor cari îi trimeteau la noi, repede pătrundeau în cercurile alese ale societății ieșene.

Printre prietenii buni cari i-a avut Douroujoux în Iași, compatrioți cu el, a fost și Maxim Dos, un intim al familiei dr. Peride din Iași și Auguste Clavel, autorul frumosului poem „Dumbrave le Dorobantz“, scris după războiul din 1877 și tratând despre un episod din acel război.

Acest poem a fost dedicat lui Neculai Suțu soțul Nataliei Suțu, cu ocaziunea zilei sale onomastice.

După Douroujoux s'au perindat diferiți alți consuli francezi, cari însă au stat fiecare puțin timp la noi. Acei însă cari s'au făcut mai repede cunoscuți și au intrat în inima ieșenilor, au fost consulii Flandrin și Frandin, apoi mai târziu consulul Melon.

Frândin când a fost rechemat de către guvernul său, a lasat la Iași pe singurul său fiu, care după terminarea studiilor liceale și universitare, atât de dragă i-a fost țara noastră și colegii săi de școală, încât a optat pentru cetățenia română, astăzi fiind medic primar într'un oraș din țară.

Ceilalți consuli ai țărilor vecine, nu mai puțin au fost personalități marcante. Despre ei sunt multe de vorbit.

Consulii Bencik și Piețka.

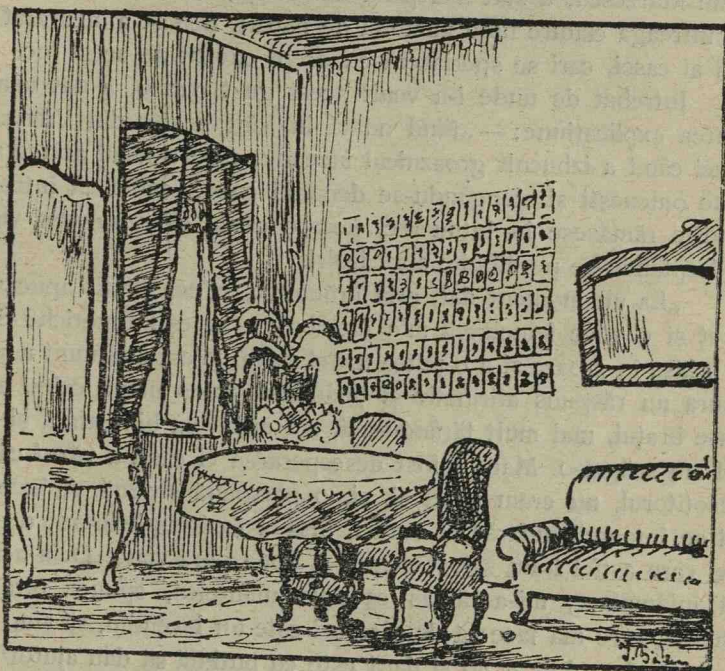
Vice-consulul austro-ungar Filsch, a fost o personalitate plăcută în Iașul de altă dată. Era foarte monden și cunoscut în întreaga societate ieșană. Pianist de forță, pe lângă audițiunile muzicale cari le dădea prin saloanele Iașului, nu era concert de binefacere la care să nu'și fi dat și el concursul său. Concerta adeseori cu Alexandru Mavrocordat (Muțunachi), tatăl d-nei Olga Sturdza, care era un pianist de merit și cu care Filsch era în strânsă legătură de prietenie. Alte ori, concerta cu Zoe Miclescu, foasă profesora la Conservatorul de muzică din Iași și apoi și la București, decedată de curând. Acești trei se 'ntreceau în executarea bucăților cele mai grele muzicale de cel mai viu interes.

Filsch a stat un număr destul de mare de ani la Iași, de unde apoi a plecat pentru a ocupa un post în ministerul de externe dela Viena.

După Filsch, a venit la Iași ca vice-consul George von Bencik, care era înrudit cu cele mai de samă familii din Ungaria. Bencik era foarte vesel și îi plăcea mult dansul și jocurile de societate, mai cu samă pe unde erau domnișoare. Vorbea foarte bine franceza și cunoștea și literatura franceză. La un bal costumat, dat de către Ortansa Drossu, în casele din str. Lăpușneanu, astăzi proprietatea Băncii „Uniunea“, Bencik a apărut într'un minunat costum unguresc, cu o frumoasă egrefă albă la pălărie, cisme de lac și pinteni. Acest costum a fost cel mai frumos din toate câte erau la acest bal. Lui Bencik îi mai plăcea să colecționeze fotografiile persoanelor din societatea ieșană, ale d-nelor și d-relor frumoase, pe cari apoi le așeza în mod artistic pe pereții salonului său. În această colecție au figurat multe d-ne și fete drăgălașe din Iași, cari știau acest lucru, dar se făceau că nu știu nimic, cerând totuși să vadă colecția, ceia ce însă Bencik refuza s'o facă. Mai avea și un album intitulat: „Cunoaște-te pe tine însuți“, în care erau diferite întrebări, la cari trebuia să se răspundă, ca,

de pildă: — ce nume îți place mai bine? sau, — ce autor preferi? — care este tresătura de samă a caracterului tău? etc. Acest album trecea din mână în mână și fiecare răspundea cu mai multă sau mai puțină sinceritate la întrebările puse.

Camera cu fotografiile a lui Bencik.

Albumul care conține unele mărturisiri foarte interesante ale lumei ieșene de altă dată, se află și acum în posesiunea unui fost prieten al lui Bencik. Din el am extras câteva pasaje interesante. Un semn caracteristic al acestui fost diplomat, era că avea o atracțiune cu totul particulară pentru... incendii. Ieșenii știau mai dinainte că dacă era un incendiu, acolo trebuia să fie și Bencik.

Sergentul din strada Elena Doamna (foastă Albă), unde se afla pe vremuri consulatul austro-ungar, în casele proprietatea bisericii Talpalari, actualmente ale serviciului sanitar, avea ordin ca la ori ce oră din zi sau noapte, să-l înștiințeze de ori ce incendiu.

Imediat Bencik se suia într'o trăsură și pleca spre locul focului, pe care nu-l părăsea decât după ce totul se isprăvea. Așa, bunăoară, când a ars teatrul dela Copou, Bencik s'a dus imediat acolo și intrând la d-na colonel Petrovanu care locuia casele actuale Mârzescu, a stat aici până dimineață, când focul s'a potolit, întreaga clădire fiind mistuită de flăcări. Bencik a încurajat pe toți ai casei, cari se speriaseră cu drept cuvânt de acest foc.

Intrebat de unde i-a venit acest gust curios, a dat următoarea explicațiune: — „fiind odată în Ringtheater din Viena, atunci când a izbucnit groaznicul incendiu care a făcut atâtea victime omenești și stângându-se deodată gazul, astfel că întreaga clădire rămăsese în întunec, fiecare căuta să'si salveze viața, îndreptându-se pe dibuite spre ieșiri.

„La un moment dat, prin întunec, m'am simțit apucat de braț și o voce femeiască m'a întrebat: — tu ești Emerich? Spre a o lăsa în eroare și a o putea astfel salva, m'am mulțumit a murmura un răspuns afirmativ și ținându-i strâns mâna ce'mi apucase brațul, mai mult târându-mă, am ajuns cu bine afară și astfel am scăpat-o. Mare a fost desesperarea ei când a văzut că eu, însoțitorul, nu eram soțul ei, ci, o persoană străină. A încercat să se întoarcă îndărăt în teatru, însă a fost împiedecată de mine, care astfel i-am salvat pentru a doua oară viața. Dela această întâmplare, mi-a rămas ca ceva neînțeles, spunea tuturora Bencik, care mă face că de câte ori este un incendiu, să simt nevoia să alerg într'acolo și dacă este cu puțință să dau ajutor“.

Odată cu Bencik, se afla la Iași ca consul Pietșca, fire foarte simpatcă și melancolică. Acest om părea că are o durere ascunsă. Deși foarte cult, era de o modestie excesivă, nefăcând niciodată paradă de cunoștințele sale. Avea un mare talent pentru improvizații muzicale, punându-se la piano și din memorie cântând bucăți, trecând apoi la altele și așa mai departe, dela melodiile triste la cele vesele și cari se legau unele de altele, ca și cum ar fi fost o singură bucată muzicală. Era rugat adeseori să facă muzică și se punea atunci la piano și cânta fără întrerupere până ce obosea. O cunoscută profesoară de muzică de pe vremuri, d-na Cikan, făcea de multe ori muzică cu Pietșca, cântând la 4 mâni.

Fiul d-nei Cikan, Fritz, funcționar la consulat, îi acompagna fluerând în mâni și imitând la perfecție ocarina. Era o ade-

vărată plăcere să ieai parte la aceste audițiuni muzicale, cari făceau deliciale celor prezenți. Pietșca fu găsit într'o dimineață mort în ietacul său, cu un glonte în inimă pe care și'l trăsesese probabil într'un moment de adâncă întristare. Nici odată nu s'a putut afla motivul sinuciderii. Tot Iașul l'a condus la locașul de odihnă.

Sora lui Mihai Cogălniceanu
și Iacovachi Leon

(1890)

În strada Toma-Cosma, a trăit multă vreme, în casele sale proprii, astăzi ale d-lui profesor universitar dr. N. Leon, bătrâ-

Maria Leon, tânără

na Maria Leon, soția lui Iacovachi Leon și sora marelui Mihail Cogălniceanu.

A fost o frumuseță de femeie. Erau trei surori: Maria, mă-

ritată cu Iacovachi Leon, fost prefect de Botoșani; Profira, măritată cu Codreanu și Elena, măritată cu Cazimir, tatăl colonelului Cazimir.

Maria Leon era una din cele mai caritabile femei din Iași, mărinimoasă, miloasă, ajutând pe cei nevoieși.

În fiecare an, în timpul iernei, pleca dimpreună cu surorile ei, la Nizza. Când se reîntorcea la Iași, primea lumea și povestea tuturor cu graiul ei frumos moldovenesc, cele văzute prin străinătate.

Maria Leon, bătrână

A murit la o vârstă foarte înaintată, între 95—100 ani.

Toate surorile aveau pasiunea cânilor. Toți câinii părăsiți par'că știau că vor găsi adăpost în ograda caselor din Toma-Cosma, unde și avea fiecare străchinuța lor cu mâncare, anume pregătită și pentru câinii casei obișnuiți și pentru musafirii, cari erau atrași din stradă de mirosul mâncării.

La Nizza și Monte Carlo, unde își încercau norocul, le mer-

gea prost și mai întotdeauna trebuia să li se timească bani din țară, ca să aibă cu ce să se reîntoarcă. Ba, într'o iarnă, pe când Profira Codreanu mergea dela Nizza la Monte Carlo, un trecător a atacat'o, vroind să'i fure sacoșa, pe care o credea plină de bani, dar la țipetele ei, hoțul dispăru.

De câte ori n'o necăjea nepotul ei, Grigorie Cogălniceanu, care'i zicea: — Mătușă, nu te-a trântit hoțul, ci... vântul.

Iacovachi Leon

Era foarte slabă Profira Codreanu și delicată și ajungea un vânticel cât de ușor, ca s'o doboare la pământ. Înîmii ei o și numeau „Tante coup de vent“!

Cea mai mică dintre surori, Elena, măritată întâia oară cu Cazimir, a trăit multă vreme la Paris, unde a și murit, fiind îngropată la cimitirul Père la Chaise, alături de mormântul lui Alfred de Musset, la umbra jalnicei lui sălci...

Colonelul Guriță

Un foarte cunoscut ieșan de pe vremuri.

CAPITOLUL V

Petrecherile de altă dată ale oraşului

În împrejurimile Iaşului : grădina Pester, dealul Copoului, grădina Socola-Rivalet, Repedeia, Valea Adâncă, Manta Roşie, La Trei Sarmale.—Cercul Sidoli.—50 de ani dela înfiinţarea Jockey-Clubului.—În faţa cuştei cu lei: Todiriţă Lătescu.—Nicu Sakelary şi Zisu Feltz.—Vara la Iaşi.—Ieşencele la călugărie.—Fuga elevilor dela şcoala militară,—„Invenţia“ lui bezede Grigore Sturdza.—Cum serbătoreau ieşenii obiceiurile strămoşesti de Crăciun.—Pomul Verde: un cabaret din alte vremuri.—Pe străzile Iaşului: dascalul Tarara, moş Culiţă, coana Sultănica, Paganini.—Cum erau serbările dela Copou.—Dintr'un vechi album ieşan.—Un „duel“ lângă Sans-Souci la Copou.—Cum petreceau înainte vreme copiii.—O scrisoare de dragoste.—Caricatura satirică a căimăcăniei Moldovei.—Regimentul de lăncieri din Iaşi.

In împrejurimile Iașilor

(1880—1890)

Cine nu cunoaște frumoasele împrejurimi ale Iașilor, de unde de pe dealurile lor, mai cu samă, dela Galata și Cetățuia, cele două istorice mânăstiri, privești orașul cu bisericile lui, cu turnurile lui și cu alte clădiri impunătoare care-l împodobesc?

D'apoi dealul Șorogarilor și cel dela Repedeș, de unde poetica revărsare a Iașilor pe coamele și văile celor două dealuri —cu dunga de un albastru închis al marilor dealuri ce împrejmuesc valea Siretului și pânza dintată a munților ce abea se văd în adâncul zărei, dau acestei priveliști un aspect atât de măreț!

În împrejurimile orașului nostru se aflau odinioară nenumărate grădini, vile frumoase, cari erau vizitate în timpul verii de ieșenii pe cari îi alunga arșița soarelui din timpul zilei. Petrecerile dela vile și pădurile apropiate cari formau un rai întreg al Iașilor, erau neîntrecute.

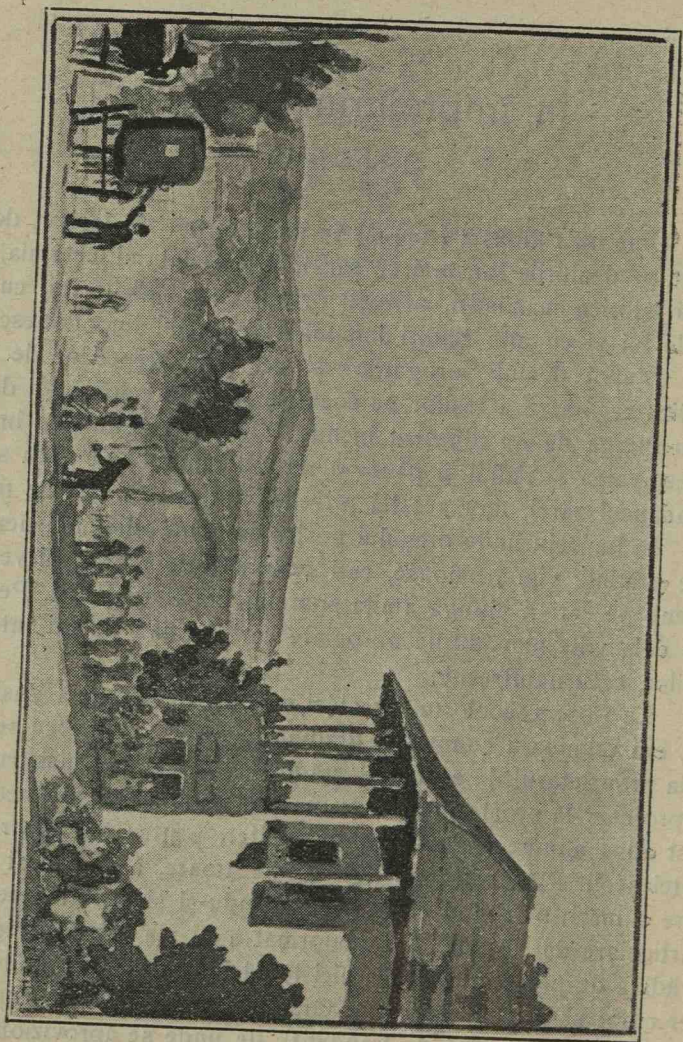
La Copou, acolo unde astăzi este școala normală Vasile Lupu, era odinioară cunoscuta grădină „Pester“, nume ce se trage dela proprietarul de atunci al grădinei, Pester, fost maistru fierar și profesor la școala de arte și meserii unde a fost și director. A fost adus nume din străinătate Pester, pentru organizarea nămită școli. Plăcându-i pozițiile fermecătoare, a cumpărat via pe care a mărit-o încetul cu încetul, avându-și și aici atelierile sale particulare de fierărie. A transformat apoi via într'o atrăgătoare grădină de petrecere. Venea aici foată lumea din Iași unde găsea aer curat și o mâncare bună. Grădina Pester mai era cunoscută și prin sera frumoasă de trandafiri, de unde se aprovizionau florăriile orașului.

Pester a fost tatăl vestitei cântărețe Leria, care a debutat la Viena.

După moartea lui Pester, grădina a fost cumpărată de profe-

sorul din București Ureche. A rămas grădină de petrecere. Ureche a înființat omnibusul care staționa lângă cofetăria Tuffli și care pentru 2 lei conducea lumea dela Tuffli la grădina Pester.

Trei-Sarmale

La Pester, în timpul verii, cânta muzica gardei civice, sub conducerea capelmaistrului căpitan Menoți Benoți, de care desigur ieșenii își mai amintesc: purta barbișon à la Victor Emanuel și era foarte cunoscut la Iași.

În dealul Copoului, mai era și localul „Longa Vita“ sau, cum îl ținem noi minte „Viață lungă“, care s'a înființat în vechiul spital rusesc, clădit de Ruși în anul 1877 în timpul războiului și anume partea din mijloc a actualei fabrici de frânghie, bine înțeles în proporții mult mai reduse ca astăzi.

Fotografia acestui local s'a putut vedea cu câțiva ani numai mai în urmă la fotografatul Nestor Heck, care, în timpul războiului, când era aici spitalul, fotografiase localul acesta.

La „Viață Lungă“ era și un restaurant de noapte, care s'a închis curând.

În celaltă parte a aleii Copou, se află mai la vale de via d-lui N. Cananău, o grădină zisă „La Gafencu“, după numele patronului. O grădină modestă, însă unde petrecea bine lumea în timpul verii și unde găsea un lapte acru bun. Mai târziu, grădina a fost cumpărată de Leon Bogdan. Aici a locuit și căpitanul Conduratu, un vechi și cunoscut ieșan, care ne-a părăsit de multă vreme.

Copoul, cu numeroase grădini și vile, își avea farmecul său deosebit, pe lângă plimbările zilnice ce se făceau aici cu echipagiile luxoase ale Iașului mai de mult.

De celaltă parte a orașului, era renumita grădină „Socola“, foasta reședință de vară a lui Vodă Mihailache Sturdza, unde pe vremuri fusese un palat mare dărămat mai în urmă, după plecarea lui Mihail Sturdza, de către fiul său Bezede Grigore, din cauza umezelei clădirii. Bezede Grigore a vândut grădina francezului Rivalet, tatăl lui Claudiu Rivalet, încetat din viață de curând și soțul d-lui profesor Patrognat. Între Bezede Grigore și Rivalet bătrânul se legase o prietenie, din cauză că amândoi erau mari amatori de sporturi. De multe ori se luau la trântă și victorios era când bezede când Rivalet.

Sub Rivalet, grădina Socola a devenit un local ales de petrecere, unde în timpul verii veneau ieșenii în excursie plimbându-se în frumosul parc de aici. Se mai puteau vedea resturile din splendoarea de odinioară: un basen de marmoră în partea de jos a grădinii, unde se jucau copiii veniți cu părinții lor; resturi de scări din sufrageria palatului; doi lei de piatră, — martori ai foastei impunătoare clădiri domnești de altă dată. Palatul dela Socola fusese de altminteri reprodus până și pe cărțile de joc, cu cari ie-

șenii vechi jucau pe atunci. Intrarea în grădină era de 50 de bani și aceasta dădea dreptul și la o consumație.

Mintea lui Rivalet ajunsese până acolo, încât, pentru a distra pe excursioniști, în mod mai deosebit, aranjase prin copaci niște platforme de scânduri în cari te puteai urca prin o scară și unde erau mese și bănci.

Multă lume lua masa aici.

După moartea lui Rivalet, grădina a fost cumpărată de Alexandru Mavrocordat (Mușunachi), pe numele fiului său, care însă încetând din viață, a fost moștenită de sora acestuia d-na Paul Moruzzi, decedată în război în Franța, iar apoi moștenită de către d-na Olga M. Sturdza.

Pe piscul dealului „Repedea“, în una din cele mai pitorești pozițiuni de aici, se construiește o clădire cu două etaje, încunjurată de o grădină mare, cu destinația de stațiune climaterică.

Ieșenii își petreceau sezonul de vară la Repedea. Și aer bun și poziții încântătoare și o instalație de hidroterație completă, cu hotel și restaurant, iată ce se putea găsi odinioară aici, aproape de Iași. Defunctul Constantin Faur, unul din ieșenii vechi, cu suflet bun și cu inimă aleasă, luase sub administrația sa băile și hotelul, înființând niște tramcare care așteptau pe vizitatori la bariera Socola, ducându-i de aici la băile dela Repedea.

Astăzi din clădirea cu două etaje, n'a rămas mai nimic. A rămas însă semnele că aici au fost odinioară băile minunate de la Repedea.

Intre Socola și Repedea se afla o „Vila Grierul“, o splendoare de bun gust și arhitectură, proprietatea avocatului Vasile Sculy Logotetides, care pusese în joc o avere întreagă pentru aranjarea acestei clădiri și a parcului, după sistemul celor englezești.

În fiecare încăpere din vilă, deasupra ușelor, a ferestrelor, a sobelor, se vedea câte un grier, de unde și denumirea de „Vila Grierul“. Mai târziu vila a fost vândută pentru orfelinatul de astăzi.

Populară a fost odinioară grădina „La trei sarmale“. Tot astfel și grădina „Zaharia“, din dealul Gălăței, din apropierea barierei Trei-Calici.

Și grădina și via „Valea Adâncă“ a fost pe vremuri vestită.

A aparținut defunctei Emilia Popovici Venea adese ori aici Gh. Panu, în tovărășia veselului dr. Jocu.

Sub dealul Cetățuiei se mai află și azi o vilă frumoasă, încunjurată de o vie și grădină mare, aproape o moșioară denumită „vila de la Manta Roșie“, fosta proprietate a lui Gh. Suțu, apoi a fostului director al Creditului Urban Gheorghiu și mai târziu a lui Buchental care înființase aici o fermă model. Aduceri aminte pe cari ieșeni nu le vor uita nici odată.

Cercul Sidoli

(1885—1890)

Ieșenii mai vechi își amintesc cu plăcere de reprezentațiile ce aveau loc odinioară, la cercul bătrânului Teodor Sidoli.

Sunt aproape 40 de ani, de când, pentru întâiași dată cercul Sidoli a jucat în maneja lui Cantacuzino Pașcanu, care se afla pe locul unde astăzi este grădina cinematografului Elisabeta.

Se intra atunci la circ printr'un gang mic, între foasta berărie Zimbru și o crâșmă, a lui Pincu Leib. Manejul acesta a ars după câțiva ani, când a ars și hotelul Glantz, care se afla pe locul unde s'au clădit mai târziu casele Motăș. Cercul era bine alcătuit, cu artiști de valoare ca: Cesar Sidoli, fiul cel mai mare al lui Teodor Sidoli, care făcea pe jockeyul, neîntrecut în figurile grele și primejdioase; Franzini Sidoli, al doilea fiu, jongleur de forță, uimind mulțimea când ajungea la figura cu cele trei revolve, pe care le asvârlea în sus la o distanță mare, le prindea pe toate în mâni și trăgea focurile deodată dela toate trei; Clotilda și Medea Sidoli, cea dintâi măritată cu Stracai, care dresa caii.

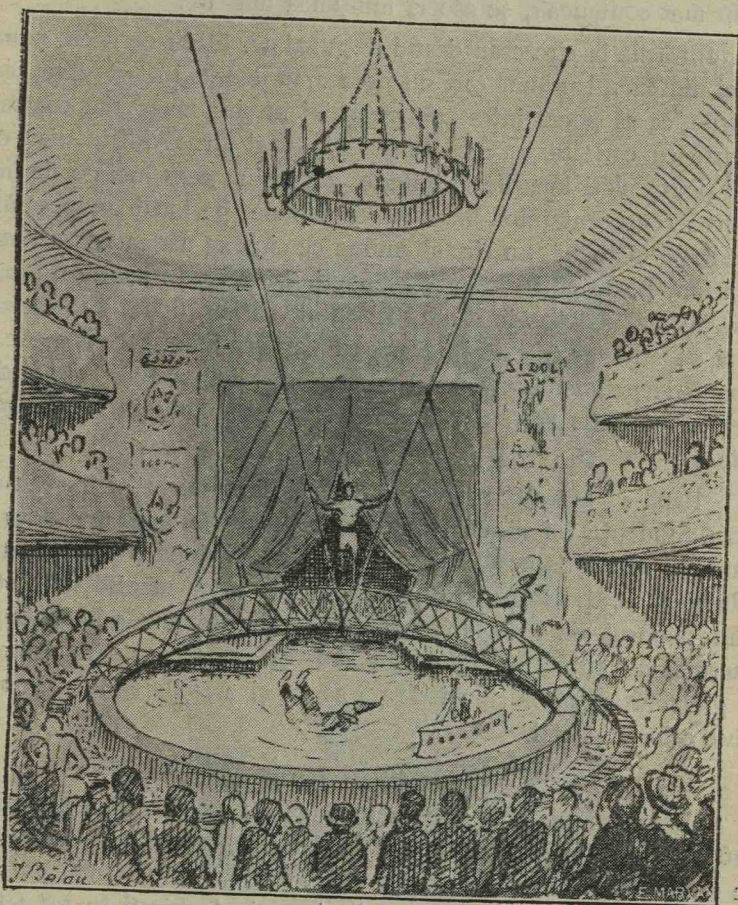
Cele două fiice ale bătrânului Sidoli, erau două călărețe de forță. Apoi vestitul clown Harison; Tardini care călărea pe doi cai și mâna trei cai înaintași; Teodor Sidoli care dresa caii, alți artiști de samă cari atrăgeau în fiecare seară o lume enormă. Un nepot al lui Teodor Sidoli, micul Stracai apărea pe un cal mic, făcând diferite figuri și fiind legat de o frânghie prinsă prin o roțiță de plafon și ținută de celalt capăt de tatăl său, care trăgea de frânghie imediat ce vedea că fiul său cădea de pe cal.

Cercul venea apoi la Iași și se instala pe un loc viran de lângă gară, căci teatrul Sidoli se închiriasse comitetului teatral,—teatrul dela Copou arzând.

Teodor Sidoli mai târziu a construit cercul din strada Unire, instalându-se în fiecare iarnă aici.

Și când se anunța beneficiul clovnului popular Harison, englez de origină, afluența la casă era tot atât de mare, ca și astăzi când sosește de pildă trupa Tănase.

În una din sări, fiind beneficiul clovnului Harison și venind

Circul Sidoli

la circ arhimandritul Varlam Răileanu, rectorul de pe atunci al Seminarului Veniamin Costachi, Harison care inventa fel de fel de bucăți unele mai hazlii ca altele, la un moment dat apăru într'un costum de baletistă, pe un cal frumos și începu a face diferite figuri. Simulând că își pierde echilibrul, se rostogoli deo-

dată în brațele... arhimandritului Răiileanu, de care par'că nu se mai desprindea.

Rectorul părinte dându-și sama că totul nu era decât o farsă, el cel dintâi a dat semnalul aplauzelor, la care, în hohotele de râs ce nu mai conteneau, se asociază mulțimea din circ.

Intrările la circ erau destul de nostime. Elevii de liceu, până și cei din cursul primar cari nu prea erau deprinși să-și plătească locurile, ca să poată intra „pe plească“ în circ, manevrau contra-mărcile cu cari intrau zeci de colegi de ai lor. Alții, pentru ca să-și poată plăti locurile la galerie, cu vre'un ceas înainte de începerea reprezentațiilor, improvizau repede, pe locul unde astăzi este Râpa Galbenă, un circ și anume ce circ: se dădeau de-a tumbăla unii peste alții, vre'o 5—6 băeți, își trăgeau palme fie mai tari, fie mai dulci unii altora, în sfârșit săriau, țipau, se băteau, până se adunau trecători, dela cari „artiștii“ încasau taxa de... 5 bani de persoană. Cu banii adunați în plină stradă, șolticii de băeți o porneau spre circul Sidoli și-și cumpărau bilete de galerie.

Până să înceapă reprezentația, cei din galerie își găseau de lucru. Studenții cei săraci începeau să strige mai întâi mai domol, mai apoi mai tărișor: Grigorie, Grigorie... și după o pauză mică, luându-și curaj: Grigorie Sturdza. Galeria făcea manifestație stalului, poporul din galerie făcea goană, cum se spunea în limbajul tinerimii de atunci, boerilor din stal. Și așa trecea sara, numai în glumele artiștilor clovni de pe scenă și a „galeiștilor“ împotriva celor din stal.

Ce mai era și la reprezentația „cercului sub apă“?

Era o năvală nemai pomenită la circ în sara reprezentației. Intr'o pânză impermiabilă cât ținea arena, printr'un mecanism, se revărsa apa necesară. Se așeza un pod pe ambele margini ale arenei, peste care treceau artiștii cercului, deghizați în tot felul.

Se aruncau în apă păsări, apărea deodată ici un rechin, mai departe o luntre, își făcea apariția în mijlocul cercului, unde apa era la o înălțime destul de mare, clovnul Harrison, înotând și având în mână un cortel mare în timp ce toate acestea erau arătate sub focul bengal puternic care-și schimba foarte des culorile.

Ne-au rămas în minte și frumoasele pantomime, ca de pildă,

„Cenușăreasa“, cu spectacol mare, la care participau peste 50 de copii, în diferite costume de capi încoronați d'n Europa. Când soséa... Regele Carol al nostru, întreg cirul se scula în picioare, muzica intona imnul nostru regal și aplauzele publicului nu mai sfârșeau. Venea apoi un mic echipagiu, tras de 4 cai mici albi, mânați în galop în jurul arenei de către Cesar Sidoli.

O prietenie se legase între publicul ieșan și artiștii cirului Sidoli. Una din fiicele lui Teodor Sidoli, d-na Stracai, răcind la o reprezentație, dădu într'o pneumonie, iar după puțin timp încetă din viață. La înmormântare, care s'a făcut la cimitirul Eternitatea, a luat parte aproape tot Iașul.

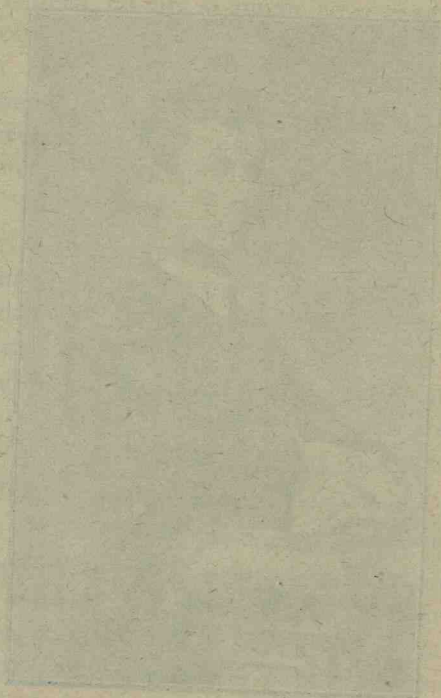
Albert Ghica, tânăr

Celaltă soră a ei, Medea, s'a măritat cu un conte din Cernăuți, iar la moartea bătrânului Sidoli, cirul s'a împărțit în trei: o parte sub direcțiunea lui Cesar; alta sub a lui Franzini și a treia sub conducerea soției de a doua a lui Teodor Sidoli.

Astăzi n'a mai rămas decât Franzini Sidoli, care vine din când în când la București cu ciroul său.

Mult mai târziu, în acelaș local, defunctul Albert Ghica, vrând să încurajeze, cu inima sa largă și bună, pe niște artiști de circ, i-a adunat laolaltă și a constituit o trupă destul de bună, pe care a subvenționat-o un timp.

Și astfel ieșenii au văzut pe Albert Ghica prezentând caii la ciroul Sidoli, dând prin aceasta atracție mai mare spectacolelor.

50 ani dela înființarea cercului Jockey-Club

— Câteva amintiri —

(1876—1900)

S'au împlinit 50 de ani dela înființarea cercului „Jockey-Club“ din Iași. Toți vechii ieșeni, membri fondatori ai acestui vechiu cerc, au dispărut și odată cu dânșii s'a rupt par'că și din viața orașului acesta, din viața cea bună de odinioară a Iașului nostru. De fiecare din cei ce nu mai sunt astăzi, ne leagă câte o amintire.

Dela 1875, data înființării cercului „Jockey-Club“, au trecut pe aici ieșenii cei mai distinși și anume:

Dimitrie Cosadini, Ștefan Roseti, Gh. M. Suțu, Constantin Suțu, Neculai Gr. Suțu, Dimitrie Ion, Emanuel Arghiropol, Grigore Cosadini, Lupu Bogdan, locot.-colonel Chirițescu, Emil Sturdza, Alexandru Botez, Alexandru G. Ghica, Alexandru Gr. Suțu, Dimitrie C. Sturdza, Neculai Roseti Rosnovanu, Gheorghe Paladi, Neculai A. Suțu, Grigorie T. Ghica, Constantin T. Ghica, locot.-colonel Const. Capela, Al. Vârnab Liteanu, Neculai Roseti Bălănescu, maior Sandu Crupenschi, Gheorghe Cimara, Alex. C. Mavrocordat, Vasile Lazu, căpitan Pangrav, Ion Bogdan, Lașcar Roseti Răducan, Vasile Sculy Logotetides, Grigorie G. Suțu, Al. Tara, colonel M. Mavrichi, general Cernat, Ioan Ventura, Ion Boldur Lățescu, Gr. G. Ghica, Constantin Naghiștan, Gheorghe Mârzescu, locot.-colonel Vrabie, Teodor Balaiș, Grigore Holban, Leon Bogdan, Georghe C. Catargiu, Alex. Ion Ghica, Grigore I. Ghica, Emil I. Ghica, Emanuel Conachi Vogorides, Grigore Cogaľniceanu, Grigore Sturdza Pastravanu, Gheorghe Beldiman, Dimitrie Carete, Gheorghe Exarhu, Alexandru Beldiman, Neculai Calimachi Catargi, colonel Alex. Millo, Gheorghe Vârnab Liteanu, Vasile Pogor, Alex. Baș, Dimitrie P. Moruz, Gheorghe Gre-

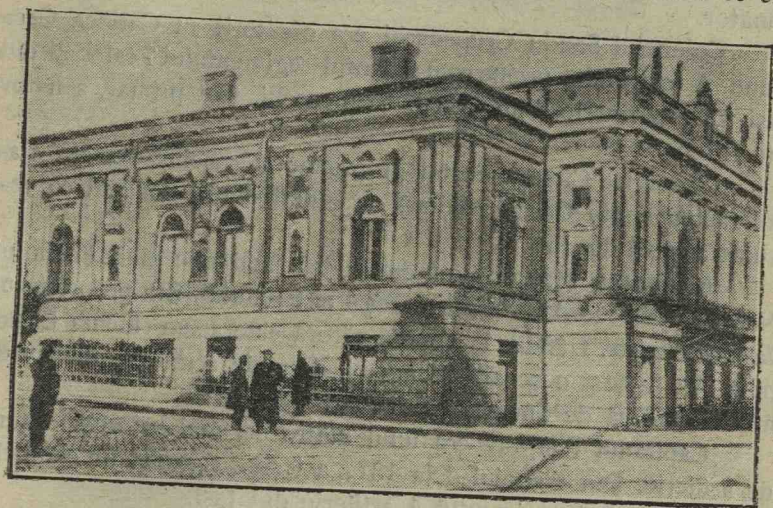
cianu, Alex. Exarhu, Teodor Calimachi, Gheorghe Racoviță, Neculai Racoviță, colonel Neculai Iamandi, Gheorghe Em. Bogdan, Dimitrie A. Anghel, Alexandru Negruzzi, Leon Neguzzi, Telemac Ciupercescu, colonel Dimitrie Vârnav, general Alex. Lupu, principele Mihail Obolensc, Neculai Gane, C. Șendrea, Ion Come.

Din acești 78 membri fondatori ai cercului Jockey, n'a mai rămas în viață astăzi nimeni.

Dintre membrii permanenți au fost: Constantin P. Constantiniu, Ion Diaconovici, Neculai Ranet, Alex. Ranet, Gheorghe Hermeziu, colonel Cămărășescu, Alex. Magistan, căpitan Const. Pruncu, Scarlat Roseti, Alex. Buchental, dr. Gustav Otremba, D. Baldovici, col. Ion Petrovașu, Alex. Levăditi, Iorgu Vârnav, Alex. Racoviță, colonel Grigorie Sturdza, Dimitrie Bo'dur Costachi, Neculai Drossu, Titus Istrati, N. Pilat, Șt. Șendrea, dr. Emil Max, Al. V. Morțun, N. Constandachi, Henri P. Cortazzi, Vasile Alexandri, Iancu Ciurea, Const. Casimir, Iancu Paladi, căpitan D. Leca, Andrei Vizanti, Eug. Ghica Comănești, Eugen Ghica-Budișteanu, Grigorie Bucliu, Iancu Manu, Neculai Pavli, Dimitrie Roseti, loc. col. Budișteanu, Mihai Vidrașcu, maior Gh. Ghenovici, Alex. Macarovici, colonel Alex. Brăescu, Leonida Panopol, Alex. Roseti, Gh. Tacu, N. Rășcanu, Eugen Filipescu, Dimitrie Mavrocordato, Costică Bobeica, Vasile Gheorghian, Const. Cananău, Iancu Cantacuzin, principele Grigorie M. Sturdza, Gh. C. Cantacuzin, Andrei Millo, Teodor Calimah, Iorgu Lascar Bogdan, Alecu Docan, Alex. Beldiman, Dimitrie Catargi, Ion Ianov, Ricu Crupenschi, Gh. C. Aslan, Al. P. Moruzzi, Const. Bastachi, Nicu Ghica Comănești, Enache Negruz, căpitan Gh. Ferechide, Edgard Mavrocordat, Neculai Casimir, dr. L. Russ senior, Neculai Gheuca, Neculai Donici, Antonie Varnaly, R. Romalo, general D. Racovitză, Const. Lascar Cantacuzin, Petru Paladi, general Al. Radovici, Grigorie Basarab Aroncovanu, Mihail A. Itunga, locot.-colonel Șerban Pascu, căpitan Rodrig Marin, Artur Cantacuzin, George Baș, Ernest Sturdza, Emil Mavrocordat, Alex. Roseti, Alex. Cantacuzino, Leon Mavrocordat, Eugen Mavrodi, Dimitrie Grecianu, Const. Morțun, Alex. Grecianu, Gh. Crupenschi, Ludovic Posner, Leon Exarhu, Jean Duca, Cara Costea, Dimitrie Roseti Tețcanu, Ion Cogălniceanu, locot. Matila Costescu, Dimitrie Budișteanu, Iancu Arănișteanu, Mihai Catargi, Grișa Cananău, dr. L. Sculy, Vas. Forescu, Eduard Ghica, dr. Alex. Grecianu, Eugen Uhrinowski, Alex. Baș, Al. Sturdza Mihaileni, Vladimir A. Cantacuzino, Ion Baltazi.

Toți acești membri permanenți, sunt înscriși la Jockey-Club, de prin anul 1875, adică după înființarea cercului. Majoritatea numelor ne sunt cunoscute, nouă vechilor ieșeni.

Cine dintre ieșeni vechi nu'și amintește de Neculai Roseti Rosnovanu? Fiul cucoanei Marghiolița Rosnovanu (înmormântată în biserica Mitropoliei vechi), cunoscută prin ospitalitatea ce era

Jockey-Club

în casa ei.

Neculai Roseti Rosnovanu a fost pe vremuri candidat la tronul Moldovei. La 1877, s'a înrolat ca voluntar și s'a întors din război, unde s'a purtat ca un adevărat erou, cu gradul de căpitan.

Foarte inteligent, era și foarte original. Pe la balurile pe care le da dânsul, în casele Rosnovanu din str. Ștefan cel Mare, de multe ori în toiul balului, apărea îmbrăcat în halat și papuci.

Soția sa dojenindu-l, N. Roseti răspundea fără nici o jenă: — „ma chère amie, j'ai oublié que nous recevons aujourd'hui“, (scumpa mea, am uitat că primim astăzi). Incunjurat de invitații dela bal, dânsul continua să rămâe până dimineață în halat și papuci, în mijlocul lor.

Altă dată, ducându-se într'o vizită, și gazda văzând că de mult trecuse ora mesei și musafirul nu mai pleca, a dat ordin să se servească masa. Adresându-se lui Nunuță Rosnovanu, gazda

l'a invitat la masă. Atunci dânsul foarte mirat, a răspuns:—eram să vă fac aceeași invitație, căci credeam că eram acasă la mine“.

Emil Sturdza a fost prim președinte al tribunalului Iași și tatăl actualei d-ne Lucia Bulandra, cunoscuta artistă.

Costică Suțu, de loc din Bacău, a petrecut multă vreme la Iași. De și avea un defect la un ochiu, era socotit ca cel mai bun vânător.

Colonelul Sandu Crupenschi era căsătorit cu Catinca Grecianu. A fost multă vreme comandantul regimentului 7 calarași din Iași. El e părintele d-lui Const. Crupenschi, fost primar, senator etc.

Gheorghe Cimara, fostul proprietar al caselor din str. Carol (actualmente Cercul Militar), era unul dintre cei mai cu renume avocați din Iași.

Alexandru Mavrocordat era fratele mai mic al hatmanului Neculai Mavrocordat. A fost mareșal al Palatului. Era proprietarul caselor din str. Gându, în ograda cărora este acum cinema Elisabeta. Aici a fost o școală de mariej, de unde a rămas multă vreme denumirea de „manejul“ din str. Gându.

Căpitanul Pangrav era unul dintre cei mai valoroși ofițeri de artilerie. Din războiul dela 1877 a ieșit cu gradul de colonel, comandând apoi regimentul 4 artilerie din Iași.

Ion Boldur Lătescu era unul dintre fiii hatmanului Iordachi Boldur Lătescu, frate mai mic al Didiței Mavrocordat.

Un frate al său Iorgu Lătescu, a fost multă vreme prefect de poliție la Iași. Locuia în casele sale din strada Lătescu.

Gheorghe Mârzescu bătrânul, pe lângă erudiția sa, era și un apreciat zeflemist. În una din zile, pe când era senator de Iași, un alt senator care purta ca și dânsul joben, din greșală i-a luat jobenul. Observându-se greșala, i s'a dat îndărăt jobenul, spunându-i-se:— „Coane Ghiță, iată jobenul. Se vede că ne potrivim la cap“. Ghiță Mârzescu, imediat i-a ripostat:— „Da dragul meu, însă numai pe dinafară“.

Altă dată, în cursul propagandei electorale prin măhălăli și-a luat cu dânsul o cutie cu vaselină. Fiind întrebat ce rost are vaselina în propaganda electorală, c. Ghiță cu humorul său bine cunoscut, a răspuns:— „având a săruta prea multe mâni de cuconițe, am luat vaselina spre a-mi unge buzele mele, roase de atâta sărutat“.

Alexandru, Grigorie și Emil Ion Ghica, erau trei frunțași ai societății ieșene de pe vremuri. Tustrei erau bărbați frumoși, culti și inteligenți. Alexandru a fost căsătorit cu Maria Mavroeny, iar Grigorie Ghica era căsătorit cu Maria Cheșcu, sora foastei regine Natalia a Serbiei. Alexandru Ghica avea un mare talent de teatru, jucând chiar în multe rânduri în orașul nostru, la teatrul dela Copou, alături de alte persoane din societatea ieșană.

Emanuel Conachi Vogoride era fratele mai mare al d-nei Lucia D. Grecianu. A fost pretendent la tronul Bulgariei. De o cultură foarte vastă, era cunoscut în cercurile diplomatice din străinătate. La 1888, a organizat secțiunea românească dela expoziția din Paris.

Gheorghe Beldiman, era unul din cei mai eleganți cavaleri ai Iașului.

Alexandru Beldiman, cunoscutul fondator al ziarului „Adevărul“, a trăit multă vreme la Iași, reprezentând mai târziu o societate de asigurare din orașul nostru. Colonel Netulai Iamandi, a fost și dânsul candidat la tronul Moldovei.

Colonelul Dimitrie Vârnav era un pasionat amator de cai. La dânsul se găseau cei mai frumoși cai și cele mai frumoase echipaje din Iași.

Alexandru Șendre a fost un foarte apreciat profesor al facultății noastre de drept, lăsând un manual de procedură civilă.

Colonelul dr. Otremba era medic șef al corpului 4 de armată. Mulți îl asemănau cu Împăratul Frantz Iosef. Foarte vesel în societate. La Jockey-Club își făcea obișnuita sa partidă de „préférence“ cu colonelul Petrovanu și fostul consul Sakelaride, pe cari intimii săi îl porecliseră „Consulachi“. D-rul Emil Max, era medicul de mare reputație la Iași,—tatăl marelui artist decedat De Max.

Lui Eugen Ghica Budești i se datorește alegerea cortinei dela teatrul nostru național. Era un foarte talentat pictor.

Dimitrie Roseti, fost prefect și prim președinte al curții de apel, era cumnat cu Vodă Cuza.

Costică Bobeica, deși botoșănean, își petrecea o mare parte din iarnă la Iași, frecventând zilnic Jockey-Clubul. În viața sa a fost sărac și bogat de mai multe ori. Intim și devotat amic al lui P. P. Carp. Foarte zeflemist și plin de humor. În una din zile, pierzând la cărți, s'a rugat de un prieten să'l împrumute cu o

sumă de bani. Trecând mai mult timp dela acest împrumut și câștigând într'o zi o sumă mai mare, prietenul ce-l împrumutase îi ceru datoria: — când crezi că mi vei putea plăti suma ce ți-am împrumutat'o? Bobeica îi răspunse: — Da ce crezi că sunt năzdrăvan ca să știu când îți voi putea înapoia banii.

Altă dată, pe când nu era în fonduri, stând de vorbă cu P. P. Carp, acesta îi arătă imposibilitatea de a juca cărți fără bani.

Bobeica imediat îi răspunse: — Dar d-ta coane Petrache, cum poți governa fără partid?

Cu cei 4 cai suri ai săi, s'a luat în una din zile la întrecere cu trenul care pleca la Botoșani, ajungând cel dintâi la prima stație, câștigând astfel un însemnat pariu.

Artur Cantacuzino era fiul lui Cantacuzino Bașotă, întemeietorul liceului de pe moșia sa Pomârla.

D. Ludovic Posner, fratele d-lui Filip Posner, a fost un călăreț de frunte, călărind pe caii cei mai năvăși în aleia dela Copou.

N. Ceaur Aslan, fruntaș al baroului din Iași, era supranumit „Gură de aur“ pentru elocvența sa.

Foarte inteligent și cult. La o serată, la care participa și contesa Elisa Balș, asupra căreia avea o pică, pe când aceasta dansa cu Leon Ghica, contesa Balș alunecând, a căzut împreună cu cavalerul ei. Aceasta a dat prilej lui Ceaur Aslan a'i trimite a doua zi următoarele versuri:

Léon, tombe sur son poitrail
 Elise lâche un p..... de telle taille,
 Que jamais canon chargé à mitrail
 Ne fit pareil épouvantail.

In fața cuștei cu lei

(1870)

Todiriță Lătescu era fiul mai mare al hatmanului Iordachi Lătescu și frate cu Ioan și Iorgu Lătescu (acest din urmă fost prefect de poliție la Iași).

În Iașiii noștri mai de demult, la petrecerile cari aveau loc pe atunci, se'ngrămădea toată lumea. Și erau tot soiul de petreceri: hore ce se încingeau pretutindeni, la sunetul vre'unei scripce cu trei strune și a unei cobze sparte, pe care le mânuiau doi țigani, cu ochii holbați și albi cât cepile de toamnă, însoțind armonia acestor instrumente cu glasul lor strident și nasal; cântece țigane nu cântate, de'ți lua auzul; tratații cu turburel stil vechi turnat în pahar de sticlă vânătă și multe de aceste. Nu lipseau nici menajeriile și panoramele nesfârșite ce'si găseau adăpost mai cu osebire prin strada Ștefan cel Mare.

La toate aceste petreceri în vechiul nostru oraș mergeau și boerii, ducând și cucoane, căci toți aveau același simț românesc.

Aproape dela nici una din aceste petreceri nu lipsea Todiriță Lătescu, un tânăr frumos, reprezentativ, inteligent și pe deasupra înzestrat de o „forță herculiană“, cum se spune omului care are putere în mâni.

După ce a hoinărit multă vreme în Rusia și la Constantinopol, s'a reîntors în orașul lui drag, la Iași, în mijlocul al lor săi.

În una din zile cutreerând localurile de petreceri, s'a oprit în fața unei menajerii din str. Ștefan cel Mare, pe locul unde se află astăzi casele d-lor H. Braunștein și Kahana.

Intrat înăuntru, se duse direct la cușca cu lei. Cu ștanga de fer, cu care se dădea animalelor hrana, Todiriță Lătescu începu să necăjească leii, ațâțându'i și făcându'i să scoată țipete infernale. Lumea speriată, îl ruga să dea pace fiarelor.

Todiriță Lătescu dimpotrivă se'ntărta mai mult. Isbea mai

puternic cu ștanga, în leii furioși. Publicul l'a încunjurat. Mai mulți ofițeri i'au cerut să înceteze, până la urma urmei au tăbărât asupra lui Lătescu, lovindu'1.

Todiriță Lătescu

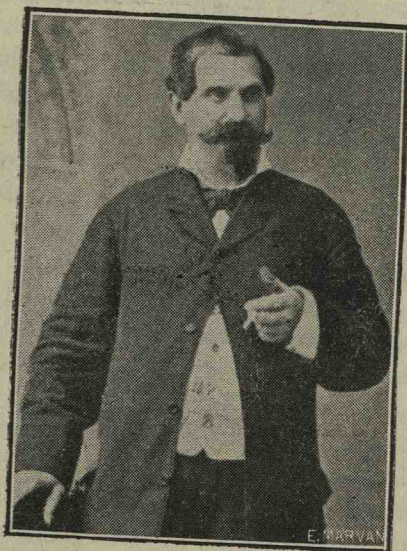
Lătescu se apără cu ștanga cum putu și grație puterii sale, doborâ pe câțiva din cei care'l atacară. Dar, erau prea mulți. Și în cele din urmă fu trântit la pământ și de abea scăpă din mâinile ofițerilor, în urma intervenției prefectului de poliție, care'l scoase din menajerie cu fața însângerată, congestionat și cu hainele rupte.

Urcat într'o trăsură, prefectul dădu ordin ca Lătescu să fie condus acasă. Acesta însă se opuse și trăsură îl conduse, după dorința sa la un fotograf. Lătescu strigă celor adunați în jurul său că vrea să lase posterității fotografia unui om ce s'a luptat cu 50 cari l'au atacat. Fotografia aceasta a fost multă vreme păstrată de membrii familiei Lătescu.

Nicu Sakelary și Zisu Felț

(1890)

Un cunoscut avocat din orașul nostru, a fost Nicu Sakelary. Zisu Felț, vestitul camatar îl avea de avocat. Refuzând să plătească onorariul ce îi se cuvenea avocatului, Felț a fost dat judecății și condamnat. Sakelary, după ce a obținut un titlu executiv împotriva lui Felț, întâlnindu-l la tribunal, i'a spus:

Avocatul Nicu Sakelary

— Ascultă Felț; plătește-mi de bună voie, ca să nu mai fiu nevoit să fac formele de urmărire.

Zisu Felț, de obicei blajin față de avocatul său Sakelary, se arată deodată arogant, refuzând cu încăpăținare să-și plătească datoria.

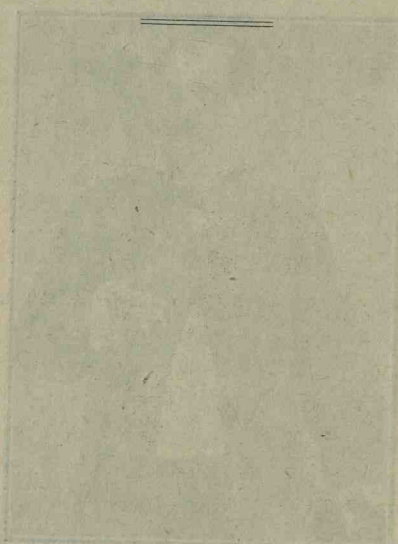
La insistențele lui Sakelary, Felț înaintând spre avocatul său, îi adresează următoarele cuvinte, cari l'au scos din răbdări pe Sakelary.

— Nu plătesc și ce ai să'mi faci?

— Iată ce am să'ți fac. Și în aceeași clipă cămătarul primi două palme.

Nu numai că aceste palme nu'l supărară de loc, dimpotrivă părând vesel, Felț cu un aer liniștit, se adresează astfel lui Nicu Sakelary:

— „Tocmai asta vroiam și eu (adecă palmele), căci acum am să te dau eu în judecată și am să obțin despăgubiri civile, pe care am să ți le opun în compensație, la onorariul de avocat pe care mi'l ceri“.

Vara la Iași

(1890)

Oraș vesel, dar pașnic, oraș de elită, cu inteligența și averea „celor de sus“, cari dădeau viață, plăceri, mișcare, avânt de muncă și prosperitate tuturor celorlalte clase ale populației.

Era un focar continuu de activitate. Găseau răsunet toate manifestările artistice. Se trăia bine, căci se răsplătea în deajuns munca cinstită a fiecăruia. Foastele familii ieșene cuprindeau întreg orașul: Iașul era al ieșenilor. Se trăia larg, se trăia bine. Fiecare cetățean al acestui târg, cu puținul ce-l avea trăia mai în belșug, decât astăzi cu averile pe care le vedem la unul și la altul, adunate într'o noapte, Dumnezeu știe cum, curat în orice caz nu. Și la casa boerească, unde erau servitori mulți, cai, trăsuri, vizitii, vatafi de ogradă, lachei, cămărășițe, guvernante, mese mari ce se întindeau pentru rude și prieteni, la seratele și balurile cari aveau loc, și la casa negustorului unde erai bine primit și te îndopa cu tratații de tot felul, pretutindeni era voe bună și inimă curată.

Pe timpul plimbărei de sară, vara, la Copou te încurcai de nenumăratele trăsuri, cu caii ca focul ce spintecau văzduhul. În trăsuri închise și atunci părechi amoroase, se opreau printre taicicele și încântătoarele alee de tei. Aici era culcușul idilelor, aici — o știu ieșenii mai vechi — o frumusețe de fată a unui boer bun și inimos, se înamoră de un tânăr cântăreț. Ei s'au iubit de atunci, fără nici o piedică de nicăeri. La iubirea lor curată nu s'a putut împotrivi nici cel de Sus, cu atât mai puțin bătrânul boer ieșan.

Negustorii din Iași, în timpul verii, plecau în străinătate pentru comenzi, nu cu polițe multe, ci cu aur în buzunar și acest aur era luat din țară dela negustorii de bani care 'și frecau palmele de satisfacție că fac afaceri.

Duminicile și serbătorile, pe la grădini, scrânciobe și vii, era năvală de popor. Câștigau crâșmarii, câștigau birjarii și lăutarii parale multe.

Cei cu stare porneau la moșii, cu hărăbăli încărcate cu tot ce trebuie, din cari nu lipseau bunătățile de mâncare, gavanoasele cu dulcețuri, zeci de oci de cafea și damigenele cu vin și cu untdelemn de cea fin.

Și plecau la țară familii întregi, cu trăsurile trase de patru cai, caili purtând clopote la gât, cum era obiceiul la noi înainte. Și poposeau până să ajungă la moșie, pe la diferite hanuri de pe șosele, unde după un rachiou bun tras pe gât, o porneau înainte, în veselie și bună dispoziție. Și viața la țară o petreceau ca într'un vis feeric.

Altă lume o pornea spre moșia Stânca, care de pe șoseaua Sculenilor, părea ca un castel feudal, zidit pe muchea dealului, care stăpânește valea Prutului. Aici la Stânca, boerii cărturari răscoleau bogata arhivă, din care aflau că cea mai veche arătare documentată despre Stânca era sub Vasile Lupu Voevod, în care vorbindu-se de satul Coțimănești, se spune că „este în ținutul Iașilor supt Stâncă“.

În alt document dela Duca Vodă se zice că „grădinele câte or hi pe Jijia, suptu Stâncă la Coțimănești“.

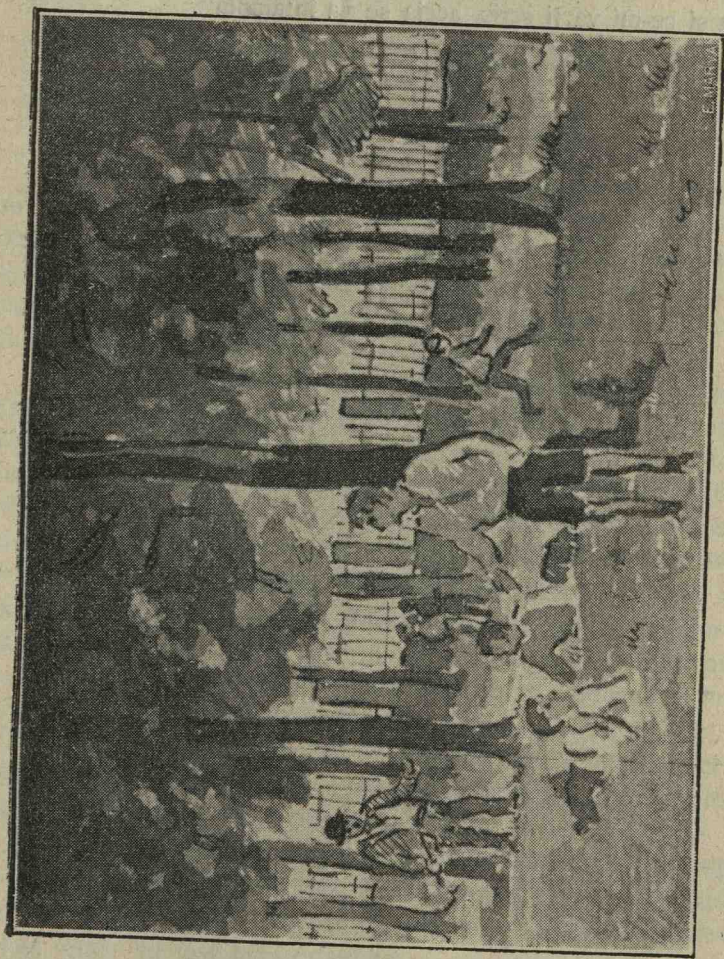
Aici la Stânca e legătura cu trecutul, tot ce vezi: parcul, scările ce le sui, copacii seculari ce-i vezi, aleia tunsă, biserica, toate aceste îți spun că s'a îngrămădit aici munca din neam în neam.

Iar copiii Iașilor, în lunile de vară, fără grija cărții de școală, o porneau spre Copou, unde toată ziua stăteau tolăniți pe iarbă și nu se trezeau din somnul lor înviorător, decât doar la apropierea acelu bătrân mititel, fără a se fi știut vre'odată, precis, de ce i s'a spus și a fost chemat de către dracii de băeți: Moș Cuti. O generație întregă de școlari l'a tras de poalele surtucului său, pe care sfertul de veac a depus atâtea pete.

Bățul pe care'l purta în mâna dreaptă și cu care croia băeții, era într'o continuă mișcare. El vara își făcea vilegiatura la rondul al doilea dela Copou, culcat pe iarbă, așteptând birjele cu boerii, cari îi dădeau câțiva gologani. Dispărea însă dinaintea boerilor, când apărea vioristul rătăcitor dela rond-point, moș Spiridon, lăutarul iubit al ieșenilor care când cânta și ochii i se umezeau de lacrimi și când își lăsa bătrâna sa vioară să se odihnească, cu vocea tremurândă și oftând din greu—sub greutatea

celor peste 80 de ani ce-i purta încă voinicește pe umeri—își începea lunga poveste a vieții sale de cântăreț...

Era poate cel de pe urmă care făcea parte din tarafurile de lăutari ieșeni, cari au dispărut odată cu toate frumoasele obiceiuri bătrânești apuse.

Băeții în fața lui Moș Cuti

Și în sările frumoase de vară se dădeau reprezentații de societate, cu piese de ale lui Matei Millo, jucate de către Di-dița Mavrocordat, Costachi Negruzzi, Matei Millo și Alex. Mavrocordat; sau piese de Alexandri, cu cuplete cântate foarte bine. După reprezentații se'ntindeau mese mari în grădini, luminate pe atunci cu lanterne venețiene.

Era veselie, dar era și frică de Dumnezeu. Când bătrânul Gheorghe Mârzescu — Conu Ghiță-șapcă cum i se spunea — tatăl neuitatului Georget Mârzescu, și-a presimțit apropiatul său sfârșit, de și medicii îi dădeau mereu speranțe de îndreptare, a rostit cuvintele sfinte: — „Nu oamenii mă pot ajuta. Singur Dumnezeu și ce-mi va fi scris, aceia se va întâmpla“.

Ieşencele la călugărie

(1880—1890)

În vremurile de astăzi, când toate s'au schimbat, Mănăstirile au devenit locuri de vilegiatură, unde găseşti restaurante, cofetării, distracţii şi frizerii cu... manecure. În trecut însă, nu era așa. Mănăstirile erau locașuri de reculegere, unde multe fiice de ieșeni din diferite clase sociale se retrăgeau pentru a'și trăi în liniște viața, închinată Domnului.

Atât Varatecul, cât și Agapia au avut parte de multe ieşence. Era maica Negri, una dintre cele mai de samă, nepoată dreaptă a Rosnovăniței și care mulți ani a fost stareță la M-rea Varatec unde ținea o drăguță casă, proprietatea sa particulară, elegant mobilată și unde rudele și prietenele ei, veneau adesea s'o viziteze în timpul verii. Meselor maicii Negri le mersese vestea pentru belșugul lor. Tot pe timpul stăreției sale, vizitatorii M-rei erau cu cea mai mare îngrijire găzduiți și ospătați în timpul celor trei zile la arhondaric. Prietena ei intimă era maica Pribaga econoama M-rei, care și ea era originară din Iași și conducea cu multă pricepere și energie gospodăria Mănăstirii.

Murind maica Negri, ca un omagiu pentru marele servicii ce le-a adus ea Mănăstirii, s'a îngăduit familiei ca s'o îngroape chiar în curtea M-rei, în dosul altarului.

Murind și maica Pribaga și familia ei cerând a fi îngropată lângă prietena ei nedespărțită, iar soborul Mănăstirii opunându-se, rămășițele ei pământești au fost transportate la Mănăstirea Agapia, unde au fost înmormântate.

Erau și trei surori Canta, dintre cari două Elisabeta și Agapia s'au călugărit la Agapia, iar a treia Veniamina la Varatec. De asemeni și maica Safta Brancovanu, care de și nu era ieșancă de baștină, avea totuși legături cu Iașul, unde avea rude, între cari pe coana Marghiolița Beldiman.

Tot la Varatec mai erau și maicele Ana Ghica, Epraxia Panu și Singlitichia Gane, ieșence toate și multe altele.

La Agapia de asemeni erau foarte multe fiice de ale Iașului. Stareța Tavefta Ursache, care mulți ani a condus această Mănăstire, n'a stat în incinta M-rei după cum era uzul, ci în afară lângă arhondaric, în casa cea mare cu verandă de lângă poarta M-rei, în stânga, unde locuia vara în totdeauna Matei Cantacuzino.

Maica Tavefta Ursache

Această casă a fost în urmă cumpărată de maicele Agapia Velișco și Fevronia Zăhărescu.

Aceasta din urmă a fost o maică foarte venerabilă, dotată cu multe talente. Cunoștea pictura dela pictorul Grigorescu, a învățat cum să spele pictura bisericii, când s'ar afuma de lumânări. Mai târziu ea singură a spălat biserica, cu toată opunerea stariței Cerchez, care se temea că nu va reuși să o spele. Dar când a intrat în biserică și'a văzut biserica cu pictura curățită, ca și când ar fi ieșit atunci din penelul lui Grigorescu, a început să plângă și a îmbrățișat-o. Fevronia Zăhărescu cunoștea perfect muzica bisericească, fiind prima cântăreață a Mănăstirei.

Una din cele mai de samă figuri monahale a M-rei Agapia,

a fost maica Eufrosina Lefter, mătușa fostului prim-procuror ieșan Emil Lefter Dimitrescu, care și petrecea concediul de vară la mătușa sa.

Maica Eufrosina era foarte inteligentă și energică și, după ce a fost un scurt timp arhondară, a fost ridicată la rangul de econoamă, funcție pe care a ocupat-o până la moarte. Se pove-

Maica Fevronia Zăhărescu

tește că în tinereța ei, fiind foarte energică și voind a controla totul prin sine însăși, pe când M-rea avea moșii, încăleca pe un cal mic de munte și cu cravașa în mână inspecta zilnic muncile agricole.

Alte ieșence mai erau: maicele Elisabeta Cerchez, Epraxia Cazimir, Agafia Miclescu, Sevastia Galino, sora artistului Galino, Agafia Stamate, Glafira Văleanu, frumoasele surori Epraxia și Agafia Cosmescu, din care una a fost arhondară, iar alta stareță.

Câteva familii ca: D-na Catargi, bunica regelui Milan al Serbiei, Elencu Manu și altele, își aveau casele lor proprii la Agapia și Varatec, unde locuiau o lună două, în timpul verii. De asemenea și Eufrosina Rosetti, mama Didiței Mavrocordat, a avut o frumoasă vilă, care apoi trecând în proprietatea principesei Raluca Sturd-

za, a locuit-o până la moarte, lăsând-o în urmă Mănăstirea Agapia pentru un spital. Raluca Sturdza este înmormântată în cimitirul din Agapia, unde în timpul verii construisese un cavou și adusesese și osemintele soțului ei, bezede Grigore Sturdza, dela cimitirul Bellu din București.

Mai toate aceste călugărițe, de neam mare, aveau la o depărtare mică de M-re, la Agapia în sat, grădini frumoase, cu pomiroditori, flori și legume, unde în timpul verii se duceau cu toate în liniștea și frumuseța de aici și și petreceau zilele de Duminică și alte sărbători.

Călugărițele, pe lângă îndatoririle lor religioase, nu ședeau degeaba. Ele se îndeletniceau cu fabricarea șaiacului, pânzei de casă, muhairuri, scoarțe, broderii, pocrovețe, apoi erau maestre în dulcetuiri, din fel de fel de fructe și mai cu samă de smeură de munte.

Astăzi însă mănăstirile nu mai sunt ceea ce au fost odată.

Fuga elevilor dela școala militară, la Schitul Tărăță

(1890)

Sunt mai bine de 35 de ani de atunci și totuși ieșeniî își mai amintesc de fuga elevilor școalei militare dela noi, la schitul Tărăță dela Repedeș.

Elevii ieșind pe poarta școalei din str. Carol

Pe atunci comandant al școalei era colonelul Vasile Macarovici. Cam în apropierea examenelor din luna Mai, elevii celor patru clase s'au înțeles ca semn de protestare, împotriva introducerii concursului ca să se treacă dela școlile militare la școala de ofițeri din București, să plece în corpore în Capitală și să protes-

teze la ministerul de război, al cărui titular pe atunci era generalul Gh. Manu. Mai târziu li s'a admis cererea.

Au părăsit școala, noaptea, mai întâi elevii din clasa IV-a, plecând spre Vaslui, unde s'au oprit lângă Negrești. A doua zi, cam pe înserate, au plecat din școală elevii claselor I, II și III. Aceștia au ajuns până la Repedea, din vecinătatea Iașului nostru, iar de aici au coborât spre schitul de călugări Tărăță.

Și când au părăsit școala, s'au năpustit cu toții spre poarta din strada Carol, au scos'o din țâțini, au trântit pe portar jos, au dat în lături garda de aici, au ieșit în stradă și formați în coloană de marș, au plecat repede de tot spre schitul Tărăță, unde au ajuns după un mers de două ore. Ajunși aici, au fost deocamdată opriți de „călugării din vechiul schit“ să între în arhondaricul mănăstirii. Au început parlamentările, rugămintele și în sfârșit, după jumătate oră s'au văzut așezați elevii prin chilli. Unii din ei făceau dijurne pentru a preîntâmpina ori ce „atac“. În adevăr, la ora 1 noaptea, s'a dat alarma. Repede toți elevii au fost în picioare. Garnizoana din oraș trimesese călărașii ca să aducă îndărăt elevii la școală.

Din cerdacul schitului, de unde priveai adânca și bogata vale a Buciumului, din acest cotișor de rai, au început deodată să se arunce spre soldații din ograda schitului, cartofi, fasole și alte proviziuni adunate de călugări. Nimic n'a mai rămas în nenumărații saci, plini cu aceste proviziuni, așezați și ei în front pe cerdacul schitului. A fost o bătălie în toată regula. Căii călărașilor s'au speriat și au apucat'o spre pădure, soldații au căzut de pe cai.

A doua zi dimineață, aflându-se de cele întâmplate în cursul nopții, s'a trimis la schit batalionul de vânători, care a încunjurat chillile. Elevii au capitulat însă după ce s'au înțeles cu comandantul batalionului că reîntoarcerea lor la școală o fac cu condițiunea ca să nu fie escortați până în oraș.

Și au părăsit cu toții bisericuța clădită de aproape 200 ani, unde tot timpul un călugăr bătrân, cu ochii senini, cu fața smerită și cu barba de argint, le-a dat tot ce putea da sufletul său curat.

Reîntorși iarăși printre cotiturile de șosele, printre căsuțele scunde ascunse în verdeața tânără a primăverii, s'au văzut pe nesimțite intrați în oraș și nu după multă trecere de timp, în ograda școlăiei, unde îi aștepta comandantul lor.

Așezați în front înaintea lui, de abea de au mai putut auzi:

— „Asta e răsplata muncii mele! Mișei, mișei, mișei“ și atâta a spus și apoi a plecat. N'a vrut să mai vadă elevii în clipa aceea.

Promoția din acel an a fost pedepsită: nimeni n'a avut la purtare mai mult ca nota 10 (20 era nota maximă), solemnitatea de sfârșit de an s'a suprimat timp de 3 ani, examenele au fost foarte severe și jumătate din promoție a rămas repetentă. Cei mai mulți însă din cei cari au fugit din școală, au trecut... clasa și au rămas repetenți din cei cari au rămas în școală, pe când ceilalți hoinăreau pe la Negrești și schitul Tărăță.

Din anul acela, profesorii școlii au numit pe elevii fugari: „Promoția dela Tărăță“, cuvinte rămase multă vreme atât în școala militară cât și în orașul nostru.

Elevii plecați în județul Vaslui s'au reîntors curând și ei la școală.

„Fugarii“ de atunci sunt eminenții generali de astăzi: Generalul Râșcanu fost ministru de război, generalul Ștefan Botez șeful domeniilor militare Iași, generalul Toma Popescu, generalul Artur Grigorescu, generalul Ion Papană, generalul Baliff administratorul domeniilor Coroanei, generalul Dabija, generalul Macarovici, un fiu al fostului comandant.

Profesorii școlii din acel timp erau: Petru Râșcanu de istorie, Anton Naum de l. franceză, Grigorie Cobâlcescu de geologie și geografie, Gr. Roșu de matematici, Ion Ralfet de cosmografie și mecanică, dr. E. Riegler de fizică și chimie. C. Meissner de l. germană, dr. N. Leon de șt. naturale.

„Invenția“

Principelui Grigore Sturdza

(1875)

Bezede Grigore Sturdza era o foarte populară figură a Iașului mai de demult. Despre bezede Grigore, care a trăit în tot timpul vieții sale la Iași, nu s'a vorbit decât de bine, iar în 1901 s'a spus atunci că, odată cu moartea sa, s'a stâns una din cele mai populare figuri ale țării.

Ieșenii de pe atunci nu cunoșteau pe bezede Grigore numai ca o figură istorică, căci dânsul a determinat—inconștient—săvârșirea celui mai însemnat act istoric, al Unirii. Il mai cunoșteau, în intimitate și ca unul cărui îi plăceau sporturile și în orele libere ocupându-se și cu mecanica.

Ce n'a trecut prin mâinile lui bezede Grigore? Invenția unei biciclete mecanice, a unui contrabas și cea mai de samă invenție a sa: un aparat de sburat, care în teorie trebuia să dea rezultate foarte bune, după aprecierea specialiștilor de atunci.

Aparataul odată construit, rămânea numai să se găsească persoana care să experimenteze invenția.

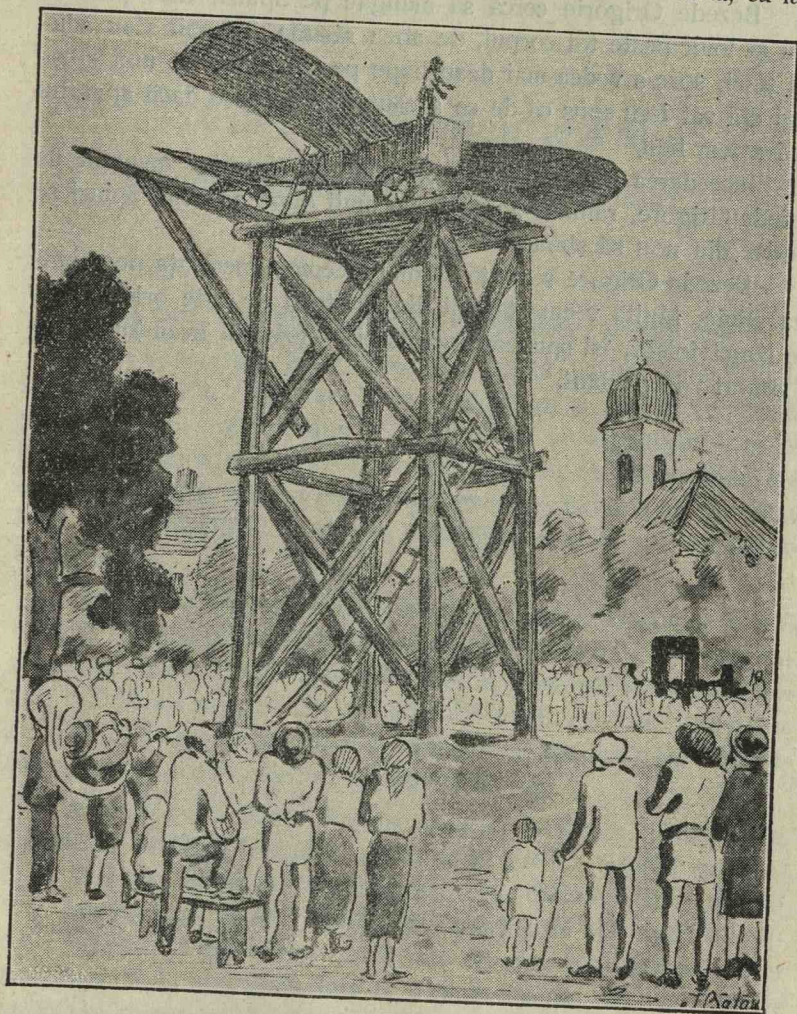
Și s'a găsit în profesorul de gimnastică de pe atunci, cunoscut de ieșeni, Spinzi din strada cu acelaș nume din Păcurari. Spinzi venea zilnic la bezede Grigore, dându-i lecțiuni de gimnastică.

Și bezede Grigore și Spinzi erau mulțumiți: cel dintâi cu succesul invenției, cel de pe urmă că dânsul va avea cîntea să experimenteze invenția.

Experiența trebuia să aibă loc la moșia Cristeștii din județul Suceava, proprietatea prințului Sturdza și unde chiar, după indicațiile date de bezede Grigore, s'a construit în mijlocul satului un foișor, pe care avea să se urce Spinzi, de unde să sboare în aer.

Mare forfoteală în satul Cristești. Venise norod mult care să vadă minunea minunilor: un om sburând pe sus, ajutat numai de niște tinichele... Ba, venise și lăutari, care să înveselească mulțimea. Bătrânul lăutar Spiridon, care povestea în totdeauna, cu la-

Pe, foșorul dela Cristești

crimi în ochi, de boerii moldoveni de altă dată, venise și dânsul. Doar era unul din cei mai vechi lăutari ai Iașului și plângea pe coardele vioarei timpurile beizadelor moldovenești, când galbenii curgeau...

Sosește Spinzi la moșie și se urcă pe foisor de unde și-a dat drumul spre a-și lua sborul în văzduh...

Dar vai, în loc să se urce se... prăbuși într'o clipă la pământ. Mulțimea rămase ca încremenită.

Bezede Grigorie cercă să mângâe pe Spinzi, care plin de răni și lovit peste tot corpul, de abea răsufla. Țăranii s'au adunat și ei, spre a vedea mai deaproape pe cel rănit. Ba unii moșnegi din sat i-au spus că de ce a căutat să se urce dacă aparatul nu i-a fost bun.

Increderea lui Spinzi însă în aparatul sburător inventat de bezede Grigore, rămase aceeași. Nu mult după aceasta, Spinzi se oferise din nou să sboare.

Bezede Grigore renunță să mai încerce experiența pe spina-rea altuia. Multă vreme țăranii din Cristești de câte ori treceau pe lângă foisor, își spuneau lor însăși: — foisorul neamțului care a sburat... la pământ.

Cum serbătoriau ieșenii obiceiurile strămoșești de Crăciun

(1880)

Altă dată Crăciunul era o mare serbătoare pentru ieșeni.

Poate cea mai mare parte din timpul anului, căci datinile strămoșești erau respectate în întregimea lor și erau o adevărată plăcere pentru ieșeni, pomii de Crăciun cari se organizau în casele din Iași, unde toți cei ce asistau, își găseau un dar și unde era întotdeauna câte ceva și pentru cei nevoiași cărora li se trimiteau bani, haine, încălțăminte și ceva bunătăți ca să-și mai îndulcească traiul.

Apoi, mai erau și vestiții olteni cari tocmai pe atunci se stabiliseră în Iași, venind în mare număr din Oltenia și cari cu ocaziunea sfintelor serbători se îmbrăcau în frumosul lor port național, cu cămeși și ițari albi ca omătul, — omăt care pe atunci era nelipsit în timpul serbătorilor de iarnă, — cu bondițe cusute în fluturi, cu brăe roșii și căciuli țurcănești în cap.

Veneau pe la curțile boerești și jucau dansurile lor naționale, chiuind și cântând, făcând în același timp diferite mișcări cu bețele ce le aveau în mână. Mai erau și irozii, dar nu irozii... de astăzi, cari nu sunt decât o slabă copie a celor de altă dată. Costumele lor erau frumoase și curate, iar mireasa întotdeauna era o fată drăgălașă, îmbrăcată într'un frumos costum național; mirele un flăcău chipeș cu căciula ștregărește la o parte; apoi irozii toți în frumoase costume copiate din biblie și chiar și tradiționalul evreu avea glume hazlii ce produceau un râs general. Toți la un loc erau întovărășiți de doi sau trei tineri cari acompaniau dansurile cu armonicile lor.

Lada cu păpuși mai era o distracție foarte gustată în timpul serbătorilor și cine nu-și aduce aminte de strigătul păpușarilor:

Păpuși, păpuși,
Păpușele franțuzești,
Aduse din București,
Pentru curțile boerești.

Apoi când erau chemați undeva să-și joace păpușile, dacă erau numai bărbați în casă, te'ntrebau: — cum să jucăm, cu perdea sau fără perdea? Bine înțeles, după răspunsul ce-l căpătau, jucau și păpușile... fără însă de trivialități și pornografii. Toți aceștia, olteni, irozi, păpușari, erau bine primiți pretutindeni, ospătați și răsplătiți din belșug. Era veselie și voce bună în toate, descrețindu-se frunțile pentru câteva clipe, de serbători.

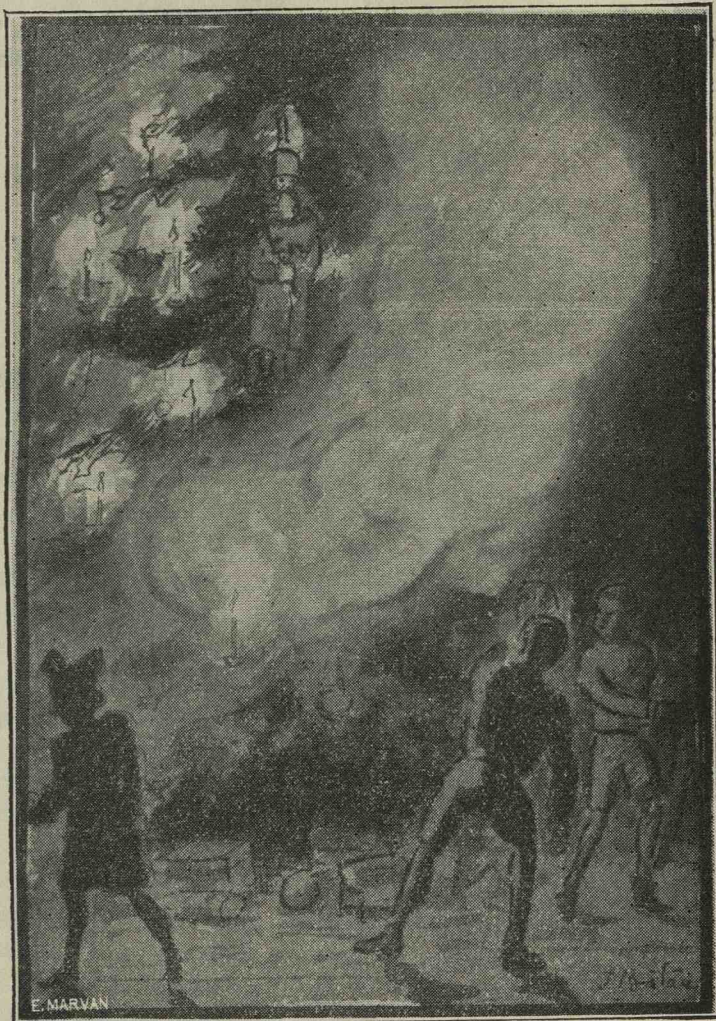
Nu era casă mai avută, unde să nu se facă un pom, serbare la care luau parte nu numai copiii ci și oameni mari. La vechea societate Turn-Verein regulat era un frumos pom, împrejurul căruia se adunau colonia germană din Iași și mulți români, petrecându-se de minune, într'o caldă atmosferă prietenească.

Un frumos pom de Crăciun a fost în casele marelui Cogălniceanu, în strada cu acelaș nume, unde actualmente se află direcțiunea orfelinatului de război și unde locuia sora sa, d-na Lucia Liteanu, căsătorită în urmă cu Leon Bogdan.

Tot ce Iașul a avut mai distins s'a adunat la această serbare. Pomul era așezat în sala rotundă, cu fereștele în spre o frumoasă grădină, pe locul căruia s'a clădit astăzi o anexă a Orfelinatului. Jucărele frumoase pentru copii, lumânări de toate culorile, bombițe și nuci aurite și argintate, roșcovi și smochine, cutiuți elegante cu bomboane fine dela Darmet și Poitevin, precum și alte multe bunătățuri. Dar nici cei mari nu erau uitați!..

Pentru fiecare era câte o atențiune care însă costă destul de scump, în obiecte de artă și altele. O orchestră cânta pe o estradă și toți se veseleau. Când deodată răsturnându-se o lumânare dela pom peste o perdea dela fereastră, perdeaua luă foc și grație unui băețas de vre'o 12 ani, defunctul Gheorghe Lățescu, fiul fostului prefect de poliție, care smulse repede perdeaua, se repeziră ai casei și stinseră focul. Petrecerea n'a mai putut continua în sara a-

ceia. Copilașii speriați, nu mai voră să intre în sala unde era Copacul.

Pomul de Crăciun din casele Cogălniceanu

Această serbare cu accidentul focului a rămas multă vreme în mintea ieșenilor. Alte pomuri frumoase se mai zăreau în casele Didiței Mavrocordat, unde în salonul cel mare dela etajul I, lumea

petrecea cu voioșia ceia cu care se petrecea întotdeauna în această casă ospitalieră, unde toți fără deosebire de treaptă socială, erau îmbrățișați cu dragoste și bună voință.

Aceste erau petrecerile din Crăciunul de altă dată la Iași, cari de și se repetă în fiecare an, păreau iarăși noi și erau așteptate cu nerăbdare de ieșeni.

„Pomul Verde“

Un „cabaret“ din alte vremuri

(1888)

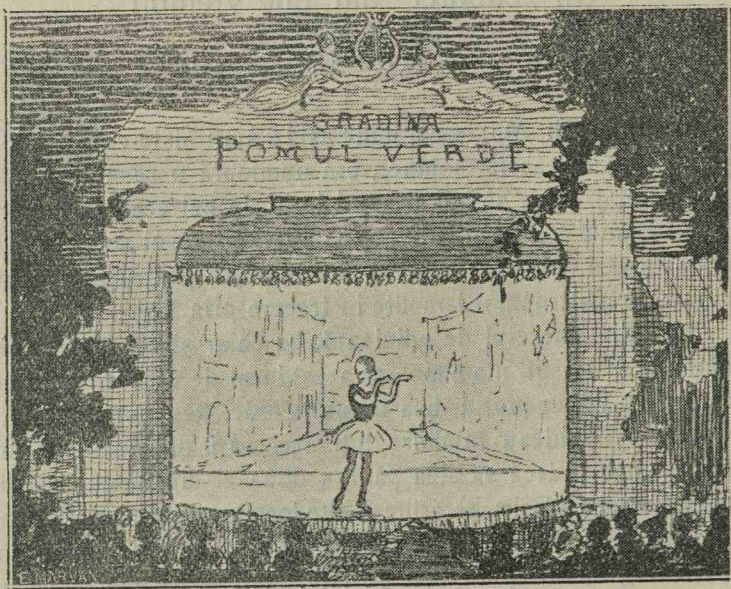
În strada Gh. Mârzescu, unde astăzi sunt niște case cu două etaje, alături de casele Goldner, era odinioară o căsuță mică cu un singur etaj, unde se afla vestitul local de petreceri de pe vremuri, zis Pomul Verde, după grădina aflată în dosul acestuia, care există și astăzi, dar care actualmente servește pentru reprezentațiile de vară ale trupelor israelite în trecere prin Iași.

Cine din tineretul de odinioară, ba chiar și cei mai bătrâni amatori de distracții, n'a cunoscut acest local de veselie? Cine n'a cunoscut pe antreprenorul dela Pomul Verde, Regenstreich? În acest local își dădeau întâlnire toți acei cari obișnuiau să facă „noapte albă“, adevă să stea până a doua zi dimineață. Imediat ce se'nchideau teatrele, berăriile și alte localuri, după ora 12 noaptea, grupuri de tineri, bine dispuși, moșnegi încă verzi, doritori de petreceri, se'ndreptau mai pe față, mai pe ascuns la Pomul Verde.

Aici, într'o sală dinspre grădină, alături de o estradă era un piano mare, la care cânta vestitul pianist de pe vremuri, bine cunoscut de tot Iașul, Braun, acompaniat de talentatul violonist Gh. Borteanu, iar pe scenă se perindau diferite artiste în rochii scurte, — ceia ce pe atunci numai lor le era îngăduit, — decoltate, cu ținuta nici tocmai bună, nici tocmai rea, cântând cântecile de modă de pe atunci, ca „Alza“, apoi vechiul cântec:

Ce frumoasă melodie,
Intr'un vals frumos!
Fie polca cât de vie,
Nu-i așa duios...

Artistele erau de tot soiul: franceze pîcante, germane blonde, italience brunete etc. Supeurile erau fine: cu icre negre, cu curcan, pui, gerveuri, șampanie, cotnar, Feslauer, servite toate sub îngrijirea lui Regenstreich. Câți studenți nu și-au sărbătorit aici trecerea bacalaureatului sau a examenelor de la Universitate? Câți bătrâni nu veneau la Pomul Verde spre a petrece o oră plăcută împreună cu tineretul de pe atunci, reamintindu-și de tinereța lor ce a fost odată...

Scena din foasta grădină Pomul Verde

Unul din cei mai constanți clienți de aici era un tânăr... care câștigând cu un bilet de 1 leu la o loterie, lotul cel mare de 20.000 lei, s'a transformat deodată dintr'un simplu funcționar comercial ce era, într'un tânăr elegant care cu Carpo, luxosul droșcar de pe vremuri, se plimba nebunește de dimineață și până'n sară, pe străzile Iașului. Carpo nu'l mai scotea din „prințisor“ și dimineața îl aștepta la scară pe fericitul câștigător, care arunca cu multă galantonie sute și mii de lei, acolo la Pomul Verde, unde-l așteptau petrecerile.

Un alt tânăr, cu ocaziunea trecerei bacalaureatului, a invitat

în una din sări mai mulți prieteni la o petrecere a lui, la Pomul Verde. Au petrecut bine până s'au chirchilit de-abinelea și în tot localul nu se auzea decât glasurile lor. Antreprenorul îi rugă să nu turbure liniștea celorlalți vizitatori. Reușitul la bacalaureat foarte serios, întrebă atunci pe antreprenor: — „D-ta ești bacalaureat?”

Foarte mirat de această întrebare, răspunse *nu*. Tânărul îl rugă să nu se amestece și să'i lase să petreacă, căci a scăpa de bacalaureat era un lucru greu.

Tot în acest local, s'au închezat multe idile între tinerii vizitatori și artistele de aici, idile repede înjghebate și mai repede desfăcute. Au rămas însă pentru cei ce au petrecut în tinereța lor în acel local, clipele frumoase de atunci.

Mai târziu, Pomul Verde a ars, iar în locul său astăzi, este o clădire modernă. În grădina unde vara se plimbau părechi, părechi sub impulsul muzicii și al vinului de Cotnar, astăzi se dau reprezentații teatrale, altă lume frecuenta această grădină veche, unde odinioară se petrecea cu 20 lei o noapte întreagă, având la dispoziție cum zice neamțul și cum era devisa atunci când intrai la Pomul Verde: Wein, Weib und Gesang.

Pe străzile Iaşului...

(1880)

Pe străzile Iaşului, mai de demult, foştii elevi de şcoală, căci lor mai degrabă le rămân în minte amintirile din copilărie, întâlneau zilnic diferite figuri, rămase multă vreme şi astăzi chiar adevărate tipuri ale Iaşilor.

Dascalul Tarara, zis Biftic dela biserica Talpalari, nu lipsea dela nici o înmormântare, dela nici un botez, dela nici o împărtăşenie. Era o nostimadă de om. Pâdea toate praznicile, mai cu samă cele de prin măhălălile oraşului. Dacă erau şi zece praznice într'o zi, la toate se ducea. I se îngămădisese toate sosurile şi grăsimea mâncărilor, pe antereul lui, bătrân ca şi anii mulţi ce-i avea el.

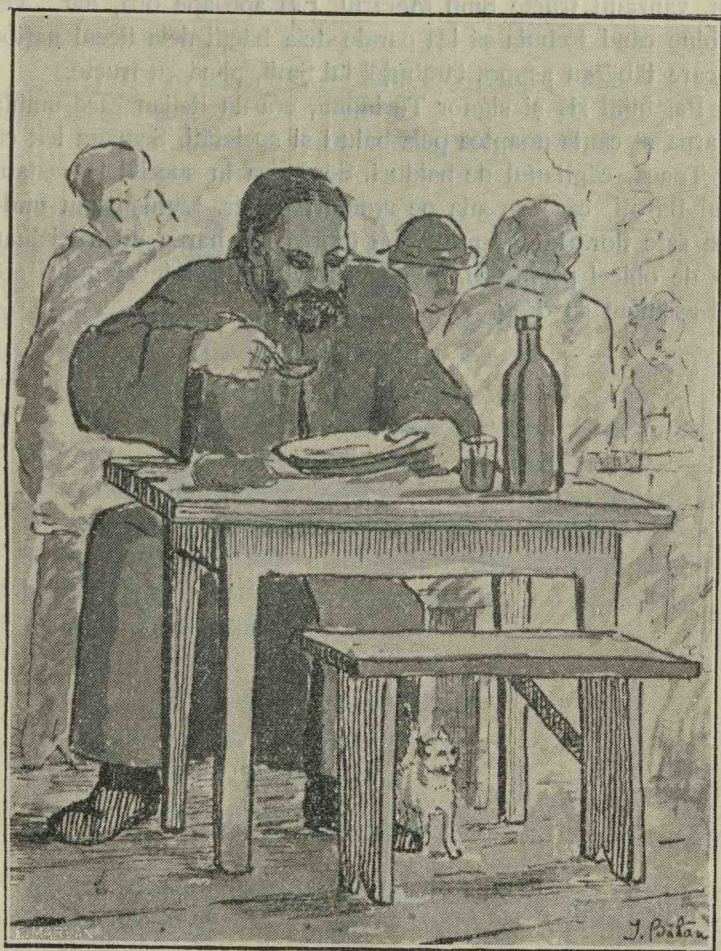
La masă se'ndopa până nu mai putea. Purta o pălărie mare, peste care — ca şi la antereul lui — şedeau toate unsoarele din lume şi colbul de prin măhălălile pe care le cutreera mereu, de zeci de ani de zile.

Moş Culiţă era portarul dela Liceul Naţional, al elevilor din seriile mai vechi ai foastei Academii Mihailene. Culiţă suna mereu clopoţelul de intrare şi de ieşire din clasă. Mulţi gologani încasa el zilnic dela băeţi, ca să'i lase să intre în şcoală, mai înainte de sunarea clopotului. Se certa, mai în glumă, mai în serios cu elevii, prin sălile liceului care'l necăjeau, îl aţâţau, iar Culiţă îi fugărea până ce intrau în clasă.

Mulţi îşi vor aminti poate bine de „cucoana Sultănica din Bârlad“, care şi petrecea timpul într'una pe valea zisă a Bastonului, în fostul loc viran din strada Baston, cam în dosul Mitropoliei, vechea proprietate a colonelului C. Langa, care a făcut atâta bine nevoeşilor Iaşului.

Coanei Sultănica îi plăcea mult vinul şi după ce se chefua bine, îşi făcea obișnuita plimbare zilnică, numai pe strada Lozon-

schi și strada Baston. Se oprea apoi, făcând un popas pe locul Bastonului și aici dacă o întâlnea băieții cari se întorceau de la școală și o rugau să cânte, cânta Sultănica de aduna în jurul ei pe toți ce ședeau pe acolo. Cânta frumos și cu grație și după ce

Dascaul Tarara

isprăvea cântecul, își începea din nou plimbările pe aceleași străzi și pe aceleași locuri.

Un altul și mai cunoscut era Popovici, căruia i se zicea nebunul și totuși era om liniștit. Purta un fes sârbesc în cap, avea

un sac în spinare, în mâni un cosciug, iar după dânsul se ținea mereu un cățeluș mic alb. Umbla întotdeauna desculț. Nu vorbea niciodată nimic. Se spunea că, în zilele lui a fost foarte bogat.

Lângă orfelinatul Neuschotz din strada Academiei, ședea ca înfipt, vânzând fructe Șmil Merariu. Era aproape orb, dar... vedea bine când trebuia să ia parale dela băieții dela liceul național, care tăbărau asupra tărăbușei lui Șmil, plină cu fructe.

Paganini zis și signor Turlupini, era un italian care umbla cu harpa și cânta noaptea pela baluri și societăți. Semăna leit cu Chir Toacă, căpitanul de haiduci. Se ducea în special la restaurantul Baroti, care se afla pe vremuri în str. Lăpușneanu unde astăzi este florăria „Gloria“ și îi trăgea din harpa lui. Aici luau masa de obicei profesorii, printre cari Vasile Burlă, Vârgolici etc. cari'l ascultau cu drag.

Cum erau serbările dela Copou

(1880—1890)

Orchestra lui Kraus dădea semnalul începerii petrecerei din grădina Copou. Grădina se umplea dela ameză cu cefe mai de samă doamne din societatea ieșană, tipuri legendare de frumuseță și drăgălășie. La una din aceste serbări, a luat parte și Regele Carol. Neuitatul nostru Suveran a intrat în grădină, fără droaia de polițiști în urma sa, fiind încunjurat de mulțimea ceia care forfotea în grădină. Cu mâna sa a împărțit la toți copiii bilete pentru așa zisul carosel sau joc de cai, care pe atunci însă nu erau numai niște simple scânduri ca acum. În fundul grădinii, pe o scenă frumos ticluită, se jucau piese de societate, pline de farmec, iar spiritualul Ianov, înainte ca artiștii diletanți să iasă pe scenă, își recita versurile din cânticelul său comic, care au rămas și astăzi de pomână:

Ich Herr von Kalikenberg,
Tocmai din Berlin alerg,
Mit hohe protection,
Für grosse concession...

Printre femeile, ieșence de baștină de atunci, se număra printre cele dintâi și care prezida serbările dela grădina Copou cari se dădeau în folosul societăților de binefacere, Maria Catargi. Făuritoare de bine pentru ajutorarea aproapelui, minte isteată, trăind cu bucuriile și cu suferințele mulțimii, iată ce a fost această figură mare din trecutul falnic al Iașilor. Ei i se datorește înființarea azilului de bătrâne din str. Buzdugan.

Maria C. Cazimir, mai târziu Hinnà, despre care cântăreții de pe atunci, o descriau astfel: va rămâne un exemplu neuitat și

neîntrecut al farmecului femeesc. Artistă în toată puterea cuvântului, aduce în artă duișia care o caracterizează.

Câți artiști de carieră ar dori să posedă în jumătate măiestria de diletantă cu care dânsa interpretează operele lui Chopin și Schubert...

Natalia Suțu, Aspasia Grecianu, Maria Ghica născută Mavroeny, d-na Lucia D. Grecianu, d-na Lucia Liteanu mai târziu L. Bogdan, unele dintre ele dispărute azi. Acest comitet isbutea să schimbe cu totul fața grădinii în ziua serbării.

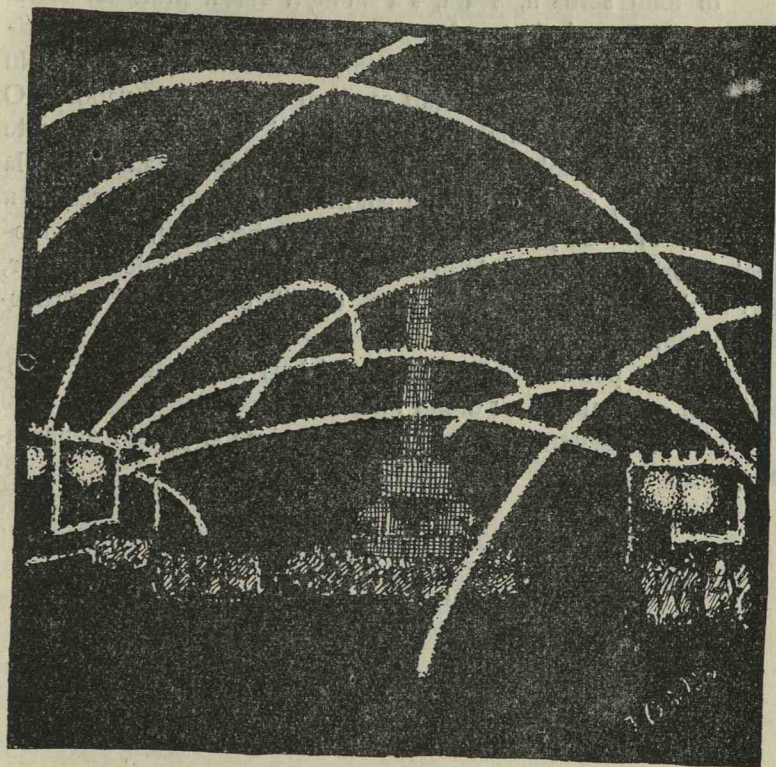
Leii dela Copou]

La poarta de intrare erau doi gromi, îmbrăcați în costume de arabi, boiți pe față și pe mâni, bătând din niște țimbale și chemând lumea în grădină, care era iluminată cu lămpioane de sticlă și de hârtie de toate culorile. Nenumărate chioșcuri — adevărate cuiburi tainice, se perdeau în ungherile din grădină. De-alungul aleelor, copilași purtând panerașe frumos împodobite, vindeau flori și țigări, iar în fața monumentului leilor, cu un franc câștigai la „roata norocului“ sumi între 5—100 lei. Jocurile de artifiții erau combinate inteligent. Un mic tramcar, tras de cai, făcea pe șine ocolul grădinii.

Dar „bombardamentul Sevastopolului?“ Venise întâmplător un grec din Constantinopol la Iași. Cunoștea bine grecul pe Pannaite Ioan, proprietarul foastei grădini „Strachina“ din Păcurari,

cunoscut de ieșenii de atunci, fiind unul din fruntașii comerțului de pe acele vremuri.

Greul Ion Papagheorghiu, maestru în arta pirotehniei, a oferit în una din seri o distracție plăcută ieșenilor. În grădina din Păcurari, a combinat dânsul niște focuri de artificii, nemai văzute până atunci la Iași, așa încât la serbarea din grădina Copou, nu-

„Bombardarea“ Sevastopolului

mai decât a fost chemat ca să pregătească ceva deosebit publicului.

În ziua serbării, a venit Papagheorghiu des de dimineață la grădină și s'a pus pe lucru. A închîpuit, în stînga grădinii, dinspre monumentul leilor, un fel de cetate, din carton gros și de o mărime impunătoare, a boltit'o și a făcut'o astfel, că se credea că ar fi din cărămidă; a așezat în dreapta monumentului lei-

kor un colos de vapor, tot din carton, cu scânduri însă, punând în fața și a cetății și a vaporului, cam câte 30 tunuri, făurite numai din artificii și legate toate între ele, ca să comunice, prin fitiluri.

Ai fi crezut, când ai intrat în grădină că te aflai cu adevăr înaintea... Sevastopolului.

În toiul serbării, seara, s'a anunțat atacul printr'un sunet de goarnă. Grecul s'a pus în mișcare. A aprins un capăt al fitilului dela cetate, care a început bombardamentul spre vapor. Nu mult după aceea, a aprins celalt capăt al fitilului dela vapor. O huruială nemai pomenită și o luptă strașnică s'a încins deoparte și de alta. Din bombardamentul acesta, se împrăștieau în aer, la înălțime mare, stele de diferite culori. Toată comedia aceasta a ținut mai bine de jumătate oră. Ion Papagheorghiu, un tip modest, îmbrăcat în haină de lucrător, a primit felicitările ofițerilor, cari în deosebi i-au admirat opera... cetății combinate și mecanismul bombardamentului.

Așa se petrecea pe atunci. Totul însă era pentru cei nevoieși, cari erau ajutați cu dragă inimă.

Au fost generații bogate în suflete alese și porniri generoase pentru ajutorarea aproapelui..

Dintr'un vechi album ieșan.

(1880)

Dintr'un vechi album ieșan, rătăcit, intitulat „Cunoaște-te pe tine însuși“, spîcuind din filele îngălbenite, am dat de următoarele spovedanii:

21 Decembrie 1886. — Eugenia Drossu, (fiica Ortansei și a lui Neculai Drossu, ce locuiau în casele lor din strada Lăpușneanu, astăzi „Banca Uniunea“).

La întrebarea ce i s'a pus: — Calitatea ce o preferă la un bărbat, a răspuns: — Mândria, spiritul și bunele maniere, iar la femei: — răbdare și gingășie.

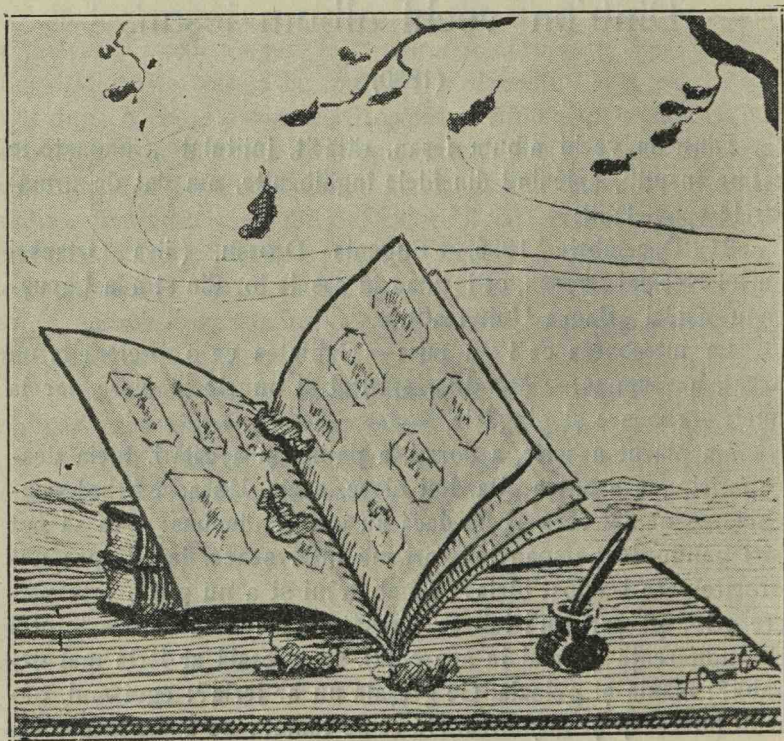
I-a plăcut a scrie, a dormi, a patina și a călări. Ideia despre fericire, e a putea uita. Imi place, a zis dânsa, a fi independentă. — Cine ași vrea să fiu dacă nu eu? A răspuns: — ca să pot ghici gândurile persoanelor ari mă interesează. Iar despre nenorocire care i-a fost ideia?: a îmbătrâni și a nu putea face plăcere celor pe cari nu'i iubesc. Tresătura distinctă a caracterului ei?: indiferență (numai în aparență). Ce greșală ar ierta mai degrabă?: mânia și gelozia. Ce greșală nu ar ierta?: egoismul, oamenii interesați și falșitatea. De ce se teme?: de a dansa cotilionul cu un om prost. Ce deviză are?: totul trece.

2 Iulie 1887. — Zoe Miclescu, (fiica marelui logofăt Scarlat Miclescu și sora Mitropolitului Calinic Miclescu). Calitatea ce o preferă la bărbat: respectul femeii. Calitatea ce o preferă la femeie: sentimentul demnității sale, iar ocupațiunea favorită: de a studia un caracter. Despre ideia fericirii: chestiunea este indiscretă.

Ce ocupațiune îi pare mai bună: orice misiune bine înțeleasă. Ce ar fi vrut să fie dacă nu ea?: o persoană iubită de fiecare.

Unde ar fi vrut să trăiască?: la țară și în ce timp?: de mult și pentru mult timp. Părerea ei despre nenorocire?: de a face să sufere acei pe care îi iubeste.

Care îi e tresătura distinctă a caracterului?: multă francheță, prea multă voință și puțină gelozie.

Albumul....

Ce greșală ar ierta mai ușor?: greșelile cari sunt făcute dintr'un exces de bunătațe.

Ce urăște mai mult?: are oroare de tot ceia ce este vulgar.

De ce are frică?: de cei răi și mai mult încă de cei proști.

Mâncarea și băutura preferată?: totdeauna calitatea și niciodată cantitatea.

Temperamentul?: vioae și nervoasă.

Deviza?: a voi e a putea.

Zoe Miclescu, fire de artistă, femeie cultă, cu o educație aleasă, totodată a fost și o bună gospodină. Era una din acele femei, din vechiul Iași, superioară și muncitoare. A fost o excelentă profesoară de piano la Conservatorul nostru de muzică de unde a trecut apoi la Conservatorul din București. A fost și doamna de onoare a Reginei Elisabeta. Regina o iubea mult și îi arăta o deosebită afecțiune pentru calitățile ei deosebite.

22 Iulie 1886. — Alexandru Scorțescu.

Calitatea preferată la bărbat?: desinteresarea și francheța. La femei?: pasionată și neîncrezătoare. Ocupațiunea favorită: a visa și a spera. Cine ar fi vrut să fie dacă nu el?: un fluture. Unde ar fi vrut să trăiască?: lângă idealul său. În ce timp?: în timpul împărăției... ebraice. Părerea despre nenorocire?: nenorocirea e totdeauna prezentă. Ce greșeli ar ierta mai ușor?: greșelile cari nu fac parte din tinerețe. Și ce urăște mai mult?: ipocrizia. De ce are frică?: „de fatalitate“. (Alexandru Scorțescu s'a sinucis mai târziu, în grădina Copou).

Deviza lui?: „iubesc ca să fiu iubit, cum iubesc când iubesc“.

Un „duel“ lângă Sans-Souci la Copou

(1880—1890)

Mai de demult era un bancher la Iași, Bic, potrivit la statură, însă destul de gros. Avea vre'o 40—45 de ani. Ii plăcea să petreacă și să facă parte și el din societatea ieșană, alături de tinerii cunoscuți de pe vremuri, cari nu lipseau dela petrecerile cele mai de samă din orașul nostru.

Bancherul Bic tot auzea de duelurile cari aveau loc între cutare și cutare și ce-ar mai fi dat să poată vedea și dânsul cum se bat doi cu floreta sau cum trag cu pistoalele!

Ar fi dorit să știe și el a mânuii aceste arme, ba poate în visurile lui se și vedea întorcând floreta și învârtind-o cu atâta ușurință sau trăgând și dintr'un singur foc de pistol culcând la pământ pe... adversarul său.

Cu prietenii săi nu vorbea decât de dueluri și de scrimă și cum vroia să-și pue în aplicare gândul, angajă pe fostul profesor de scrimă dela școala militară Scheiner să-i dea lecții de scrimă.

Intr'o sară însă, la un teatru de varieteu, care era pe atunci la o foastă magazie de trăsuri a lui Scherer, astăzi brutăria Klein — în jurul unei mese se aflau adunați mai mulți tineri din societate, printre cari defunctul Albert Ghica și d. M. Weisengrün, cei doi „eroi“ ai acelei nopți. Bine înțeles, n'a trecut mult și a căzut și Bic aici. Era deci ocaziunea, odată cu sosirea lui Bic, de petrecere, de chef și veselie pe... socoteala bancherului. Și atunci repede s'au sfătuit Albert Ghica cu d. Weisengrün, s'au înțeles și s'au „provocat“. Trebuia neapărat să iasă un „duel“, după care, știau ceilalți că umbla nebun Bic. Și cum ședea între ei așa, s'a început sfada. Albert Ghica și d. Weisengrün, la început mai domol, încetul cu încetul apoi cu glas mai rădicaț, au început a se lua la ceartă, până ce au degenerat în... ofense, în vorbe tari adreșate de amândoi. O ieșire pe teren era inevitabilă. Pe Bic îl apu-

case tremurul, tremurul mai cu samă că visul său de atâta amar de vreme, era pe cale să se îndeplinească: să vadă și el un duel... între alții, să ia parte dela început și până la sfârșit, să'i vadă cum se măsoară pașii, cum se așează unul și celalt, cum se dă comanda, cum se trage cu pistolul și cum cade unul.

Și cum onoarea celor doi era atinsă, acolo pe loc, la masa de la varieteu, se hotărâse ca duelul să aibă loc imediat, chiar în noaptea aceia.

Era trecut de miezul nopții, când fiecare primi câte o însărcinare. Unul s'a dus repede la Copou, lângă grădina Sans-Souci, pe teren... altul s'a repezit la armurierul Leibschutz, un vechi și cunoscut armurier din str. Unirea de pe vremuri, l'a sculat din somn și i-a închiriat două pistoale. A avut grija ca de aici chiar să încarce pistoalele cu... praf.

Și așa, cu toții gata pregătiți pentru duel, în trăsură închise, căci era doar caz grav la mijloc, au pornit'o spre Copou, au trecut de cele două ronduri și au ieșit pe câmp, spre stânga cum urci Copoul și unde altă dată era grădina Sans-Souci.

Iată-i și pe teren. Cei doi eroi nici nu se salută, nici nu se privesc. Ceilalți, par speriați și îngrijați, iar întru cât privește pe Bic, e aproape leșinat. Și fiindcă se temea de necunoscut și fiindcă credea că Albert Ghica va chiti mai bine ca adversarul său, de-a-bea putând să îngâne câteva cuvinte, Bic se repezi la d. Weisen-grün și aproape implorându-l, i-a spus: — Lupule, caută de te împacă cu Ghica, gândește că ai mamă, ai surori, ai frați. Eu te sfătuiesc să te împaci, să nu se întâmple vre-o nenorocire.

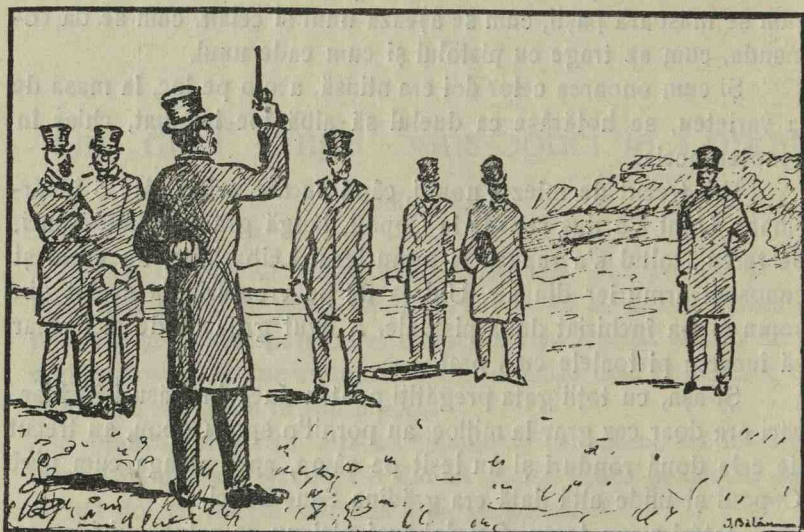
Dar d. Weisen-grün... nici n'a vrut să audă de așa ceva.

Și pe când nu mai contenea Bic cu rugămintele sale, un alt prieten se duse repede la Sans-Souci, luă un șervet, îl unse cu sânge... de pasere și de abia reîntors pe teren, auzi primul foc de pistol.

Cu șervetul acesta, s'a dus pușcă la d. Weisen-grün, fiindcă trebuia ca dânsul să fie cel „rănit“, îl legă repede la mână cu șervetul plin de sânge, după ce „rănitul“ strigă cu durere, spre marea dezolare a lui Bic, care speriat peste măsură, a rupt-o de fugă, căzând într'un șanț, de unde de abea a putut fi scos. Și când s'a trezit Bic, a întrebat dacă e mort cineva.

Dar văzând pe d. Weisen-grün legat la mână, dar în picioare, a început să sară în sus de bucurie și împăcarea celor doi eroi

se făcu alături la Sans-Souci, la o masă îmbelșugată, cu petrecere care a ținut până a doua zi dimineață.

„Duelul“ dela Sans-Souci

Bic ceru ca să plătească dânsul întreaga consumație.

Ceilalți însă se făcură că nu pot primi așa ceva, făcându-i doar hatârul ca să plătească numai jumătate. Și la prezentarea socotelei, după ce avuseseră ceilalți grijă să spue chelnerului să arăte socoteala dublă, Bic plăti jumătate, în realitate însă întreaga cheltuială a mesei.

Cum petreceau mai înainte vreme copiii

— Duiosia anilor de copilărie —

(1885—1895)

Sunt duiosase amintirile din trecut, mai cu samă ale copilăriei. Jocurile și petrecerile copilărești, în pașnicul nostru oraș, își aveau farmecul lor deosebit. Nu era casă, nu era stradă, unde să nu se audă glasurile zburdalnicilor copii, cari pe lângă casele lor, cât era ziuica de mare, o țineau numai într'o joacă.

Adunați în jurul unuia care ținea de sfoară, băieții făceau și trimeteau zmeului care de abia se zărea, scrisori cari porneau a lene în văzduh, prin șfoara cea subțirică. Ceva mai depărtîșor, alții urcau smei „turcești“, fabricați cu multă îndemănare. Erau smei cei mai frumoși, inventați de către copii, în zilele lor de odihnă din vacanța cea mare, smei cari erau urcați și noaptea cu lampioane.

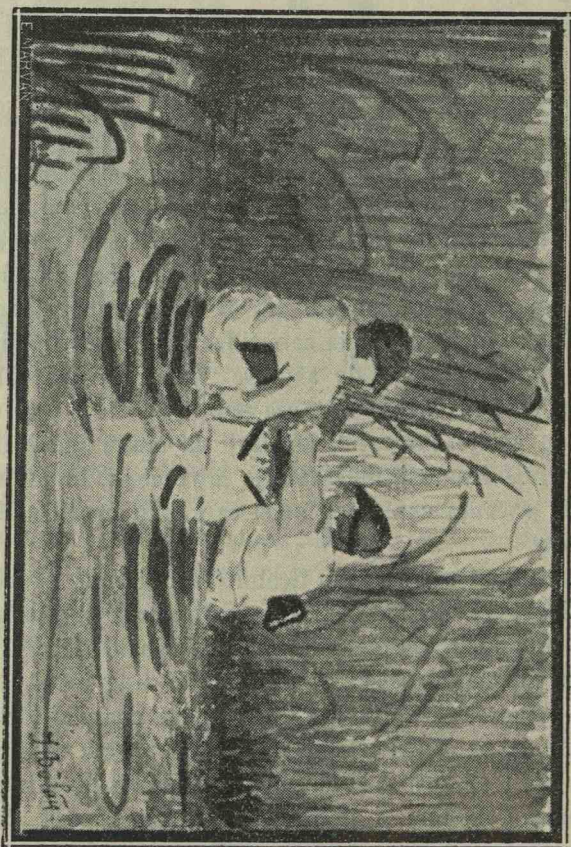
Pe câmpul cel larg din dealul Copoului, se adunau sute de copii. Ei băteau aici mingea, de se cutremura și pământul. Țăcul și oina erau jocurile cele mai gustate. Ceasuri întregi alergau și săreau și nu mai oboseau, atît le era de drag jocul.

În zilele cele călduroase, când arșița soarelui de Iulie muia trotuarele de pe străzi și când țipenie de om nu se zărea nicăeri, băieții o porneau spre Bahlui unde plătind 5 bani, intrau în cabine de'și puneau hainele și se scaldau aici câte o oră, două. Nu le mai venea să iasă din apă.

Cei mai mărișori, în zilele de ploae, când credeau ei că se poate vâna mai bine, o porneau la vânătoare de răți pe șesurile Cărniceșilor. Printre cei ce se credeau vânători, erau frații Petru, George și Ludovic Cazaban, vărul lor Alexandru Cazaban, Lounay și mulți alții, toți prin clasele întâia și a doua de liceu. Unul din ei nimerea la întâmplare, împușcând un rățoi, care cădea gre-

oi într'un baltog de stuh. Și atunci voinicii ceilalți alergau, fiecare voind ca să pue cel dintâi mâna pe rățoi. Pe aproape de baltă, se desbrăcau, aruncau hainele pe unde nimereau și intrau în apă, în căutarea rățoiului. Și după ce'l găseau, când ieșeau la mal, toți erau plini de lipitori negre, de acele de cal, murdari ca vai de ei și fără să se mai usuce, se îmbrăcau repede și o porneau înainte după vânat.

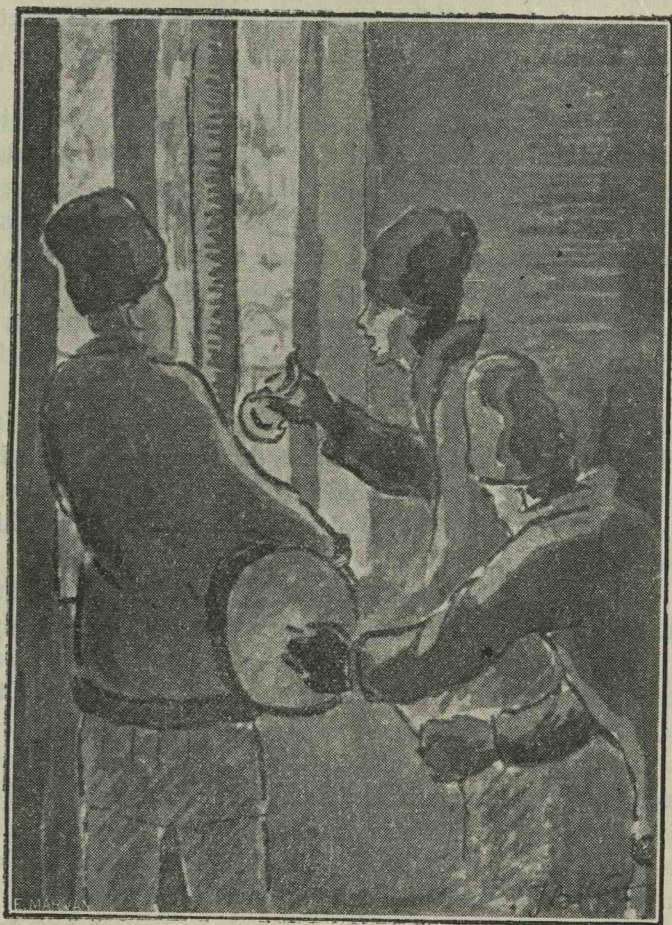
Copiii la vânătoare

În noaptea lui Sft. Vasile, iarna, băeții de școală o luau de-a-lungul Păcurarilor, din casă în casă, cu uratul. Unul făcea gălăgie mare cu clopotul, iar ceilalți cari nu știau cântecul uratului, spuneau la drăcii, că ei între ei nu'și mai puteau ține râsul. Înșirau la vorbe din latineasca dela liceu, amestecată cu denumirea minerealelor și cu alte comedii de aceste, până ce se'ndurau cei de ai

casei să le dea 5 sau 10 bani. Și după ce adunau cam la 10 lei, numai în gologani de 5 și de 10, se puneau într'un colț de stradă la împărțit.

Copiii cu uratul de Sf. Vasile

Și pe când își împărțeau banii, apărea unul din ei, din cei mai marișori cari până atunci era pe celalt trotuar, neluând parte la cântec, îi trântea pe jos și le lua băeților gologanii. Și atunci alergau după dânsul pe stradă ca să le dea îndărăt banii, până a-
jungeau să se apuce de păr și bătaia era gata

Ceilalți copii, cari nu știau ce vrea să zică a trece de poarta casei, cari nu cunoșteau strada, se sculau iarna de dimineață și se puneau la fabricat... oameni de zăpadă. După ce le dădeau chip de om și cu cărbunele le făceau ochii și sprincenile, puneau în față două tabere de luptă. Și bombardarea începea: dispărea încetul cu încetul câte un... om. I se reteza dintăi capul, apoi mânilor, până nu mai rămânea nici o urmă...

Te lași în prada visurilor și doar, așa, numai de'ți este îngăduit să'ți vezi copilăria ce ai trăit'o, legat de casa părintească unde totul îți era scump. Și piatra din fața casei, pe care ședeam și ne jucam și copacul umbros din grădină, unde ne cațaram ca momițele și săpam cu cuțitașul numele nostru, ca să rămâe (credeam noi pe atunci) legat de veci de casa părintească.

Totul ne era sfânt, căci ele făceau parte din copilăria noastră, erau zi: cu zi martorii joacei noastre, eram legați noi de ele și ele de noi.

Joaca era joacă și școala era școală. Ne respectam profesorii. Era respect și teamă totodată, teamă de dascălul pe care ni l'am închipuit atunci ca ceva deosebit, căci doar dânsul ne învăța, dânsul ne punea „cu rândul“ când plecam dela școală, dânsul chiar ne bătea cu linia pe palmă.

Și în zilele când își făcea apariția pe străzile lui obișnuite, spaima copiilor, așa zisul „Moșul Cuti“, vai de băeți. Ii fugărea și îi stâlcea cu bățul lui gros. Se plângea bătrânul de fiecare școlar în parte: ba că unul l'a tras de surtuc și i l'a rupt, ba că altul i-a turat bățul, dar nici odată nu i se făcea vre-un rău.

Din Liceul Național, nici odată nu am putut uita pe profesorul de științe naturale, Gh. Drăghici; pe severul Vasile Paladi de matematică; pe D. D. Pastia de geografie; pe Mihail Buznea de istorie; pe Șoldănescu, Chiabur și Ghiță Dimitrescu, maeștrii de desen, de exerciții militare și de gimnastică; pe Victor Castan profesorul de limba franceză și atâția alții, cari ne-au părăsit de multă vreme.

Erau greve de elevi și pe atunci, greve însă cu caracter cu totul deosebit de al celor ce se văd astăzi. Elevi de clasa întâia și a doua de liceu făceau grevă de o oră, neîntrând în clasă, pentru că un profesor a pedepsit cu carceră pe un elev, nevinovat de pedeapsa ce i s'a aplicat pe nedrept.

În zilele de vacanță, de Crăciun ori de Paști, se imita într'un

circ improvizat, acasă la unul din băeți, pe artiștii dela Circul Sidoli, pe August cel prost, pe Harison, pe Franzini Sidoli, ori se pregătea câte o scenă din „Baba Hârca“, jucându-se în aplauzele părinților și a vecinilor, cu toată căldura și entuziasmul tinereții. Câte o caterincă condusă de un muzicant, era întotdeauna, pentru un leu la dispoziția „artiștilor“, care și scoteau cheltuelile din prețul de intrare, (5 bani de persoană).

Iar copilașii când rămâneau singuri acasă, erau îngrijiți de buniciuța lor, care îi urmărea pas cu pas, îi desmierda cu foc, îi hrănea mai mult de cât trebuie și îi strângea și îi săruta nebunește.

Așa s'a scurs copilăria de odinioară, a noastră, în dulceața vieții de familie, lângă părinți și casa părintească, lângă tot ce ne-a fost mai scump atunci, locul unde ne-am născut și pământul pe care l'am călcat de atâtea ori, în fuga noastră nebunească după joacă.

Scrisoare de dragoste

a lui Bezede Petrachi Mavroeny către Smărăndița
Arghiropol din 1822.

Très adorable déesse.

Mon coeur ingenu et franc ayant toujours pour maxime d'être simple et sincère, et ne connaissant point l'art de se dissimuler, prend la liberté de vous déclarer sincèrement que l'offre précieuse que vous avez daigné m'accorder, aurait mit le comble à son bonheur, si des grandes conséquences ne l'empêchaient pas d'être l'heureux possesseur de cet incomparable trésor. Comme dépositaire de tous les secrets de mon triste coeur, vous saurez le tout avec le temps. Pour le moment, je me bomerai à vous avouer franchement que mon coeur est et sera à jamais à vos pieds, mais hélas, ma main n'est plus à ma disposition, elle est...

ma belle et unique amie.

Bezede Petraki Mavroeny

O caricatură satirică
a căimăcăniei celor trei din Moldova

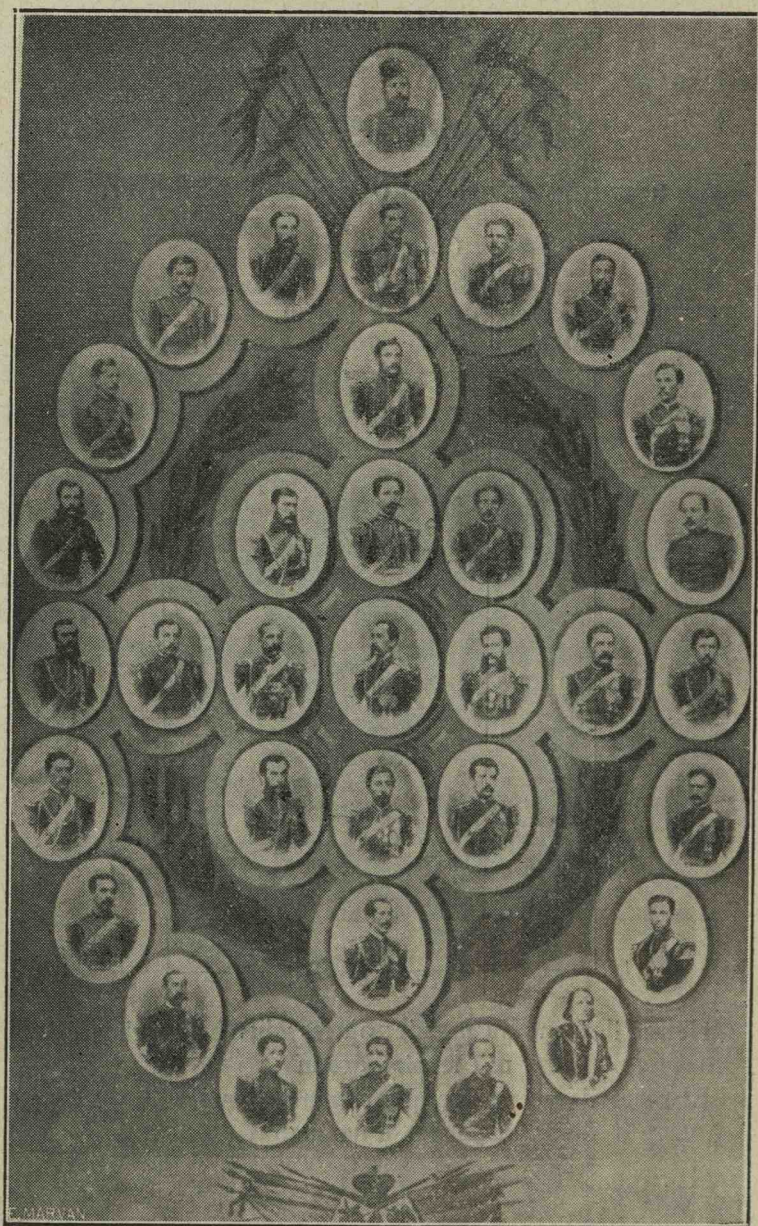
Ștefan Catargi
Vasile Sturdza
Anastase Panu (1858).

Hélas! ils sont du monde; où les plus belles choses
ont le pire destin
Et roses ils vivront ce que vivrent les roses
L'Espace d'un matin!

Regimentul de lăncieri din Iași

(1866)

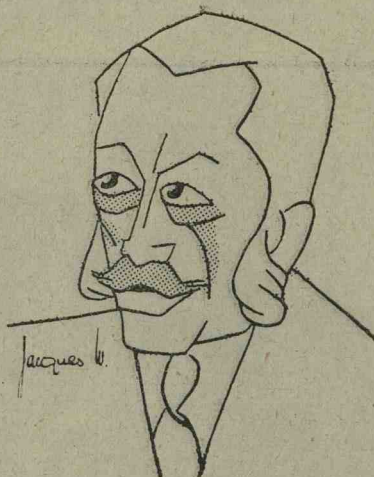
(O fotografie rară, pe care am găsit-o la d. Const. Crupenschi).

Figuri ieșene

D. Dr. N. Leon

una din cele mai simpatice figuri ale Iașului mai vechi și ale Iașului de astăzi.

D. C. B. Pennescu

(e singurul clișeu ce l'am găsit).

o figură simpatică, cunoscută și de ieșenii cei vechi și de cei de astăzi. Fost senator, fost deputat, fost primar, efor și prefect de Iași. Actualmente director al Teatrului nostru Național.

D. Ath. Ath. Gheorghiu

fost deputat, senator, epitrop al Spiridoniei, vice-președinte al Camerei deputaților, fruntaș al partidului liberal și unul dintre cei mai devotați membri ai Jockey-Clubului. Retras din politica militantă, d. Ath. Ath. Gheorghiu a rămas totuși astăzi, unul dintre cei mai venerați membri de onoare ai vechei organizații liberale ieșene

---

Figuri ieșene dispărute

A. D. Holban

fruntaș între frunțașii oameni politici de odinioară, ai Iașului și ai țării; omul care, în deosebire de alții, spunea întotdeauna verde ce avea de spus. Așa a dus el lupta cu fostul mitropolit al Moldovei, cu „Kir Partenie“ cum l'a denumit; așa s'a răsboit — în polemici de ziare și în cuvântări de club — cu fostul său amic Matei Cantacuzino. Polemica cu „harpele eoliene“ a făcut senzație pe vremuri la Iași.

G. D. Șerban

fostul mare președinte al Camerei de Comerț din Iași, care datorită numai lui, Camera și-a câștigat faima și renumele de care s'a bucurat odinioară.

De și fără o deosebită instrucție, totuși G. D. Șerban, care a ocupat și multe demnități la Iași, ca de pildă efor al Spiridoniei, a fost unul dintre cei mai de samă președinți ai Camerei de Comerț din Iași.

Al. Sdrobici

Pe vremuri, cine spunea Sdrobici, spunea „directorul Prefecturii“ și cine amintea de „directorul Prefecturii“, se gândea numai decât la Sdrobici. A fost cel mai cunoscut om din Iași și... director pe viață, la Prefectura poliției din Iași. Dar, a fost și cel mai *decorat* om din orașul nostru, în dublu sens, căci pe lângă figura lui impunătoare, marțială, distinsă, cu o manieră deosebită, fiind un perfect gentleman, Sdrobici, după fiecare vizită a vreunei personalități străine, la Iași, primea câte o decorație...

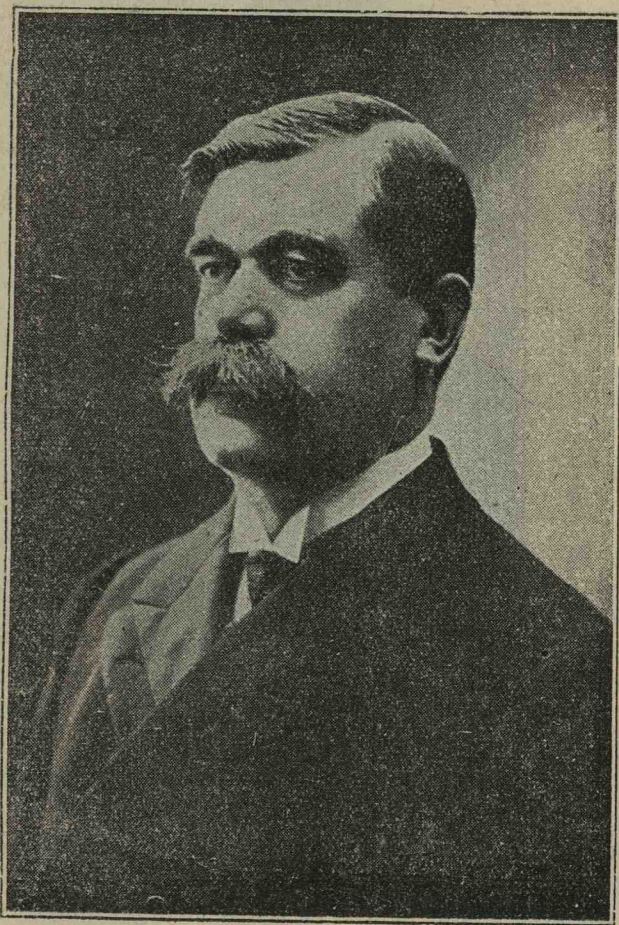
Const. Ivașcu

fost ajutor de primar, fost efor al Spiridoniei, fost prefect de județ al Iașului. Un bărbat frumos, un ieșan bun, — așa ne-a rămas în amintirea noastră.

Teodor (Raki) Vasiliu

era cunoscut numai sub numele de *Raki*. Așa îl strigau și la clubul liberal, așa îl știau la Liceul Național unde era profesor de Istorie, așa colegii lui din parlament, — căci Raki Vasiliu era ales întotdeauna sub guvernul liberal, deputat de Iași — îl tutuiau. A fost și ziarist distins.

A. A. Badareu

care a iubit mult Iașul, atunci pe când se făcea mai multă treabă și se vorbea mai puțin.

Iașul îi va fi pe veci recunoscător pentru stăruința ce a depus în toate ocaziunile, ca să se înzestreze orașul nostru cu diferite instituțiuni.

Georgette Măzescu

(după ultima sa fotografie)

a cărei moarte recentă, a presurat numai jale și tristeță. Dacă unii s'au acomodat și cu situația de astăzi, foarte mulți îl au în suflet și îl vor avea veșnic, pe acel ce a fost Georgette Măzescu, dela care în totdeauna vor putea lua pildă, ce vrea să zică muncă, cinste și bună!ate de om.

Alexandru Gr. Suțu

fost profesor la Liceul Național, de limba și literatura franceză și de limba greacă la vechiul pension Warlam.

A tradus cartea IV-a din Herodot; a făcut o lucrare mai sistematică din „Istoria limbei și literaturii franceze“; a tradus pe Eminescu în franțuzește; într'un cuvânt, a fost un om de carte și totuși a fost nepotul lui Alexandru Suțu Vodă.

Alături de Vasile Burlă, de d-nii H. Tiktin, Al. Philippide, marii învățați, ca și de Alexandru Mavrocordat (Mușunachi) și de bezedele Grigore Sturdza, tatăl meu și'a petrecut viața numai în cercetări filologice, în discuțiuni științifice, cu acel devotament care nu se găsea decât la oamenii din trecut, mari cu sufletul și plini de înțelepciune.

Reîntors dela Paris, unde a stat 12 ani de zile, aici la Iași, în jurul său s'au adunat cei mai de samă artiști de pe vremuri din orașul nostru, căci Alex. Gr. Suțu a fost și un pianist de forță și un peisagist plin de talent și un nuvelist atrăgător și un conferențiar plăcut.

Tabla de materie

Capitolul I:	Pag.
<i>Viața mondenă a Iașului</i>	
Coana Marghiolița Beldiman	3
Didița Mavrocordat	6
„La belle Hélène“	15
Alexandru Mavrocordat (Muțunachi)	20
O nuntă mare la Iași: Elena și Olga Vogorid	23
Dimitrie Mavrocordat	27
O evlavioasă și bibliofilă ieșană	32
Viața din casele boierești de odinioară:—Săptămâna Pallady	
Eufrosina Rosetti și Agripina Sturza	37
Cele trei frumuseți: Maria, Elena și Lucia Grecianu	40
Dimitrie Rosetti	44
Frații Leon, George și Lupu Bogdan	48
Regina Natalia a Serbiei și familia ei la Iași	52
Coana Marghiolița Rosetti Rosnovanu	57
Dimitrachi Miculescu	59
Bombonel Aslan	63
Călătoriile din trecut ale boerilor	67
Din farsele lui Costică Bogonos	70
C. M. D. Miculescu	75
Cum a făcut Anuța Lătescu-Balș închisoare	79
Emil Mavrocordat	83
Maria Dahon și Lucia și Natalia Mavroeny	86
Dimitrie Bogonos	90
Emanuel Vogoridi	94
Eugenia Conduratu	96
Aglaia Moruzzi	99
Princesa Cocuța Conachi Vogoridi	101
Natalia Suțu	102
Adela Cogălniceanu	107
Dimitrie și Petru Grecianu	109
Ghica Kefal	113
Colonelul Vârnab	114

	<u>Pag.</u>
Leon Ghica	115
Generalul Savel Manu	116
Jean Manu	118
Alex. Sturdza Nabucu	119
Colonelul Const. Aslan	120
Nicu Cazimir	122
L. Steege	123
George Aslan	124
Matei Cantacuzino	125

Capitolul II:

Case vechi și negustori dispăruți

De-a lungul străzilor Ștefan cel Mare, Golia și Lăpușneanu	129
Teatrul Tivoli—Buch: Adolf Buch	133
Negustorimea de odinioară a Iașului	137
Tamasachi	146
Costea Plăcintarul din Piața Sf. Spiridon	149
Notchi	153
Moș Mihali plăcintarul din Sf. Vineri	157
Rozina italianca	160
De-a lungul străzii Română	164
Amintiri: Andrelici, laaapte acru, Ițic Carasu	169
Strada Carol de pe vremuri	172
La moș Berl	177
De-a lungul străzii Păcurari	181
Librarul Petrini	187
Soții Launay	190
George și Tuffli	193
Halvița turcească	198

Capitolul III:

Viața culturală, artistică și muzicală a Iașului

Instituțiile-Unite	500
Institutul academic: Mihai Eminescu profesor	205
Vechi profesori și elevi ieșeni	210
Preoțimea de altă dată a Iașului	213
Școala de sericicultură dela Mănăstirea Galata	220
Gh. Mârzescu și discuțiile universitare de pe vremuri	224
Bacalaureatul de pe vremuri	227
Profesorul Lucescu dela Liceul Național	230
De Max elev la Liceul Național	234
Ioan Paul	237

Unde se învătă în Iaşii noştri	240
Ioan Caragiani	245
Cântăreţii de odinioară	252
Institutorul Tincu	254
George Panaiteanu-Bardasare	257
Profesorul Victor Castan	263
Ieşenii la Teatrul dela Copou	266
Neculai Culianu	269
Seminarul dela Socola	274
Căpitanul Emil Lehr	276
Vechii artişti ai Teatrului nostru Naţional	280
Profesorul Mihai Tiédmain	286
A. Weitzscher	288
Dr. Ioan Ciurea	292
Iaşul muzical de odinioară	296
Nuovina	306
Profesorul Petru Râşcanu	307
Cărturarul Dimitrie Moruzzi	311
Ioan Burada	313
Dr. I. Russ senior	316
D. D. Pastia	321
Gr. Trancu-Iaşi	323
Profesorii vechi dela Facultatea de Ştiinţi	325

Capitolul IV :

Figuri şi tipuri ieşene

Scarlat Pastia	329
Fraţii Levaditi	333
Şeful portărel Vasile Grecianu	337
Neculai Drossu	341
Dr. Fausig	344
Vasile Pogor	348
Petru Suciu	352
Carpo	355
Generalul Şerban Paşcu	359
Inginerul François Cazaban	364
Grefierul Victor Romanescu	368
Fişel Brandes	371
Părintele Iroftiei Maximovici	374
Teodor Crivăţ	377
Gheorghe Pavloff	380
Mitropolitul Caşinic Miclescu	386
Fraţii Scorţescu	390
Jean Mülder zis Cheval	394

IV

	Pag.
State Dragomir	397
Pedelul Felix dela Liceul Național	401
Avocatul Gh. Cimara	404
Anastase Panu	409
Constantin Rojniță și Arhimandritul Mârzescu	410
„Consulachi“	413
Colonelul Rosnovanu și I. C. Brătianu	416
Consulii Vodianer și de Giers	418
Consulul Douroujoux	421
Consulii Bencik și Pietška	424
Sora lui Mihai Cogălniceanu	428
Colonelul Guriță	431

Capitolul V :

Petrecerile de altă dată ale orașului

Imprejurimile Iașilor	435
Cercul Sidoli	440
50 ani dela înființarea Jokey-Clubului	445
In fața cuștei cu lei	451
Nicu Sakelary și Zisu Felț	453
Vara la Iași	455
Ieșencele la călugărie	459
Fuga elevilor dela școala militară	463
„Invenția“ lui bezede Sturza	466
Cum sărbătoream ieșenii Crăciunul	469
„Pomul Verde“	473
Pe străzile Iașului	476
Cum erau serbările dela Copou	479
Dintr'un vechi album ieșan	483
Un „duel“ lângă Sans-Souci	486
Cum petreceau mai înainte vreme copiii	489
Serisoare de dragoste a lui bezede Mavroeny	494
O caricatură satirică a cămăcăniei	495
Regimentul de lăncieri din Iași	496
Figuri ieșene	497
Figuri ieșene dispărute	500

Ilustrații

	Pag.
Coana Marghiolița Beldiman	4
Didița Mavrocordat	7
Generalul Mavrocordat	8
Elena Suțu	14 și 15
P. P. Carp tânăr	16
Elena și Mihai Suțu	17
Maria Hină	19
Alexandru Mavrocordat (Mușunachi)	21
Olga Sturdza	23
Nunta fiicei lui bezede Grigorie Sturdza	24
Elena Sturdza	25
Dimitrie Sturdza	26
Bezede Grigorie Sturdza	27
Dimitrie Mavrocordat	30
Elencu Manu	32 și 33
Catinca Suțu	34
Săftița Pallady	38
Eufrosina Rosetti	39
D-na General Lambrino	41
D-na Elena Mavrodi	42
Contesa Zoppola	43
Dimitrie Rosetti într'un grup de consilieri	45
Vodă Cuza	46
Leon Bogdan	49
Mihai Cogălniceanu	50
Vasile Alexandri, tânăr	51
Colonelul Keșcu	52
Natalia Keșcu	53

	Pag.
Natalia cu fiul ei	54
Marieta Keşcu	55
Caterina Keşcu	55
Generalul Catargi	56
Sofia Catargi	56
Coana Marghiolița Rosetti Rosnovanu	57
Dumitrachi Miclescu în port țărănesc	60
Dumitrachi Miclescu ca ministru	61
Bombonel Aslan	64
Nunuța Rosnovanu	67
Costică Bogonos	71
Jaki Bogdan	72
Căpitanul Bogdan	73
Minuța Miclescu	76
Arhimandritul Ieronim Buțureanu	77
Anuța Balș	79
Anuța Balș în închisoare	81
Emil Mavrocordat	83
Alexandru Mavrocordat	84
Familia Mavrocordat	85
Lucia Mavroeny	86
Maria Dahon	87
Natalia Mavroeny	88
Dimitrie Bogonos în grup	90
Emanuel Vogoridi	94
Eugenia Conduratu	97
Aglaia Moruzzi	99
Princesa Cocuța Conachi Vogoridi	101
Natalia Suțu	102
Natalia Suțu	104
Neculai Suțu	105
Adela Cogălniceanu	107
Adela Cogălniceanu	108
Generalul Petru Grecianu	110
Dimitrie Grecianu	111
Ghica Kefal	113
Colonelul Vârnav	114
Leon Ghica	115

Generalul Savel Manu	116
Natalia Manu	117
Jean Manu	118
Alexandru Sturdza Nabucu	119
Nicu Const. Aslan	120
Colonelul C. Aslan	121
Nicu Cazimir	122
L. Steege	123
George Aslan	124
Matei Cantacuzino	125
Biserica Catolică	130
O casă veche din str. Ștefan cel Mare	131
Adolf Buch	133
Vechiul teatru Tivoli	134
Iby într'un grup de vechi negustori	139
Baronul Neuschotz	140
Baroneasa Neuschotz	141
Tanasachi	147
Costea plăcintarul	150
Notchi	155
Moș Mihali plăcintarul	159
Rozina la Institutul Varlam	161
Rozina la Institutul Humpel	162
Andrelici	170
Universitatea nouă și foasta crâsmă de alături	174
Teatrul dela Copou	175
Moș Berl Finkelștein	179
Librarul Petrini	189
Henry Launay	190
Cabaretul românesc dela Paris	191
Ionică Barbu	192
D-na Launay	194
Cofetarul George	195
Cofetarul R. Tuffli	196
Halvișarul Iani	198
Fostul Inistitutele-Uniite	214
Diaconul Ion Creangă la biserica Golia	216
Preotul Gavrilescu	217

	<u>Pag.</u>
Preotul Gh. Possa	218
Mănăstirea Galata	220
D-na Vitlimescu	221
Universitatea veche	228
Profesorul Gh. Lucescu	230
Arcul dela Academie	232
Eduard Max elev	235
Ioan Paul	237
Miron Pompiliu	238
Scenk	241
Institutul Fajare	243
D-na Maria Herovanu	244
Elevele școalei Herovanu	245
Ioan Caragiani	248
Ioan Caragiani invitat de un lăutar să cânte	249
Ioan Caragiani	251
Gh. Borteanu cântând în saloane	253
Institutorul Tincu	254
Gh. Panaiteanu-Bardasare	257
Profesorul Victor Castan	263
Neculai Culianu	271
Căpitanul Emil Lehr	276
Căpitanul Emil Lehr dirijând muzica	277
Artista Atena Georgescu	280
Artistul Ghiță Dimitrescu	283
Artistul Const. Ionescu	284
Profesorul M. Tiédmain	286
A. Weitzsecker bătrânul	288
Weitzsecker fiul	290
Dr. Ioan Ciurea	292
Dr. Ioan Ciurea în grup	293
Dr. Ioan Ciurea la Paris	294
Lucrătorii de pe acoperemițe cântând	297
Diva Darclée	298
„Amicii Artelor“	301
Nuovina	306
Petru Râșcanu	308
Aglaiia Râșcanu	309

	<u>Pag.</u>
Dimitrie Moruzzi	311
Ioan Burada	314
Dr. L. Russ senior	317
D. D. Pastia	321
Elevul Gr. Trancu	324
Profesorii vechi dela fac. de științi	325
Scarlat Pastia	330
Didi Levaditi	333
Alexandru Levaditi	334
Lilică Levaditi	336
Șeful portărel Vasile Grecianu	338
Neculai Drossu	342
Dr. Tausig	345
Vasile Pogor	349
Petru Suciu în grup	353
Birjarul Vasca	356
Birjarul Carpò	357
Generalul Șerban Pascu	359
Patinajul dela uzina electrică	361
Sevastia Pascu în grup	362
Inginerul François Cazaban	365
Familia lui François Cazaban	367
Victor Romanescu	368
Fișel Brandes	371
Chilia părintelui Iroftiei	375
Teodor Crivăț	377
Gheorghe Pavloff	382
Vechile case Pavloff	384
Mitropolitul Calinic Miclescu	386
Părintele Clement	387
Alexandru Scorțescu	390
Nicu Scorțescu	392
Jean Mülder	395
State Dragomir	397
State Dragomir în grup	399
Pedelul Felix dela Liceul Național	402
Gheorghe Cimara	405
Esmeralda Cimara	406

	<u>Pag.</u>
Capela ortodoxă de la Baden-Baden	407
Anastase Panu	409
Constantin Rojniță	410
Arhimandritul Gherăsim Mârzeșcu	411
Mama lui Const. Rojniță	412
Dimitrie Sakelaride	413
Consulachi	414
Colonelul Rosnoyanu	416
Consulul rus De Giers	419
Fostul consulat rusesc	420
„Oeuf rosine“	422
Camera cu fotografii a lui Bencik	425
Maria Leon tânără	428
Maria Leon bătrână	429
Iacovachi Leon	430
Colonelul Guriță	431
Trei-Sarmale	436
Cercul Sidoli	441
Albert Ghica	443
Jockey-Club	447
Todiriță Lătescu	452
Nicu Sakelary	453
Băeții în fața lui Moșu Cuti	457
Maica Tavefta Ursache	460
Maica Fevronia Zăhărescu	461
Elevii școlii militare fugind la schitul Tărăță	463
Pe foisorul dela Cristești	467
Pomul de Crăciun din casele Cogălniceanu	471
Scena din foasta grădină Pomul-Verde	474
Dascalul Tarara	477
Leii dela Copou	480
„Bombardarea“ Sevastopolului	481
Albumul...	484
„Duelul“ dela Sans-Souci	488
Copiii la vânătoare	490
Copiii cu uratul de Sf. Vasile	491
O caricatură satirică	495
Regimentul de lăncieri din Iași	496

	<u>Pag.</u>
Dr. N. Leon	497
C. B. Pennescu	498
Ath. Ath. Gheorghiu	499
A. D. Holban	500
G. D. Şerban	501
A. Sdrobici	502
Const. Ivaşcu	503
Raki Vasiliu	504
A. A. Bădăreu	505
Georgel Mârzescu	506
Al. Gr. Suţu	507
